

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

25

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXV/ Nr. 4
OCTOMBRIE – DECEMBRIE 2020
NEW YORK

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXV/ NR. 4
OCTOMBRIE – DECEMBRIE 2020
NEW YORK

Lumină Lină • Gracious Light, An XXV/ Nr. 4, 2020 New York

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York
INCORPORATED IN AUGUST 1993
www.romanian-institute-ny.org

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian
30-18 50th Street
Woodside, New York 11377
Tel./Fax: (718) 626-6013
E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:

14-22 27th Ave.
(14th Street/ 27th Ave.)
Astoria, New York
Subway N, W, bus Q 18

Revista *Lumină Lină* este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE).

Lumină Lină. Gracious Light, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Arhive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef S.U.A.: M. N. RUSU, vichiro7@hotmail.com

Redactor șef România: MIHAELA ALBU, malbu_10@yahoo.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactori: SORIN PAVĂL, ANDREEA CONDURACHE

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC,

AUREL ȘTEFANACHI, MUGURAȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Ceurile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției: Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXV/ Nr. 4

Octombrie - Decembrie 2020

TEOLOGIE

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Nașterea Domnului, răspunsul divin la căutarea în întuneric7

Mare minune9

NICOLAE DAN FRUNTELĂȚĂ

În marginea toamnei, Balada istoriei10

Prigoria, Rugă, Elegie balcanică11

Altă scrisoare către mama, Balada anilor12

MARCEL MIRON, *Ignatie Teoforul*13

ESEU

DR. DAN ANGHELESCU

Meditații despre Cultură și neliniștitoarele ei ființări15

PROF. UNIV. DR. ANCA SÎRGHIE

Sub pecetea centenarului nașterii

Din studenția lui Radu Stanca, un strălucit vlăstar

al Sebeșului transilvan19

PROF. DR. CONSTANTIN MIU

Beția olfactivă – narcoza albă în poezia simbolistă românească ..22

ROXANA PAVNOTESCU

În dialog cu Nichita. Fata de înger, Întregul28

Romantică, Întâlnirea29

IOAN BABA, (Serbia / România)

Corona ca taină invizibilă

1.30

2.31

3.32

4., 5.33

EMINESCIANA

TUDOR NEDELCEA

Imn Eminescului 35

CRISTINA ONOFRE

Poeme din țara scaunului cu trei picioare

Bisericile, Lada de zestre, Briciul, Lacrima 41

Pânza de cânepă, Caii flăcărilor, Războiul, Din pânza de păianjen .. 42

DOCUMENTE ȘI MĂRTURII

DAN TOMA DULCIU (Austria)

Mihai Eminescu în ziare din Statele Unite ale Americii

Sec. XIX 43

ION IANCU LEFTER

Pantă, Păduri, păduri... 49

Sfintele ape 50

PROZA

FLORENTIN POPESCU

Vișinul 51

ANDREI ZANCA

Portal (fragmente)

52. 54

53. 55

CORNELIU ZEANA

Diavolul e doar un mit? 58

CORINA VLAD DIACONESCU

O duminică la biserica din Brad 62

OLGUȚA LUCAȘU TRIFAN

La Segărceni 64

CĂTĂLINA HAȘOTTI

Dor albastru, Pânză albă peste Atlantic, Celor neîntrebați 69

Mâine va ninge, Câinele roșu 70

THEODOR DAMIAN

Epistolele lui Christian Schenk

Scrisori 1991-2002 de Christian W. Schenk 71

MIHAELA ALBU

O „arhitectură” științifică despre *arhitecturile ludice*

„construite” de Costache Olăreanu

Costache Olăreanu. Arhitecturi ludice de Lina Codreanu 73

LINA CODREANU

Anticamera lui „măine” în lirica lui Marcel Miron

Poeme din anticamera vieții de Marcel Miron 77

ZENOVIE CÂRLUGEA

Din poezia primitivă a lumii: *Cântece Vorbite*

Cântece Vorbite de Nicolae Mareș 80

IOAN N. ROȘCA

Dan Anghelescu – mefient în lumea postmodernă în stil postmodernist

Dan Anghelescu, *Stare de urgență* 84

IOANA VASILESCU

Liber (*desculț...*) în fața lumii

Desculț în iarba copilăriei (Ipoteștii în opera lui Eminescu)

de Valentin Coșereanu 88

MARIAN NENCESCU

Un altfel de Jurnal de front

Cărămizi de temelie nouă de Constantin C. Luca 91

VALENTIN COȘEREANU

Eminescu în intimitatea re-creativă a unui alt poet

sau O viață în versuri albe

Post-ospicii de Liviu Ioan Stoiciu 96

IULIAN CĂTĂLUI

Necunoscutul *scriitor* Virgil Ierunca

(de Mihaela Albu și Dan Anghelescu) 105

GEO VASILE

Mihai Merticaru - Un poet paradigmatic

Mihai Merticaru *Vis și abis* 110

CHRISTAIN W. SCHENK	
<i>Colivia luntrei de pe Styx, Fuga</i>	113
DOREL COSMA, <i>Discret, Stânca britanică</i>	114
<i>Ritual vietnamez</i>	115
DANIEL IONIȚĂ, <i>destine</i>	116
<i>automutilare</i>	117
<i>bunăvoințele Domnului, Monalisa</i>	118
MARIN MOSCU	
<i>Nimic în lume nu-i ca demnitatea</i>	119
<i>Sacralitate, Îndemn</i>	120

SAPIENȚIA

ALEXANDRA ROCERIC, <i>Sapientia</i>	121
---	-----

PUNCTUL PE I

MIHAELA MALEA STROE	
<i>Neîncrederea</i>	123
WILLIAM FLAVIU RITZIU	
<i>Secvențe ale existenței noastre, în 2020, la New York.</i>	
<i>Gânduri către România.</i>	128

IRINA LUCIA MIHALCA	
<i>Din rădăcini spre muguri, foșnetul stelelor</i>	133

ANIVERSĂRI

TUDOR NEDELCEA	
<i>Theodor Codreanu, 75. Un cărturar cu ținută academică</i>	135
THEODOR DAMIAN	
<i>Starea de îndrăgostire. Contact Internațional – 30</i>	139
THEODOR DAMIAN	
<i>La mulți ani, Ardealul literar</i>	140

FOTOALBUM	141
-----------------	-----

ÎN MEMORIAM

IBOLYA ȘIPOȘ Preot Gheorghe Naghi (1950 - 2020)	145
--	-----

RECENZII

RADU ȘERBAN Carte creștină, cinste cui te-a scris ! <i>Pagini de istorie bisericească</i> de Ioan Dură	149
VERONICA ȘTIR Cartea setei de liniște <i>Sete de liniște</i> de Dorel Cosma	154
SEBASTIAN DOREANU Când visul devine realitate <i>America Visului Românesc</i> , vol. II	155

REPORTAJ

IOAN DURĂ Asociația Femeilor Ortodoxe Române „Doamna Maria Brâncoveanu” a Parohiei Ortodoxe „Sfântul Grigorie Teologul” din Schiedam/Rotterdam, Țările de Jos	158
--	-----

GALERIA SPIRITUS

VIORICA COLPACCI Profil: Ionel Cristescu, zugrav de subțire	160
--	-----

ANUNȚURI	162
----------------	-----

LUMINĂ LINĂ – 25

FLORENTIN POPESCU <i>Lumină Lină / Gracious Light</i> la aniversară	163
MARIAN NICOLAE Gânduri la ceas aniversar - la 25 de ani de la apariția revistei <i>Lumina lină</i> , sub lumina asigurată de un om al luminii: Theodor Damian	164

***Cu ocazia Sf. Sărbători a Nașterii Domnului
și a Noului An 2021***

***Institutul și Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel urează celor
din Consiliul și Comitetul Bisericii, tuturor membrilor,
participanților la slujbe și la celelalte activități spirituale și
culturale, sprijinitorilor, întregii comunități românești și
tuturor cititorilor, noi realizări în viața de zi cu zi, sănătate,
bucurie și binecuvântarea lui Dumnezeu înmulțită în Noul
An 2021 și în anii care vin.***

PR. PROF. DR. THEODOR DAMIAN

Nașterea Domnului, răspunsul divin la căutarea în întuneric

Unde ești Elohim?

Umbălăm tulburați și fără de voie

Prin stihiiile nopții te iscodim

Sărutăm în pulbere steaua sub călcăie

Și întrebăm de tine, Elohim

(Lucian Blaga, Ioan se sfâșie în pustie)

Consecința păcatului originar a fost alungarea omului de la fața lui Dumnezeu, căderea din rai sau căderea în timp, cum ar spune Emil Cioran. Căzut fiind din comuniunea divină, deci și din lumină, omul a început o existență în întuneric, în ignoranță și confuzie. Nu e de mirare că a pierdut cărarea, sau altfel spus, că aceasta a dispărut, ca atunci când ajungi cu trenul într-o gară, cobori, și dintr-o dată, trenul dispare cu tot cu gară și rămâi singur în pustiu (pentru a parafraza o frumoasă imagine dintr-un poem de Adrian Păunescu). Cum reconstruiești drumul înapoi, linia ferată, trenul, gara? Nu ai mijloace pentru că nu tu le-ai construit. Și-atunci, cum zice Blaga: „Umbălăm tulburați și fără de voie”, Îl căutăm pe Dumnezeu prin stihiiile nopții. Noroc că nu am pierdut ideea de Dumnezeu. Acesta este lucrul cel mai important în situația dată. Am pierdut drumul dar nu l-am pierdut pe Dumnezeu, deși umbălăm departe de la fața lui.

Fiul risipitor s-a depărtat și el de la fața părintelui său dar măcar a știut drumul spre casă când a decis să se reîntoarcă. Nici el nu-l uitase pe tatăl său.

Noi, până la Nașterea Mântuitorului Hristos, nu am știut drumul spre casă, cum tot Blaga zice frumos și semnificativ: „Drumul întoarcerii nu-l mai știm/ Elohim, Elohim!” Chiar în contextul rătăcirii lui prin întuneric, faptul că omul Îl strigă pe Dumnezeu, dovedește că el Îl are pe Domnul Dumnezeu ca punct de reper, lucru mai important chiar decât posibilitatea teoretică de mutare a pământului, așa cum a spus Arhimede: „Dați-mi un punct de sprijin și voi muta pământul din loc.” Când punctul de sprijin este Dumnezeu, absolut totul se schimbă.

Ca dovadă că ideea de Dumnezeu este crucială în viața și destinul omului, că e așa de important ca omul să-L aibă pe Dumnezeu ca punct de sprijin și de reper, Însuși Părintele ceresc a decis să întrețină în conștiința omului acest lucru, în special prin proorociei Săi.

Vorbind poporului ales prin Moisi, Dumnezeu poruncește: „Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău... să nu ai alți dumnezei în afară de Mine” (Ieșire, 20, 2-3). Proorocii, descoperind oamenilor voia lui Dumnezeu, aveau grijă să precizeze mereu că nu vorbesc în numele lor personal, ci că sunt trimișii Domnului; de aceea mesajul lor era precedat de specificația: „Așa zice Domnul, Atotțiitorul” (Isaia 7, 7) sau „Așa grăiește Domnul” (Ieremia 37, 7) și altele asemenea.

Deci omul căzut de la fața lui Dumnezeu umbla „întru întuneric și în umbra morții” (Ps. 106, 10; Isaia 9, 1) și cu inima împietrită, cum zice proorocul (Isaia 6, 10) și cum citim de asemenea în același poem blagian unde oamenii depărtați de Dumnezeu sunt numiți „noi tâlharii, noi pietrele”.

Umblarea în întuneric înseamnă rătăcire: „cel ce umblă întru întuneric nu știe unde merge (Ioan 12, 35); ea se aseamănă cu rătăcirea poporului ales în pustie timp de 40 de ani după ieșirea din Egipt, condus fiind de Moisi, dar, de fapt, condus de Dumnezeu.

Când Părintele ceresc a considerat că este momentul potrivit, „plinirea vremii” cum îl numește Sf. Ap. Pavel (Galateni 4, 4) a trimis pe Fiul Său în lume, „să se nască și să crească, să ne mântuiască”, așa cum frumos spune o colindă.

Nașterea Domnului a însemnat risipirea întunericului, Iisus fiind lumina lumii, cum Însuși declară (Ioan 8, 12), lumină pe care „întunericul nu a cuprins-o”, cum aflăm din prologul Evangheliei Sf. Ioan Teologul (Ioan 1, 5).

Risipirea întunericului duce implicit la risipirea ignoranței, a confuziei. Acum, întru lumina Celui născut din fecioara Maria, oamenii pot vedea pe unde merg, pot vedea calea, adică Îl au în fața lor pe Iisus care atrage atenția: „Eu sunt calea” (Ioan 14, 6) pentru ca fiecare să înțeleagă că reîntoarcerea la Dumnezeu se face în mod exclusiv prin El: „Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine” (Ioan 14, 6).

Continuând metafora invocată anterior putem spune că prin venirea în lume a Domnului Hristos, dintr-o dată au reapărut toate: și linia ferată și trenul și gara, și chiar mai mult, lumini pe drumul spre țință pentru a vedea și drumul înainte, dar chiar și țința, Împărăția lui Dumnezeu.

Iisus Hristos este steaua care a călăuzit magii până la peștera din Betleem, devenită soare strălucitor luminând și încălzind lumea, adică dând lumii viață, El fiind viața lumii și în același timp lumina cea adevărată.

Magii au fost călăuziți pentru că Îl căutau pe Cel ce urma să se nască din Sf. fecioară Maria. Tot așa, Iisus a venit în lume să fie călăuză celor ce-L caută și El dorește ca toată lumea să-L caute, de aceea a vorbit așa de deschis despre dumnezeirea Sa și a făcut lucruri minunate pe care nimeni nu le-a făcut până la El (Ioan 15, 24), cum Însuși mărturisește, tocmai pentru că, așa cum scrie Sf. Ap. Pavel, El „voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Tim. 2, 4).

Avândul-L pe Iisus drept călăuză nu mai umblăm „tulburați și fără de voie”, potrivit versului blagian, ci înaintăm cu bucurie, în mod deliberat, conștient și voluntar spre țință, cântând Domnului cântare nouă, cum ne îndeamnă psalmistul (Ps. 95, 1); înaintăm cu bucurie și cântând pentru că ne întoarcem acasă, noi fiii risipitori aduși de mână de Fiul lui Dumnezeu căruia îi auzim chemarea continuă: „Veniți binecuvântații Părintelui Meu și moșteniți Împărăția care v-a fost gătită vouă de la facerea lumii” (Matei 25, 34).

Nașterea Domnului este începutul mântuirii noastre, cum spune un tropar încă de la Buna Vestire, căci acum Fiul lui Dumnezeu se face Fiu al Fecioarei, Fiu al omului, cum atât de des Iisus s-a numit pe Sine. Este în același timp începutul cunoașterii de Dumnezeu, sau mai degrabă al recunoașterii Sale, căci Hristos este oglinda tatălui, cum a și spus lui Filip: „Cel ce M-a văzut pe Mine L-a văzut pe Tatăl” (Ioan 14, 9), sau cum le-a spus iudeilor: „Eu și Tatăl una suntem” (Ioan 10, 30).

Cunoașterea Tatălui prin Fiul Său cel întrupat are și menirea de a ne face să realizăm ce dor ne era de Dânsul. Și pe măsură ce înaintăm cu Hristos pe cale dorul acesta se întetește și se face ca o flacără ce ne purifică până la capăt, căci numai întru curăție interioară putem trece pragul Împărăției. Sfinții Părinți spun că sfințenia este dorul de Dumnezeu. Alături de Hristos Mântuitorul suntem ca Luca și Cleopa în drumul spre Emaus care, atunci când au realizat, post-factum, că Iisus a fost Cel care i-a însoțit și i-a învățat, au exclamat copleșiți de emoție: „Au oare nu era inima noastră arzând întru noi când era cu noi pe cale și ne tâlcuia scripturile?!” (Luca 24, 32).

Cu o astfel de inimă plină de dor și copleșiți de emoție sfântă, precum Luca și Cleopa, întâmpinăm Nașterea Domnului, Cel coborât din cer pentru noi și pentru a noastră mântuire, cum mărturisim în Simbolul credinței, încredințați fiind că prin marele eveniment „raiul cel închis iar ni s-a deschis”, cum spune o colindă și rugându-ne, cum spune alta, ca „De acum până-n vecie/ Mila Domnului să fie.”

Mare minune

*Mare minune s-arată
La Vitleem astă dată
De îngeri și de păstori
Ciobănasii de la oi.*

*Aduce-se laudă multă
Lângă pesteră cea sfântă
Strigau păstorii cântare
Laudă Domnului prea mare.*

În marginea toamnei

*Toamna cade-n grădinile sudului
ca o veste străină
rece soare și felii mari de cer
împărți-vom la cină
ne va trece prin ochi umbra unui cuvânt
care încă mai doare
pasăre sunt, pasăre ești, iar plecând
călător, călătoare
iarba viselor mele crește plânsă din somn
gust de struguri ne-mbată
vara mea, te-am trăit, m-ai trăit
ori n-ai fost niciodată?*

Balada istoriei

*ntr-o zi veni hunul
și îmi măcelări podișul și câmpia
în alta veni turcul
și îmi ceru tribut pe toată veșnicia
în alta rusul din crivăț veni
îmi luă vinul, grâul, petrolul și elita
se amestecară toate, istorie beată
cum ne-a fost datul și ursita
pe urmă venirăm noi, glorioși
vândurăm tot ce mai era, pe nimic
un popor mare și încăpățânat
se dădu de trei ori peste cap, ca în basme
și deveni un popor mic
cine-s stăpânii de azi, unde-aduc
osanale oarbe la licurici
toți cei din frunte sunt proști sau pătați
nicăieri nu putem fugi de aici
Doar câte unul, mai genial și mai trist
pleacă din țara săracă
aceea care doarme pe aur și mit
și-l vom recunoaște doar când
va fi protocronist, va fi murit*

Prigoria

*Prigoria, prigoria
slujbă de Sfânta Maria
îndurarea vieții mele
lacrimă plânsă de stele
Dă-ne iar un strop de ploaie
lângă sarea din cuvinte
lângă vara care trece
pune-un semn din cele sfinte
fă o troiță măcar
din astă icoană mută
o prigorie în somn
umbra tristă mi-o sărută
cine-a fost, cine s-a dus
noaptea mea – melancolia
în biserica din trup
slujbă de Sfânta Maria*

Rugă

*Mă duc în vale,
Către Dunăre mă duc,
în bălțile amintirii putrezește cuvântul
în pieptul meu cântă puiul de cuc
pe crucea umerilor doarme Sfântul
Mă răstignește dorul, maica mea
bătrână, luminoasă, neuitată
mai simt pe față mângâierea ta
când ai plecat îndurerată
Mă duc în vale
către Dunăre mă duc
Sudul îmi pare singura răsplată
balada mamei e un pui de cuc
în lumea asta veșnic supărată
Eu mai aștept un semn, eu mai aduc
numai o rugă, Maică Precurată,
a tuturor și-a mea, umilul rob
al înserării ce mi se arată*

Elegie balcanică

*La marginea Dunării, la lumina lunii
la marginea lumii
acolo, sufletul meu fumegos
ca un cuțit de sârb supărat
taie istoria până la os
Eu am fost prinț în Bizanț,
eu am fost tatăl
acelor copii care au murit copii
Eu, Brâncoveanul, nebunul de
frumusețe
nu mă meriți dacă nu mă știi
Eu, de la Dunăre-n jos, de la
Dunăre-n sus
eu, între turc și 'ntre rus
Doamne, balada a murit prea demult
doar ecoul ei târziu îl mai ascult
Doamne, se repetă istoria
simt până-n nervi nenorocul, mânia
foaie verde, nu mă pierde
foaie verde, România*

Altă scrisoare către mama

*Mama mea, frumoasa mea,
te-am găsit într-un album vechi
îmbrăcată cu o cămașă de fluturi,
bucuroasă de primăvară, aiurând
de un zâmbet cald, floare de măr,
neștiind ce va fi, când va ninge
Mama mea, frumoasa mea,
tragicul meu adevăr
de ce m-ai adus și de unde
într-o zi de octombrie tristă
prea departe de lumea care
după război, se făcea că există?
și-a fost greu, te-ai bucurat, nu mai știu
și nici nu voi ști niciodată
între clipa de-atunci și plecarea ta
luminoasă și îndurerată
nu e decât aproape un veac
aproape un ceas, aproape o clipă
Mama mea, frumoasa mea,
fă-mi un semn din aripă*

Balada anilor

*Câți ani ai, soldat? m-a întrebat
zâmbind, comandantul cel mare
Șaptezeci, domnule, să trăiți
i-am răspuns și mi-a venit a plecare
și mi-a venit a urla ca un lup
și mi-a venit a uita, a minți
a nu mai iubi, a trădare
Șaptezeci, domnule, să trăiți
acum când nu știu cât mai este
respir greu în această baladă,
în această unică și scurtă poveste.
Aș mai vrea doar atât, un război
crud, total, ca o dragoste oarbă
să înving și să mor pe o cruce de deal
învălit într-o toamnă sudistă și grea
mirosind a oman și a nalbă
Fără vârstă să fiu, fără grai, fără bani
dar războiul acela să fie măcar
un război de o sută de ani*

Ignatie Teoforul

*Drumul dintre Antiohia și Roma
calea dinspre moarte la viață
ca sacul de grâu răsturnat în coșul morii
și toate boabele chinuind a durere
visul de veacuri al făinii
să ajungă pâine purtătoare de Hrismon.*

*Pentru cel ce a stat o clipă
în raiul de la sânul lui Hristos
dinții fiarelor înfometate din circul roman
sunt doar cifrul care deschide poarta luminii.*

*Ca în poveștile lui Ion Creangă
vechiul Harap Alb
adună pe Via Egnatia
grupuri de asupriți
coloane de cetățeni romani
liberți și sclavi
toți scoși în afara legii
pentru că mărturisesc
noile coordonate ale universului
credința
speranța
iubirea.*

*La Roma!
Noi mergem la Roma!
În Latium este mare criza de creștini
toți au fost recoltați:
femeile
copiii
bătrânii
soldații premiați pentru fapte de arme
măcinați de dinții carnivorelor
au trecut
prin Marea Roșie
spre umbrela albastră
de la poalele raiului.*

*Fiarele flămânde
cu balele curgând
în nisipul periat și parfumat de sclavi
în pas legănat
scaenează
victimele proaspete
și urlă îngrozitor:
Ce vă trebuie vouă nemurirea?*

*Zeul suprem
Împăratul roman
vă iartă
și vă retrage din meniul de azi.*

*Inchinați-vă lui
Tămâiați-l!
Tămâiați-l!
Îngenunchiați și adorați-l!*

*Ignatie Teoforul
copilul purtat de Hristos în brațe
zâmbește blând lumii din circ
leilor înfomețați
și poruncește:
Efata!
Raiule
deschide-te!*

DR. DAN ANGHELESCU

Meditații despre Cultură și neliniștitoarele ei ființări

S-ar părea că după trei decenii de post-comunism, fenomenul pe care-l numim cultură (inseparabil legat de artă și învățământ) aproape a dispărut din sfera de preocupări a actualității noastre. Din această cauză, *Cultura*, despre care Mario Vargas Llosa spunea că „poate fi experiment și meditație, gând și vis, pasiune și poezie și revizuire critică profundă și constantă a tuturor certitudinilor, convingerilor, teoriilor și credințelor”¹, la noi o regăsim într-o zodie a mizeriei spirituale, a puținătății și indigenței. Tot mai sufocată de voga unei modernități al cărui cuvânt de ordine (golit de orice urmă de sens) este *distracția*, această stare de lucruri ne duce cu gândul la acea „durată” prevestită de T. S. Eliot (*Notes Towards the Definition of Culture*, 1948) „despre care să se poată spune că-i lipsește cu totul cultura.”² Comentându-l, nici Mario Vargas Llosa nu dădea semne de optimism atunci când spunea: „...cultura, în sensul tradițional al cuvântului, e în prezent pe cale să dispară. Poate a și dispărut deja, golită discret de conținutul ei, acesta fiind înlocuit cu un altul, care denaturează conținutul original.”³

Evident, la noi realitățile confirmă întru totul pesimistele lor diagnostice: ceea ce se excomunică e tocmai ideea de valoare. Științele umaniste sunt – practic – expulzate tacit din sfera educațională. „Înflorirea” (sic!) analfabetismului (a celui propriu-zis ca și a celui numit *funcțional*) atinge un ritm devastator, interzicând orice nădejde de viitor pentru această țară. Însă realitatea respectivă nu îngrijorează pe nimeni ci, dimpotrivă, unul dintre guvernanți chiar spunea, de curând, cu o nonșalanță incalificabilă că, pentru decidenți, învățământul nu constituie o prioritate. După asemenea *rostiri* să nu ne mirăm că lipsa de speranță și torpoarea s-au instalat în sufletul și în reacțiile conaționalilor noștri. Redevenim (vorba Anei Blandiana) un *popor vegetal*. Pe toate canalele mediatice și supra-mediatice se inoculează o rece uitare de sine și se cultivă ceea ce Virgil Ierunca numea o *pedagogie a uitării*. Se reia, se aplică, tacit, ideea – știm bine cât de toxică – a omului nou (!?) al cărui viitor trebuie să fie fără cultură, fără memorie, fără istorie, fără gânduri și fără Dumnezeu. Dar o asemenea prefigurare a viitorului (semnele ei deja sunt vizibile pe diverse planuri) nu este un *coșmar orwellian*, ci o *realitate foarte posibilă* spune Mario Vargas Llosa. Iar noi o

¹ Mario Vargas Llosa, *Civilizația spectacolului*, Humanitas, București, 2016, p. 186.

² *Ibidem*, p. 10.

³ *Ibid.*, p. 9.

resimțim ca atare tot mai aproape; și asta pentru că „bazele culturii tradiționale au falimentat și au fost înlocuite cu niște iluzii.”⁴

În subsidiarul acestor situații, venind de peste tot din lume, se insinuează și la noi golemica umbră a globalizantei tehnosciențe, cu imperativele ei de eficiență și viteză sub care umanitatea e tot mai captivă. Să ne amintim de exacerbarile disolutive ale pozitivismului (cu așa-numita *Concepție științifică despre lume / Wissenschaftliche Weltauffassung* promovată de Rudolf Carnap și *Cercul de la Viena*). Prin ea întreaga *Filosofie* se subordona empirismului tinzând să fie o simplă activitate de „clarificare logică a gândurilor” (Wittgenstein). Redirecționată strict către producțiile civilizației de consum, totalitatea gândirii ar fi determinat închiderea oricăror alte orizonturi de raționalitate. A fost unul dintre momentele începând de la care entropiile *Inumanului* au invadat, cu o agresivitate fără precedent, lumile artei și ale culturii, adevărind predicțiile lui Spengler despre *timpurile omului faustic* în care civilizația devine „...o mașină, care face sau vrea să facă totul după modelul mașinii./.../O lume artificială, (avertizase el) pătrunde și otrăvește lumea naturală. /.../ Faptul că gândirea umană descătușată nu-și mai poate înțelege propriile consecințe face parte din tragedia acestui timp.”⁵

Într-un ultim interviu acordat presei (*Der Spiegel*, nr. 23 /1976 – „Nur noch ein Gott kann uns retten”), Martin Heidegger avansa – și în acest sens – afirmații cu atât mai tulburătoare cu cât ele încercau un răspuns la complexele situații a căror deslușire continuă să ne preocupe și astăzi: „... omul este controlat, comandat și provocat de o putere care se manifestă în esența tehnicii și pe care el însuși nu o stăpânește. (...) Ceea ce este valabil și despre orice putere și străduință umană. Numai un Dumnezeu ne poate încă salva. Nu ne rămâne, ca unică posibilitate, decât să provocăm în gândire și poezie o stare pregătitoare pentru apariția sau absența Lui în crepusculul nostru: căci în chipul Lui absent suntem noi înșine cei care ne pierdem”.

În *tragic-dramatica* desfășurare de evenimente a veacului XX – mari gânditori ca Oswald Spengler (*Orice mare cultură este o tragedie;/.../ păcatul și prăbușirea omului faustic sunt mai mari decât tot ce au putut vedea vreodată Eschil și Shakespeare*), Paul Valéry (*Noi, civilizațiile acum știm că suntem muritoare*), Ortega y Gasset (*Începe dezumanizarea artei*) și mari romancieri, precum Ernst Jünger, Raymond Abellio ori Vintilă Horia au încercat o deslușire a marilor enigme ce apăsă asupra *Culturii*, a *Timpului*, a *Civilizației*, atenționând că dezechilibrele apărute între lume și om, deschid perspectiva recrudescențelor unei noi barbarii.

Într-adevăr, din inanitatea tot mai accentuată a culturii și din tacit-acceptata decădere a înaltelor valori ale umanului, *înlocuirea omului cu*

⁴ *Ibid.*, p. 198.

⁵ Oswald Spengler, *Der Mensch und die Technik*, C. H. Beck, München, 1931, pp. 81, 82.

materia a fost (ca și în recenta noastră istorie) practică cu fanatismul specific ideologiilor totalitare. Iată de ce, după o jumătate de veac de totalitarism, ea apare astăzi la noi ca un fapt *împlinit*. Aproape nici nu mai observăm că în vorbirea curentă apar sintagme deloc inocente politic. Se vorbește curent despre *materialul uman*, *resursele umane* și trecem cu vederea peste valoarea cuvântului *Om*, cândva socotit de înțelepții lumilor antice drept *măsură a tuturor lucrurilor!* Astfel valoarea supremă a fost redusă la o depreciativă și derizorie entitate, expusă oricând și oricărui solicitări de *a se livra*. Ceea ce, potrivit lui Heidegger, echivalează cu o situație evident depreciativă, mereu disponibilă (*Bestand*), către o comandă (*bestellt*) ocultă.

Cultura autentică, aceea care în esență înseamnă instaurarea ideii de valoare în toate supremațiile ei, nu ar permite asemenea subordonări. Și de aceea *gândirea și poezia*, prin care ea (cultura) își află formele specifice de reprezentare, din perspectiva lui Heidegger sunt convertite în *puterea superioară, lipsită de violență, singura în măsură să se opună fenomenului de deșrădăcinare a omului ce se petrece sub ochii noștri*. Mai mult decât atât, prin ele *Cultura* intră în rezonanță și cu – nu mai puțin esențialul – fenomen al *comunicării*. „Suntem un dialog” scrisese cândva Hölderlin într-un poem rămas, din nefericire, neterminat; ceea ce trimitea, evident și direct către ideea de *Comunicare*, dat fiind că *dialogul* constituie *evenimentul esențial al limbii*, temă al *Dasein*-ului uman, pentru că (cităm din nou din Heidegger) „numai sub această formă limba survine în istorie în chip autentic, zeii ajung la cuvânt (Zu Wort kommen), și apare strălucind o lume.”⁶

Dar dacă vorbim despre *Comunicare* trebuie, totuși, să ne reamintim și de Stagirit: el este cel ce a spus că „Omul este ființa care posedă logosul” (*Politica*); continuăm cu Hölderlin, dar nu-l vom uita nici pe Novalis. În *Fragmente logologice* (o metafilosofie al cărei obiect era spiritul însuși, reflectând la propria sa cugetare), Novalis scria: „...tot ce aflăm este comunicare. Astfel, lumea e de fapt comunicare - revelație a spiritului”. Însă cea care deschide individualitățile către comunicare și le face inteligibile, în viziunea lui, este *iubirea*. În lumea contemporană Karl Jaspers nu va ezita să situeze (*comunicarea*) în înalta postură de criteriu al adevărului, afirmând tranșant că o *credință filosofică* este adevărată numai în măsura în care promovează comunicarea. Și potrivit aceluiași Jaspers „omul este el însuși doar când se află în stare de comunicare cu altă ființare autentică și cu lumea, concluzionând că el se poate împlini esențial doar prin comunicare, întrevăzută ca înfruntare animată de iubire (*liebender Kampf*),” cu o altă existență, ceea ce readuce romantice ecouri dinspre Novalis.

⁶ Martin Heidegger, *Originea operei de artă*, Humanitas, București, 1995, p. 198.

În cele din urmă, de la Norbert Wiener încoace ni se va spune și vom înțelege că *totul este, sau pare a fi, Comunicare*, dat fiind că „Elle touche à tout le monde et tout le monde y touche” (P. Guiraud).

Prin urmare, potrivit celor de mai sus se impune inevitabil o relație: *Cultura* nu poate fi gândită și înțeleasă deplin decât alăturată încă unui – la fel de controversat și enigmatic – termen și, totodată, subiect de meditație: *Comunicarea*. Și asta într-un moment când lumea, după tragica traversare a veacului XX, ajunge la conștiința *copleșitoarei grandori a ceea ce este de gândit* (*des zu Denkenden* – Heidegger).

Dar dacă omul astăzi se regăsește doar ca element derizoriu, înglobat unor funcționalisme unde se macină doar pustiitoarea lipsă de sens, ne putem întreba: oare *Comunicarea mai este ceea ce se crezuse că este*? Pentru că de la un moment încoace am început să simțim că și limbajul se poate ridica în fața umanului și că monstruos, chiar el devine personaj principal (vezi Ionesco, Becket...) într-o dramă, deloc difuză; dacă nu cumva e vorba chiar de o maladie spirituală ce aparține de fapt umanității. Invizibila și malefica lui omniprezență, tot mai incontrolabilă, ne face să întrebăm dacă nu cumva între om și limbaj a survenit o fractură fatală? *Cultura*, pe care cândva Constantin Noica o gândise sub semnul trinitar al Comunicării, Comuniunii și Cuminecării suportă în prezentul nostru noi fenomene tectonice. Civilizația actuală a devenit, înainte de toate, o civilizație a imaginii. Iar imaginea, cu forța ei inexorabilă domină, deformează și deschide noi orizonturi tot în sfera comunicării. Ea induce și practic obligă la tăcere, paralizază, inhibă puterea de fantazare și uneori aproape că stinge lumina cuvântului. N-ar trebui să uităm totuși: *Cuvântul* este – o spunea Goethe – elementul *modelator* (*bildend!*) formează, educă. Suntem traversați de o vreme când ar trebui să rememorăm vorbele evanghelistului. În veșnic enigmatica lor profunzime, ele capătă azi rezonanța gravă a unui adagiu cutremurător pentru prezentul bântuit de repetatele și gravele lui amnezii: *La început a fost Cuvântul!*

Sub pecetea centenarului nașterii

Din studenția lui Radu Stanca, un strălucit vâstar al Sebeșului transilvan

Poetul și omul de teatru Radu Stanca aparține generației de personalități artistice formate atât de solid în perioada interbelică. Născut la 5 martie 1920 în familia preotului Sebastian Stanca la Sebeș unde și-a început copilăria, el s-a mutat în capitala Transilvaniei, când tatăl său este numit consilier eparhial al Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului. Din toamna anului 1930 Radu se înscria în clasa I gimnazială a Liceului „Gh. Barițiu” din Cluj. Sub semnul precocității stau la 15 ani debutul ca poet, aparițiile unor cronici la romanele *Noaptea de Sânziene* și *Frații Jderi* de M. Sadoveanu, la *Codin* de Panait Istrati și *Floare de oțel* de Victor Ion Popa și chiar inițiativa de a scoate o publicație școlară intitulată *Muguri*. Adolescentul citea cu pasiune și mânuia condeii versificând, astfel că de timpuriu și-a dobândit prestigiul de “veniamin” al scriitorilor de la revista *Gând Românesc*, unde criticul literar Ion Chinezu îl distinsese pe Radu între elevii liceului la care era profesor de literatură română. Tot în Cluj, avea să înceapă în 1938 Facultatea de Litere și Filozofie, debutând ca actor în rolul lui Farfuridi din *O scrisoare pierdută* din 1940, spectacol studentesc reluat la Teatrul municipal Sibiu în 1943.

Odată cu refugiarea Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj la Sibiu, studentul Stanca se simte ca pește-le-n apă în atmosfera Cetății de pe malurile Cibinului, care îl inspiră pentru baladele sale, gen literar pe care îl va ilustra în mod strălucit. În *Nocturnă* (Intr-un Sibiu...) sau în *Un cneaz valah la porțile Sibiului*, poetul nu ezită să introducă în versuri chiar și numele orașului de refugiu. Atmosfera tensionată a războiului nu izbutea să înăbușe elanul tineresc al studenților care însuflețeau orașul. Ștefan Augustin Doinaș avea să rememoreze plimbările lor studentești prin centrul urbei, când Radu recita în gura mare poezii întregi din literatura germană. Drama refugiei era contrararată de ceea ce Radu numea în manuscrisul *Amintiri din viața mea* drept „Descoperirea Sibiului”. Era o bucurie imensă pe care nu ezita să o împărtășească și cu colegii lui de studenție. Escapadele nocturne împreună cu Ion Negoitescu au lăsat urme în viitorul lor dialog devenit în 1978 *Un roman epistolar*. Între cei mai apropiați, Ovidiu Cotruș și le amintește astfel: „Pasul domol al poetului pășea sfios printre semne de vestigii, temător să nu tulbure umbrele fraterne din alte văleături. O plimbare nocturnă prin Sibiu, în tovărășia lui Radu Stanca echivala cu o inițiere. Știa, ca nimeni altul, să-ți dezvăluie latura de taină a vechiului burg...”

Între inițiativele majore, semnalăm inaugurarea oficială în 12 februarie 1942 a Cercului literar „Octavian Goga”, la festivitate participând însuși ministrul Culturii Naționale, Ion Petrovici. Decanul Facultății de Filosofie și Litere D. D. Roșca a rostit o cuvântare, iar în numele studenților a vorbit Radu Stanca. Tot el va fi și primul președinte în comitetul Cercului, ales în 25 noiembrie 1942. Radu va citi în reuniunea din 17 decembrie 1942 poeziile „Seară medievală”, „Acesta este locul”, „Sfârșit de toamnă” și „Elegie de toamnă”, iar în ședința din 9 februarie 1943 lecturează „Lumina lunii” și un fragment din „Balada menestrelului”. El va rosti tot atunci și conferința „Teatrul și cinematografia”, inițiativă semnificativă pentru profilarea sa profesională ulterioară.

Facultatea de Filosofie și Litere își desfășura la Sibiu activitatea în clădirea fostului Liceu „Domnița Ileana” din actualul Bulevard al Victoriei. Electrizante erau prelegerile tânărului profesor de estetică Liviu Rusu, pe care după alte două decenii l-am ascultat și eu cu aceeași bucurie, dar la Facultatea de Filologie din Cluj, predând cursuri de literatură comparată. În anii refugiului sibian, corpul profesoral era constituit din personalități de marcă ale domeniilor științifice respective. Totuși, la cursurile deja celebrului profesor Lucian Blaga, care lectura monoton textele unor cărți deja publicate, studenții nu se prezentau cu regularitate. În schimb, ei erau la curent cu fiecare noutate ieșită de sub tipar. La scurt timp după ce profesorul teolog Dumitru Stăniloae publicase în *Telegraful Român* de la Mitropolia Ardealului un serial intitulat „Poziția d-lui Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie”, studentul Radu Stanca scrie o recenzie la lucrarea blagiană *Religie și spirit*, recenzie apărută în *Transilvania*, nr. 5, 1942. Pentru că acest text a stârnit nemulțumirea profesorului său, și în semn de riposte față de atitudinea lui Dumitru Stăniloae, filosoful Blaga înțelege să demisioneze din societatea ASTRA. Tânărul Radu Stanca era un student eminent, uneori incomod pentru dascălii lui, dar nu mai puțin un spirit artistic în plină efervescentă creatoare. El scrie în 1942 piesa de teatru *Atotputernicul sânge*. Astfel debuta creația sa de dramaturg care va totaliza 16 texte, dar nu toate finalizate, dată fiind stingerea sa timpurie la numai 42 de ani.

Un eveniment solemn care a avut loc la Sibiu în 31 mai 1942 a fost comemorarea mitropolitului Andrei Șaguna la mausoleul din Rășinari, moment pentru care a sosit și Mihai Antonescu, vicepreședintele Consiliului de Miniștri. Înalțul demnitar va vizita Universitatea „Regele Ferdinand I”, aflată temporar la Sibiu. În sala de lectură a Bibliotecii universitare vor lua cuvântul rectorul Iuliu Hațegan și studentul Radu Stanca, mereu strălucit în aparițiile sale publice.

În atmosfera tumultuoasă a burgului de pe malurile Cibinului, din Cercul literar al studenților clujeni se va desprinde o grupare autointitulată „Prietenii Seminarului de estetică”, sub pavăza lui Liviu Rusu. Aceasta se va reconfigura drept „Cercul literar de la Sibiu” care se afiliază ideatic direcției moderniste de la „Sburătorul”, al cărui mentor, criticul literar Eugen

Lovinescu, primește o scrisoare-manifest, inițiată, se pare, de Radu Stanca și redactată de Ion Negoïtescu sub titlul *Ardealul estetic*. Acest manifest al cerchiștilor sibieni a fost semnat de Victor Iancu, Eugen Todoran, Cornel Regman, Damian Silvestru (respectiv Ion Negoïtescu), Ovidiu Drimba, Ion Oană, Radu Stanca, Romeo Dăscălescu, Șt. Aug. Doinaș, spre a fi publicat în cotidianul *Viața* la 13 mai 1943. E. Lovinescu răspunde cerchiștilor printr-o epistolă publicată tot în *Viața*, spre a exprima speranța că din gruparea pe care o reprezintă cerchiștii se va configura la modul simbolic „a patra generație postmaioresciană de apărători ai autonomiei esteticului”. La moartea lui E. Lovinescu din 16 iulie 1943, cerchistul Radu Stanca face o evocare în stil propriu a celui dispărut, care timp de 40 de ani stăruise în căutarea autenticelor talente literare, respectiv a „Marelui necunoscut” în viziune stanciană. Fiorul tragic va rămâne o constantă a întregii creații pe care avea să o plămădească poetul și dramaturgul, întrucât din prima sa etapă de cugetare se păstra afirmația: „Sunt trist pentru că nu sunt trist”, întrucât perspectiva morții îi crea o stare de inspirație fertilă.

În revista *Transilvania* a apărut studiul lui Radu Stanca „Problema cititului. Contribuții la estetica fenomenului literar”, în fapt tema pe care a susținut-o în vara anului 1942 ca teză de licență la Facultatea de Filosofie și Litere. Astfel se încheia studenția propriu-zisă a lui Radu Stanca, dar nu și legătura sa cu mediul universitar sibian, care va rămâne la fel de strânsă până la revenirea din 1945 a Universității „Regele Ferdinand I” la Cluj. Talentul său de poet și dramaturg care a creat exploziv în acei ani versuri și piese de teatru îl impusese drept steaua cea mai strălucitoare a constelației Cercului literar de la Sibiu. În anul 1945 Radu Stanca a scris nu numai versuri, ci și 5 piese de teatru cu teme foarte diferite cum sunt: „Turnul Babel”, „Hora domnițelor”, „Ochiul”, „Crisis sau gâlceava zeilor” și „Greva femeilor”. O asemenea performanță ne îndreptățește să socotim că 1945 este în literatura română „Anul lui Radu Stanca”.

Când Universitatea „Regele Ferdinand I” s-a reîntors în 1945 la Cluj, unde clima era prea aspră pentru maladia pulmonară de care suferea încă din adolescență, Radu a rămas la Sibiu. De atunci, ținta lui a devenit formarea cu forțe locale a unei trupe de tineri actori care aveau să urce cu succes pe scena Teatrului de Stat din localitate, teatru care astăzi, pe drept cuvânt, îi poartă numele. Cu Sibiul anilor proletcultismului socialist, ducând o luptă grea și inegală, Radu Stanca avea să-și măsoare elanurile artistice ca poet, actor, dramaturg și mai ales ca regizor.

Beția olfactivă – narcoza albă în poezia simbolistă românească

Beția olfactivă – formă de narcoză albă – cu efecte afrodisiace este foarte veche și transpare din câteva fragmente din poemul biblic *Cântarea cântărilor*: „Periniță de mirt este iubitul meu, care se ascunde între sânii mei./ Iubitul meu e ciorchinele de ienupăr...” (*Cântarea cântărilor*, 1:12-13); „Eu sunt narcisul din câmpie, sunt crinul de prin vâlcele./ Cum este crinul între spini, așa este draga mea între fete./ (...) Iubitul meu este al meu și eu sunt a lui. El printre crini își paște mieii” (*Cântarea cântărilor*, 2:1-2; 16); „Cine este aceea care se ridică din pustiu, ca un stâlp de fum, parc-ar arde smirnă și tămâie, parc-ar arde miresme iscusit gătite?” (*Cântarea cântărilor*, 3:6); „Trandafir mirositor sunt obrajii lui, strat de ierburi aromatate. Iar buzele lui, la fel cu crinii roșii...” (*Cântarea cântărilor*, 5:13). Din fragmentele reproduse, reținem, mai întâi, imaginea ciorchinelui de ienupăr. Acesta (cf. *DEX*) este un arbust totdeauna verde din familia coniferelor, crește prin pădurile stâncoase și pășunile pietroase de la munte: din fructele globuloase negre-vineții (numite de popor *ienupere*, când sunt coapte) se prepară o băutură alcoolică. În al doilea rând, cele două substanțe rășinoase – *smirna* și *tămâia* – sunt legate de posibilul ritual erotic, iar *crinul roșu* e simbolul pasiunii amoroase. Crinul – se poate sesiza din versetul 13 (cap. 5) – are proprietăți psihotrope și afrodisiace.

În concepția poeților simbolști, poezia nu trebuie să creeze imagini ale lumii, așa cum o vedem, ci trebuie să transmită senzații, stări, sentimente provocate de ceea ce cunoaștem sau trăim. Poezia simbolista nu este una rațională, ci una a sentimentului, a trăirilor interioare. Specific simbolștilor sunt sinestezia ca reprezentare a realității, printr-un ansamblu de senzații (fie ele vizuale, olfactive, motorii, auditive sau tactile), tehnica corespondențelor, adică legăturile între stările sufletești nedefinite ale poetului simbolist și elementele lumii reale, tehnica sugestiei, ca mijloc poetic de exprimare a corespondențelor, a legăturilor ascunse dintre lucruri, prin *cultivarea senzațiilor coloristice, muzicale, olfactive, predispoziția spre stări sufletești nedefinite cum ar fi melancolia tipic romantică, deznădejdea, dezolarea, depresia, nevroza, cultivarea reveriei, a coșmarului, a halucinațiilor*; evadarea în spațiile exotice (s. n.).

În cele ce urmează, vom încerca să relevăm felul cum *narcoza albă* – *beția olfactivă* transpare din lirica mai multor poeți simbolști români.

1. ALEXANDRU MACEDONSKI se lăsa pradă narcozei provocate de miresmele grele emanate de „crinii extatici”: „În crini e beția cea rară:/ Sunt albi, delicați, subțirați, —/ Potirele lor au fanatici —/ Argint din a soarelui

pară. // (...) În moartele vremi, mă-mbătară, / Când fragezi, și primăvăratice, / În ei mă sorbiră, extatici, / Și pe-aripi de rai mă purtară/ În crini e beția cea rară” (*Rondelul crinilor*). Înflorirea rozei are valoare curativă. Înflorirea îi dă tăria de a surmonta greutățile vieții, devenind stăpân al propriei ursite: „O roză-nflorește, suavă... / Ca nor risipit e necazul. / Puternic mă poartă extazul/ Spre-o naltă și tainică slavă. // Nu-mi pasă de-a vieții otravă, / De chinul ce-și urcă talazul/ O roză-florește, suavă; / Ca nor risipit e necazul. // Stăpân sunt de-acum pe răgazul, / Să-mi fac din ursită o sclavă, / Și nu mai e viața grozavă, / Deși mi-a brăzdat tot obrazul: / O roză-nflorește, suavă” (*Rondelul rozei ce înflorește*). Încă din tinerețe, prin 1881, poetul își dorea să aibă în dormitor „plantele cele mai rare” care să „umple aerul cu niște parfume îmbătătoare.”¹ Moare la 24 noiembrie 1920, inhalând parfum de trandafiri.

Macedonski va lăuda în 1881 „extazul” și „beția cugetării” provocate de tutun (amestecat sau nu cu hașis sau opiu), „atât de trebuincios acelora cari visează și scriu” (*Palatul fermecat*). Poetul opinează că cel care nu fumează nu cunoaște plăcerea: „În norii ei albaștri se află cu uitarea/ Un fel de nouă viață, un fel de cântec lin,/ Ciudata ei aromă îmbată cugetarea,/ Iar cine nu fumează nu este om deplin” (*Tutunul*). Pentru Macedonski tutunul este un „stupefiant poetic”, consideră Adrian Marino, cel mai bun istoric literar, comentator al creației macedonskiene. Într-adevăr, tutunul generează starea poetică: „Să facem o țigară/ Și înc-o poezie/ Ca să-mi fumez orice durere/ Și orice bucurie” (*În sunetul muzicii*).

În opinia lui Adrian Marino, cel care a inaugurat la noi „literatura stupefiantelor, ca procedeu artistic de factură romantică” a fost directorul revistei *Literatorul*: „Macedonski experimenta de timpuriu, literar vorbind” (sic!) – arată istoricul literar – „senzațiile onirice artificiale”². Opiul nu era pentru el un simplu euforizant sau un stimulent al imaginației, ci abstragere din real și refugiu într-un soi de „paradis artificial”, în oniric și uitare. Sintagmele-cheie sunt la Macedonski *vis de opiu*: „Obida vrând să mă îneco, / Zadarnic firea și-o preface. / Din al oglindei luciu rece. / Uitarea numai se desface. // Chiar dorul vieții-n mine tace- / Izvor ce gata e să sece; / Și pe-al meu chip, ce-n umbră zace, / Un fel de vis de opium trece/ Din al oglindei luciu rece” (*Rondelul oglindei*) și *opiumul uitării*: „Iar când sosește-al nopții miez / Ce-l urcă-n slava îmbătării, / Deplin se dă halucinării / Ce-atunci e singurul său crez, / Fumându-și opiumul uitării” (*Rondelul opiumului*).

2. În „limbajul florilor”, liliacul este un simbol al protecției. Aspectul acesta transpare din poezia lui ION PILLAT, *Casa cu liliac*: „Și-n vremuri florile de liliac/ Nespus o îndrăgiră, ca și-acum/ Să mă oprească tainic în iatac/ Trecutul ei închis într-un parfum.” În *Jardin du Luxembourg*, suflarea

¹ G. Călinescu, *Istoria literaturii române*, Ed. Minerva, București, 1986, p. 521.

² Adrian Marino, *Opera lui Alexandru Macedonski*, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 180.

primăverii – de presupus că aceasta e dată de mireasma florilor din acest topos vegetal – provoacă vraja trecătorului: „Plutea aromitoare suflarea primăverii/ Prin frunzătura-naltă din vechiul Luxembourg; / Era în clipa-n care nu știi sub vraja serii/ De vine aurora din nou, sau de-i amurg.”

„Ieșit din mantaua parnasianului Macedonski și traducător al poeziilor lui Baudelaire, poetul simbolist Ion Pillat nu putea să rateze tema – atât de generoasă – a visului provocat de halucinogene. O abordează, de pildă, într-un poem compus după perioada sa pariziană, intitulat chiar Opiu:”³ „De-atâtea nopți fumam otravă.../ E iarăși un oraș malez/ Cu luna galbenă, bolnavă, / Pe plantațiunea de orez/ Perfect pătrată ca o tavă. // E iar grădina de petunii/ Cu zei ce re trăiesc în bronz/ Extazele lui Sakya-Muni, / Și cu pagode fără bronz/ Dormind sub incantația lunii. // (...) Și eu urmând învins cornacul/ Pe țărnul unui vis malez, / M-aplec, rob din nou, pe lacul/ Închipuirii - ce-l creez/ În dulcea moarte ce-o dă macul.” Sub influența opiaceului, eul poetic se află pe țărnul oniricului („pe țărnul unui vis malez” (malaezian – n. n.). Ca atare, elementul astralului – luna – este personificat și are o trăsătură degradantă: „luna galbenă, bolnavă”. Pe un astfel de țărâm al imaginarului, toposul e unul al închipuirii („lacul închipuirii”). Ținând cont că eul poetic creează peisajul sub influența unui narcotic, e de presupus că și petuniile din grădină pot avea culoarea mov, semnificând încântare, *fantezie*, șarm, grație, *mister* (s.n.). Prin urmare, două dintre atributele petunii mov sunt în concordanță cu atmosfera evocată.

3. În grădină este o poezie semnată de către DIMITRIE ANGHEL, supranumit și „poetul florilor”, și publicată pentru prima oară în anul 1905, în volumul cu același nume. Tema operei este reprezentată de trecerea ireversibilă a timpului, poetul încercând să creeze iluzia unei vieți veșnice într-o lume imaginară.

Într-un asemenea topos, mireasma florilor îi dă poetului o stare de beatitudine: „Miresme dulci de flori mă-mbată/ și mă alintă gânduri blânde .../ Ce iertător și bun ți-e gândul, /în preajma florilor plâpânde!” Enumerația care urmează va contura un tablou feeric: „Râd în grămadă : flori de nalbă/ și albe flori de mărgărint, / de parc-ar fi căzut pe straturi/ un stol de fluturi de argint.” Personificarea iasomei, în strofa a doua, accentuează starea de melancolie a florii, dar și a celui care o contemplă: „Sfioase-s bolțile spre sară, / și mai sfioasă-i iasomia: / pe fața ei neprihănită/ se-ngână-n veci melancolia/ seninului de zare strânsă”. Mireasma florilor și starea de melancolie sunt un bun prilej pentru rememorare: „Atâtea amintiri uitate/ cad abătute de-o mireasmă”. Două amănunte se remarcă din portretul stilizat, pe care poetul îl creionează: „o mână albă de fantasmă, / ș-un chip bălan lâng-o fereastră/ răsare-n fulger și se strânge” (s. n.). Într-un asemenea topos ideal,

³ Andrei Oișteanu, *Narcotice și halucinogene în cultura română modernă*, ediția a III-a revăzută, adăugită și ilustrată, Editura Polirom, Iași, 2014, p. 227.

poetul își declară puritatea: „Ca nalba de curat odată eram, / și visuri de argint/ îmi surădeau cu drag, / cum râde lumina-n foi de mărgărint”. De aceea, și timpul este unul subiectiv și are o curgere aparte: „și dulci treceau zilele toate, / și-arar dureri dădeau ocoale...”

Melancolie aduce în prim plan aceeași stare de melancolie, cauzată de miresmele florilor din grădină: „Miresme dulci plutesc în aer sub bolți umbrite de liane, / Și-i liniște-n grădina toată și pace ca-ntr-o sihăstrie/ În care-ar fi murit viața învinsă de melancolie”. Într-un asemenea topos, eul contemplator pare captiv într-o ciudată țară a Lotofagilor: „Își face cuib uitarea tristă și pacea crește funerară, / Pe unde pasul nu mai calcă și nu mai cântă cântăreții.” Melancolia, liniștea și uitarea sunt componentele păcii – semnul armonizării grădinii cu întregul univers. Un cânt – cât de duos ar fi – ar pângări această atmosferă; aceasta e semnificația personificării vântului din următorul pasaj: „Un cânt, cât de duos, acuma n-ar fi el oare-o pângărire,/ Când e atată armonie în ne-ntreruptă, sfânta pace?/ Grădina e-o poemă dulce și, vezi tu, vântul care tace, / E ca o mână adormită pe coarda rupt-a unei lire.” Conștientizând faptul că liniștea deplină e sinonimă cu *thanatos*-ul, la gândul că poate altcineva ar putea, ca în basmul cu frumoasa din pădurea adormită, să readucă la viață această „făptură” fermecată, poetul se simte trist: „Azi prețuiesc tăcerea morții - veni-va altul poate-odată/ Ca prin povești să te trezească, spuindu-ți vorba fermecată, / Eu prea sunt trist...”

Punctul culminant al beției olfactive îl găsim în poezia *Metamorfoză*. Aici, Dimitrie Anghel dezvăluie „ritualul” la care a recurs. Se abstrage din contingent, intrând în oniric prin intermediul somnului indus: „Vroind să uit, pe-o seară dulce lăsasem să m-adoarmă crinii...” Maniera ca de poveste e dată de sintagma „Și se făcea”. Cititorul e introdus în poveste prin intermediul *imperfectului narațiunii*: „...trăiam acum o viață nouă: / Eram și eu un crin ca dâșii, și-n dezmierdările luminii/ Îmi întindeam voios potirul să prind o lacrimă de rouă” (s. n.). În vis, devine unul de-al lor, atingând perfecțiunea: „Visând, trăiam cu ei acuma, și-atât de alb eram subt lună, / Încât abia scriam o umbră...” Sintagma „Când făr' de veste” anunță o situație neprevăzută, care va schimba radical destinul *crinului metamorfozat*: „...o mână pală, mișcându-și umbra pe grămadă, / Ca subt imboldul unei forțe necunoscute și fatale, / S-a-ntins vrăjmașă să mă frângă...” A doua moarte se petrece în plan oniric, dar de astă dată nu mai este una dorită (abia acum înțelegem că *adormirea*, așa cum era specificat în primul vers al strofei întâi, era echivalenta morții), ci apare ca fatalitate: „...ș-acuma, alb ca o zăpadă, / Muream tihnit de-a doua oară în liniștea odăii tale.// Muream din nou...” În ultima strofă, există o similitudine între somnul eului poetic și cel al ființei iubite, sugerate prin metonimie („o mână pală”); și într-un caz și în celălalt finalitatea somnului este *thanatos*-ul: „dar când trudită făcându-ți brațele cunună, / A fost s-adormi zâmbind la mine cu fața calmă între perne,/ Eu ca o pulbere de aur m-am ridicat ușor subt lună/ În căutarea altei forme desăvârșite și eterne.” Deosebirea dintre cele două morți e aceea că dacă cea

care și-a făcut brațele cunună apare ca imagine a morții inconștiente, moartea *crinului metamorfozat* îmbracă aspectul eternității, prin *călătorie* și *căutare*.

În poezia *Metamorfoză thanatos*-ul este înfățișat la puterea a doua. Schematic, am vizualizat următoarele situații:

- *adormirea provocată de parfumul crinilor* („Vroind să uit, pe-o seară dulce lăsasem să m-adoarmă crinii”)

- *visul ca trăire pe tărâmul vegetalului* („Visând, trăiam cu ei acum”)

- *a doua moarte* („Muream tihnit de-a doua oară în liniștea odăii tale”). *A doua moarte se petrece în vis.*

- *somnul ca moarte inconștientă* („...făcându-ți brațele cunună, / A fost s-adormi zâmbind la mine cu fața calmă între perne”)

- *moartea ca o călătorie și căutarea formei desăvârșite – posibila reîncarnare* („Eu ca o pulbere de aur m-am ridicat ușor subț lună/ În căutarea altei forme desăvârșite și eterne.”)

4. La ION MINULESCU – poetul romanțelor – beția olfactivă este indisolubil legată de ritualul erotic. Bunăoară, în poezia *Celei care minte*, eul cuceritor va recurge la purificarea prin ardere: „În cinstea ta, / Cea mai frumoasă din toate fetele ce mint, / Am ars miresme-otrăvitoare în trepiduri de argint”. Iubirea devoratoare este sugerată prin prezența simbolisticii a două flori, cromatica lor fiind sugestivă: „În pat ți-am presărat garoafe/ Și maci -/ Tot flori însângerate”. Așa cum declară îndrăgostitul, „Și cu parfum de brad pătat-am dantela pernelor curate”, el recurge la acest gest, știind că *mireasma bradului era considerată un adevărat elixir*. Ritualul erotic se desăvârșește cu ajutorul altor două vegetale: „Iar în covorul din perete ca și-ntr-o glastră am înfipt/ Trei ramuri verzi de lămâiță/ Și-un ram uscat de Eucalipt.” Să reținem că în cazul lămâiței, *aceasta are proprietăți antioxidante*, iar în cazul eucaliptului, *frunzele degajă un miros puternic aromat*. De asemenea, ramurile verzi de lămâiță sunt în această poezie simbolul tinereții, iar ramul uscat de eucalipt e simbolul masculului ajuns la senectute.

5. Poezia *Crinul*, semnată de AL. T. STAMATIAD, este o *elegie*. Prezența interjecției din primul vers al strofei întâi, în contextul narațiunii, mai cu seamă că apare și în penultimul vers al strofei menționate (care se repetă), conturează durerea celui care evocă un eveniment nefast: „Ah! crinul alb de-odinioară/ Ce răspândea discret parfum —/ Parfum de mistică iubire —/ S-a ofilit, s-a stins de-acum. / Ah! crinul alb de-odinioară/ Ce răspândea discret parfum”. Regretul este augmentat, pe de o parte prin precizarea atributului cu care era înzestrat acest crin alb; el răspândea „Parfum de mistică iubire”, iar pe de altă parte, prin faptul că ideea extincției este reliefată prin două verbe sinonime în plan lexical, ca simbol al morții: *s-a ofilit, s-a stins*. Interdicția formulată în primul vers al strofei a doua („O! nu atinge alba floare”) e urmată de o justificare – imaginea scuturării petalelor

ar aduce golul sufletesc și, implicit, s-ar spulbera amintirea ființei iubite: „Petalele s-or scutura/ Și viața mea va fi pustie, / Căci ele-s amintirea ta.” Așa se explică de ce se repetă interdicția formulată de astă dată categoric.

În prima strofă a poeziei *Singurătatea* (altă creație a lui Al. T. Stamatiad), „Mireasma teilor în floare” este asociată imaginii sălciiilor plângătoare. Sintagmele *freamăt jalnic* și *adormitor plutește*, puse în legătură cu cele două imagini (una olfactivă, cealaltă vizuală), conturează o atmosferă thanatică. Strofa a doua e construită pe motivul singurătății, imaginea personificatoare a plopului înalt, care „Suspînă trist și singuratic” fiind grăitoare în acest sens. Motivul singurătății se află în strânsă legătură cu cel al umbrei, ca preambul al morții vegetalului, în ipostaza plopului. Murmurul izvorului în vale, în contextul tabloului prezentat, poate fi socotit bocetul naturii, într-o scenă funerară. Ultima strofă amplifică acest tablou funerar, prin cele două imagini auditive, textul poetic căpătând accente elegiace: „Frunzișul adormit îngână/ Ca-n vis povestea lui de șoapte, / Și singur buciulul mai sună/ În trista liniște de noapte.” După cum se poate observa din comentariul nostru, Al. T. Stamatiad a uzitat de beția olfactivă, prezentă în prima strofă, ca pretext pentru realizarea unui tablou de natură, pe tema singurătății și a extincției vegetalului.

6. Tot ca pretext pentru o scenă de iubire neîmpărtășită, beția olfactivă – mai mult ca ecou – apare și în poezia *Sub balconul de glicine*, semnată de NICOLAE BUDURESCU: „Sub balconul de glicine/ Ți-au cântat de-atâtea ori/ Languroase mandoline, / Cu refrenuri de suspine/ Și suav parfum de flori. // (...)Din aleile boltite, / De pe tainice cărări, / Vin arome-nvăpăiate, / Calzi fiori de voluptate/ Și ecou de sărutări.”

7. La ALICE CĂLUGĂRU, beția olfactivă e detectabilă abia în ultima strofă a poeziei *În grădină*: „Strângându-mi florile la piept, / Pe toate, toate din grădină.../ Mă-mbăt de flori și de lumină/ Și-aș vrea să nu mă mai deștept...” Gestul străngerii florilor la piept, coroborat cu dorința de a nu se mai deștepta din beția olfactivă poate fi socotit ca unul care face trimitere la *thanatos*, grădina, florile și lumina putând fi asociate grădinii edenice, unde autoarea ar vrea să nu se mai deștepte.

8. Și la ALFRED MOȘOIU (un alt poet simbolist mai puțin cunoscut) beția olfactivă este în strânsă relație cu tema *thanatos*-ului vegetalului, în ipostaza florilor. Prima strofă a poeziei *Moartea florilor* e axată pe imaginea vizuală a petalelor roșii care „cad, înfrigurate, / În ritmuri lente de melancolie”. Ideea extincției este continuată, accentul punându-se pe olfactiv, spre a atrage atenția în privința voluptății morții vegetalului: „Sfărămături de viață, scuturate, / Păstrând adânc suprema lor tărie, / Împrăstie parfum în agonie/ Și mor așa, încet, cu voluptate...” Imaginea voit încetinită e redată prin intermediul a două verbe la indicativ prezent

(împrăştie şi mor), cel de-al doilea intrând în relaţie cu adverbul de timp, *încet*.

9. Se ştie că femeile sunt iubitoare de flori, nu numai pentru aspectul lor, care încântă ochiul, ci mai cu seamă pentru parfumul lor. Arta seducţiei s-a bazat din cele mai vechi timpuri pe faptul că femeile iubeau să primească flori de la admiratori. În poezia *Flori se seră*, a lui TRAIAN DEMETRESCU, există un paradox pe care îl putem sesiza în versul al doilea al celei de-a doua strofe: „Nicio femeie nu le-atinge, / Deşi au cel mai blând parfum, / Nici cel puţin nu le omoară/ În pagini de album.” Explicaţia ar putea fi aceea că deşi *au cel mai blând parfum*, ele nu sunt naturale, ci – aşa cum se precizează în strofa întâi – pentru că „Sunt flori uitate într-o seră”. Iar uitarea ar putea fi interpretată ca desprindere de trecut.

ROXANA PAVNOTESCU

În dialog cu Nichita

Fata de înger

*Te-aş fi iubit măcar puţin,
dacă m-ai fi lăsat
să-ţi ating călcâiul în fugă
şi ai fi rămas mereu neprinsă
şi imponderabilă.*

*Te-aş fi iubit puţin,
de-aş fi putut
să-ţi respir în treacăt părul,
şi nu m-ai fi înnodat
în coama ta.*

*Te-aş fi iubit mai mult,
de nu ţi-aş fi recunoscut mirosul
de aripă arsă.*

Întregul

*În ziua în care
sufletul a uitat împărţirea cu doi,
o să ne crească memorii în ochi,
să nu trebuiască să ne mai
urmărim cu privirea.*

*Urechile îşi vor întoarce pâlniile
pe dos
să nu mai priceapă nici o limbă
dincolo de zbaterea inimii.*

*O să ne crească flori în nas
ce ne vor purta întocmai
mirosurile.*

*Şi numai pe dinăuntru
o să ne atingem,
la temperaturi mult mai înalte,
ne-stingheriţi,
ne-stăviliţi,
ne-osteniţi,
ne-prihăniţi,
ne-înjumătăţiţi.*

Romantică

*M-am despărțit de iubita mea,
într-o zi de primăvară,
tocmai când parcul era atât de
frumos
și cireșul își arăta floarea în stropi
de lumină.*

*Băncile gemeau de iubiți,
nedespărțiți încă,
și din țuguiala buzelor
se deschidea pe rând
floarea amară a sărutului.*

*Lumina îndoia crengile
sub greutatea ei
și florile li se rostogoleau
la picioare.*

*Iubita mea m-a părăsit
tocmai într-o zi de sărbătoare.*

*Depărtându-se,
chipul ei, răvășit,
se disipa ca floarea cireșului.*

*- De ce?
îi strig ridicându-mi pierdut umerii.
Fără pricină!
Fără pricină!*

Întâlnirea

*De data asta m-am văzut cum mor,
de la spate m-am văzut.*

*Într-un moment de neatenție,
am rămas în urmă
și mă contemplam
cum mă subțiam tot mai mult,
întâi până la linie,
apoi până la punct.*

*Și aceea instanță a mea
întârziată,
făcea cu mâna
trupului meu mort.*

.....
*Până când deodată,
m-am simțit ridicat în aer
pe aripi de înger.*

.....
*Am plecat
de lângă mine
și mi-am văzut liniștit
de drum.*

*În urma mea -
îngerul Morții.*

Corona ca taină invizibilă

1.

*Copiii de astăzi vor povesti A fost odată
Când soarele plângea-n culcuș la adormire
De frica Lunii negre prelinsă de mercur
Cu urâte granulații cu coarne roșii
Bestii cheiroptere încrucișate
Din geni de șarpe cu geni de liliac
Scăpate parcă din de prin Brexitania
Ca niște molecule-jigării cu chipul fabulos
Cu cheie pentru celulele umane
Multiplicându-se chiar din Wuhan și patul Asiei
Zburând ca niște pene invizibile înspre insula Apenină
Ca un agresor înrăit căutând culcuș predestinat
Clocind pe Ochi Nas Buze cu bacilemie-n sufletul lumii
Care deși uimită la necaz făcea și bufonade
Precum în toiul primăverii inocenții fulgi de zăpadă*

*Zburau desfrânați tocmai cum spunea Michel de Nostredame
Dinspre ținutul Soarelui răsare și plapuma îngăurită a cerului
Puful invizibil trecea peste Tibet și Ararat spre urmașii lui Romulus
Iar Luna era neagră ca semnul de potop universal în noul Mileniu
Invadat de chipuri în roiuri nemaivăzute la noi și în Spania
Molecule-n aer ca niște cornute roșii proteice și invizibile
Precum un Scaraoțchi înmilionit pentru tot atâtea jertfe*

*Încercați să descifrați chiromanția lui Nostradamus
Într-un acrostih apare ca trăsnetul din paisprezece-n Sarajevo
Numele noului botezat Coron sau Corona
Multimplicându-se incognoscibil pe Terra-nspăimântată
Cu sușele mușcând tacit celulele umane
Decimând global lumea țință și colaterale jertfe
Mai perfid decât bombele casetate în fostul mileniu
Și pare a fi o porcărie biologică la modă pe covorul de mătasă
Ca o Sărăcie Boli Epidemii Războaie invizibile și inventate
Considerate echilibru psihologic de Thomas Robert Malthus
Pentru subzistența etică și-nmulțirea omului fără aripi
Deși în deconstrucții există adevăruri sau poate nu există*

2.

*Haosul provoacă inegalități epice absurde
Lumea practică prietenia la distanță
Îndrăgostiții ca altminteri în mijlocul satului fac doar ocheade
Cât ești mai din departe cu atâta mai aproape
Îmbrățișările s-au vitregit fără vreun salut din coate
Epocile se deosebesc între ele cu prețul Omului
În globalizarea păcătoasă ce va fi cu Națiunile
Lumea pare pedepsită și nu credea vreodată
Că va sta cu ura și cu frica eroic în spate
Arestată de Covid-19 Încuiată-n case
Ca oaia zăpăcită fără de berbec în țarc
Doar cu prietenia virtuală
Bandaje medicale cu sare pe rană*

*După atâtea jafuri de aur Acuma jaful de viață
Timp ce Rechinii Mari și infideli ai bunătății
Ca niște efigii care bântuie își freacă palmele
Cu triliardele ce cresc în fiecare ziuă neagră
Făloși de jocul pandemic Câștigul din pierderi umane
Mai rar Om sănătos iar Oculta mondială ca Aurora Roșie
Privește cu binochiul din castele Se face că e surdo-orbă
Timp ce după tragedie istoria se repetă parcă
Ca o farsă din vorba lui Karl Marx*

*Ființele umane aleargă printre etajere goale
Precum șobolanii-n labirint după ale gurii
Savurează Lămâia și Ardeiul tocat în apa fiartă
Taie ceapa-n patru ca pe vremea Pandemiei spaniole
Ca o salvare în starea de urgență fără preș
Bătrânii trecuți de limes trăiesc ultima clipă la electroșoc
Pleacă în picaj și clandestin prietenii apropiați
La înhumări pe meridiane frânte Muguri și Mlădițe
Doar cinci umbre care suspină broboane sărate
În tăcerea ireală vindecând sterpul pământ
Sfînșind nenumărate racle*

*Concomitent cu jocul pandemic al zâmbitorilor cu brevet
Omul de rând ca o câmilă expectorează flegma verde
Lebedele falnice și-au schimbat penajul alb în negru
Institutele Virologiei Epidemiologii cercetează
Se-ntrec la cele mai moderne Jocuri Mondiale
Prepară leacuri căutând un pai antimalaric de salvare*

*Prin Rusia China Franța India America Germania
În Australia și-n Țara Soarelui Răsare
Iar unora nici că le pasă Deja având la calcule*

3.

*Totul este un mister ca oceanele cu sarea
Destin paradoxal în care La capătul ițelor nevăzutul
Ține-n mâni niște figuri purificând lumea
Peste care cu o putere ireală toarnă ca ploile din Biblie
Înfățișându-ne tabloul ca potop universal lipsit de umbre
Fără vreo pasăre mesageră cu crenguță de măslin*

*Asistăm la revestirea lugubră a zeilor în spațiul viciat
Sub anvelopa doctrinei oculte ticsită cu enigme
Delire onirice ca Înainte și După Iisus Hristos
Împachetate de Meșteri într-o perdea invizibilă*

*Precum străvechile programe inveterate
Motivul de zidire a omului de către Yahweh
Hurcan zeul furtunii și mitul maorilor din Noua Zeelandă
Cu taurul înfuriat galopând peste oameni
Distrugerea seminței umane de Ianna și Enki în Mesopotamia
Cele trei potoape ciclopice ale lui Deukalion în Hellada
Când nu se mai vedea linia dintre pământ și apă
El cu soția găsindu-și adăpostul în Parnas
Potopul de zăpezi și geruri în Scandinavia
Ciudata iarnă infernală în Iran și Filipine
Luna neagră înfuriată ca atunci când trimisese
Torente jos că nu primise niște piei de încălzire
Australia fiind salvată de Aborigeni și broasca lor colosală
Până la zeul creator Kittung care cu nisipul din ocean
Acoperise valurile făcând uscatul terestru al Indiei
Cu înțeleptul Manu din Mahabharata
Salvat călare pe un pește gigantic
Până la zborul Porumbelului Rândunelei și al Corbului
Care în poemul Ghilgamesh vestesc debarcarea în Nizir
Să reîntemeieze specia umană
Sau ca generosul Num care-n Siberia
Crease planeta noastră a doua oară
Și alte citate deconstruite pe orizontul spațiului fals*

*Totul din dorința morbidă a zeilor de a purifica lumea
Omul primordial și-acuma moare Lumea e prinos sacrificat
În vremea de restriște învelită-n emoția rapidă a fricii
Cu ingineria potopului psiho-biologic ultramodern
Declanșată din umbră să intre în mitologie
De Buna Vestire călare pe fulgii de zăpadă
De Mărțișor și Înviere în primăvara dornică de-o pasăre
Când dragostea de Medicii Eroi ai Epocii rămâne o speranță*

4.

*Dar cum să descifrăm vechiul delir oniric
Să fie oare o tragedie etică când soarele asistă la război
De ce moartea apocaliptic bate ca altminteri la ușă
Ca o mândrie cornută intrând în ochii lumii păcătoase
Ca tainele zidite-n piramida Keops
Secretul ridicării pietrelor enorme
La înălțarea lor pe Poarta Leilor
Sau ca-n povestea romanescă a lui Dean Koontz
Poate ca să fim mai buni după ce pleacă
Din intersecția eradicării viciilor noastre
Căci mai există adevăruri sau poate nu există*

*Atâtea mizerii sunt aglomerate în satul global
Controlul electronic se plimbă prin Entropia
Acum când lumea moartă pe meridianele frânte
Transuman e-nlocuită de roboți cu al treilea ochi în spate
Ca restul să fie mai bun după ce bătrânii pleacă*

5.

*Așa a fost odată
În toată nenorocirea pandemică funestă
Doamna istoria memoriza la fapte
Ca lumea să nu le uite
Dar cert era un lucru
Coronavirusul COVID-19 nu știa de condom
Părinții mondiali l-au sortit să moară odată cu omul*

*Și doar atunci altă lume scăpa de la moarte
 Ca după căderea Zidului berlinez Perdeaua de aur
 Frontiere abolite Iarăși cu vameși Ziduri ghimpate
 Rămase-n crezul și mitul nostru Când din înalt și după fapte
 Domnul va-ncerca să sugrume stăpânii răi ai lumii
 La curățirea cerului și repararea ce urmează
 Mai blând să ne privească printre degete
 Îngroziți de-o pandemie nouă FinEcoSociFilosofică
 La restaurarea haosului cum spunea bătrânul Eliade
 Ca supraviețuitori pe Calea de mătase
 Cu lumea pedepsită sau poate prin Europa resetată*

*Ce bine ar fi să re/învie Vlad Țepeș al nostru
 Ca atunci când va apărea noua Religie mondenă
 Torente de emigranți Controlul electronic
 Omul Om să nu devină Sclav perfect cu urlet de lup
 Iar virusul ca Nouă ordine și-n altă ipostază
 Să-l dăm pe mâinile lui Dracula să nu ne decimeze*

PRIMUL REDACTOR VASILE / VASCO POPA

Revistă de literatură, artă și cultură transdisciplinară

ANUL LXIX, SERIA NOUĂ, NR. 7-9 (585-587) / 2016

IOAN BABA • MIHAELA LAZOVIC • TUDOR NEDELCEA • NINA GONȚA
 • SVETLANA ALEKSIEVICI • ILEANA ROMAN • MIHAI CIMPOI • TITU DINUȚ
 • EUGENIA BĂLTEANU • VICTORIA MILESCU • GABRIELA MOCANĂȘU
 • SLADANA MILENKOVIC • ANCUȚA GURBAN-DINU • GEORGE ANȚĂ
 • MARINA ANCAȚAN • VICTOR RUȘU • RADOMIR ANDRIĆ
 • PAUN PETRONIJEVIĆ • ADRIAN DINU RACHIERU • FLORIAN COPCEA

LUMINA - FASCICULĂ

IOAN BABA - Portret în stilul lui Rodin (1922-1999) un secol
 printre redactori: Emil Filip (1934-2011) Simion Lăzărescu (1948) sau traducătorul celui

Număr realizat în colaborare cu VALENTINA BRICOTIAN

TUDOR NEDELCEA

Imn Eminescului

Contemporan cu mari ierarhi cărturari, vrednici de pomenire – patriarhul Teoctist, mitropoliții Nestor Vornicescu și Antonie Plămădeală – Valeriu Bartolomeu Anania (18 martie 1921, Glăvile-Vâlcea – 31 ianuarie 2011, Cluj-Napoca), este, deopotrivă, teolog cu vocație dar și poet, prozator, dramaturg, memorialist și traducător. Biblia diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de el (la care a lucrat 11 ani), apărută în 2001, cu binecuvântarea și prefața P. F. Teoctist, la Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, este cea mai bună ediție apărută vreodată în spațiul ortodox, mai ales pentru mireni, de aceea, poate ea a fost scoasă de pe piață după trecerea la cele veșnice a diorsitorului, rămânând doar ca *ediție jubiliară a Sf. Sinod*.

Bartolomeu Valeriu Anania a trăit sub vremuri, dar vremurile nu l-au înduplecat; le-a trecut cu demnitate deplină, dovedindu-și verticalitatea caracterului. Doar două momente aş vrea să amintesc. Exmatriculat de la cursurile universitare de muzică instrumentală și de medicină, pentru participarea activă la mișcarea națională studențească antirevizionistă și anticomunistă de la Cluj în 1946 (vezi extrasul său, *Clujul universitar al generației 1946 în memoriile lui Valeriu Anania*, Cluj-Napoca, 1996), a fost nevoit să se ascundă în munții din jurul Mănăstirii Bistrița, apărut de patriarhul de vrednică amintire, Justinian Marina, dar din 1958 este condamnat politic 20 de ani de muncă silnică, eliberat prin decretul general de grațiere din 1964.

Apoi, în anii de după 1990, organizând un marș al tăcerii și împăcării între creștinii clujeni, este atacat cu mânie proletară de Șt. Aug. Doinaș („preoții ortodocși din Cluj mărșăluind pe străzile orașului, ca niște vrednici sindicaliști ai «eroicei noastre clase muncitoare»”), Anania dă o replică pe măsură: „Nu, nu se poate, mi-am zis: o asemenea frază poate fi cerneala grosolană a unui oarecare pamfletar de duzină, dar nu caligrafia unui poet de rară finețe stilistică și, pe deasupra, membru al Academiei Române. Nu, nu se poate! Și, totuși, iată că se poate, atunci când un mare intelectual cade în plasa unui pachetel de lozinci”.¹

Valeriu Anania a fost și un remarcabil scriitor. În temnițele comuniste concepe mental poemele *Steaua Zimbrului* și *Meșterul Manole*, precum și povestirile din vol. *Amintirile pelerinului apter*. La 17 ani, debutează

¹ Pe larg, în Tudor Nedelcea, *Printre cărți și oameni*, I, TipoMoldova, Iași, 2014, pp. 91-97.

radiofonic cu *Jocul fulgilor* și pe scenă, cu sprijinul lui N. Iorga, cu piesa *La furcărie*. Editorial, debutează târziu, în 1966, cu *Miorița*, având „predoslovie” lui Tudor Arghezi. „El stăpânește versul și limba magistral – scrie autorul *Cuvintelor potrivite* – și măiestriile lui cresc înalt, sporite de un talent desfășurat în sus. Nimeni nu l-a așteptat să vie și el a venit, de unde, de ne-unde, așa cum s-a ivit zvâcnind, din fulgere de piatră, fără să fie pus, printre scribi și piscuri, bradul la tulpina căruia se înșiră și notele de creion acestea”. Alte lucrări beletristice îi onorează bibliografia: *Du-te vreme, vino vreme!* (1969), *Păhărelul cu nectar* (1969), *Poeme cu măști* (1972), *Geneze* (1971), *Străinii din Kipukua* (1979), *Greul pământului. O pentalogie a mitului românesc*, I, II (1982), *Rotonda plopilor aprinși* (1983), *Cerurile Oltului* (1990), *Hoțul de mărgăritare* (1993), *Poeme alese* (1998), *De dincolo de ape* (2000). Despre creația sa au scris, între alții: I. Negoitescu, N. Carandino, I. Zamfirescu, Sultana Craia, D. Micu, A. Sasu, G. Muntean, Al. Paleologu, M. Ungheanu, Șerban Cioculescu, L. Ulici, D. Păcurariu, Al. Zub., C. Ciopraga, Mircea Popa, N. State-Burluși, Ion St. Lazăr, Ioana Diaconescu etc.

Fin observator al fenomenului literar românesc, apărător vrednic al valorilor culturii naționale, Valeriu Anania (așa semnează ca scriitor) nu putea să nu rămână impresionat pentru creația „românului absolut” (Petre Țuțea), „sfântului preacurat al gherului românesc” (Tudor Arghezi). În 1992, tipărește la Cartea Românească *Imn Eminescului în nouăsprezece cânturi*, în mai multe trepte și stări. Spre exemplificare, trimitem la *Starea a zecea*: „Extazele cernelii doar tu ni le-nfiori / Mihaiul nostru unic și-al unicei splendori. / Izvoade noi de-am strânge, tot am culege-n cale / Norocul de-a-l petrece pe-al tău din ale tale. / Eternă stalagmită din stea stalactitară, / Statura ta ne-adună sub cer și peste țară. / Cuvântul tău din ziua-l purtăm cu noi prin ere, / Ușure ca’ntr’o moarte și greu ca’ntr’o’nviere”.

Pentru tema noastră, un interes deosebit îl reprezintă cartea sa, *Din spumele mării. Pagini despre religie și cultură* (Ediție îngrijită și postfață de Sandu Frunză, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1995), pagini de publicistică, neglijate editorial de Valeriu Anania dintr-o trecătoare prejudecată din tinerețe. Deși ele nu-s pagini de gazetărie propriu-zisă, cum recunoaște autorul lor, ele rămân în posteritate doar prin perenitatea ideilor vehiculate („Valul e val și stânca e stâncă, dar iată că zbaterea talazelor se mărturisește pe sine-n spumele mării, pentru ca acestea, la rândul-le, din fragede cum sunt, să se închege-n roca din care artizanul își cioplește figurile-i albe”. Admirabilă descriere metaforică a publicisticii culturale, autentice!).

Editorul, Sandu Frunză, împarte cartea în trei capitole: *Modele biblice*, *Modele istorice* (Dionisie cel Mic, Diaconul Coresi, Biblia lui Șerban Cantacuzino, C. Brâncoveanu) și *Eseuri de teologie a culturii*, la care adaugă *Patru interviuri cu și despre Valeriu Anania* (1972-1982).

În cap. *Eseuri de teologie a culturii*, Valeriu Anania face comentarii pertinente despre creația eminesciană. Prezintă pe marii poeți de inspirație

creștină în studiul *Poezia religioasă română modernă* (Dosoftei, Eminescu, Vlahuță, Macedonski, Coșbuc, Șt. O. Iosif, O. Goga, Duiliu Zamfirescu, Maria Cunțan, Cincinat Pavelescu, G. Tutoveanu, D. Nanu, M. Codreanu, El. Farago, Panait Cerna, Corneliu Moldovanu, Al. Mateevici, N. Davidescu, Victor Eftimiu, Tudor Arghezi, Nichifor Crainic, V. Voiculescu, Zorica Lațcu, Sandu Tudor, Daniel Turcea, Ioan Alexandru), Valeriu Anania se întreabă – în lipsa unui studiu monografic – ce este poezia religioasă. Înlăturând prejudecata că ar fi o „specie de literatură minoră, greu definibilă”, consideră, pe bună dreptate, că „nu orice ton de invocare a Divinității poate semnifica un sentiment religios, după cum un act de credință poate fi decilat de sub aparențele unei poezii «laice»”, dacă, prin religie presupune și sentimentul sacru, conform viziunii lui Mircea Eliade: „dacă poetul se confundă în permanență cu meșterul propriei sale creații care are un caracter de sacralitate – manifestă sau camuflată – atunci putem presupune că nu există poet care să nu fie pătruns, într-un fel sau altul, de sentimentul religios”.

Cât privește poezia religioasă la români, ea „s-a dezvoltat nu numai din sensibilitatea personală a fiecărui poet, ci și dintr-o mare bogăție a substratului folcloric”, prin literatura orală, impregnată de „un puternic fior religios”, cum sunt colindele de Crăciun sau cântecele de stea.

Cu toată influența „ideilor seculariste occidentale”, sentimentul religios este prezent în poezia românească; „prima surpriză o oferă însuși Mihai Eminescu”. Deși nu este un creștin militant, „sensibilitatea sa creștină e prezentă în cel puțin cinci din poeziile sale și anume: *Rugăciune*, *Colinde*, *colinde*, *Învierea*, *Christ* și sonetul *Răsai asupra mea*”, unde descifrează „una din cele mai specifice doctrine ale Ortodoxiei, aceea a conlucrării dintre Dumnezeu și om (synergia) în vederea mântuirii acestuia din urmă”, teoretizată ulterior de Nichifor Crainic („teologia «theandriei»”) și L. Blaga („transcendentul care coboară”).

În studiul *Condiția existenței terestre a lui Eminescu* (scris la 20 de ani și publicat în *Dacia Rediviva*, nr. 3-5, 1941), Valeriu Anania surprinde prin analiza subtilă și pertinentă a personalității și creației eminesciene, înlăturând toate ipotezele privind sorgintea și destinul Poetului, spre a nu fi asemena unei „nave fără cârmaci, veșnic hărțuită de valorile criticii biografice”. Eminescu trebuie căutat doar în versurile sale care „alcătuiesc unicul său confident, continuu prezent în mijlocul singurătății sale”, o Golgotă pe care era nevoit s-o urce „mânat de un categoric îndemn izvorât din profunzimile ascunse ale sufletului său”, iar „fruntea plină de tristețe și de broboanele de sudoare, îngenuncheat în fața altarului chemărilor sale, cădea în ghetsimanica șovăială: «Ah! De câte ori voit-am / Ca să spânzur lira-n cui / Și un capăt poeziei / Și pustiului să-i pui»”.

Poet „înnăscut”, existența sa terestră conținea un germen predominant în intimitatea sufletului său, acela de a se ridica, prin creație, pe „culmile celeste ale geniului său”. Așadar, Eminescu „a căutat să împace

condițiunea celestă cu aceea terestră a existenței sale, prin cari, suprapunându-le în raportul ierarhic, să găsească o fericită formulă de neșovăielnică acceptare a vieții” prin iubire și, implicit, prin durere „care este cel mai puternic izvor de inspirație poetică”.

Ipostaze lirice eminesciene (publicat în *Telegraful român*, nr. 21-24, 1989) prezenta pe „adevăratul Eminescu”, care trebuie descoperit „în focarele sale lirice”, nu neapărat în cele de esență religioasă („noțiunea de poet religios transcede opera literară în sine și obligă la incursiuni în biografie”). Poeziile eminesciene „în contur religios” trebuie citite printr-o cheie anume: „Expresia lirică este o ipostază a spiritului”, Eminescu, asemenea marilor scriitori universali, găsind în „universul creștin un filon de aur pentru marea sa poezie”. Pe lângă celebra sa poezie dedicată mamei sale (*O, mamă, dulce mamă!*), Eminescu dedică o splendidă poezie, *Rugăciune*, Maicii Domnului, act de implorare al celor „bântuiți” de „valul istoriei”, cei ce plutesc „pe marea vieții, dar nu ca niște naufragiați, ci înăuntrul unei Nave ce-și propune să biruiască furtunile, avându-i pe Hristos la cârmă și pe Sfânta Sa Maică la proră”. Alte dimensiuni spirituale, teologul Anania le găsește și în alte două creații: *Învierea* („Troparul Învierii, preluat de poet, folosește verbul a dărui spre a traduce mișcarea mântuitoare a lui Hristos cel înviat”) și *Colinde, colinde* (una din „cele mai gingașe poezii din lirica eminesciană”). Cele trei poezii – conchide Valeriu Anania – „exprimă trei ipostaze lirice a căror autenticitate e atestată nu numai de măiestria limbii, ci și de profunzimea sentimentului”.

Într-o conferință la Uniunea Scriitorilor, la 15 iunie 1983, Valeriu Anania avansează ideea că Luceafărul-Hyperion „a fost construit pe baza celor doi poli fundamentali ai prologului iohanic: «La început a fost Cuvântul» și «Cuvântul s-a făcut trup»”. El aparține „lumii necreate și a participat efectiv la crearea universului”, Luceafărul născându-se „nu o dată cu lumea, ci cu lumea după el”. Pluralul folosit de Tatăl este al comuniunii. Refuzându-i moartea, Tatăl (prezent doar prin voce), momentul reprezintă „ultima treaptă a reinițierii lui în taina propriei sale condiții existențiale: redevinit un iluminat, el se întoarce senin în locul menirii sale”.

O nouă interpretare, inedită și pertinentă, regăsim în Drama divină a lui Hyperion, publicată în *Telegraful român* (nr. 17-20/1983). Interpretarea naturii duale a Luceafărului și a relației Luceafăr-Demiurg a făcut obiectul și altor specialiști: timid și marginal (G. Călinescu), didactic și direct (D. Murărașu), explorând zone subtile (Zoe Dumitrescu-Bușulenga).

Ceea ce dă o notă de argument relației Hyperion-Logos este o însemnare, descoperită de Mihai Bulacu într-un manuscris eminescian aflat în Biblioteca Academiei, însemnare referitoare la geneza *Luceafărului*. Chiar însemnarea poartă titlul *Legenda Luceafărului* și cuprinde transcrierea autografa a prologului *Evangeliei după Ioan*: „La început a fost cuvântul,” dovadă grăitoare că Poetul era atras, fascinat de textele profunde, pe care le prelua creator la înălțimea mesianică a geniului său. „Eminescu nu putea să

ignore că acest Cuvânt de la început, în mărturisirea creștină, nu era altceva decât Fiul, a doua persoană a Sfintei Treimi, de o ființă cu Tatăl «prin Carele toate s-au făcut»», precizează Valeriu Anania, continuându-și pledoaria: „Așadar, Cuvântul e de aceeași esență cu tatăl și participă la creație ca factor activ. Prologul iohanic însă mai are un pol: «Și Cuvântul trup s-a făcut». Prin urmare, la început e vorba de Logosul primordial, născut din Tatăl mai înainte de timp, apoi de Logosul întrupat, născut din Fecioară prin Duhul Sfânt. Iisus Hristos are două naturi, dumnezeiască și omenească; prin cea dintâi participă la creație, prin cea de a doua el devine accesibil oamenilor și participă la dramele acestora prin afectele lor: bucurie, întristare, milă, mânie, șovăire, suferință, moarte. Logosul întrupat se dăruie lumii fenomenale: de dragul ei devine lumina tuturor”.

Revenind la Eminescu și la interpretarea *Luceafărului*, ca operă deschisă, Valeriu Anania pune o întrebare esențială: „îi aparține Hyperion naturii create, sau participă la natura divină necreată?”. Răspunsul aparține înaltului prelat și teolog: „Câteva variante ale Luceafărului, păstrate în manuscris, folosesc de câteva ori sintagma «Lumină din Lumină», evident preluată din Simbolul Credinței și cu trimitere directă la Logosul primordial. Dacă poetul nu a folosit-o și în textul definitiv, aceasta se lămurește prin tendința oricărei mari poezii de a evita explicitul și de a opta pentru implicit, în favoarea ambiguității artistice, cea care asigură deschiderea perpetuă a unei capodopere. În textul publicat însă e tot atât de limpede că Hyperion are aceeași natură cu a Tatălui. Domnul se referă la «Cuvântul meu dintâi», la cel ce răsare «din genuni», «cu-o ntreagă lume» (nu odată cu lumea, ci cu lumea după el). În zborul său înalt, Luceafărul vede «ca-n ziua cea dintâi, cum izvorau lumine», ca o amintire a părtășiei lui la Creație. Dorința lui de a deveni muritor înseamnă trecerea lui sub «o altă lege», o lege căreia, evident, nu-i aparține acum”. Fiind „nemuritor” în raport cu fata de împărat, Luceafărul îl roagă pe Dumnezeu să-i ia „al nemuririi nimb”, ceea ce Tatăl refuză, folosind pluralul comuniunii: „Noi nu avem nici timp, nici loc / Și nu cunoaștem moarte”.

Valeriu Anania mai găsește „o pricină pentru care în Hyperion nu putem vedea o simplă creatură. Printre alte însușiri, creatura rațională este înzestrată și cu libertatea, dar cu o libertate proprie naturii ei, adică cu facultatea de a opta, esențial, între două alternative, între cer și pământ, bine și rău, lumină și întuneric, frumos și urât, viață și moarte. Puterea de opțiune însă implică virtualitatea împotrivirii. În principiu, orice faptură rațională își poate asuma starea de revoltă împotriva propriei condiții. Pentru ea, Creatorul nu este doar Dumnezeu și Părinte, e și Stăpân. Conștiința limitelor poartă în sine sămânța posibilității de a se răzvrăti. Au făcut-o îngerii în cer, a făcut-o primul om pe pământ. Revolta le e atribuită și titanilor mitologici, dintre care Hyperion era unul. Or, în ciuda numelui său, Luceafărul lui Eminescu nu este un Lucifer. El nu este nici Adam. Ars de dorința de a-și asuma «o altă lege», el nu se revoltă, ci se roagă; nu neagă, ci afirmă; nu

revendică, ci solicită. Relația dintre el și Domnul nu este aceea dintre rob și stăpân, ci dintre fiul tulburat și tatăl înțelept. El i se adresează Acestuia prin două apelative: «Părinte» și «Doamne», cerându-i să-l «dezlege» «de greul negrei veșnicii», să-i acorde libertatea de a se naște «din păcat», condiție pe care, evident, nu o avusese niciodată”.

Aici stă toată drama Luceafărului. Nemurirea n-o primește pentru că „moartea nu se poate”. Nu este vorba despre „o neputință a lui Dumnezeu”, cum iarăși remarcă Valeriu Anania, de a-i lua „al nemuririi nimb”, ci de „imposibilitatea Lui de a deveni creatură, de a se limita pe Sine, de a renunța la propria Lui esență, de a-și anula Ființa. Imposibilitatea e nu numai a Părintelui, ci și a lui Hyperion, ca unul ce participă la natura Acestuia”.

Există o similitudine frapantă între rugăciunea lui Iisus – omul, făcută în grădina Ghetsimani prin care-i cere Tatălui să nu fie răstignit și rugămintea *Luceafărului*, adresată aceluiași Tată, de a deveni muritor. Același refuz, aceeași tăcere tainică. „Luceafărul eminescian, ca astru al nopții, pare a fi și creatură, dar mai degrabă un ipostas al increatului, cu menirea de a lumina. Drama lui este aceea că nu-și poate părăsi condiția ipostatică. Este numai o dramă interioară, nu și o prăbușire tragică; din brațele și de sub alintările flăcăului, fata îl zărește iarăși, revenit pe cer, și-l cheamă din nou. Logosul poate fi trădat, dar nu uitat; puterea lui de atracție rezidă în natura lui divină, sursă de suferință, dar și de supremă înțelegere”.²

Fără a avea intenția și pretenția de a „încreștina” mesajul poemului *Luceafărul*, părintele Valeriu Anania relevă o sursă de inspirație eminesciană în universul creștin. Ipoteza sa exegetică asupra poemului-capodoperă se dovedește viabilă, convingătoare.³

Scriitorul și teologul Valeriu Bartolomeu Anania a trecut proba de foc, propusă de G. Călinescu, exprimându-și cu aleasă convingere și pertinentă opinia asupra creației eminesciene, poemul *Imn Eminescului* și aceste patru studii fiind reale contribuții la înțelegerea (și din punct de vedere creștin) a operei acestuia, o cărămidă durabilă în domeniul eminescologiei.

² O opinie similară găsim la Svetlana Paleologu-Matta în *Jurnal hermeneutic*, Clusium, Cluj, 1997, p. 54: „Luceafărul este într-adevăr și un înger, zburând pe aripile acestuia (în Cassiodor)”.

³ Vezi Tudor Nedelcea, *Eminescu și cugetarea sacră*, ediția a II-a, augmentată, postfață de Victor Crăciun, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2000, pp. 45-48.

Poeme din țara scaunului cu trei picioare

Bisericile

*Când noi le părăsim
bisericile nu rămân singure.
În chip tainic,
cu mers subțire,
ele se ascund în năframe,
în aburi,
în fluturi,
în tămâia
din grădinile noastre,
tămâia aceea plină de ceruri
atât de bine ascunse
în bisericile
care nu rămân niciodată singure
când noi le părăsim.*

Lada de zestre

*Lada de zestre
închidea în inima sa
luceferi și sori
zburând
pe vâlnice, pe fote,
pe lemnul înmiresmat al zorilor...
Lada de zestre
venea de departe,
din vremuri închinat cu cruci,
petrecute cu vorbe,
tămâiate cu dorințe,
cu flori înflorate,
cu vâlnice și fote,
cu îi și năframe...*

Briciul

*Își pregătea bunicul
lighenașul de-aramă, săpunul,
și apoi trecea încet briciul
înainte-înapoi,
înainte și înapoi,
până când apa limpede
a tăișului
întâlnea ziua de iarnă,
o zi de duminică
ce reflecta peste umărul său,
în oglinda agățată în cui,
zarea bisericii...*

Lacrima

*Lacrima mea călătorea
printre coline
unde copilăria mea
își făcuse un sat,
ea, lacrima mea, aduna
în drumul ei
frunze, insecte, flori,
oamenii, gândurile
și vorbele lor...
Uneori, lacrima mea
se retrăgea
din tot ce adunase
în ochiul meu stătător...*

Pânza de cânepă

*Pânza de cânepă pe care bunica
își cosea iarna tablourile
învește și acum pământul
pereților.
Un pământ din pământul colinei.
Un pământ
din care și biserica satului
răsărea,
înconjurată de cruci cusute
pe albul acelor pânze.*

Caii flăcărilor

*Se spune că primăvara,
jarul din sobă nu trebuie stins
până când iarba verde nu a răpus
văzduhul.
Așa se face că bunica mea pune
jarul
pe urmele cailor bătrâni,
pentru ca mai târziu,
aceștia să se întoarcă
în fermecatele flăcări
ale vetrelor noastre.*

Războiul

*Stăteam adesea lângă bunica mea
și-i priveam salba care-i înconjura
gâtul
cu câțiva bănuți de aur.
Ea mânuia suveica, printre ițe,
ca pe o pasăre zburând
peste tăișul lunii,
lăsând în urma ei
o fință nevăzută,
o fință vălurind ușor cerul odăii
cu răsufări tinere de borangic.
Lumina puțină a amiezii
cădea pe salcia privirilor ei.*

Din pânza de păianjen

*Atunci când torceau,
femeile
trăgeau pe deget un fir
din pânza de păianjen a
asfințitului
un fir subțire,
împletit cu o liniștită rază a lunii,
o rază ce cădea mereu
pe furcă,
pe ochi,
pe ceara harnică
a degetelor lor.*

Numele Mihai Eminescu este menționat pentru prima oară în presa americană (1879).

DAN TOMA DULCIU
(Austria)

Mihai Eminescu în ziare din Statele Unite ale Americii Sec. XIX

În contextul polemicii stârnite de așa zisa opacitate a imaginii lui Eminescu pe plan internațional, acest studiu prezintă câteva considerații privind prezența numelui Mihai Eminescu în presa americană, în anul 1879.

Dorim să contracărăm astfel argumentele unora dintre criticii lui Eminescu, care susțin că acesta este un poet minor, ale cărui nume și operă au rămas fără ecou în lumea bună a literelor.

Am arătat în câteva studii publicate anii trecuți faptul că personalitatea lui Mihai Eminescu a fost evocată în paginile unor publicații, reviste, dicționare, lexicoane de notorietate indiscutabilă, cazul său fiind prezentat chiar în dezbaterile unui for literar internațional¹, precum și în

¹ Situația poetului Mihai Eminescu a fost prezentată la Amsterdam, cu ocazia Congresului *Asociației Literare Internaționale*, 27 Septembrie 1883.

lucrări tipărite în Austria², Ungaria³, Slovenia⁴, Italia⁵, Cehia⁶, Germania⁷, Olanda, Franța⁸, Elveția⁹, Rusia¹⁰ încă în timpul vieții poetului.

În continuare, prezentăm știri inedite privind apariția pentru prima dată a numelui Mihai Eminescu în presa din Statele Unite ale Americii !

După cum am menționat anterior, Mihai Eminescu a fost evocat în ziare de limbă germană, editate în SUA: *New Yorker Volkszeitung* care

² La data de 7 februarie 1879, ziarul *Neue Freie Presse* amintește numele lui Eminescu în calitatea sa de traducător al textului libretului operei *Vârful cu Dor*, inspirat dintr-o lucrare a reginei Carmen Sylva. Un alt important ziar vienez, *Wiener Allgemeine Zeitung* (5 august 1881), subliniază numele lui Eminescu cu prilejul apariției unui volum de traduceri din opera lui Schiller, și ulterior, la data de 9 oct. 1883, cu ocazia tipăririi unei selecții din poeziile reginei Carmen Sylva.

³ *Umoristul* (28 sept./11 oct. 1866), publica la Pesta o poezie de Mihai Eminescu; asemenea și *Revue d'Orient* (1889), din Budapesta, menționa opera lui Eminescu, publicând două poezii și articole despre „unul dintre cei mai mari poeți contemporani”.

⁴ Ziarele din Slovenia: *Laibacher Tagblatt* și *Laibacher Zeitung* care au apărut la Ljubljana (Laibach) în data de 26 aprilie 1870, evocă debutul în presă al lui Eminescu și procesul stârmit de articolele acestuia.

⁵ Ca semn al recunoașterii valorii creației sale literare, *Rivista Internazionale* (1 martie 1881) prezintă laudativ poeziile eminesciene.

⁶ *Teplitz-Schöner Anzeiger*, din data de 15 febr. 1879, menționează numele poetului. În 1883, *Prager Tagblatt* amintește de boala lui Eminescu.

⁷ În anul 1888, *Luceafărul* este amintit într-o carte tipărită în Germania: Hans Grabow, *Die Lieder Aller Völker und Zeiten*, Hamburg, pp. 566, 567-568; M. Eminescu, *Die Märchenkönigin (Regina din Poveste)* și *Des Waldes Märchen (Poveștile Pădurii)*, în traducerea realizată de Carmen Sylva.

⁸ Numele lui M. Eminescu figurează într-un periodic parizian, *Revue Historique*, condus de G. Monod și G. Fagniez (1881), în care A. D. Xenopol îl evocă pe Poet în cuprinsul studiului intitulat „România” (pp. 439-446). Eminescu este încadrat în sânul direcției literare imprimate în țara noastră de criticul Maiorescu. De asemenea, *Revista Le Livre* (p. 315), publica în numărul său din luna aprilie-mai 1881 un tablou al autorilor europeni traduși, ale căror opere sunt prezente în paginile unor cărți puse în vânzare în librăriile din Germania, printre ele fiind menționate acelea ale scriitoarei regine Carmen Sylva și Mitte Kremnitz, care au tradus din opera lui Eminescu. În aceste reviste din spațiul cultural francez apar, astfel, primele mențiuni ale numelui poetului român.

⁹ În 1888, publicațiile de limbă franceză anunțau în termeni elogioși susținerea unei teze de doctorat la *Facultatea de litere* a *Academiei din Lausanne*, în care era apreciată „contribuția lui Eminescu la dezvoltarea limbii române literare”.

¹⁰ Polihronie Sîrcu, cadru didactic la Universitatea din St. Petersburg, publică în 1884, în *Jurnal Ministerstva Narodnogo Obrazovania*, un articol despre personalitatea unor scriitori care au intrat recent „în circuitul marilor valori europene”, printre ele și „poetul de vază al României”, Mihai Eminescu. Fiodor Evghenievici Korș, profesor la Universitatea din Moscova, a fost unul dintre primii traducători din Eminescu, considerându-l pe acesta un „un strălucit egal al lui Pușkin”.

dedică un număr special lui Eminescu; articole despre marele nostru poet au apărut de asemenea în *Volksblater*¹¹ și *Chicagoer Zeitung*, unde sunt prezentate traduceri din opera poetului nostru național.

Cercetări de dată recentă au dovedit că încă mai există aspecte necunoscute privind receptarea numelui *Luceafărului* poeziei românești pe teritoriul nord-american.

Astfel, ziarul *Anzeiger des Westens* (2 martie 1879, p. 10) amintește numele lui Mihai Eminescu, ca traducător al libretului dramei muzicale, *Vârful cu Dor*, inspirat din creația Reginei Elisabeta a României.

În acest articol, Mihai Eminescu apare alături de L. F. Paganini, „bibliotecarul Universității”, care traduce textul în limba italiană, precum și compozitorul Lubicz, pianistul Curtii.

Anzeiger des Westens (*Gazeta Vestului*), ziar independent, apărea în orașul St. Louis, Missouri, alături de o altă publicație: *Westliche Post* (de orientare Republicană). Acestea sunt cele mai importante ziare de limbă germană din regiunea *Middle West* a Statelor Unite, alături de *Illinois Staats-Zeitung*, având un tiraj impresionant, clasându-l pe locul doi în rândul celor mai citite ziare din orașul Chicago.

— Noch eine fürstliche Librettistin. Die Herzogin Vera von Württemberg, welche kürzlich einen Operntext geschrieben, hat bereits in den Reihen der Gottbegnadeten eine „Collegin“ gefunden. Es ging nämlich vor einiger Zeit die Nachricht durch europäische Blätter, daß der Zustand der Fürstin Elisabeth von Rumänien zu Bedenklichkeiten Anlaß gebe — dieselbe hat aber nur, wie sich jetzt herausstellt, einen Operntext verfaßt. Das hochfürstliche „musikalische Drama“ führt den Titel: „Vîrfu cu dorul“ und behandelt die Legende von Sinai. Es ist in deutscher Sprache geschrieben und von Eminescu ins Rumänische übersetzt, aus welcher Sprache es von dem Bibliothekar der Universität, Herrn Paganini, ins Italienische übertragen worden. Die Musik ist von Lubicz, dem Pianisten der Fürstin. Ueber die Aufnahme, welche das „musikalische Drama“ gefunden hat, fehlt leider noch eine Nachricht.

Textul articolului din *Anzeiger des Westens*, unde este menționat numele Eminescu.

¹¹ *Familia*, an XXVI, nr. 1/1890, din 7/19 ianuarie, p. 10.

Câteva zile mai târziu, numele Eminescu este amintit și în ziarul american *The Boston Transcript*, din Massachusetts.

Princess Elizabeth of Roumania has written an opera text. It is entitled "Virful en Dorul," and treats of the legends of the neighborhood of the palace at Sinai, where the princess spends most of her time in summer. The princess wrote the poem in German, and now it is translated by Eminescu into Roumanian and by Paganini into Italian. The music is by Liubicz, the princess's pianist. The work has been already performed in Italian at the Bucharest Opera House. The duke of Coburg and Queen Victoria must look to their laurels.

Eminescu - *The Boston Transcript*
(Vol. LII,
nr.15918/8.03.1879,
p. 6).

Ziarul, scris în limba engleză, prelua subiectul descris mai sus, dând expresie, astfel, interesului publicului american față de viața culturală din Europa, în mod special din România.

Să nu uităm că este perioada în care relațiile dintre SUA și România urmau un curs ascendent, chiar ministrul american la București, Dr. E. Schuyler, cunoscut al lui Eminescu, depunând un efort pentru consolidarea acestora.

Căutând sursa acestui articol, am descoperit faptul că textul a fost preluat aproape integral din ziare tipărite la Berlin sau Viena.

Iată ce scria ziarul *Berliner Börsenzeitung* din data de 06.02.1879:

Es ist neulich gemeldet worden, daß der Geisteszustand der Fürstin Elisabeth von Rumänien zu allerlei Bedenklichkeiten Anlaß gebe — dieselbe hat aber nur, wie sich jetzt herausstellt, einen Operntext verfaßt. Das hochfürstliche „musikalische Drama“ führt den Titel „Virful cu dor“ und behandelt die Legende von Sinai. Es ist in Deutscher Sprache geschrieben und von Eminescu ins Rumänische übersetzt, aus welcher Sprache es von dem Bibliothekar der Universität, Herrn Paganini, ins Italienische übertragen worden. Die Musik ist von Liubicz, dem Pianisten der Fürstin. Der Impresario der Italienischen Opera, in welcher das „musikalische Drama.....

Aceeași știre o găsim și în presa vieneză, în ziarul *Neue Freie Presse*, din data de 7 februarie 1879:

[Eine fürstliche Librettistin.] Es ist neulich gemeldet und wieder dementirt worden, daß der Zustand der Fürstin Elisabeth von Rumänien zu Bedenklichkeiten Anlaß gebe — dieselbe hat aber nur, wie sich jetzt herausstellt, einen Operntext verfaßt. Das hochfürstliche „musikalische Drama“ führt den Titel: „Vîrful cu doral“ und behandelt die Legende von Sinai. Es ist in deutscher Sprache geschrieben und von Eminescu ins Rumänische übersetzt, aus welcher Sprache es von dem Bibliothekar der Universität, Herrn Paganini, ins Italienische übertragen worden. Die Musik ist von Lubicz, dem Pianisten der Fürstin. Der Impresario der Italienischen Oper, in welcher das „musikalische Drama“ aufgeführt wurde, hatte für den ersten Abend seine sämtlichen Logen und Sperrsitzeplätze verkauft; das Publicum wurde nicht nur durch das Stück und seine Verfasserin, sondern auch dadurch angezogen, daß der fürstliche Hof mit seinen Gästen, dem Fürsten und der Prinzessin von Pyrmont-Waldeck, voraussichtlich im Theater erscheinen würden. Ueber die Aufnahme, welche das „musikalische Drama“ gefunden hat, fehlt leider noch eine Nachricht.

Neue Freie
Presse,
07.02.1879, p. 13
(Kleine Chronik).

De aici aflăm, astfel, că Mihai Eminescu a tradus din limba germană în limba română libretul unei drame muzicale, având ca autoare pe prințesa Elisabeta a României, purtând numele *Vârful cu Dor*, descriind legenda *Mănăstirii Sinaia*. Libretul este tradus în limba italiană de Paganini, „bibliotecarul Universității”¹² iar muzica este compusă de Lubicz, pianist german la curtea prințesei.

Numele Eminescu este menționat, în același context, și în *Teplitz-Schönauer Anzeiger* (15.02.1879, p.7), care apărea în orașul *Teplice*, din Cehia (*Teplitz-Schönau*, în germană). Redacția informează cititorii săi cu privire la „drama muzicală” compusă de Regina Elisabeta, purtând numele *Vârful cu Dor*¹³.

Partitura muzicală aparținea profesorului și compozitorului Z. Lubicz¹⁴, muzician angajat în 1875 ca pianist al *Curții Regale*, unde a înființat un cerc muzical sub conducerea sa¹⁵. Textul libretului este semnat cu pseudonimul *F. de Laroc*¹⁶.

Adaptarea textului în limba română este atribuită lui *M. E-scu*. Versiunea în limba italiană aparține lui L. F. Paganini.

Avem, prin urmare, prima creație muzicală, pe un text tradus de Mihai Eminescu. Totodată, abordând chestiunea instrumentelor prin care este

¹² De fapt, L. F. Paganini a fost traducător la Consulatul, respectiv Agenția diplomatică a Italiei în capitala României, administrator (intendent) al Universității București și autor al câtorva cărți scrise în limba română.

¹³ Titlul original este: „Vârful cu dor — baladă românească pentru soliști, cor și orchestră, textul de F. de Laroc, traducere de M. E-scu”.

¹⁴ Octavian Lazăr Cosma, Zdislav Lubicz, „Vârful cu dor” (I), în *Muzica*, București, nr.3, 1994; idem, „Vârful cu dor” (II), în *Muzica*, București, nr. 4, 1994.

¹⁵ Octavian Lazăr Cosma, „Libretul Carmen Sylva”, în *Muzica*, 1999, nr. 3, Nr. 4.

¹⁶ F. de Laroc provine din anagramarea expresiei *Femme de Carol*.

diseminată opera unui autor (publicarea în reviste de literatură sau tipărirea creației lirice într-un volum de versuri), avem o notabilă excepție: publicul meloman din București a avut prilejul să cunoască talentul traducătorului de limbă germană– Mihai Eminescu -, înainte ca acesta să își vadă numele pe coperta unei cărți de poezie în limba română.

Legenda *Vârful cu Dor* îl va inspira și pe G. D. Mirea, pictor în vogă al epocii, care va desena o pictură alegorică, cunoscută în două variante: una prezentă în patrimoniul Muzeului Național de Artă din București (o pictură în ulei, de mari dimensiuni) și fresca aflată pe fundalul cupolei din sala centrală a Palatului Cantacuzino, de pe Calea Victoriei.

La rândul său, colectivul Teatrului Național din București a pus în scenă această mică bijuterie lirică, în luna ianuarie 1879, cu interpreți italieni. Ea s-a jucat și în străinătate, mai întâi pe o scenă din Transilvania, la Sibiu, în sala „Reuniunii germane de cântări”, în ziua de 18/30 noiembrie 1879, precum și la Covent Garden din Londra, un an mai târziu, cu interpreți englezi, îmbrăcați cu frumoase costume populare românești, trimise în capitala britanică de către regină.

Căutând ecouri în zierele Bătrânului Albion, găsesc acest anunț în ziarul *THE ERA*, din 13 aprilie 1879, p.5, care citează presa de la București, inserând următorul anunț:

PRINCESS ELIZABETH of Roumania is stated to have completed a melodrama entitled *Virful an Dor* (*The Mountain of Wishes*), with music by Lubiez, and, according to the Bukarest newspapers, the piece is to be produced in London (?) by an international company, under the direction of a Mr Gerson.

Așadar, textul/traducere al lui Eminescu cunoaște mai întâi celebritatea pe o scenă de teatru (București, Sinaia, Sibiu sau Londra), văzând lumina tiparului abia mai târziu, în ediția de *Poezii Postume*, din 1905, îngrijită de Ilarie Chendi.

În schimb, numele său este evocat peste Ocean (1879), devenind cunoscut publicului american, chiar înainte de a i se tipări cunoscuta ediție de versuri de către Maiorescu, la Tip. Socec, din București (1883).

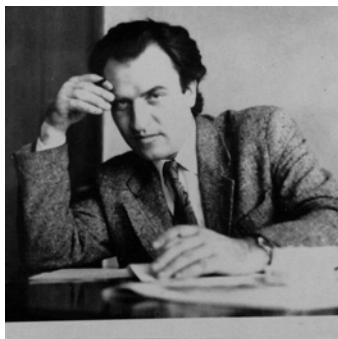
Pantă

*Cobor, cu soarele-n spinare
ca un Iisus Christos cu crucea
și rana Oltului mă doare
din Bucovina, până-n Ciucea.*

*E dealul ars de buza verii,
fântânile de sete gem,
și s-au uscat de tot oierii,
în vii momâile-s totem.*

*Nu mă priviți, acum, în față,
sunt un bazin carbonifer,
lumina ochiulu-i, de gheață
și-aripile îmi urlă-n cer*

*căci mi-e dor de-o apă care
diagonal-o aș fi vrut,
dar ea-i departe de hotare
și am rămas numai c-un Prut.*

Păduri, păduri...

*Păduri de-aramă și păduri de verde,
sudoare românească, vegetală,
când gându-mi prin întunecimi se pierde,
m-aștern, ca să visez, la voi în poală.*

*Și-mi șopotii, ca doinele-n ureche,
povești cu Cosânzene și cu zmei,
pe care, Țara-mi fără de pereche,
le-a plămădit din aluatul ei.*

*Fără de voi, Istoria-i săracă,
voi, catedrale verzi, ocrotitoare,
i-ați învățat, pe cei străvechi, să tacă
cusându-și flamura răzbuătoare,*

*ne învățați ce-i Pacea și ce-i tihna,
când toate curg, frumos, în matca lor,
cum păsările ne aduc odihna
sub manta de argint a ploilor.*

Sfintele ape

*Poemul meu e simplu ca un hrisov domnesc
și e crescut cuvântu-n sudoare, ca la plug,
de veți simți, citindu-l, că sincer nu vorbesc,
ucideți-i vocala sau ardeți-l pe rug.*

*...Aud cum sună Nistrul în Răsărit de Țară
cu ape dulci ca verbul iubirilor fierbinți
precum o brazdă vie în carnea milenară
a câmpurilor de nepoți și de părinți.*

*Ștefan de la Tighina și Podu-Nalt, cel Mare,
cu sângele-i mușatin în paloș prefăcut
ca fulgeru-ntre nouri, pe calul lui călare,
făcând din apa-i moale un zid de netrecut;*

*Mihai de Alba-Iulia visându-l cu ardoare
în gândul lui puternic, rotund și înțelept,
Bălcescu-nchipuindu-l ca pe o cingătoare
în trei culori, pe trunchiul Istoriei, cel drept,*

*și frații lui de sânge - Siretul de baladă
și Olul care-i mamă și tată de panduri,
și Crișurile noastre cu ape de zăpadă
și Mureșul doinindu-și durerea prin păduri*

*sunt apele fecioare, sunt apele bărbați
cu cicatrici homerice în sânge
care-au cântat și cântă și azi între Carpați
și Dunărea în vița ei le strânge.*

*Eu nu invoc hrisoave când dreptul este drept
nici n-amețesc cu basme Istoria străbună,
căci știu, până voi pune creioanele pe piept,
că Nistrul ni-e hatul înmugurit de lună,*

*că frații lui de sânge, cu marii lor bărbați,
artere sunt prin veacuri și moșteniri vitale
pentru această Țară-nflorind între Carpați,
purtându-și demn mândria ca-n vremi voievodale.*

FLORENTIN POPESCU

Vișinul

„Vine gărla mare!”

Strigătul a străbătut ca un fulger ulițele satului.

Femeile, care pe unde se aflau – prin grădini la plivit straturile de zarzavat, măturând prin curte, dereticând pe prispe ori mestecând în ceaunul pus pe plită pentru mămăliga de la prânz – lăsară totul vraiste și alergară să-ntâmpine cârdul de găște care se întorceau speriate și gâgâind de pe profund.

Peste sat abia dacă picaseră câțiva stropi de ploaie. Nimeni nu se gândise că norii negri și groși care se vedeau departe, la munte, sloboziseră atâta apă peste dealuri și peste păduri încât malurile nu mai puteau încăpea și stăvilii puhoaielor.

Rupând zăgazuri, aducând cu ea tot ce întâlnea în cale, măturând malurile, rostogolindu-se ca un bivol înfuriat, apa săpa temeinic în terenul nisipos și plin de pietriș al grădinii noastre din locul numit „La moară” pentru că pe acolo s-a aflat cândva și o moară, rămasă acum doar în amintirea celor mai bătrâni din sat.

Astă primăvară, cu o săptămână-două înainte de Paște, când mama săpa, mărunțea și mai apoi marca locul, dând formă viitoarelor brazde, eu aduceam semințele iar ea, cu un țaruș din lemn făcea gropi mici în care puneau câte o căpățână mică de arpagic sau un cățel de usturoi. Cu mărarușul și pătrunjelul era mai ușor, că lua țarușul, făcea un mic șanț de-a lungul brazdei și presăra sămânța, după care acoperea totul, ca semințele să poată prinde rădăcini până n-apucau vrăbiile și pițigoii să fure semințele.

Asta era atunci când gărla era mică și-ți venea să te rostogolești prin iarba verde și crudă abia răsărită. Acum mă uitam cum valurile furioase duceau toată munca noastră la vale. Usturoiul și ceapa, crescute cam de-o palmă le sălta puhoiul și le lua cu el. Din când în când blestemata asta de undă turbată și tulbure acoperea micile căpățâni scoase din pământ, pe când frunzele lor erau înghițite fără milă și duse în burta valurilor.

Le-am urmărit așa până dincolo de grădinile vecinilor, până acolo unde gărla o carnește brusc la stânga. Pe urmă nu le-am mai văzut. Așteptam să scadă apele, dar ele nu dădeau semne că s-ar retrage și ar vrea să intre din nou în albia pe care o știam de ani de zile.

Prundul pe care ne prăjeam noi la soare de îndată ce ieșeam din bulboana de la rădăcina unui plop mare, locul în care ne dădeam cu fața la fund să căutăm mrele și cleni, iar pe urmă, după ce ieșeam afară săream într-un picior pe nisipul fierbinte de pe mal și strigam „Ieși apă dintr-o

ureche, că ți-oi da o para veche/ Ieși apă dintr-amândouă, că ți-oi da o para nouă!” nu se mai zărea. Ai fi zis că nici n-a fost vreodată acolo.

Nu se mai cunoștea nici bulboana, nu se mai vedea nici prundul. Doar creștele uriașe ale apei se mai vedeau din când în când ridicând în aer rădăcinile câte unui copac, ori o bucată de gard din nuiiele, câte o scândură sau crengile unei sălcii sau ale unui prun. Într-un răstimp am zărit și capul unei capre care se zbătea, dând din picioare și mișcându-se îngrozită și privind către malul de care era îndepărtată și la care ar fi vrut să iasă, fără să poată. Mi-era milă de ea, dar parcă și mai multă milă mi-era când vedeam cum grădina noastră dispărea metru cu metru și cum din ea nu mai rămânea aproape nimic.

Cel mai îngrijorat eram, însă, de vișinul dintre brazde, plin de flori, pe care îl sădisem cu tata în urmă cu vreo patru ani și-acum înflorise și-abia așteptam să-l văd rodind. Arăta ca un candelabru dintr-o poveste, aproape nicio rămurică nu rămăsese fără flori albe și frumoase, iar eu mă și vedeam culegând vișine și apoi alergând să i le duc bunicii pentru dulceată.

Priveam îngrozit cum malul se micșorează din ce în ce mai mult și sufeream că nu puteam, chiar nu puteam face nimic să-l opresc.

Până la vișin să mai fi fost cinci-șase metri și gata, s-ar fi sfârșit totul. Într-o firidă a sufletului, însă, tot mai trăgeam nădejde că n-o să ajungă până acolo, de vreme ce vedeam cum cerul de deasupra munților din depărtare, de unde venea puhoiul se făcuse parcă dintr-o dată senin și limpede ca oglinda.

Dar gârla nu se potolea și nici nu dădea semne că ar vrea să scadă curând. Și-atunci mi-a venit pe loc o idee cum să fac să salvez vișinul dacă apa ar fi ajuns la el și-ar fi încercat să-l ducă la vale.

Am fugit acasă, știam că-n magazia noastră văzusem mai demult o frânghie lungă și groasă ce-i mai rămăsese bunicului de pe vremea când a trebuit să dea caii la colectivă.

Am găsit-o, am târât-o până la grădină, i-am legat un capăt de trunchiul vișinului și altul de nukul mare și bătrân, aflat departe de mal. Mă gândeam că valurile n-au cum să ajungă până acolo și chiar dacă apa ar fi smuls vișinul n-ar fi putut să-l ia cu ea. L-ar fi săltat o vreme pe valuri și-apoi l-ar fi împins la mal, după care l-aș fi putut pescui eu după retragerea gârlei și l-aș fi putut replanta în altă parte.

N-a fost să fie așa, iar speranța avea să-mi fie spulberată curând. După aproape un ceas apa a ajuns la rădăcinile vișinului. A-nceput să le dezgolească fără milă, una după alta, ca și cum ar fi făcut asta o mână de om. Vedeam cum le spală una câte una și-ncepuse să-mi fie din ce în ce mai multă frică de ce avea să urmeze.

Încă mai așteptam cu sufletul la gură să văd dacă frânghia legată de nuc va rezista ori se va rupe și va fi luată laolaltă cu vișinul. El, săracul, cred că nici nu-și dădea bine seama ce i se întâmpla atât de repede.

Întâi l-am văzut cum începe să tremure ca și cum i-ar fi trecut o adiere de vânt printre crengi, apoi cum din coroană începe să ningă cu petale mici

și albe. Sute și mii de petale. Unele cădeau direct în valuri, altele pe bucata de pământ care încă mai ținea câteva rădăcini.

Am văzut cum se apleacă într-o parte, către șuvoi, neputincios și buimac, cum își îndoaie ramurile către țărâna încă neluată de ape, ca și cum ar fi vrut să-și ia rămas bun de la locul în care trăise până atunci. Pe urmă s-a prăbușit încet în undele murdare și vijelioase. Ele l-au cuprins și l-au primit imediat ca într-un fel de îmbrățișare a morții.

Valurile îl loveau din ce în ce mai puternic, până când am zărit că-i acoperă toată coroana. Frânghia cu care-l legasem de nukul cel mare și bătrân s-a întins, s-a încordat și ea dintr-odată, ca sârmele de telefon dintre stâlpii aflați pe marginea șoselei, ceva mai încolo.

O clipă, ori poate chiar mai multe am avut chiar impresia că a început o luptă pe viață și pe moarte între valurile furioase și nukul care nu voia să lase vișinul în voia puhoiului. „Să vezi că o să scape și pe urmă o să am eu grijă de el, îmi ziceam, o să-l replantez în grădina de-acasă!” și-n vremea asta inima mi se făcuse cât un purice.

Nu mai știu cât a trecut așa, cu lupta surdă dintre gârlă și nukul cel bătrân. Apa continua să vină cu furie, cu valuri uriașe, rostogolindu-le unul după altul la vale. Grădina mare și frumoasă de mai înainte cu câteva ore devenise o biată bucată răzleață de pământ. Între timp, o dată cu malul care continua să se rupă, în vâltoarea tulbure și agitată se prăbușise un zarzăr și un pui de prun. De zarzăr nu-mi păsa, că pe el nu-l pusesem noi acolo, răsărise singur și zarzări dintr-ăștia mai aveam destui și-n alte locuri. Nici de puiul de prun nu mă sinchiseam, că la noi în zonă e zonă de deal și prunii cresc aproape peste tot. Nu e om care să n-aibă o mică livadă.

Ochii mei erau ațintiți numai la vișinul care rămăsese lângă mal fiindcă frânghia nu se rupea.

„Când se retrag apele, îmi ziceam eu în gând, să vezi că vișinul rămâne acolo și scapă cu viață!”

Dar apele nu mi-au înțeles dorința și nu s-au retras nici după două și nici după șase ore, ci abia spre seară.

Frânghia a rezistat cât a putut, dar la o vreme valurile au adus de la munte un buștean care s-a proptit chiar în vișin. De atâta greutate legătura a cedat. Am văzut cum unda murdară întoarce vișinul de pe o parte pe alta, ca și cum l-ar fi lăsat să mai vadă pentru ultima oară locul în care a trăit până atunci, după care a început să-l ducă la vale.

I-am zărit o clipă ramurile năclăite de noroi, după care n-am mai văzut decât tulbureala și spuma de deasupra valurilor.

Am simțit că-mi dau lacrimile și m-am întors acasă.

Noaptea am visat că stăteam atârnat de crengile vișinului și mă rugam de nukul bătrân să nu dea drumul frânghiei până nu scade gârla.

Asta a fost tot.

Pe urmă părinții m-au dat la gimnaziu în Buzău și aveam să înțeleg curând că o dată cu vișinul gârla furase pentru totdeauna și copilăria mea...

Portal (fragmente)

52.

Multă lume, fără să știe, doar negociază cu Dumnezeu în actul de rugă. Mai nimeni nu întâmpină *ce i se dăruiește*, propria ființare, cu grațitudine. După cum unii se retrag, se însingură, spre a împlini un travaliu de limpezire lăuntrică, tot astfel cel ce găsește scânteia divină prin *aflare* personală, revine în biserică, în lume, spre a răspândi pacea, iubirea și transparența. Însă acum fiecare bătaie a inimii e o rugă. Sângele însuși, un neostoit murmur de rugă. El știe că, nu atât seducțiile, ispitele la care e supus un om, constituie un păcat, ci *voința* de a păcătui. Întrebarea e mai ales, *ce înseamnă a trăi*, aici pe pământ? Nu înseamnă mai ales a te bucura de darul vieții, a fi însăși viața, simplu și firesc în toate, plin de compasiune, deschidere, asumare, empatie, demnitate și curaj, demnitatea celui care știe că *rădăcina lui se află într-o anume lumină*? Cel care știe cum să întâmpine, cum să traverseze suferința se află la cel mai înalt nivel al conștiinței pământene. Va fi cel dăruit cu înțelegere și luminare. „Cine îl caută *într-un anume fel* pe Dumnezeu, va găsi felul și îl va rata pe Dumnezeu. Dacă nu-l caută *într-un anume fel*, atunci Dumnezeu îl cuprinde, așa cum este, în el”, zice Meister Eckhart. Fiecare se poate lăsa cu încredere și nădejde, fără de prejudecăți, în adâncul său. Ceea ce în fond atrage cel mai tare la un sfânt, sacerdot ori la părinții bisericii, nu este atât respectarea fără de abatere a învățăturilor sfinte, ci mai ales lumina tainică pe care o răspândește abisul lor, *aflările* lor din această coborâre în adânc, din care se răspândesc toate consolările și tămăduirile posibile. Un asemenea om e o binecuvântare, o tămăduire *prin simpla lui Prezență*. La pustnici, sacerdoți, sihaștri, raza de vibrație a inimii, sacralității, iubirii, așadar *pura lor prezență* era atât de covârșitoare, încât făcea cât toate învățăturile și cărțile savanților. Nu este Hristos (care nu a scris nici o carte, pesemne doar câteva semne pe nisip), exemplul desăvârșit în acest sens, la care această vibrație de sacralitate, iubire era atât de mare, încât oamenii simpli din jur, lăsau *deîndată* totul și *îl urmau*? În Aflările personale, intime, subiect și obiect se contopesc. *Golul* e potența extraordinară din care se trag toate. Unul din motivele tragismului istoric este veșnica *competiție și concurență* dintre oameni. În lumea practică avem nevoie de rațiune, de intelect, însă existența e mult mai largă, mai cuprinzătoare și mai profundă, depășind aceste forme de context. Eșecurile, ratările noastre presupun mereu o *metanoia*. După cum o iubire, netraversată de suflul divin, e mereu caducă. Prin alegerea din acest gol fertil a unei posibilități, în mod conștient și folosind și *puterea imaginației*, se aduce în realitate un model, care se află atât în noi cât și în întregul univers mai apoi, el putând fi oricând apelat, rechemat. Gândurile și sentimentele noastre, prin

această înmagazinare universală și individuală, influențează pe toți ceilalți (însă și natura, de aceea e atât de important să fim în fiecare clipă conștienți de ce simțim, gândim și facem). Timpul nu mai există în acest caz, totul fiind *concomitență* absolută. Dacă acționăm iresponsabil, inconștient în acest câmp, influențăm negativ totul. N-ar fi bine, nu s-ar cădea, să aducem în lume astfel, mai multă pace, bucurie, seninătate, alinare? Aici intervine ruga, însă nu doar limitată în timp, ci ca *stare* permanentă. Experiențele făcute de grupul *Global Consciousness* au relevat faptul că, dacă un grup de oameni dintr-o anume așezare se roagă în același timp, criminalitatea, fărâdelegile se diminuează considerabil. Ca apoi, după încetarea rugilor, să revină la starea dinainte, ceea ce reflectă faptul că ruga trebuie să fie o *stare permanentă*, o *trăire conștientă* și neîntreruptă. *Ruga însăși se roagă în noi*. A fi deplin prezent, conștient în fiecare act. E nevoie deci de o schimbare de paradigmă. Avem acces permanent la conștiința absolută. De aici, societatea recentă caracterizată de o *gândire fără de conștientizare*, este pricina atâtor catastrofe. Câmpul de conștiință e dolid de „posibilități” (cum le vorbește și Hristos ucenicilor săi, pomenind „încăperile” nenumărate din împărăția Tatălui). Aidoma celui care după *aflările* lui abisale se reîntoarce spre a le împărtăși și altora, stingându-se mai mereu pe drumul lui înapoi, oare merită să-ți lași viața spre a te cățăra pe un vârf de munte? Unul se întoarce din abis, celălalt se înalță, spre a se adânci în sine: doar Dumnezeu și muntele cunosc taina, ghesul, răspunsul. „Ateismul nu are sens. Când mă uit la sistemul solar, văd pământul aflat la distanță potrivită de soare pentru a primi cantitatea corespunzătoare de căldură și lumină. Așa ceva nu s-a produs din întâmplare” (Isaac Newton).

53.

„*Abba, iartă-i, că nu știu ce fac*”. Sunt cuvintele rostit de Iisus, în deplină conștientizare a morții apropiate. *Ele oglindesc, fără de vreo umbră de îndoială, faptul că Iisus este Fiul lui Dumnezeu: nici un om* (funciarmente închis, prins în ego-ul lui), și mai ales după chinurile îndurate, sporite infinit pe cruce, amplificate mai ales de cele sufletești, lovit în miezul sinelui, nu rostește aproape de moarte, asemenea cuvinte atât de mistuite de ego, cum a făcut-o Iisus: *negândindu-se nici o clipă la sine*, deși știe că, doar în câteva clipe se va stinge. Cuvinte pline de o iubire nepământească, de compasiune absolută, divină, implorând *iertarea* celor ce nu știu ce fac, cu alte cuvinte *nu sunt conștienți* de ce fac. Dacă reluăm dinspre această rostire toate spusele lui Iisus, ele ni se înfățișează sub o cu totul altă lumină, un înțeles sporit de nivelul de excepție al acestei rostiri înaintea morții. Dintr-o dată spunerile sale se vor lumina sporit în valențele lor constelative, ridicându-ne brusc la un alt nivel de conștiință, trezind, aducându-ne pacea, iubirea și compasiunea. Rostirea devine, în acest posibil demers, dominantă și absolut prioritară, și dacă e asumată deplin, poate să mântuie lumea, să ne mântuie. Firește, dacă o

conștientizăm deplin. Spre o pildă, care dintre oamenii contemporani lui ar fi putut replica, atât de consternant, de adevărat și de profund, *să ridice piatra cel fără de păcat dintre voi?* Nu este și această spunere, ca în rostirea matrice evocată mai sus, un apel fulgerător la conștiință, la trezire, un fulger în miezul conștiinței? Rostirea lui Hristos, de la începutul acestui text, nu frizează eroicul, ca la mulți martiri, din care unii cântau imnuri înaintea morții, ori se revoltau prin cuvinte grele, blesteme, ori strigau lozinci înaintea plutonului de execuție. E șoapta blândă, plină de iubire și iertare (care în fond sunt aproape sinonime), e murmurul celui ce nu acuză, nu blestemă, nu condamnă, ci cere lui Abba iertarea celor care l-au adus aici. *Nici un gând pentru sine însuși*, ci dimpotrivă, pentru cei mulți, cei care privesc intimidați la ce se întâmplă, dintre care unii din cei mai apropiați vor și nega că îl cunosc. Prin prisma acestei rostiri unice, spunerile lui suferă o *metanoia* a sensului pe care îl poartă. Apelul la conștiință apare foarte des în afirmațiile lui Iisus, prin nuanțe reluate, începând cu această parafrază, *mai întâi întoarceți-vă chipul către Abba, și tot restul vi se va da*, și continuând acum, succint, cu *păsările cerului* (care trăiesc absolut *în clipă*), ori prin mereu reluată, esențiala rostire, *nu vă fie teamă* (unde e teamă nefiind iubire, unde e iubire nemaifiind teama). *Trăind conștient în prezent* există mereu o rezolvare, o soluție, însă teama *vine tocmai din viitor*, din nesiguranța inculcată de gând: oare ce va fi, cum va fi, ce se va întâmpla etc. Fariseii, învățații au priceput acest lucru, făcând mereu apel la ziua de mâine, la viitor, un viitor plin de pedepse, înfricoșător, apocaliptic, amenințător, *spre a trezi teama*, spre a menține turma într-o stare permanentă de angoasă. Dimpotrivă, Iisus: *nu vă fie teamă* ... Trăim mai ales *prin instincte*, gândim *fără de conștientizare*. Animalele au instinctul supraviețuirii, oamenii îl au și ei, însă mai au și instinctul devastator al manifestării puterii, supremației, al autodeterminării, de sorginte luciferică. Toți susținătorii „nou”-lui, ai „omului nou”, al unui nou radical, care să rupă cu trecutul, sunt mai mult decât ridicoli (nu se vorbea și în stalinism la tot pasul de *omul nou*, de *grija față de om* etc.?) Până și grotescul devine prin ei neadecvat, căci alunecă într-un tragism devastator. Noul apare prin har, prin grație. Însă în profunzime acest lucru ascunde, camuflează o strategie deosebit de efectivă: omul își taie singur craca pe care stă. Nu mai e nevoie de forțe coercitive din afară, care să-l silească la acest lucru. Au descoperit acum metoda: *nu ei să împună din afară*, ci omul să își clameze singur lucrurile pe care *vor ei să le impună*. Să devină colaborator al puterii demonice de la sine, de bună voie, ba încă și fanatizat, să le apere cu furie „justificată”, acuzând pe cei ce le indică propria și grava lor spălare de creier, faptul că au devenit victime inconștiente ale acestei metode insidioase, demonice. Metoda este atât de rafinată inculcată, încât face masele să creadă că de la ele pornește acest lucru. Și nu de la cei ce se numesc „vizionari”. Însă adevărații promotori, „vizionari”, sunt cei din vârf, cei fără de chip. Lumea ia încet forma unei caracatițe: cu un cap minuscul, dinspre care vin comenzile către brațele lungi, extrem de puternice, care cuprind și înlănțuie întregul glob. *Indiferent de pregătirea noastră*, nivelul de conștiință al

fiecăruia e decisiv. Intrăm prin el în rezonanță cu cei aflați la același nivel de conștiință. Spre o pildă: unul se află într-o crâșmă și bea la bar o bere. La o masă alăturată doi se ceartă și unul din ei aruncă spre celălalt o halbă de bere. Acesta se ferește și halba lovește în cap pe cel „cumsecade”, aflat la bar. Însă acesta din urmă se afla acolo, fiindcă o *anume agresiune, aflată adânc și în el*, o *anume rezonanță* cu cei aflați acolo, *cu agresiunea* însăși, l-a adus în acest bar (Th. Detlevsen). Nimic nu e întâmplător. Suntem făcuți în mare parte din gol, un gol uriaș între particulele minuscule. La scala normală, două particule se găsesc la zeci de mii de kilometri una de alta, și între ele un gol imens, *golul fertil*. Totul aflat în vibrație, o vibrație, care intră în rezonanță cu tot ce îi corespunde ca frecvență, ca nivel al conștiinței. De aceea se spune că suntem legați cu toții prin aceste vibrații alcătuind un tot ce înscrie un destin colectiv uman. Azi, unor intelectuali li s-a spălat creierul atât de des (trezind adiacent angoasa, panica, neliniștea), li s-a inculcat astfel, mereu reluat, reproșul insidios al *lipsei de toleranță*, încât la orice afirmație normală, firească ca lumina zilei (și care prin urmare nici nu mai e nevoie să fie subiect de dezbatere), să vină imediat cu replica, sine qua non: *da, dar...* – și urmează imediat o invitație la toleranță, oricât de grotescă ori ridiculă ar fi ea, (făcând abstracție de faptul că majoritatea tace mîlc, deși este conștientă de ce se întâmplă). O toleranță dezastruoasă, care face *din normal, anormal, din firesc, nefiresc*, încât te crezi într-un ospiciu. Există, în mod manipulant, atâtea „drepturi ale omului”, încât se pare că nu mai există nici o *datorie ori responsabilitate*. Se întâmplă ceva, imediat se face apel la aceste drepturi. Prin urmare se încurajează rafinat o stare de dezordine, de dezbinări și de revoltă, stări care împiedică orice solidaritate: Prieteni și cunoscuți, care după ani de relații bune, iată, se detestă, se feresc unii de alții, se suspectează și se bârfesc. Se pare că trebuie să trecem prin acest iad spre a fi demni de lumină. Iisus nu a fost nici de dreapta, nici de stînga, nici de nord-vest, nici de sud, nici de alte scheme, (care au fost în timp cu rafinament în-scenate, deși urmează acel *divide et impera*, care ar trebui să-i alerteze și să-i pună pe gânduri, însă omul caută mai degrabă, prin însăși natura lui, conflictul, decât dialogul), scheme cu care s-au obișnuit, le convin multora atât de mult încât nu le mai observă absurditatea (nu formează un tot, o *simfonie într-o intenționalitate a binelui*, a responsabilității și a comuniunii). Adevărul, binele, fermitatea, însă și blîndețea - zămbetul, însă și surâsul, compasiunea, și mai ales *iubirea* absolută, conștiința pură. Suferința lumii nu poate fi tămăduită decât prin întâmpinarea ei, nu cu soluții intelectuale, cadece, ci prin învăluirea ei *în iubire*, prin mistuirea ei printr-o sporire neconținută a *iubirii*, însă și prin *cuprinderea în ea, mai ales a beznei. Tatăl așteaptă și întoarcerea îngerilor căzuți*. În acest sens pesemne, *dorul* de nedefinit, *dorul* specific nouă, nu este decât o dulce neputință a reamintirii, un *blues* carpatic. Între *meleagul natal* și *meleagul nașterii* *genuine* vibrează și unduie *dorul*. *Iubirea* *genuină, adevărata iubire, nu cunoaște limite*. Și nu mă las în genunchi; mă lasă genunchii de smerenie și sfială.

Diavolul e doar un mit?*

Nu sunt puțini cei care se îndoiesc în zilele noastre de substanța acestei energii malefice. Ei nu cred în existența unor forțe de natură imaterială, putem spune spirituală, care transcend realitatea și care, mai mult, intervin uneori în viața oamenilor, în anumite momente cruciale ale destinului. Pretutindeni pe glob și încă din cea mai întunecată vechime a omenirii, (știința n-a reușit încă să dezlege marele mister al vieții), spiritul uman a fost incredințat că mai există și un altceva, o luptă între bine și rău, la care suntem martori și părtași. Ateismul este astăzi mai răspândit decât a fost vreodată, oamenii își aduc aminte de Dumnezeu doar când ajung la mare ananghie, cât despre Diavol și lucrările lui...

Dar, e mai bine să nu mă pierd și eu în acest hățiș de supoziții și să las faptele să se prezinte așa cum au fost.

Pe strada Oțetari din București, peste drum de biserică, se află o clădire cu două etaje, iar apartamentele nu sunt foarte spațioase, au numai trei sau patru încăperi fiecare. La catul de sus locuia pe atunci familia Z, părinții și două fete care tocmai își depășeau adolescența și care fuseseră botezate cu numele celor doi medici fără de arginți de care vorbește Tradiția creștină. Cu bune și cu mai puțin bune, zilele treceau, nici una la fel cu cealaltă dar nici cu ieșiri din firescul lucrurilor. Poate că între cei doi soți nu se sudase o armonie perfectă, atât de rară dealtfel. Într-o anume zi, în casa lor poposi o fetiță orfană, care fusese părăsită într-un spital. Avea trei ani și arăta o inteligență ieșită din comun, dublată de o adevărată înțelepciune în felul de a vorbi și de a se purta. Își aflate, în sfârșit, o familie și nu știa cum să-și arate mai bine dragostea către cei pe care începuse să-i considere părinții ei și față de cele două cărora le putem spune surori mai mari, care o iubeau la rândul lor cu toată căldura. Fetele izbucniră: va rămâne la noi, nu o vom da nimănui, este surioara noastră și gata. O mică întâmplare ar putea dezvălui firea acelei copile. Spre a nu o lăsa singură în casă, tatăl, să-i spunem astfel, o luă cu el la Ateneul Român, la un concert simfonic. Loja era aproape de o ieșire, astfel încât, la nevoie, puteau ieși din sală fără să deranjeze prea mult. I-a spus fetei să nu se miște, doar să asculte. Nu credea că va sta liniștită pe toată durata concertului. La pauză, urmau să plece, dacă fetița nu mai avea răbdare. Se cânta Ceaikovski, primul concert pentru pian și orchestră. După pauză *Patetica*, de același compozitor de geniu. Fetița s-a arătat captivată cu totul de muzică. Nu s-a mișcat, nu a încercat să vorbească.

* Orice asemănare cu locuri sau persoane reale este cu totul întâmplătoare, sau rezultatul unei pure coincidențe.

Au ieșit puțin, în pauză. Vrei să plecăm, sau mai rămânem? Mai vreau, a zis fetița. Lumea din jur se minuna de cumințenia ei. O doamnă i-a prezis o carieră muzicală. Poate să fi fost doar o părere, tatăl se ferea să o privească, dar la anumite pasaje din *Patetica* fetița avea lacrimi pe obraz.

Bărbatul nu știa ce să creadă. În mintea lui, îi contura viitorul, se vor ocupa de lucrul acesta. Femeia lui însă, pe care Luiza (acesta era numele ei), o iubea ca pe o adevărată mamă, nu-i întorcea însă afecțiunea. Nu avem nevoie de ea, o vom da, cum fusese promisă. Vorba asta a soției a fost ca un pumnal înfipt în piept; bărbatul a ieșit din încăpere cu senzația că se sufocă. În camera cea mare, cele trei, surori de-acum, se jucau, iar Luiza râdea, cu poftă, cu râsul ei cristalin ca un izvor de munte. O lumină cu totul aparte cuprinsese încăperea, o strălucire albă, parcă așa cum o descriu cei care asistă la aprinderea de la sine a luminii de Paști, la mormântul Mântuitorului. Poate că mi se pare, am năluciri, își zise tatăl, frecându-se la ochi.

Afară, cerul se întuneca, licăreau fulgere, va izbucni curând furtuna. Noi suntem ocrotiți aici, ne vom culca și vom dormi liniștiți. E timpul. La culcare, copii!

Femeia se retrăsese în camera din spate, cu perdelele trase. Era beznă deplină. Totuși, nu era singură, și-a dat seama curând de acest lucru. Diavolul nu vine dacă nu e chemat. Îi putea vedea ochii, de un roșu fosforescent.

– Te chinuie dorința, rosti Diavolul cu o voce pe care doar femeia o putea auzi. Ea se simți cuprinsă de un fior ciudat; ceva tot mai cald, aproape fierbinte, hormonal-senzual urca din pântec și se răspândea în tot corpul, era udă, se brobonise de sudoare, fierbințeala de care era cuprinsă părea acum un soi de voluptate necunoscută ei până atunci, intensitatea creștea, dar fără să atingă extazul, stare hărăzită doar marilor mistici.

După o vreme, Diavolul sparse tăcerea cu vocea lui răgușită și șuierătoare. Fiecare lucru dorit are un preț al său. Iar plata este pe măsura dorinței.

Plătesc, rosti femeia. Îl vreau pe omul acela care ne-a intrat în casă și care ne cere fetița, să o ducă cu el.

– Este un om de altă lege și de alt neam, pentru el sunteți niște viermi. I-ați făcut unele promisiuni, printr-un prieten aflat în slujba lui, dar nu e vorba de nici o obligație. Niște vorbe și-atât. Mulți copii luați de astfel de oameni au ajuns sclavi sau surse de organe de transplant.

– Nu mă plătesc astfel de lucruri. Pentru mine fetița e ca o piază rea; pentru ce să mă leg la cap dacă nu mă doare? Dar pe bărbatul acela îl vreau cu toată ardoarea. Este idolul meu. Pentru el voi plăti prețul ce mi se cere.

– Poate că fetele tale vor suferi cumplit. Te-ai gândit la asta?

– Sunt tinere, le va trece repede, vor uita.

– Bărbatul tău va fi adus în pragul sinuciderii, sau, dacă scapă, va fi un om distrus.

– De el chiar nu-mi pasă, mi-a făcut multe, am suferit din cale-afară, am acumulat ură. Voi fi bucuroasă să-l distrug părăsindu-l.

Femeile sunt întotdeauna mai statornice în ură decât în dragoste, își spuse Diavolul. Trebuie să mă bazez pe acest fel al lor de a fi.

– Fetița te iubește ca pe adevărata ei mamă.

– Să piară!

– Familia se va destrăma curând!

– Nu-mi pasă. Mai ales acum, când pentru soțul meu paharul urii dă pe dinafară.

– Dar iată că se-ntoarce vechea sa iubire pentru tine, doar nu poți spune că nimic n-a fost.

– E prea târziu, ființa mea de-acum e pentru altul.

– Calci în picioare credința neamului tău, întorci spatele Atotputernicului. Te lezezi de Cristos?

– Creștinismul nu-i decât o iluzie ca oricare alta. Apostazia nu mă înspăimântă. Inclusă e în preț. Pe el îl vreau și, cum am spus, plătesc oricât se cere.

– Bătrânețea, cu neputințele, suferințele, zăcerea cea din ultimele zile îți pare-acum departe chiar de nu e. Puțini sunt pregătiți și pentru asta. Fata asta a voastră vă va purta de grijă cu pietate filială, e un devotament cu totul rar în forma sa deplină. E-o stare care trece mult dincolo de moarte. Vă va răsplăti din plin fericirea de a-și fi aflat o familie în care-a fost iubită, după vremea îndelungatei înstrăinări. Fetele celelalte vor fi atunci mult prea departe și au o altă fire.

Poate că prin smulgerea silită de organe pentru transplant, ceva se păstrează în memoria lor, pe când cele neînstrăinate, rămase în trupul său, vor vorbi cândva cu glas fără cuvinte. Vocea simțirii nu se-aude, dar forța ei răzbate. Mai spun ceva ce-ar trebui să știi: ceva din viață trece și dincolo de moarte prin amintirea celor care continuă să te iubească. Prin asta dăinuiesc oamenii în timp. Prin dragoste și prin faptele lor. Urmară clipe de tăcere, când Diavolul privi spre sine însuși. Menirea mea e să distrug toate acestea. Răul împlinit pe deplin, e hohotul suprem de râs ce-mi zguduie ființa. Acum sunt foarte aproape. Doar eu mă înțeleg pe mine însumi. Patima de a face rău vreau să o-mprăști cât mai multora, neostoită mi-e înverșunarea.

– Resping această amăgire. Dau zilele de mâine pe bucuria celei de azi. Pe el îl vreau acum, de ce va fi nu-mi pasă. Nu-mi fac iluzii, doar acum vreau totul. Nu-mi voi precupeți efortul. Voi alerga pe la toate autoritățile, voi obține avize, voi cheltui bani câștigați din truda bărbatului meu, voi risipi mai cu seamă timp; el, străinul Acela, e idolul meu, iar orice sacrificiu e-o nimica toată.

– Răspunsurile tale-s pe gustul meu și curs voi da acum dorinței tale. O ultimă-ntrebare și cerință. Legământul îl vei semna cu propriul tău sânge.

– Așa voi face. Sângele mi-e gata. Sunt pregătită.

În clipa când își puse semnătura, trosnet puternic zgudui clădirea. S-au speriat, în somn, copiii. Nu fusese nici un cutremur, nimic nu se clintise.

Urmă tăcerea, fără nici un zgomot. Doar în răstimpuri, scâncetul copilei. Visa urât.

Tot ceea ce a urmat apoi a fost punct cu punct îndeplinirea pactului semnat cu sânge.

În familie intrase discordia. De fapt, familia a încetat să mai existe. Divorțul era de neevitat. Tatăl, care se crezuse capul familiei, după ce-i fusese călcată în picioare demnitatea, nesocotit fiind cu totul, a devenit o umbră doar din ceea ce fusese mai-nainte. Mâncarea nu mai avea gust iar lumea atât de colorată odinioară se înfățișa într-un cenușiu monoton.

Cele două fete au terminat medicina, cum le fusese hărăzit, au plecat departe, chiar peste mări și țări, nu se mai iubeau între ele ca înainte, se răciseră de orice rude, rana pricinuită de mama lor se cicatrizase, poate mai durea uneori, ca un ecou a ceva pierdut pentru totdeauna. Aveau, la rândul lor, copii. Nici vorbă să-și batjocorească soții. Sentimentul pietății filiale se erodase însă în bună măsură. Luiza, copilul de geniu, dusă cu forța în America, supusă foarte relelor tratamente, se pare că înnebunise. A trebuit internată într-o instituție pentru bolnavii psihici irecuperabili.

Femeia pentru care străinul devenise un fel de idol n-a mai apucat să-și vadă dorințele împlinite, căci se stârnise mânia lui Dumnezeu care a luat într-o noapte sufletul acelui nemernic, ștergându-l din cartea celor vii și lăsând pământului doar trupul spre îngropare.

Femeia care nesocotise poruncile Domnului nostru Iisus Cristos, cele referitoare la copii pe care le regăsim în numeroase pasaje biblice, se trezi singură, cu speranțele nimicite. Nu era însă vina Diavolului că ea nu și-a atins scopul. Diavolul nu-i atotputernic. Lucrează, desigur, în viclenia și răutatea lui, tot prin oameni. De cei pe care-i posedă, mai devreme sau mai târziu, se alege praful.

Iată însă că și răbdarea lui Dumnezeu are limite, și l-a nimicit pe idolul femeii, iar aceasta n-a mai apucat nici măcar bucuria de a-și vedea dus la groapă pe fostul său bărbat, pe care-l distrusese din ură fără margini. Măcar ura ei fusese însă ostoită. Era de-acum singură, într-o lume care nu-i arăta iubire.

Diavolul are puterea de a șterge amintirea clipelor de patimă clocotitoare ale posesiunii. Acestea sunt refugiate în adâncurile subconștientului, de unde pot uneori răzbate la suprafața lucidității, întunecând rațiunea asemeni unei neguri trecătoare. Cei aflați în preajmă simt atunci un fel de teamă care-i face să se îndepărteze.

Viața însă curge mai departe asemeni unei ape în care se poate oglindi cerul, alteori norii.

Pe imaginara temelie a casei din strada Oțetari însă, locul unde familia Z ar fi putut cunoaște clipe de fericire, nu se va mai putea construi niciodată nimic.

O duminică la biserica din Brad

De când mă știu, până pe la 13-14 ani, am mers în fiecare duminică la biserică. Buna mea mă lua de mână și împreună traversam tot orașul, treceam peste podul Crișului Alb și ajungeam la biserică. Îmi aduc foarte bine aminte acele duminici de prin anii 50-60. Parcă a fost ieri...

Pregătirile începeau de sâmbătă. Pentru mine era simplu. Iubita mea mamă, binecuvântată fie-i memoria!, îmi pregătea hainele și tot ce era necesar.

La buna însă, totul se derula ca un ritual. Locuiam în aceeași casă și asistam la toate pregătirile bunicilor pentru ziua de mers la biserică.

Încă de sâmbătă dimineața, buna își scotea din dulap rochia neagră sau bleumarin cu picățele și o atârna pe umeraș, de cuierul de lemn, prins pe perete. Apoi își lustruia ghetetele negre. Când le încălța, mă uitam cu uimire la numărul mare de copcii prin care își trecea șireturile lungi, fără să se încurce. Sâmbătă seara, se așeza pe un scăunel, își pieptăna părul într-o coadă subțire, pe care o prindea la ceafă. Își pregătea deasemenea năframa țesută din lână subțire, *chișchineul* cum i se spune la noi, în Țara Moșilor.

Duminica dimineața plecam cu buna la biserică. Moșul meu pleca mult mai devreme. Îl vedeam ieșind, cu costumul cel bun, cu o servietă mare, neagră și uneori cu o umbrelă lungă, cu mâner încovoiat de lemn, sub care încăpea toată familia. Păstrez și acum, cu drag, această umbrelă.

La intrarea în biserică treceam mai întâi pe sub clopotniță, o construcție impresionantă cu etaj și turlă. Pășeam pe un mozaic frumos în care erau înscrise numerele 1934. Le cunoșteam pe de rost, dar nu știam ce înseamnă.

Intram apoi în biserică, unde, pe partea dreaptă, spre mijloc, buna își avea jilțul. Când eram mică, mă urca pe jilț și stăteam în picioare, la spatele ei.

Mă văd și acum, privind de la o oarecare înălțime pe cei care erau la slujbă. Mă uitam la năframele femeilor venite din satele din jurul Bradului sau la baticurile colorate, din mătase, ale doamnelor din oraș. Unele purtau pălării elegante de fetru.

Mă văd jucându-mă cu ciucurii praporelui de lângă jilț și întrebând-o, din când în când pe buna, la ureche:

– *Mai este mult?*

Îmi plăceau cântările corului, pe mai multe voci, ce se auzeau din balconul de deasupra și eram foarte bucuroasă când auzeam vocea bunicului meu dând răspunsurile liturgice preoților Vasile Perian și Corpadea, pe care toată lumea îi respecta. În ceea ce mă privește trebuie să recunosc că mulți ani nu am fost în stare să-i deosebesc. Amândoi aveau barbă, purtau straie strălucitoare și cântau frumos.

Cel mai mult mă fascina strălucirea catapetesmei argintii cu o cruce mare la mijloc și candelabrul imens. Când toate becurile din biserică erau aprinse mi se părea că aveam în față cel mai minunat lucru din lume.

Când azeam un zăngănit de bănuți, știam că slujba se apropie de sfârșit, pentru că, printre oameni, trecea cineva cu discul pentru ofrande. Buna îmi dădea și mie câțiva bănuți să-i pun în disc. La plecare uneori primeam o prescură sau un colac.

După ce m-am mutat cu părinții la București am mai mers duminica la biserică. Deși sfânta slujbă era aceeași ca la Brad, atmosfera din fiecare lăcaș era alta.

De-a lungul anilor am mai trecut pe la biserica din Brad, dar nu s-a nimerit să fie în timpul slujbei de duminică. Se întâmpla vara, când împreună cu soțul meu, scriitorul Mihail Diaconescu, fiu de preot din Muscel și cu cei doi copii, Horia și Cornelia, urcam în cimitir, pe deal, ca să aprindem o lumânare la cripta în care odihnesc bunicii din partea tatălui meu.

De câte ori venim la Brad, la Ribița sau la Crișcior, mergem împreună la neamurile mele, la foști colegi, la prieteni, dar și la bisericile în cimitirile cărora odihnesc strămoșii mei. Pentru cei din familia mea, pentru toți moșii, cultul moșilor și al strămoșilor, legătura sufletească de nezdruccinat cu ei, a fost întotdeauna un fapt de la sine înțeles.

Acum câțiva ani, într-un început de toamnă, am simțit o dorință puternică de a mă afla din nou, duminica, la sfânta slujbă de la biserica din Brad.

Am sosit dimineața, mi-am lăsat bagajele la rude și am plecat spre biserică.

De pe podul Crișului am auzit deja clopotele bătând rar, dar pe măsura ce mă apropiam de biserică, sunetele deveneau tot mai ample. Și deodată, toate clopotele, nu știu câte...au umplut văzduhul cu o melodie cerească, înălțătoare. Foarte rar în viață ți se oferă ocazia să trăiești un astfel de moment. Nu cred că a fost doar imaginația mea. M-am gândit că poate Dumnezeu a vrut să mă îndrept spre biserică în acele clipe.

Când am pășit pe sub clopotniță, ca de atâtea ori în copilărie, am călcat din nou peste mozaicul ce conținea cifrele anului 1934. Acum însă știam că era anul în care la 13 octombrie s-a intrat pentru prima dată în această biserică.

Am aflat multe despre construirea acestui sfânt lăcaș, din minunatul volum *Monografia municipiului Brad*, realizat de profesorul Romulus Neag, fostul director al Liceului *Avram Iancu*. Știam că actuala biserică ortodoxă din Brad a fost construită pe locul alteia, de piatră, care, subrezită de vreme, a fost demolată. O inscripție cu litere chirilice, recuperată cu grijă și încastrată în zidul noii construcții, la vedere, arată anul edificării bisericii vechi de piatră ca fiind 1783. Și moșul (bunicul meu) avea cărțile după care cânta, scrise cu litere chirilice.

Când am intrat slujba începuse. M-am oprit lângă jilțul care fusese al bunicii mele. Oare era același? Praporele era tot acolo. Poate unul mai nou... Trecuseră mulți ani de atunci... Corul m-a impresionat la fel ca altădată. În timpul slujbei am avut răgazul să admir măreția picturii bizantine executate de ucenicii lui Costin Petrescu, din București, cel care a realizat marea frescă de la Ateneul Român, una dintre capodoperele artei noastre plastice.

Catapeteasma poleită mi s-a părut la fel de strălucitoare, de fascinantă. Și candelabrul cu cele 80 de brațe la fel de impunător.

În timpul sfintei slujbe abia mi-am stăpânit lacrimile. Biserica era neschimbată, frumoasă precum o știam, doar peste viața mea trecuseră anii cu fel de fel de întâmplări vesele și triste.

La terminarea slujbei m-am întâlnit cu verișoara mea Jeni, care mi-a arătat cu bucurie, praporele brodat de ea în culorile tricolorului și donat lăcașului sfânt.

Tot din *Monografia municipiului Brad* am aflat că sfințirea actualei biserici s-a făcut în ziua de 14 octombrie 1939, de sărbătoarea Sfintei Paraschiva, în prezența Înalt Prea Sfinției Sale Părintele Mitropolit Dr. Nicolae Bălan al Ardealului.

Am fost foarte tulburată când mi-am dat seama că am pus pe hârtie evocarea acestei duminici la biserica din Brad, chiar în ziua de 14 octombrie din 2004.

Mărturisesc că nu mi-aș fi putut imagina vreodată ce mult înseamnă Bradul pentru mine și această duminică la biserică.

(Fragment din volumul în pregătire *Comoara amintirilor*)

OLGUȚA LUCAȘU TRIFAN

La Segărceni

Erau la Segărceni de două luni. Octombrie venise cu frig, burniță și vânt. Muncile câmpului s-au terminat, iar zilele Mariei deveniseră lungi și monotone. Trebăluia împreună cu Ilinca prin gospodărie, făceau mâncare, curățenie, aveau grijă de copii, însă gândurile ei zburau tot mai des la Gheorghe, la situația lor, la întorsătura pe care o luase destinul lor, un destin sumbru, ce părea fără cale de ieșire.

Când inima i se umfla de amărăciune, când lacrimile îi ardeau ochii, numai atunci se retrăgea în cămăruța joasă din spatele casei, ce ținea loc de cramă, departe de privirile celorlalți ai casei și își vărsa năduful eliberând potopul ce-i inunda sufletul, cu gemete surde, înăbușite.

Seara, după ce-i adormeau pruncii, scotea din traistă cel mai de preț lucru ce-l păstrase cu sfințenie după ce a fost ridicat Gheorghe și bunurile le-au fost confiscate. Era forța ei de a merge mai departe, speranța ei de a izbuti, de a-și mai vedea viața completă. Lua, așadar, din traistă, cămașa de pânză aspră, nespălată și se ducea în fața icoanei. Îngenunchea și, cu mâinile ce țineau cămașa strâns în împreunarea lor, înălța rugăciuni și bătea mătănii. După ce își săvârșea cu smerenie și cu lacrimi în ochi rugăciunile, făcându-și cruce, se așeza în pat, culcându-și obrazul pe cămașa celui ce-i fusese atât de drag și pe care-l iubea ca pe ochii din cap. Adormea simțindu-i încă aproape mirosul de sudoare.

Nu-i era ușor deloc. Decesul socrului său, singurul sprijin moral, cel căruia putea să-i împărtășească toate frământările ce-i chinuiau zilele și nopțile, nu mai era. Era doar ea. Ea, cea care trăia doar pentru copii și pentru Gheorghe.

Zilele și săptămânile Mariei treceau unele după altele, fără nici o bucurie. Trecură vreo două luni. Se apropiau de Crăciun. Albul zăpezii pusese stăpânire pe tot satul. Doar chiotele copiilor care se bucurau de zăpadă, trăgându-și sâniile de lemn până în deal, la „Crucea lui Ion”, ca apoi să alunece la vale zgomotos, râsunau pe ulițele Segărceniului risipind liniștea comunei.

Din hornurile caselor fumul se înălța leneș și drept către înaltul cerului, luând cu el parcă grijile, teama și rugile oamenilor care le locuiau. Nu era nicio adiere de vânt.

În casă, Ilinca și Maria trebăluiau de zor. Așezau bob fiert în farfurii, grâu fiert, sarmale de post, prune uscate, mălai copt, nuci, mere și gutui pe masă.

Costică le anunțase dimineață vestea.

– Ilincă, Marie, luați sama la cele trebuincioase! Auzâi că umblă popa cu Sfânta Icoană, să ne dea vestea Nașterii Domnului.

Femeile se apucară repede de treburi. Venirea preotului cu Sfânta Icoană era prilej de mare bucurie, pace și liniște sufletească printre săteni.

Când Preotul Iorga Darie își făcu apariția în pragul porții, purtând doar epitrahilul (strai bisericesc liturgic) și Icoana Nașterii Domnului în mână, fiind însoțit de Gheorghe Lascu, dascălul, ecourile Troparului Nașterii Domnului, rostit de preot, pătrund în toate colțurile gospodăriei și apoi ale casei vestind marea dragoste a lui Dumnezeu față de om și anume aceea de a se întrupa „pentru noi și pentru-a noastră mântuire”.

– „Nașterea Ta, Hristoase, Dumnezeu nostru, răsărit-a lumii lumina cunoștinței. Că întru dânsa cei ce slujeau stelelor de la stea s-au învățat să se închine Ție, Soarelui dreptății, și să Te cunoască pe Tine, Răsăritul cel de sus, Doamne, slavă Ție.”

Pe rând, toți ai casei au trecut și au sărutat icoana, mâna preotului și au primit binecuvântările acestuia.

Apoi, apropiindu-se de masă și făcând semnul crucii, preotul a continuat cu o rugăciune pentru sfințirea mâncării, așezată cu grijă de cele două femei:

– Binecuvântată fie această casă și aceste bucate, în vecii vecilor, Amin!

– Amin! răspunseră murmurat cei ai casei.

– Așezați-vă părinte și mai zăboviți puțin și înbucăți câte ceva! Poate sunteți obosit de-atâta umblătură. Mai prindeți la puteri și ne cinstiți și casa!

– Așa-i, Costică. Se merge greu, mă, băiatule. Zăpada asta, pe unele locuri, s-a cam transformat în gheață. Copiii cu-ale lor jocuri..., iar eu am îmbătrânit, nu mai am echilibrul de-l aveam cu ani în urmă. Da, lasă asta! Voi..., voi ce faceți? Văd că sunteți cam mulți. Văzui tânăra asta la biserică de câteva ori, dar nu avusăi timp să o întreb și nici nu îndrăznii, gândindu-mă că-i doar în vizită sau că o fi de prin împrejurimi.

Costică îi povesti preotului, pe scurt, tot necazul Mariei și al lui Gheorghe. Preotul asculta cu reală amărăciune toată istorisirea. Ridicându-se în picioare și apropiindu-se de Maria, își așază mâna pe creștetul acesteia, rostindu-i cu blândețe:

– Marie, purtătoare a numelui Fecioarei, mamă de prunci, nu deznădăjdui! Se spune că Dumnezeu nu ne dă mai mult decât El crede (știe) că putem a duce! Nici povara pe care o porți, nu va fi peste puterile tale. Roagă-te și crede! Nu-ți pierde credința în Bunul Dumnezeu! Se va face lumină! Mă voi ruga și eu. Fii binecuvântată cu bărbatul și pruncii tăi! O să fie bine!

– Doamne ajută, părinte! Facă-se voia Domnului! zise Maria, ștergându-și lacrimile cu colțul basmalei.

– Rămâneți sănătoși! Crăciun fericit! Să ne auzim cu bine! zise preotul și, în scurt timp, Troparul Nașterii Domnului răsuna anunțând marea veste în curtea vecinului de peste drum.

Maria, parcă mai tristă ca oricând, retrăindu-și amintirile, s-a retras, fără a fi observată de cei ai casei, în camera ei, profitând de lipsa copiilor, cu gând să-și ușureze sufletul. Avea nevoie să elibereze izvorul ce-i îneca sufletul, i-l ardea. Însă, odată intrată în cameră, ochii ei s-au îndreptat spre colțul dinspre răsărit, acolo unde se afla icoana. O privi uimită, de parcă acum ar fi văzut-o pentru prima dată. Dintr-o dată, inima i se ușură de toată greutatea, toată negura ce-i umbrea sufletul se risipi ca prin minune, fața i se însenină și simți că este invadată de o speranță inexplicabilă. Icoana înfățișa Nașterea Domnului, acea icoană prin care omenirea află că toată creația a luat parte la Nașterea lui Hristos. Cerul cu steaua călăuzitoare a magilor ce-și aduc darurile (aur smirnă și tămâie), îngerii și acei păstori săraci, smeriți, dar care înalță slavă și mulțumire către Dumnezeu și pământul care oferă peștera spre Nașterea Pruncului Iisus Hristos.

Maria se închină, aducând prinos de mulțumire lui Dumnezeu pentru lumina ce o simțea a-i încălzi sufletul, fără a căuta alte explicații. Știa, acum,

în inima ei că toate problemele se vor rezolva, primise semnul și nimeni nu ar fi putut-o convinge de contrariu.

Zilele treceau foarte repede, cum spunea Costică spre amuzamentul copiilor, trecuse Crăciunul „sătulul” (toată lumea a mâncat pe săturate, că de, flămânzi erau toți după zilele de post), trecuse și Anul Nou „nebulul” (zgomotele produse de urători, clinchet de zurgălăi, pocnituri de bice, etc.), urma să aștepte Paștele „fudulul” (când totul, natură și oameni, aveau să îmbrace straie noi). Dar până atunci a trecut și Botezul Domnului și sărbătoarea Sf. Prooroc Ioan Botezătorul și Înaintemergătorul, cel ce a slujit la taina Botezului dumnezeiesc, punând mâna sa pe creștetul Stăpânului, încheindu-se astfel Sărbătorile de iarnă.

Spre sfârșitul lui Ianuarie, într-o seară când cei ai casei se pregăteau să se așeze în jurul mesei, o bătaie puternică în ușă făcu să se aștearnă liniștea. Adulți și copii se priveau unii pe alții, fiecare dintre ei cu motivele lor de îngrijorare. Costică, își dresе glasul și ieși afară întrebând:

– Care ești acolo, mă?

– Om bun, stai fără grijă, Costică! Sunt eu, Preotul Iorga Darie. Fii binecuvântat!

– Bine-ai venit, părinte! Că rău ne speriași! Hai de intră și te așează cu noi la masă, că tocmai ce ne pregăteam să mâncăm! Ce vânt te aduce pe la noi, că nu ai mai venit așa, la vreme de seară, niciodată...

– Fie-vă bucatele binecuvântate și să se înmulțească precum gândul vostru bun de a le împărți, însă nu am venit să stau la masă, ci pentru a vă aduce vești bune! Iată de ce am poposit la casa voastră, la vreme de seară, cum spus-ai tu bine, Costică!

Preotul Iorga Darie le povesti cum ascultase cu atenție povestea Mariei și a lui Gheorghe și a celor trei prunci, cum îl impresiunase și cum, de atunci nu a mai avut liniște nici ziua, dar mai ales noaptea, gândindu-se cum să-i ajute. Astfel, luase legătura cu mai multe cunoștințe ale sale, încercând să le găsească ceva, un loc unde să aibă parte de un cămin, educație pentru copii și un loc de muncă pentru Maria, ca să poată să se descurce singură.

– Așa, astăzi, ajunsăi la Craiova. Pașii m-au îndreptat către Părintele Ionel, fost coleg de facultate. Soția acestuia este medic la Spitalul orașenesc din Craiova. Depănând amintiri, am ajuns în cele din urmă să discutăm și situația actuală din țară și mai ales a bieților noștri țărani. S-au arătat dezgustați de birurile la care aceștia sunt supuși, de procedurile exterminatorii care li se aplică în caz de nesupunere. Așa am ajuns, să le expun situația voastră, Maria. Au fost zguduți de-a dreptul. Tot ce cunoșteau despre fenomen era la nivel de generalitate, însă nu au avut cunoștință de un exemplu concludent, persoane cunoscute ori rude apropiate care să se confrunte cu o astfel de situație. Au luat hotărârea, imediat, să se implice, să te ajute, Maria, bineînțeles, dacă și tu dorești acest lucru. Te vor primi în casa lor, îți vor oferi cămin și masă, educație pentru copiii care vor merge la școală

și tot ei se vor ocupa de cele necesare acestui demers. Nu au copii și sunt oameni cu suflet mare. Nu au nicio pretenție de la tine, doar să fie om acasă permanent și, eventual, să te ocupi de casă, să îi ajuti la unele treburi în gospodărie. Ei, ce zici de asta? Accepți ajutorul acestor oameni de bine?

Maria, ca toți cei din casă, ascultau înmărmuriți relatarea calmă a preotului. Surpriza, șocul, emoțiile amestecate, rațiunea, toate duceau o luptă colosală de înțâietate, astfel încât nu au sesizat întrebările preotului, din finalul celor relatate. Acesta, cu o oarecare reținere în glas, repetă:

– Ce spui, Maria? Accepți? Vei merge la Craiova cu copiii? Ai auzit tot ce am spus?

Parcă trezită dintr-un vis, Maria a izbucnit în lacrimi, aruncându-se la picioarele preotului.

– Sărut dreapta, părinte! Sunteți îngerul meu! Am știut asta din Ajunul Crăciunului. Dumnezeu și Măicuța Domnului mi-au trimis semn prin Icoana Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos și prin Harul cu care fost-ați binecuvântat! Cum aş putea să refuz Darul de la Dumnezeu, Lumina Lui ce mi-a atins sufletul înseninându-l încă din acea zi? Dumnezeu să binecuvânteze acești oameni cu suflet mare! Lăudat fie Domnul! Slavă Lui! Maria plângea în hohote, sărutând întruna mâinile preotului. Preotul și-a retras mâna dreaptă și a așezat-o blând pe creștet, binecuvântând-o și spunându-i cu vocea scăzută.

– Marie, sufletul tău curat, răbdarea ta, i-au fost bine-plăcute lui Dumnezeu și iată că nu te-a lăsat. Toate se vor rezolva, deocamdată pentru tine și copii, poate mai târziu pentru bărbatul tău. Dumnezeu nu lasă nimic în voia sorții. Nimic nu rămâne în lumea asta neplătit și nerăsplătit. Toate prin voia Domnului. Amin!

Acestea fiind spuse, preotul stabili plecarea peste trei zile, își luă rămas bun și plecă, condus de Costică până la capătul uliței.

Următoarele două zile au fost pentru pregătiri. Bucuria și tristețea stăteau la masă împreună. Nu le era ușor să se despartă unii de alții, nici adulților, nici copiilor. Deveniseră o familie bine încheată. Necazurile și durerea îi unise atât de mult cum nu realizaseră până acum, când clipa despărțirii se apropia.

În a treia zi, dis de dimineață, la poarta lui Costică Vorovete opri sania preotului. Costică s-a ocupat de puținele bagaje, iar femeile, care nu-și puteau stăpâni lacrimile, de copii. Și-au luat rămas bun în grabă, promițându-și să se revadă, iar Maria mulțumindu-le pentru tot binele făcut și pentru norocul ce i l-au purtat.

(Fragment de roman în pregătire)

Dor albastru

*De-albastrul dor nu pot să scap
încă de-atunci de când în „Enghidu”
Nichita a-ntrebat:*

„- O, prietene, cum e albastrul tău?”

*Cum să fie, e culoarea mea
cea mai aproape de Dumnezeu!*

*Chiar îmi zic,
de ce, Doamne, pui atât de mult
albastru pe cer,
chiar vrei să nu te mai vedem?*

*De-asta mi-am făcut albastrul meu,
tocmai de-asta,*

*să mă confund cu el
în lumea cealaltă
și-n lumea asta.*

*Sentimentul albastru mă naște,
mă moare, mă și obosește
și te-ntreb, prietene,
vidul albastru curat și rece
cum e pentru tine
și ce îți trezește?*

Pânză albă peste atlantic

*S-a desfăcut un ștergar alb în fața mea,
am simțit în nări toată curățenia lui.
Stau între cele două părți extreme ale
lumii*

*și binecuvântează pânza imaculată întinsă
între ele.*

Zeilor, nu-mi purtați pică !

Diotima chiar există.

*Acum s-a așezat pe ea
și mă privește fix în ochi.*

Celor neîntrebați

lui Eminescu și Nichita

*Neîntrebați s-au născut,
neîntrebați s-au despletit
din risipite inimi,
din risipite trupuri,
din risipite chipuri.
Și tot neîntrebați au nemurit,
căci unul este o lungire,
iar celălalt o prelungire
a pietrei peste care
învingători au plâns
și au șezut
ca peste-un viitor
numai de ei văzut
ca o înveșnicire.
Și tot neîntrebați
ochii și-au ridicat
spre-al lor mister
dumnezeiesc,
că moartea se învață,
că-i lecție despre viață,
că nașterea e oarbă
ca ochii lui Borges,
e-o moarte inversă
ce până la sfârșit
încet, încet
și ea se-nvață*

Mâine va ninge

*Privesc pe fereastra murdară.
Văd același șarpe Uroborus
cu destinul lui nestingherit
cum își roade coada
în repezi rotocoale.
Muguri viscoliti și neliniștiți
respiră adânc.
Păsări gânguresc, ciripesc
de griji cotidiene.
Doar pendula e speriată
de-atâta izolare.
Nu se mai leagănă,
nu-și mai pricepe rânduiala.
Acum tace.*

*Și iar, pentru a nu știu câtă oară,
Păcatul originar ne lovește,
venit de undeva din viitor.
Va lăsa pe GPS-ul nostru
cu direcția demult greșită
semnătura lui indescifrabilă.
Iar noi, oamenii, cu lumânări
firave în mâini,
vom tâlmăci o reîntoarcere globală
fără să știm măcar de vom putea
plânge
la Masa viețuirii noastre
care n-o să mai tacă.*

Câinele roșu

*Câinele meu de rasă pură
nu se mai oprește din lătrat.
Blana lui albă de-atâta furie s-a-nroșit.
I-am dat calmante, i-am dat ceai de tei
degeaba, e revoltat.
Lătră fără-ncetare pe limba lui de câine
zicând că lumea asta-i nebună,
că el nu mai vrea de-acum decât să urle
sperând s-o facă mai bună
și tot felul de chestii de-astea câinești.
Sunt disperată, nu-l mai suport.
Degeaba-i explic că lătratul lui infernal e fără rost.
I-am propus chiar să facem un joc de imaginație,
cum că răul nu mai e decât în cărțile de istorie,
că-l voi vopsi în negru să fie la modă,
că-l voi dresa în câine polițist
ca să-și găsească și el un rost pe lume.
Dar câinele meu e un câine cu imaginația zero.
Așa că de mâine nu-mi mai rămâne decât
să-l pun să mă-nvețe să latru.*

N.B: Selecție propusă de M.N. Rusu

THEODOR DAMIAN

Epistolele lui Christian Schenk

Epistola, când este autentică (pentru că există și genul epistolar fictiv) se încadrează într-unul dintre cele mai interesante genuri literare, din multe puncte de vedere, chiar mai interesant decât creația poetică. Am în minte epistolele Sf. Ap. Pavel și pe cele ale Sf. Grigore Teologul (sec. IV), pentru a da doar două nume din bogatul tezaur epistolar al antichității, evident, continuat prin secole până azi.

De ce nume de sfinți? Pentru că, în general, când vorbim de sfinți avem tendința să ne gândim la idealul vieții lor morale, la cuceririle spirituale (cuceriri, căci Sf. Ap. Pavel spune că Împărăția lui Dumnezeu se ia cu asalt), la tratatele lor teologice, lăsând pe planul doi, sau uitând complet, omul.

De exemplu citind scrierile teologice ale Sf. Grigore Teologul (de Nazians) nu ai nicio idee despre omul Grigore. Acesta se vede însă cu prisosință, aparent într-un anume contrast cu sublimul elaborărilor teologice, în poezia sa autobiografică (*De vita sua*) și în scrisorile sale. Aici abia vezi omul cu problemele sale, slăbiciunile, luptele cu sine și cu alții, reacția la nedreptățile ce i s-au făcut, amărăciunea pentru neîmpliniri, ripostele la bârfe, “plângerile” legate de boli, ș.a.

Într-un fel, la ei, aceste scrieri pot fi considerate chenotice, ca o dezbrăcare de slavă, de slava în care sunt percepuți din exterior datorită funcțiilor (episcop, patriarh) sau a performanțelor intelectuale.

Pe scriitorul și traducătorul Christian W. Schenk îl cunoaștem din opera sa publicată. Citindu-i cărțile intri în universal intelectual al autorului lor dar afli foarte puțin despre om (un CV la finele unui volum nu arată problemele personale, ci împlinirile sale). Din scrisori însă, ca atunci când citești un jurnal, afli o mulțime de lucruri, (desigur, nu toate aspectele vieții personale) despre autorul Christian W. Schenk în acest caz, uneori cu urcușurile și coborâșurile sale.

Aceste scrisori, ținând de relațiile literare ale scriitorului și traducătorului, reflectă, cum este de așteptat, interesante aspecte ale implicării sale totale, cu pasiuni și curaj, în viața literară din România între anii 1991-2002, căci scrisorile provin din această perioadă, dar nu numai din România ci și din alte țări (de ex. Germania, Franța, SUA). Desigur, din 2002 și până azi există scrisori ce pot face obiectul altor cărți viitoare.

Volumul se intitulează simplu *Scrisori 1991-2002* și este publicat la editura Dionysos din Boppard, Germania, editura autorului, în 2019 și conține 588 pp.

Scrisorile sunt mărturii concrete despre felul în care Christian Schenk, născut în România și strămutat în Germania, a rămas totuși în România, deci ale dragostei lui pentru limba și literatura română, cultura română în general, de unde imersiunea lui totală în apele acesteia, ca-ntr-un botez care conferă o dimensiune sacră vieții celui botezat. Mulțimea detaliilor despre scriitori, reviste, proiecte literare, se constituie într-un fel de referat despre starea literaturii române în perioada amintită, de aici maxima importanță a volumului pentru istoria literaturii noastre.

Prin publicarea scrisorilor Christian Schenk nu numai că face un imens serviciu și de valoare literaturii române, dar și propriei sale imagini, pentru că prin anvergura relațiilor și calitatea acestora, el își validează atât profilul intelectual moral, cât și producția sa literară. Spun „validează”, doar într-un anume sens, pentru că, de altfel, autorul volumului este un scriitor nu doar validat, dar celebrat în mediile literare din țară. Totuși, chiar când celebrarea este validată, faptul e și mai semnificativ.

Unul din multiplele lucruri interesante care reies din scrisori este legat de evoluția multora dintre relațiile cu scriitori de valoare din România. De exemplu multe scrisori ce i se adresează încep cu „Stimate Domnule...” și se termină la fel de oficial și protocolar, pentru ca în timp să se ajungă la „Dragă Domnule,,,”, „Iubite domnule”, „Dragă Christian”, „Dragă prietene” etc. Și acest lucru atestă calitatea personalității autorului volumului, încrederea și prietenia de care s-a bucurat, acordate de personalități de prim rang din cultural română.

Spre ilustrare, menționez aici (mai ales pentru cei care nu vor avea acces la volum, dar vor citi această prezentare) o serie de nume (serie lungă dar nu exhaustivă) ale unor astfel de personalități (într-o ordine aproximativă potrivit felului în care apar în volum): Șt. Aug. Doinaș, Gh. Bulgăr, Ștefan Borbély, Marin Sorescu, Adrian Marino, Valeriu Bartolomeu Anania, M. N. Rusu, Eugen Ionesco, Mircea Micu, Ștefan Baciuc, George Vulturescu, Gellu Dorian, Emil Manu, Alexandru Clenciu, Radu Beligan, Mircea Zăciu, Eugen Simion, Alexandru Cistelean, Ana Blandiana, Lucian Vasiliu, Constantin Cubleşan, Traian T. Coșovei, Ioana Diaconescu, Horia Bădescu, Ioan Pinte, Laurențiu Ulici, Ileana Mălăncioiu, Mihai Ursachi, Nicholas Catanoiu, Radu Cărneci, Magda Cărneci, Nichita Danilov, Florența Albu, Aurel Sasu, Cassian Maria Spiridon, Cezar Ivănescu, Dan Verona, George Astaloș, Gabriela Melinescu, Dumitru Micu, și mulți alții.

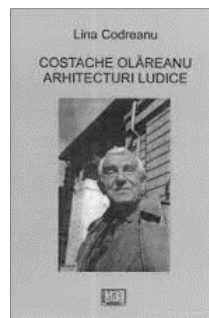
Este foarte utilă lista alfabetică de la sfârșitul volumului ce include toate persoanele acestei vaste și interesante corespondențe și faptul că atât la final, cât și la notele de subsol din text, lângă numele scriitorilor apar și scurte informații bio-bibliografice. Bogatul foto-album de la finalul cărții ilustrează cordialitatea relațiilor literare și de prietenie ale autorului, foto-albumul fiind urmat de o selecție de reproduceri ale originalelor unui mare număr de scrisori.

Întâmpinăm cu bucurie apariția acestui volum și așteptăm cu interes pe cele care vor urma.

O „arhitectură” științifică despre arhitecturile ludice „construite” de Costache Olăreanu

*Fără înțelegerea empatică nu există critică,
fără intuiție fundamentală și participare profundă
nu există exegeză.*

Nicolas Catanoy

Despre „grupul” / „Școala” așa-numită „de la Târgoviște”, despre reprezentanții acestei „Școli” s-a scris frecvent la noi, în studii de mai mare sau mai mică întindere, în dicționare sau în istorii ale literaturii.

Fiecare reprezentant al acestei grupări, și toți împreună, au avut așadar parte de aprecierea – prin analiza operei – unor critici și istorici literari contemporani. Amintiri asupra omului, cu întâmplări semnificative ale vieții sale, fie că s-a numit Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Costache Olăreanu, ori recenzii și comentarii critice despre scrierile acestora nu sunt puține de când membrii acestui grup au reușit să se impună (în special ca grupare!) în istoria literaturii noastre. Studiile au avut în atenție „fenomenul”, dar s-au concentrat așadar direct și asupra unui reprezentant sau a altuia.

Un astfel de studiu (nu neapărat monografic, ci mai degrabă ca „o inițiere de arheologie literară”, cum îl consideră și ni-l propune chiar autoarea!) a fost publicat recent (la sfârșitul anului 2019) la editura Bibliotheca Târgoviște, sub titlul *Costache Olăreanu. Arhitecturi ludice*, semnat de Lina Codreanu. Prefața academicianului Mihai Cimpoi deschide și călăuzește firesc cititorul către universul unui demers care, chiar de la prima impresie, determinată de parcurgerea structurii volumului, demonstrează acribie, rigurozitate în cercetare, dar și empatie pentru „personajul” (scriitor) pe care cercetătorul Lina Codreanu nu l-a ales la întâmplare și nici din dorința de a-și demonstra aptitudinile în domeniu. (Cărțile publicate anterior o dovediseră pe deplin!)

Este momentul să privim volumul mai întâi pe ansamblu. Structura generală dă seamă în mod direct de modalitatea în care autoarea a ales să gestioneze un subiect extrem de interesant, atât în ceea ce privește viața scriitorului Olăreanu, cât și a operei acestuia – oarecum singulară în istoria

¹ Theodor Codreanu. *Bibliografie critică* (2012), *Viața ca o poveste, lagărul – un coșmar* (2013), *Studii și interpretări* (2014), *Poștalionul* (2014), *Proprietarii de amintiri* (2015), *Chemarea apelor* (2017), *Răsfărângeri critice* (2018). Lina Codreanu este și o prezență activă – cu numeroase articole ori pagini de proză – în reviste literare.

literaturii noastre.² Osatura întregului se compune din trei piloni principali: „Trepte ale devenirii”, „Trepte de lectură” și „Costache Olăreanu în oglinzi critice”. Cel dintâi pleacă, pentru informare, de la „File de monografie”, care atrage dintru început atenția asupra „biografiei și autobiografiei”, avatarurile vieții, „toposurile formatoare” – Huși, Târgoviște, București, Cluj – având rol decisiv în devenirea scriitorului.

Primul dintre acestea, orașul Huși, este „punct arhimedic”, dar și un „teatru cu păpuși”, un „centru al unei lumi miraculoase”. Hușii par a fi „bănuțul alb aruncat între vii”, în cuvintele autorului volumului de proză scurtă *Vedere din balcon*, diminutivare pe care Lina Codreanu – ea însăși îndrăgostită de oraș – o percepe nicidecum drept ironică, ci mai degrabă ca pe „un delicat sentiment de afecțiune”. Firesc, desigur, de vreme ce acesta este locul nașterii, al copilăriei și adolescenței naratorului, orașul perceput ca având „un aer” special și multe „locuri foarte pitorești” și la care le va raporta apoi pe toate celelalte în care va locui. Citatele din opera lui C. Olăreanu, prin care autoarea studiului ține să sublinieze atașamentul scriitorului față de urbea natală, se împletesc permanent și duc mai departe, tot în ton empatic, propria descriere a „molcomului orașel” în care și ea trăiește și scrie. Deloc surprinzător pentru cine îi cunoaște seriozitatea documentării, vin mai apoi completările la o eventuală bibliografie a temei.

Târgoviște, „mica Florență valahă” – cum se arată – i-a hărăzit apoi lui C. Olăreanu „prietenii sporitoare”, în special cu cei doi colegi de liceu, M. H. Simionescu și Radu Petrescu, cu ei împărțind deopotrivă afinități *ludice* și *literare*, ceea ce a condus la constituirea „așa-zisei Școli de la Târgoviște” (citatul din *Poezie și autobiografie* fiind preluat de Lina Codreanu chiar la începutul secvenței dedicate orașului). Întâlnirea cu cei doi va fi conștientizată mai târziu drept „noroc” în devenirea de scriitor – de la „jocul de-a revistele”, la scrierile de sertar și apoi la publicarea manuscriselor elaborate „pe-ndelete timp de trei decenii”.

București – „filtrul maturizării intelectuale” prin lărgirea numărului de prieteni – este și orașul ce-i pare „ostil”, dar „ceea ce-l salvează e solidaritatea cu prietenii din liceul târgoviștean, urmată de lărgirea cercului cu alți împătimiți de lecturi *integrale*” (p. 57). Concluzia este că, în orașul în care va locui cea mai mare parte din viață, va trăi „deopotrivă drame și bucurii existențiale.”

Cum vitregiile timpului afectează și viața tânărului student Costache Olăreanu, acesta se transferă la Cluj, într-un „un oraș superb”, în care,

² „Modul în care autorul abordează genul epic”, așa cum subliniază Lina Codreanu, „se diferențiază vizibil de al înaintașilor”, Olăreanu, ca și ceilalți „târgovișteni” demonstrând în scrisul lor „o abatere de la stilul *așezat* al prozei interbelice românești” (p. 107), conturându-se chiar „ideea unei *literaturi reformatoare*” (p. 123).

relatează autoarea, are „fericita ocazie” de a-l cunoaște pe Blaga și totodată de a fi cel care-i va citi „întâiul” manuscrisul *Hronicului* ...

După trecerea în revistă a „toposurilor formatoare”, cu accent pe elementele contributive în devenirea scriitoricească, urmează firesc radiografierea „esteticii narative”, cu începuturile suprarealiste ce derivă din afinitatea cu proza lui Urmuz. Ca în orice studiu serios consacrat unei teme, autoarea informează și principalele opinii critice asupra operei lui C. Olăreanu (și, adiacent, a celorlalți doi târgovișteni), subliniind apoi că totuși, „cu toată empatia, niciunul (dintre ei) n-a mers pe linia trasată de Urmuz” (p. 66). În ceea ce-l privește pe Olăreanu, critica l-a situat mai degrabă printre postmoderniști, contrar opiniei autorului însuși, care, într-un interviu afirmase ritos: „Eu nu cred în postmodernism”.

Ca în întregul studiu, structura de ansamblu, precum și detalierea fiecărui punct de pe harta vieții autorului se bazează pe opera acestuia, în care „omul scriitor se îndepărtează de naratorul personaj” (p. 20). Și totuși, așa cum observă cea care îi cunoaște și înțelege profunzimile operei „mișcate aparent, fără coeziune cronologică, elementele autobiografice se înșiruie memorialistic în toată opera lui Olăreanu de la *Cele două* („orașe”, „H” și „T”) cu care se deschide primul volum *Vedere din balcon*, până la tableta *C. Zota*, cu care se închide cartea postumă *De la Abulius la Zota*. În felul acesta, pune sub lupa teoreticianului chestiunea autobiografiei (autoreferențialului) ca *obiect estetic*” (p. 20).

Toate aceste aprecieri sunt determinate la Lina Codreanu nu numai de cunoașterea scrierilor lui Costache Olăreanu, ci și în urma documentării asupra istoriei genului memorialistic, cu parcurgerea unor volume de referință ca *Dicționarul de idei literare* al lui Adrian Marino ori *Ficțiunea jurnalului intim* de Eugen Simion (pentru a da numai două exemple). În prima secvență din capitolul „Trepte ale devenirii. File de monografie”, autoarea face și o succintă trecere în revistă a autobiografiei ca gen literar, începută în secolul al XVIII-lea cu Benjamin Franklin, continuată cu Goethe, apoi cu George Sand, pentru a aminti apoi lucrarea mai puțin cunoscută, *Istoria vieții mele* a lui Teodor Vârnav, autor care „poate fi considerat deocamdată primul, adică cel mai vechi, autor de amintiri din literatura română”, în opinia lui L. Faifer, autorul postfeței la reeditarea volumului, citat de Lina Codreanu (p. 13).

Analizând biografia lui Costache Olăreanu, sublimată în operă, autoarea atrage dintru început atenția că „e greu de scindat autobiografia critică de cea ficțională” și subliniază faptul că „prin versiunile jurnaliere (și e de remarcat aici derivatul *jurnalier* pentru o delimitare semantică de cel de *jurnalist*, *gazetar*), așadar, prin aceste *versiuni*, membrii *Școlii de la Târgoviște* încearcă să recupereze stări de spirit personale, încearcă să-și apere existența interioară, *ascunzând-o* în fața tăvălugului ideologic imediat post-belic” (p. 17). Pe această idee, capitolul intitulat „Jurnalul”, structurat în trei „secvențe”, se deschide chiar cu un termen marcat cu bold, „Frica”,

urmat de „După 40 de ani”, ambele cu referire la debutul târziu al membrilor grupului, teama, dar și „scârba” de comunism determinându-i să scrie, o bună perioadă de timp, jurnale „de sertar”. Explicația directă o va da chiar Costache Olăreanu într-un interviu (citat de autoare): „Motivele au fost următoarele. Nu neapărat cum s-a scris în unele locuri despre extraordinara exigență sau autoexigență artistică. Ne-am dat seama, eu și prietenii mei, imediat după intrarea rușilor în țară că situația culturii și a literaturii românești este compromisă. De aceea am și așteptat și am așteptat până la 40 de ani ca să debutăm atunci când ni s-a părut că ar fi condiții ceva mai bune, adică în anii pe care îi știți și dumneavoastră foarte bine, ziși ai liberalizării, adică ani 65, 68, 70, 71” (p. 25). Iar mai departe, cercetătoarea accentuează asupra „legământului” junilor că nu vor publica înainte de 40 de ani”, legământ „făcut în 1942 când duceau tratative să tipărească un volum colectiv”, amintindu-ne că „scrierile celor din școala de la Târgoviște au început a fi publicate abia după 1968: 1969 – Mircea Horia Simionescu, *Dicționar onomastic* (roman), 1970 – Radu Petrescu: *Matei Iliescu* (roman), 1971 – Costache Olăreanu: *Vedere din balcon* (proză scurtă).”

Au urmat apoi alte cărți bazate pe convertirea (auto)biografiei în literatură, fiecare dintre ei reușind, în manieră proprie, să schimbe și chiar să „anihileze” genurile consacrate, înscriindu-se astfel – în grup, dar și individual – în mod original în literatura română.

Nepropunându-și un studiu monografic după regulile genului, Lina Codreanu iese din tipare și abordează „tema” aleasă – opera și viața scriitorului născut în Huși și format la Târgoviște – în manieră proprie. În sinteza pe care ea însăși o face în deschiderea capitolului al treilea – „Costache Olăreanu în oglinzi critice”, își dezvăluie metoda de abordare – „pornind în sens invers, de la *megajurnalul* olărenian, adică de la operă în integralitatea ei, înapoi către biografia creatorului”. O modalitate firească în cazul de față, de vreme ce scrierile lui Costache Olăreanu sunt toate sublimări, reluări, repetiții – mai mult decât la alți scriitori – ale propriei biografii.

Cercetătoarea privește „arhitecturile ludice” olăriene din unghiuri diferite, construiește – din piese mari, care, la rândul lor sunt compuse din altele mai mici – un *mozaic*, prin care reușește să apropie sau să readucă în memoria cititorilor pe unul dintre cei mai interesați scriitorii români.

Anticamera lui „măine” în lirica lui Marcel Miron

Primind sfânta taină a preoției, Marcel Miron a fost înzestrat de bunul Dumnezeu și cu talent artistic, ambele daruri având drept mijloc de comunicare *cuvântul*, cuvântul care povățuiește, mângâie, dojenește, încurajează, înaripează... sufletul celui care-l caută. În forma concentrată a poeziei, cuvântul-rege își devoalează frumusețea și puterea.

Numele Pr. Marcel Miron se adaugă unei istorice și lungi înșiruiți de slujitori ai cultului ortodox care au lăsat în literatura română pagini de neocolit, cele mai multe creații intrând în specia psalmilor. În literatura poetică religioasă, îndeosebi *psalmul* este specia lirică cea mai frecventă, având ca matrice cei 150 *Psalmi* ai lui David, versificați de Mitropolitul Dosoftei în anul 1673. În literatura română categoria are largă reprezentare, independent sau accidental, specia fiind cultivată ca poezie-psalm de către Alexandru Macedonski, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Paul Aretzu ș.a.

Poetul Marcel Miron, după acumulări fragmentate doar de intemperii vremelnice, dă coerență actului poetic și din 2000 publică versuri în reviste de profil, fără a adera la vreo pleiadă generaționistă contemporană. Editorial, începând din anul 2015, i-au apărut un șirag de realizări lirice, pe care critica de întâmpinare le-a apreciat după măsură. Iată titlurile: *Versuri albastre și aurii* (2015) – care a primit Premiul I pentru debut, *Caiere de lumină* (2015), *De la Kogaion la Athos* (2016), *Spre orizonturi albastre* (2017), *Șarpele de pe balustradă* (2018) și, în speță, *Poeme din anticamera vieții*. Despre valoarea operelor sale s-au exprimat istorici și critici literari, catalizatori ai unui climat literar efervescent în zona Moldovei, precum Ioan Holban, Mihai Cimpoi, Cassian Maria Spiridon, Theodor Codreanu, Gellu Dorian, Adi Cristi.

Poezia lui Marcel Miron are chintesență psaltică, dacă avem în vedere că psalmul e o confesiune (monologată ori dialogată) de mare profunzime, prin care omul-creator relaționează cu sacralul. În fiecare poem al cărții recente, prefățate de Mircea Platon – *Poeme din anticamera vieții* (Iași, Editura Timpul, 2020), autorul răsfirea problemele general umane. Nu abstracțiunile sunt ținte estetice, ci raportul firii cu divinitatea, nădejdea împăcării cu sine prin smerenie, vibrația emoțională, vindecarea insului modern de angoase și o generoasă dragoste revărsată înspre semenii.

Substanța poemelor include stări meditative ale celui care se pregătește să călătorească în labirintul prezumtiv, însă nu pe întinderea tezeică (plană), ci pe cea blagiană, cu sușuri și coborâșuri. Cum era firesc

profilului auctorial, de slujitor al catedralei creștine și al templului poetic, volumul începe cu o lecție „de învățătură”, înviorată de presupuse întrebări și răspunsuri metaforice (*Cateheză*). Drumul inert fără călători începe biblic, cosmic și ancestral, într-o intuită simbioză: „Ne lovim unii de alții/ ca nucile din traistele colindătorilor/ ori ca stelele din buzunarul lui Dumnezeu/ înainte de a fi semănate în univers” (*Cărarea*).

Titlatura volumului include un cuvânt cu sens extins – *Poeme*, dar restrâng oximoronic la un spațiu dezmărginit al increatului – „din anticamera vieții”, ceea ce ne trimite cu gândul către viziunea filosofică a cunoșcuților poeți Lucian Blaga, Ion Barbu, Victor Teleucă. Numai că sensul cuvântului *anticameră*, poartă gândul la existența certă a viitoarei respirații a firii și eul poetic așteaptă să fie primit în *efemerul salon al vieții*, tot așa cum adastă înainte de a i se deschide *dezmărginitul salon al morții*. Putem vorbi de un etern și tainic „măine” în a cărui anticameră așteaptă orice călător fie *înaintea* „marii treceri” (L. Blaga), fie *după* săvârșirea trecerii prin astă viață. Așteptarea temporară are încărcătura semantică a reflecției necesare nu din frica de moarte, ci din emoția întâlnirii cu freamătul vieții sau cu misterul eternității.

Viața se subordonează unui nucleu conceptual – *timpul* –, temă nelipsită în lirica universală. Faptele se cumpănesc cu durerea pricinuită de „acul de cristal din ochiul dormind” al creatorului (*Copacii lui Cassian*), însă totul curge (*panta rhei*) infatigabil, căci „Moara timpului/ ne amțește busola” (*Înviere*). La Marcel Miron, dobândirea idealului de om (înalt, cu mersul sprinten, blând, frumos, voinic viteaz, vesel) se face în durată, printr-un *urcuș* golgotic înspre lumină, „pe dealul surd și strâmb” (*Așa te vreau*). Pe pământ, drumețul exersează „mersul pe apă ca Petru” (*Din iad și din rai*), crede în lumina de apoi și, în anticamera lui „măine”, așteaptă răbdător „puținul dintre noi și înviere” (*Mormintele nemuritorilor*). Viața e clipă, intuia Goethe („Clipă rămâi! Ești atât de frumoasă!”), dar din *anticamera vieții* până în „anticamera biroului de zbor” (*Bibliotecarul*), călătorul cunoaște varii stări inițiatice precum dragostea, credința, creația, spaima, nădejdea... În orice ipostază s-ar găsi, omul este într-o *anticameră a vieții de mâine*, fiindcă, așteptând în starea de nenăscut *viața*, în camera terestră *viața de apoi*, în nefinibilul morții *învierea*, cercul uroborotic se rostogolește fără oprire.

Eul poetic resimte dureros curgerea timpului – „Urcă timpul/ orbecăind prin mine/ spre lumină” (*Timpul*) – și, totuși, nu este bântuit de îndoieli existențiale, precum psalmistul argezian: „Pari când a fi, pari când că nu mai ești” (*Psalm*). Dacă la anteriorul psalmist ruga e „fără cuvinte” și nu are finalitatea „arătării” vreunui semn existențial, aici, la capătul drumului de cunoaștere, Dumnezeu cel *ascuns* i se revelează căutătorului în proxima apropiere, cerându-i *să-și exprime* dorințele: „Am crezut că te caut/ și atât de târziu/ mi-am dat seama/ de timpul irosit./ Tu erai lângă mine/ eu trebuia/ doar să-ți vorbesc” (*Mirare*). Stările de ardere lentă iscate de frământul

creației îl apropie de jertfa întru lumina divină: „Sunt ca un cărbune aprins pe care/ tu, Doamne, arzi tămâia cu bună mireasmă/ spre slava tronului tău!” (*Chemare*), imagine cathartă ce amintește de alt vers arghezian („Ard către tine-ncet ca un tăciune”).

Scriitura volumului nu siluiește imaginația cititorului, scurtimea poeziilor venind în întâmpinarea cititorului comod, dar cel care știe citi nu în cuvinte, ci în icoane lirice are mult prinos în plan estetic.

În viziunea lui Marcel Miron, iubirea este armonioasă, fără incertitudini, fără sfâșieri lăuntrice. Liric, dragostea are netezimi și împliniri firești, cu unele adieri romantice. Desprinderea Evei din trupul lui Adam a lăsat o „rană purpurie” în dreptul inimii, o fereastră prin care dintr-o „anticameră a vieții” se putea zări universul (*Adam și Eva*): „În dreptul inimii lui Adam/ a înflorit o fereastră/ prin care privește cu tristețe/ urmele celei plecate”. E *fereastră-gol* generatoare de triste reverii, cum o surprinde într-o metaforă revelatorie Lucian Blaga: „Femeie, tu ești golul/ rămas în Adam./ În mine cum ești plinul,/ singurul ce-l am? (*Catren*). Aflați în anticamera iubirii, îndrăgostiții pot înveșnici fiorul pasional într-un „măine” și într-un „departe” nedefinite: „Ia-mă de mână/ și vom sări/ prin noi/ în departele/ de dincolo de noi” (*Iubire*). Cuplul îmbracă ipostaze romantice, ea – pământeană, el – astral: „Ea/ pudică/ sfioasă ca o fecioară/ mă iubea/ numai când luna/ în ochii mei adormea./ Eu/ trist/ singur și străin/ în cerul cu stele/ înhămat la Carul Mare/ ca un rob trăgeam/ toate iubirile mele” (*Ea și eu*). Marcel Miron valorifică o alegorie generalizată, pornită de la autohtonul mit al zburătorului și filtrată prin *Luceafărul* eminescian ori prin *Cântecul* ul nichitastănescian.

Cunoscător al culturii monahale, autorului îi e la îndemână limbajul adecvat pentru a crea imagini poetice purtătoare de sensuri religioase: „drumul dintre Antiohia și Roma/ calea dinspre moarte la viață”, „la poalele raiului”, „martiriul sfinților”, „simfonia apocalipsei” etc. E surprinzătoare ușurința cu care poetul așază miturile populare (Crăciunul), universale (Sisif), livești (Lisip) și biblice (Raiul, Învierea) într-o simbioză în care tradiționalismul și modernismul rămân paradigme ale liricii contemporane.

Ca loc de perspectivă duală asupra lumii, *fereastră* primește largi semnificații în poezia *Dar*. Inert obiect comercial, *icoana-dar* orfană, odată „înfiată”, oferă „părinților” bucuria de a cunoaște și de a se autocunoaște: „Orice icoană din vitrina magazinului/ visează să fie fereastră/ prin care tu să te privești/ cum ești/ cum n-ai fost/ cum vei fi”. Asemenea icoanei, doar creația mai are menirea de a oglindi „prin golul ei/ bucuria de dincolo de ea”, deoarece copilul și creația poartă amprenta sufletului creatorului. Co-semantic și *ochiul* sau *oglindea* intră în paradigma cunoașterii, începând cu creștinarea în cristelniță – „în ochiul lui Dumnezeu” (*Chemare la botez*), continuând cu ecoul întors din inima celei dragi, apoi cu descoperirea smerită a sinelui, până la rugătorul care caută în solitudine și tăcere pacea lăuntrică (*Plimbare prin pădurea de psalmi*).

Unele poeme (*Copacii lui Cassian, Bibliotecarul, Chemare, Cireșul, Copac rănit, Fântânile cerului, Vulnerabili pensionari, Poeții din Copou*) au dedicații induse ori explicite, semn că poetul a intuit „altfel”-ul în firea celor cunoscuți, unii plecați la Domnul, alții trebăluindu-și încă rostul pe pământ: arh. Mina Dobzeu, Apostol Gurău, Ion Gh. Pricop, Constantin Donose, Cassian M. S., fam. Th. Codreanu, Preasfințitul Ignatie al Hușilor ș.a. Și totuși, dincolo de precizările onomastice se află poetul Marcel Miron strângând în creuzetul de porțelan zboruri de funigei cu care-și țese poemele.

ZENOVIE CÂRLUGEĂ

Din poezia primitivă a lumii: *Cântece Vorbite*

Ați citit ceva din poezia *boșimanilor*, „hotărâți și încrezători în puterea lor”? Dar din cea a *eschimoșilor*, conștienți de „importanța «îndeletnicirii lor creatoare» și care se înfruntă cântând”? Dar de cântecul indienilor de pe Amazoane, de lirica orală a aztecilor și incașilor ați auzit? De poezia triburilor din Mongolia, Vietnam, Malaezia, Hawaii, Tahiti, Insula Cook, Noua Guinee, Maori?

Poetul, eseistul, traducătorul și polonologul Nicolae Mareș a editat de curând o antologie din poezia ingenuă a unor popoare primitive, *Cântece vorbite* (TipoMoldova, Iași, 2016, 176 pp.). Selecția, traducerea și postfața aparțin autorului, iar prefața, „Poezie ‚primitivă’ ”, lui Aurel Rău, cel care afirmă că „înaintarea în aval spre sursele modernității nu se oprește la Sapho”, de unde și „experiența bogată, inițiatcă” prin „atlase, prin cărțile etnologilor, prin antologii, prin stepe și în oaze, la tomahawk și la caiace de os, la tam-tam și în colțuri de pene, în muzica de violoncel a insulelor pescuite, de pe fundul oceanului, de Gauguin”...

Această poezie a popoarelor primitive, unele abia ieșite din paleolitic ori aflate în stadiul gentilic, altele puțin mai evolute, dar statornicite în aceeași mentalitate tribală, este congeneră cu manifestarea sacrului în varii ipostaze rituale și exprimă „toată gama atitudinilor liricii cu care ne-au deprins-vrăjit-intimidat anticii, renașterea, clasicii, romanticii, simbolisții, expresionismul”...

Fascinația pe care această poezie primitivă a produs-o de-a lungul secolelor amintește de comunități în diferite stadii de dezvoltare aflate fie pe coastele atlantice afro-americane și din jurul marilor lacuri, fie din Beninul populațiilor ioruba, din Asanti și Lundra (Angola) cu urme matriarhale, din Congo, un eldorado de diamante și uraniu, din Camerunul tribal, din regatele Dahomey și Watutsi (Ruanda) și de cunoscutele triburi prin tradițiile lor arhaice:

fangii, adoratori ai focului, *bantu*, *pigmeii*, *masaii*, *boșimani* (mâncători de lăcuste prăjite prin deșertul Calahari și băutori de apă din ouă de struț), *zulușii* cu zeul lor Unkulunkulu și cu colibele lor în trei cercuri concentrice.

Apoi, din Americile „mongoloide, galbene, roșii doar prin vopsire, venite din nord-vest, demult, demult, în mezolitic, prin strămoșii Behring”, „indienii”, nordicii centrali și patagonezi, amintind de frații lor siberieni, tibetani și indochinezi... Corbul și Coyotul, irochezii, algonkinii, siuxii din prerii, agricultorii și „cetădenii” pueblo, navahii podoabelor de argint, aztecii, mayașii, incașii din Anzi, „păstrători de cosmogonii, de piramide, de codexuri pe piele de cerb”, olarii și țesătorii dungați checiuc, călăreții araucani... Apoi, triburile cele mai nordice, precum eschimoșii arctici cu cețoasa lor mitologie abstrusă mirosind a carne crudă, locuind în iglurile vălurite de viscole albe în care își pregătesc harpoanele pentru vânărea de foc, călăreții asiatici îmbrăcați în piei de ren cu blana spre înăuntru, cu glugă cu blana în exterior...

O întreagă constelație de populații primitive din Australia, Noua Guinee și Noua Zeelandă, din Altai în Delta Mekongului, din Hymalaia în groapa Marianelor, din Malacca în Sumatra și Jawa, din Filipine în Kalimantan și Bali, din Micronezia în Polinezia, din Raiatea la maori și papuași, de la malgași la melanezieni...

Tot atâtea credințe și superstiții care structurează și esențializează modul de viață al seminiilor respective, aflate în diferite stadii istorice, dar mai adesea încă în preistorie. Așadar un conținut destul de bogat în incantațiile acestora, pe care le percepem ca forme orale de „literatură”, de poezie „primitivă”, în care găsim celebrări aduse soarelui, cerului, focului, în general zeilor și universului în care le-a fost îngăduit să viețuiască. Alături de fenomene de extaz șamanic, de practici magice, de invocare a duhurilor și puterilor atotstăpâne, de cinstire a totemurilor și strămoșilor ce-i veghează din căpățânile păstrate cu sfințenie, de săvârșirea unor sacrificii obligatorii cerute de zeitățile tutelare, de „socializare” în cadrul marilor evenimente din viață (naștere, împreunare, moarte)...

Și în acest fel descoperindu-se virtuțile cuvântului, magnetismul Verbului, al Logosului, „menit să desgrănițeze”, „să supună și să hipnotizeze”: „Pipăindu-și marginile, ca prin onomatopee. Găsind resurse sau momente să se facă înțeles, de pietre, de arbori, de animale, de ploaie, de duhuri. Prin contaminări infinite; convertind în consoane viiturile-valurile, șuiurul reptilelor, zumzetul insectelor, în vocale tunetele, orogenezele, sticlirile./ Mituri, povești, ghicitori, proverbe, cântece, încărcate de arhaitate cât și epopeile Greciei și Orientului antic, «răspunsurile» acestea sau mijloacele acestea de ființare...” Omul primitiv trăiește într-o lume sacră și după un cod de valori prestabilite și transmise din generație în generație. Este

o mentalitate puternic engramată, în toate aspectele vieții, de ideea de sacru, de cutume și prejudecăți, cu „eroi” exponențiali și ritualuri comunitare cu multiple funcții reglatoare și definibile în plan existențial și mitic.

Din bogăția aceasta orală cât mai devălmașă și diversificată a popoarelor așa-zis „primitive”, Dl Nicolae Mareș și-a alcătuit un cuprins ilustrativ, structurându-și selecția de Căntece vorbite în nu mai puțin de șase cicluri: *Vântu-i pasăre...*, *Sufletul ți se usucă...*, *Vânătorul de foci...*, *Vreau să trăiesc...*, *Nu-mi tulbura chipul...* și *Cerul să fie făr' de nori...*

Iată, mai întâi, celebrarea *focului*, adorație unanimă a omului sub soarele dător de viață, într-o creație orală a triburilor *bantu* sau *fangii*: „Focule, foc de vatră, de jos/ Foc din vatră, de sus,/ Lumină cu care luna strălucește,/ Lumină cu care soarele strălucește,/ Stea luminând în noapte, stea ce alergă spre lumină,/ Stea tremurătoare” (*Inimă a trăsnetului*). Mituri creaționiste despre Dumnezeu care „a alcătuit lumea,/ A făcut și Soarele” sunt de întâlnit mai peste tot, autorul reținând o celebrație a tribului *dincii*. Apoi celebrarea unor unelte mai profane, precum „flinta” la *mossihii* sau a viteazului Kukutle la *basuto*. „Mai bună moartea decât rușinea” declară rapsodul anonim al tribului *niamii*, în timp ce *pigmeii*, iscusiți vânători de elefanți „prin pădurea bătătorită de ploaia torențială”, celebrează pe *Maica Pădure*: „Pădure!/ Ești mama noastră, a copiilor tăi./ Mamă care ne dai de mâncare, de băut și ne adăpostești,/ Care ne dai arme și leacuri și tot./ Care ne dai viață și putere, dar și moarte și ușurare,/ Care ne dai totul. (...)/ O, mamă nesfârșită, pădure!” Invocații către „duhurile pădurilor” întâlnim și în poezia orală a *fangiilor* sau, bunăoară, a *indienilor* de pe Amazoane.

Faptele de arme, lupta vitejească, răpunerea dușmanului e prilej de bucurie mărturisită, precum la comunitatea *osegilor*: „Tatăl nostru, tată Mare,/ Când dau de dușman,/ Asupra lui mă năpustesc (...)/ Îl căsănesc (...)/ Casa i-o prefac/ Într-un fum alb” (*Când dau de dușman*). Viteazul e cel mai apreciat om, precum spune un cântec al mikmakiilor (*E bun și viteaz...*)...

Foarte bine reprezentat este ciclul *Vânătorul de foci*, punând în evidență o bogată tradiție orală de varii sentimente și năzuinți, de la bucuria de a fi „*prieten al focilor*” („Oh, ya, ya, ya./ O, cât ești de roșie!/ Toată te-ai înroșit!/ Să știi că eu te-am omorât,/ Eu, prietenul focilor!”), la fuga din calea lupilor și primejdia de a trăi pe gheață („Gheața e rea,/ A vrut să mă înghită,/ Să se frângă-n două, sania s-o-nghită,/ Să înghită câinii,/ Pe mine să mă-nghită.” – *Cântec de vânătoare*). Nu lipsește eschimosului percepția rece a cerului înstelat: „O, stea care strălucești/ Sus, pe cer,/ O, degete/ Care ar trebui să te țină bine/ Acolo, sus.../ Ele ți-au dat drumul/ Și te-ai prăbușit./ Dar n-ai atins pe nimeni,/ N-ai atins pământul,/ Unde te-ai dus?” (*Steaua căzătoare*). Bucuria de a fi alături de ai casei, dar mai presus aceea de a te înconjura de cântece, cântecul însoțindu-l mereu pe eschimos în lupta cu natura pentru a-și asigura existența, deopotrivă și un sentiment apăsător al neîmplinirii își găsesc ecoul potrivit: „E plăcut când te-nconjuri/ De cântece./ Avaya./ Numai că de făcut/ Le fac rău,/ Avaya!/ E plăcut când vânezi/

Numai că fac rar aceasta,/ Și nu plutesc pe pojghița de gheață/ Ca un fitil în flăcări,/ Avaya!/ E plăcut când dorințele ți se împlinesc,/ Numai că ale mele mă ocolesc mereu,/ Asta-i ca să-mi fie greu,/ Avayaya” (*Dorințele mă ocolesc mereu..., Frica și bucuria te cuprind...*). Nordicul băștinaș are în preajma lui și turmele de reni; iată schițată o bucurie simplă: „Nu departe de râu/ Am văzut un ren,/ Un ren puternic,/ Da, da, da,/ Am văzut un ren puternic./ Era în floarea vârstei” (*Am văzut un ren*). Nu lipsesc părerile de rău, culpabilizarea: „Mi-e tare frig,/ Am omorât un ren,/ Un ren mic./ Dacă vrei ți-l dau,/ Să nu fii flămând,/ Să nu-ți fie frig (...)/ Mi-e tare frig./ Să mergem împreună./ Poate o să vedem/ Un ren gras” (*Un ren mic, un ren gras...*). Vânărea „renului gras” are însă și eșecuri, cum ne spune piesa orală *Nici de data asta nu mor*: „Soarele se mai uită la mine,/ Zăpada se așază în nămeți/ De parcă ar vrea să se facă un munte,/ După unul din ei mă ascund/ Și văd un ren în față,/ Un ren frumos și gras!/ Îl prind în țință,/ Îl prind exact!/ Dar renul fuge,/ Și rămân singur,/ Singur în zăpezi, / Și mi-e tare frig,/ Sunt tare flămând,/ Dar încă n-am murit./ Nici de data asta nu mor.”

Sunt multe alte frumuseți primitive, în aceste „cântece vorbite”, dezvăluind, cum scrie autorul în „Postfață”, „un univers bogat în trăiri și sentimente, capacitatea unei spontane și clare exprimări”, o poezie creată de „oameni hotărâți și încrezători în puterea lor: *Pot să mor și azi/ Nu-mi pasă de asta*.” Conștienți de „importanța” îndeletnicirii creatoare, barzii populari anonimi ai acestor populații exprimă, de fapt, odată cu sentimentele și aspectele de viață evocate, o mentalitate gentilică specifică, viziunea diferențială despre lume și viață, felul de a gândi și modul de a trăi al omului primitiv în solidaritatea lui tribală: „Ar fi însă absurd să afirmăm că poemele și cântecele vorbite au apărut doar din nevoi utilitare, așa cum se spunea cândva despre picturile rupestre. Viziunea bogată, plină de colorit, metaforele curajoase sunt dovezi că necesitățile adânci de exprimare estetică nu le-au fost străine. (...)/ Transpunând aceste versuri în limba română, am încercat să prezint cititorului nostru o lume îndepărtată și, de ce n-am spune-o, exotică, dar totuși atât de apropiată de noi, de vremurile noastre, și în general, de aspirațiile umane. Aceste *cântece vorbite*, pe care băștinașii nu le-au cules încă, le ofer din coșul culegătorilor de pretutindeni, cărora le aduc cele mai cordiale mulțumiri pe această cale”.

Poate că trebuia o „bibliografie” minimă care să-l lămurească pe cititorul mai aplecat și curios, însă, dincolo de asta, selecția operată de dl Nicolae Măreș este, într-un fel, unică în literatura noastră, ea amintindu-ne de culegerea lui Lucian Blaga din poezia cultă a umanității, *Din lirica universală* (1957), patru milenii de poezie, care se deschidea cu un vechi *Imn* (închinat) *Soarelui*, apoi *Împărăției cerești* și alte versuri de celebrare din Egiptul secolelor XVI-XIV î.d.Hr., urmate de *Cea mai veche poezie* din cultura chineză (2000 î.d.Hr.). Blagolog de reală vocație documentară, Dl Nicolae Măreș se dovedește, prin contribuția de față, demn de amintirea ilustrului înaintaș.

Dan Anghelescu – mefient în lumea postmodernă în stil postmodernist

Titlul noului volum de poeme al lui Dan Anghelescu, *Stare de urgență*, apărut la editura Eikon, București, în 2020, ne spune, cât se poate de clar și precis, că poetul și-a smuls poemele din sufletul său aplecat asupra realității imediate. Același înțeles ne comunică și titlurile majorității poemelor din totalul celor patruzeci și șapte care alcătuiesc volumul, încheiat cu o selecție din referințele critice la opera autorului. Formate dintr-o propoziție sau o frază, complete sau incomplete și, asemenea prozopoemelor prin care se continuă, fragmentate prin linioare, ele fixează deja starea poetică de urgență sau de alertă a textelor care le urmează. Este o stare insuportabilă, trăită la intensitate maximă, din care poetul nu întrevede decât o adâncire a crizei și nicio posibilitate de redresare. Poezia care deschide volumul se intitulează „auto-izolat/ neliniștit/ ofuscat/ plin de stresuri/ de”. O alta – „tocmai se organizează/ declinul subtil/ al lucrurilor...în toiul”. Mai departe, ne întâlnim cu „în/ primăvara/ cu inegalabile/ fasturi/ funebre”, sau cu îndemnul „să respirăm/ câtă vreme/ mai este posibil.../ drumul”, sau cu „de din tavanul/ apartamentului/ încuiat și aseptice/ tocmai curge/ realitatea” ș. a. m. d. Încă un titlu, totuși, absolut memorabil prin conținutul lui anticarteizan: „inutil/ să mai cuget.../exist”. Dacă intrăm și în corpul propriu-zis al prozopoemelor, dăm, din nou, peste nu puține imagini care trimit la starea de pandemie pe care o traversăm. Poetul suferă, între altele, de „agorafobie și angoasă” (p. 9), resimte „regala solitudine” (p. 10), „funii de/ agorafobie/ ...distanțe galactice...” (p. 11), „lamentoul de gări pustii”, „tristețea/ unor duminici/ din supermarket” (p. 12), faptul că „și tu/ ești chiar/ obiectul...unui experiment mondial” sau că „orice/ tristețe/ acum/ e/ liberă/ să circule/ numai la orele/ fixe/ riguros stabilite” (p. 14). Apar și „peste/ văile verzi/ altădată sârme/ spitale/ șiruri de/ morți/ și brancardieri”, precum și scrisori care „au ieșit atacând/ trecătorii/ nocturni...”, pe când „*un ordre/ est né/ contre nous...* scoase din minți/ turbate/ scrisorile alea...” (p. 29). Auto-izolat, realitatea îi este prezentată poetului, se subînțelege, de televizor: „curg jurnaliștii/ șmenarii/ virgil gunoieru’/ nea tăsică/ șeful de tură la morgă/ bătrâna/ bețivă cerșetoarea/ cu ștate de plată secrete/ lică tâmpitu’ gpropar/ la Sântă Mărie/ și șefa/ de la/ taxe-impozite.” El se lamentează: „voi fi singur/ închis cu toțiăștia...vin zorii/ va fi încă o zi/ cu ușile și geamul/ închise ermetice”. În auto-izolare, distanța fizică devine o distanță socială, a omului de om, dar și de natură, pentru că „zilele frumoase/ și oarbe/ îți sunt/ confiscate/ cum/ și parcul/ iarba/ și lucrurile/ mersul/ și prietenii” (p. 36).

În contrast cu imaginile izolării, însingurării și înnoptării, Dan Anghelescu visează frumos la „ceru-n desfrâu/ de galen-aramă/ și inuri/ scrobite de nouri”, la „toți munții/ în goană/ albastre rapsodii...din margini/ de zodii” (p. 34) și, îndeosebi, la cineva care știe să contrazică „declinul subtil/ al lucrurilor” printr-un singur zâmbet: „tu/ îmi zâmbești cât să se răstoarne/ mari înfloriri peste/ întregul/ oraș...” (p. 12).

Poezia lui Dan Anghelescu din noul volum, ca și creația sa poetică anterioară, nu este, însă, una de notație și interpretarea ei în această cheie ar fi superfluă. Ea este, așa cum scriam în comentariul la cartea sa *Și atunci ar fi trebuit să vorbesc* (Libra, București, 2009), „o poezie a concretului transfigurat ontologic”. În unele și aceleași prozopoeme el asociază insolit, uneori sub forma unor aforisme autonome, reflecțiile poetice ocazionate de existența imediată cu altele, independente sau conexe cu situațiile concret determinate, în care își exprimă angoasa privind „marele catafalc al civilizației”. Nu de puține ori trecerea de la concret la abstract, de la registrul fizic la cel metafizic se face prin procedeul hiperbolizării gesturilor, al situațiilor umane și fenomenelor naturale. Imaginile capătă proporții general umane și chiar cosmice. Poetul corelează situațiile existente în starea de urgență cu alte procese specifice erei tehnologice, care sunt favorizate și accelerate de cele dintâi. Temerea lui este legată de tehnologizarea și robotizarea crescândă a vieții umane, care tind să elimine latura contemplativă a personalității umane („exilul filosofiei”), a creativității și revelației și să limiteze omul la abilități tehnice, să-l reifice. În particular, poetul se îngrijorează de dispariția poeziei; el se întreabă „le poème où tu vis – est-ce une erreur?” (p. 18) și crede că n-ar trebui să mai scrie, pentru că „e de ajuns/ o singură dată să fii/ privit... și vine uitarea” (p. 26), totul fiind „o infinită/ îndeletnicire a morții”, ci „ar trebui să compui rugăciuni/ mântuitoare: *Doamne Numele Tău/ În Numele Tău...*” (p. 27). În consecință, reapare „obiecto-ființul” din volumele anterioare, o imagine generică pentru transformarea a orice, inclusiv a limbajului care manipulează, ca și a omului manipulat în obiect lipsit de suflet adevărat, autentic. Obiecto-ființul capătă și forma verbală, a acțiunii de reificare: „să/ te/ obiecto-ființi” (p. 45). Nu mai puțin, poetul se teme de faptul că „se trage la sorți/ zilnic/ câte un mic/ dezastru” (pp. 37 și 38), precum și de dependența omului nu de sine însuși, ci de „un/ altcineva/ cu totul străin”, care „rupe/ confiscă/ mari continente/ bucăți întunecate/ din propria noastră/ ființă” (p. 44). Se subînțelege că, în lumea umană, acel *altcineva* nu poate fi format decât din alte exemplare ale speciei umane. Pentru că nu există „o împotrivire a lumii”, cerută chiar și de stafia agățată de „frânghia albă a nebuniei” (p. 37), poetul crede că tot ce am putea face „în disoluția ființei/ *desperados*” este să „atingem totul/ cu/ o

vocală/ de nebulie doar cât să ni se schimbe/ culoarea/ și anotimpul/ interior” (p. 39). Poetul nu știe dacă „pustiul/ e pe cale / de-a deveni un/ concept al viitorului/ de-ne-deslușit sau/ un tribut/ al delirului?” (p. 52).

Așa cum a intuit cu profunzime Theodor Damian în revista *Lumină lină/ Gracious Light* – New York, 2011, poezia lui Dan Anghelescu izvorăște dintr-un sentiment de veșnicie, redat în mod apofatic: „Dan Anghelescu vorbește despre *meta* ca și cum ar fi pregustat deja veșnicia și odată ce ai pregustat-o nu mai ești al tău, ci al ei”, iar acest fond metafizic este redat de poet apofatic, prin termeni opuși concretului finit, definit, cum ar fi „netimpul, nesfârșire a nopții, locuirea în nu-știu-unde-și-cum, și multe alte astfel de imagini” (citat din *Referințele critice* de la sfârșitul volumului, p. 77).

În ce privește volumul *Stare de urgență*, veșnicia dinspre care autorul privește prezentul este, de fapt, o proiecție a prezentului într-un viitor incert, neguros, întunecat, un „pustiu” cauzat, pentru a-l parafraza pe poet, fie de neștiința lumii de a-și desluși viitorul sau de nebunia, de delirul care a cuprins civilizația actuală, fie, am putea adăuga, de ambele. Starea de vag, de dispariție a concretului este creată de poet atât prin folosirea unor termeni negativi, apofatici, de nenumire a ceva precis, cum ar fi „nici-unde” (p. 16), *unreal city* (utilizat în mai multe poezii), o „prea târzie/ la malinconia” (p. 18), „nemărginirea/ labirintul/ necuprinsul/ apeironul” (p. 27), „nevorbirea” (p. 33) etc., cât și prin imagini care evocă „frig și amurg...miresme/ de somn și uitare” (p. 18), „drumul nocturn al fiarei” (p. 24), „trupul nopții” (p. 25), „puterile nopții” (p. 29) și, în genere, înnoptările de străzi, de grădini, sau alte întunecimi care ascund în ele iarna (p. 17), „odăjdii ale toamnei” (p. 52), spitalele etc., care se asociază cu viziunea generală a unei regresii a umanului spre un fond primordial, de dincolo de lume. În „lacurile amurgului”, bunăoară, „se varsă/ însuși amurgul.../ bărci negre păsări/ de noapte.../ plutirea lentă a celor/ înecați” (p. 11). În alt text, „spațiile de sub/ acest amurg/ ascund mulțimi/ și o/ aiuritoare / gheață/ îndoliată/ venind/ de peste lume” (p. 21). Mai general, poetul străvede „boala/ unei umanități/ înaintând/ spre/ nevăzut/ ...o/ lume/ adoarme/ sedată/ pe cearcaefuri/ de/ întuneric...” (p. 20).

În viziunea poetică a lui Dan Anghelescu, natura desfide încercările nepotrivite ale omului: „ce ironie/ bolnavă.../ inițiem declarații/ de presă// iar soarele/ este o navă/ evadată din carantină...” (p. 13). Ea rămâne indiferentă la întunecimile din viața umană: „întunecimi/ se anunță/ din toate/ câte nu știu/să mai fie.../ și desigur marile/ iazuri ale cerului/ scilpesc nepăsătoare...” (p. 37). Poetul își afirmă credința că „numai cu El putem coexista/ *El învierea și viața/ El învierea și viața.../ El învierea și viața...* a toate sunetele/ care nu mai ajung/ a toate străzile/ care/ nu mai îngână pașiii...” (p. 30) și își imaginează un nou început pe drumul regășirii umane, „al/ memoriei neprihănite”, atunci când „il vaut mieux devenir/ la préhistoire de nous-mêmes...” (p. 35).

Poet de mare profunzime și sensibilitate, cu o viziune lucid-critică asupra pericolelor potențiale sau și reale ale civilizației actuale, Dan Anghelescu se împotrivesc epocii postmoderne printr-o poetică postmodernistă. Așadar, există un paradox al poeziei dananghelesciene, care constă în contrastul dintre mesajul ei, care pledează pentru solidaritate umană, pentru valorile perene de adevăr, cinste, frumos și sacru, ca liant al oamenilor de azi și dintotdeauna, și exprimarea pledoariei sale prin tehnica poetică postmodernistă a fragmentării discursului liric prin multiple modalități. În general, el apelează la aglomerarea imaginilor, guvernate de o imaginație insolită, a cărei rațiune este tocmai aceea de a transcende normele rațiunii. Este vorba, totuși, de un semi-deconstructivism, pentru că notațiile concrete aglutinate, fie fapte și gesturi cotidiene, fie chiar și numele generice ale celor care practică diferite profesii, converg spre un sens sau o stare de spirit, care exprimă, mai general, aceeași stare de mefiență față de civilizația postmodernă și de ancorare în nedefinitul, spre a nu zice neantul, care ar urma să se instaureze.

Poetul s-a instalat foarte confortabil în tehnica de structurării unor implicite structuri poetice, pe care el însuși o adâncește prin eliminarea literelor majuscule la începutul titlurilor, al propozițiilor sau al frazelor, prin eliminarea virgulelor și punctelor, precum și prin fragmentarea textelor prin liniuare și puncte de suspensie.

Lipsa majusculilor și a punctuației denotă absorbirea sensurilor precise, bine distinct unele de altele, într-o orchestrație de ansamblu, în care mai profunde sunt meta-sensurile integratoare.

Divizarea textului prin puncte de suspensie marchează, de regulă, o întrerupere a memoriei, a fluxului imagistic, iar despărțirea cuvintelor prin liniuțe verzale suplinește, uneori, lipsa virgulelor, dar, de cele mai multe ori, este operată după reguli știute numai de către poet, dacă nu cumva după regula lipsei de reguli. Oricum, segmentarea textului îl incită pe cititor, mai ales atunci când liniuțele apar în fragmente scrise, la rândul lor, cu verzale, lipindu-se de cuvântul anterior.

Prin tehnica poeziei postmoderniste, Dan Anghelescu reușește să sugereze caracterul eterogen al lumii postmoderne, pulverizarea acestora într-o multitudine de manifestări incommunicabile, dar, totodată, și să o mineze din interior, în măsura în care de structurarea textului se soldează cu reflecții care, oricât de diferite, sunt și congruente, corespunzând structurii profund afective a poetului, care trăiește acut posibila decădere a omului, tocmai pentru că dorește continua lui elevație.

Libër (desculț...) în fața lumii

Acum când lumea e preocupată de multe alte probleme, unele importante, altele mult prea frivole după felul în care unii dintre noi vedem lucrurile, cele mai multe fără nici o noimă, Valentin Coșereanu găsește timp de a rămâne constant pasiunilor sale, cea muzeografică, pe de o parte, de care este legat prin multe întâmplări ale carierei sale și alta legată de Eminescu și opera acestuia pe care le-a slujit cu un devotament neîntrerupt nu numai cât s-a ocupat de devenirea (destinul) locului nașterii poetului, dar și de omul și opera sa legate contextual de acest Ipotești și de atmosfera pe care timpul o translează asupra noastră azi. Este vorba de consubstanțialul (cu sensul de inseparabilul) volum, inspirat denumit, *Desculț în iarba copilăriei* cu un subtitlu aplicat la conținut (*Ipoteștii în opera lui Eminescu*), apărut recent (2020) la Editura Junimea din Iași, în colecția Memoria clepsidrei.

Iată că acum ne aflăm într-o epocă a Sars-Covid 2, aș spune a pandemiei fără leac, pentru că lumea se afla demult într-o asemenea stare pandemică și fără Covid, suferind de ignoranță, prostie, impostură, răutate, lichelism și, pe deasupra, subcultură generalizată, care nu s-a dovedit a avea leac. În fond, *distanțarea socială*, adică cinismul, sociologic vorbind, este adevărata problemă a noastră, a omenirii, căreia e musai să-i găsim vindecare.

Iată așadar că într-un astfel de context nefast, Valentin Coșereanu se preocupă să adauge la multele alte lucrări dedicate poetului încă una. Cu aceasta autorul dezvăluie o cercetare ilustrată dintr-o nouă perspectivă privind întreaga operă eminesciană, cum ne spune, pertinent și sensibil, Pompiliu Crăciunescu în textul-prefață, căutând îndeosebi „trainica relianță dintre lumea cea aievea și lumea-nchipuirii, i.e. rezonanțele dintre microcosmosul ipoteștean și cosmosul diafan al creației poetului. Așadar opera poetului este văzută într-o relație constantă căutând urmele din iarba copilăriei și reverberațiile, de asemenea transtemporale, ale incandescenței iubiri dintâi. Prefirând empatic scrierile eminesciene – poezie, proză, dramaturgie, fragmentarium, corespondență – căutarea sa orbitează în jurul acestui nucleu bivalent, copilăria și iubirea adolescentină, plasat sub zodia trecerii”. *Desculț în iarba copilăriei* este, după mărturisirea autorului, o idee născută din discuțiile cu eminescologul Petru Creția, fascinat și el de Ipotești și de Eminescu desigur, adâncind ideea legată de amprenta locului asupra operei poetului.

Reproducem, iată, ca argument–pledoarie în favoarea noului demers, așa cum o face și autorul acestei cărți în *Cuvânt lămuritor*, textul lui Petru Creția, slujind, în același timp, drept argument inițiativ discutat în doi devenind astfel ideea de la care pornește cartea: „Volumul conține totalitatea textelor eminesciene referitoare la Ipotești. Locul Ipoteștilor în opera lui Eminescu, până acum neștiut în întinderea și adâncimea lui, este mai important în cadrul operei literare decât orice spațiu locuit vreodată de

Eminescu și-i marchează scrisul de la început până la sfârșit.” Valentin Coșereanu mărturisește, reluându-și ideea, folosindu-se de spusele eminescologului care, în bună măsură, i-a orientat scrisul, devenirea, cercetarea: „Petru Creția era interesat (și discret incitat) de o descoperire a mea privitoare la tehnica eminesciană a repetiției: același portret/pasaj apare în creații diferite (câteodată chiar în aceleași portrete/pasaje), dar în așa fel recontextualizat, încât abia lectura multiplă dezvăluie că pasajele respective sunt identice./ După ce am analizat acest caz pe toate fețele, citind și recitind pasaje similare (cu precădere din proză), am extrapolat subiectul la întreg arealul ipoteștean cu tot ceea ce reprezintă el în opera poetului: casa, incinta, familia, lacul, pădurea și, mai ales, iubita de la Ipotești, teme recurente în opera poetică îndeosebi.”

Așa a început demersul, dar mai apoi, pus în fața unui teanc de dactilograme, Petru Creția l-a testat provocându-l: „Nu am gândit niciodată așa. Sau nu am gândit cu argumentele tale.” Iar după o pauză de reflecție a adăugat tranșant: „Te-ai angaja să scrii o carte pe acest subiect? Nimeni nu s-a gândit până acum la acest spațiu și cât loc ocupă el în opera lui Eminescu. Niciodată. Și e păcat. Poate o faci tu.”

Și iată că Valentin Coșereanu și editura „Junimea” Iași împlinesc gândurile împletite ale celor doi cercetători, alcătuind și editând acest material intitulat metaforic, *Descult în iarbă copilăriei*, care capătă diverse conotații, după cum ar tinde, probabil, să interpreteze cititorul. Aș spune că cea mai la îndemână ar fi una de atitudine, adică deschis în fața lumii cu onestitatea copilului dar și a geniului care vede mult și interpretează lumea cu știința minții și simțirea deopotrivă. În ultima vreme asistăm la o denigrare a Poetului, ba îi mai și premiem pe aceia care o fac (chiar dacă premiile sunt oferite sub semnul negativității unei „mandragore” oarecare, tot premiu înseamnă și tot mediatizare li se face premianților sau poate astfel se încearcă a ne provoca să credem că merită a fi cunoscuți doar prin asta).

Denigrare e și devastarea locului copilăriei încredințând administrarea acestuia unor persoane a căror pricepere și înțelegere este elocventă prin atitudine, stând sub semnul ignoranței, imposturii și lipsei totale de bun simț elementar, nemaivorbind de profesionalism alias pasiune muzeografică – îngăduind mutilarea până și a acestui loc sfânt poetului, profanându-l cu nepriceperea noastră, neglijând edificii și valori pe care aveam iluzia că le poate ocroti *țearâna* aceea în care poetul, ne spunea, are îngropat ce i-a fost mai sfânt pe lume: întâia și nemaiuitata sa dragoste, copilăria, părinții, frații săi. Vezi întâmplările devastatoare de la *Memorialul Ipotești Centrul Național de studii „Mihai Eminescu”* de sub administrații diverse care au găsit de cuviință să distrugă, nu să adauge la ceea ce exista și

înfăptuise cu dăruire autorul volumului în jumătate de viață petrecută acolo, corespunzând formulei *omul potrivit la locul potrivit*. Astfel a dispărut singurul arbore – salcâmul ancestral – din vremea copilăriei poetului sau au fost tămașiți pereții bisericilor incintei (una datând de pe la 1680, iar cealaltă ridicată la inițiativa lui Iorga și Cezar Petrescu, purtând cu ea aspecte unice ale patrimoniului românesc) după cum ne-a tunat nouă preoților fără credință sau muzeografilor nepricepuți certați chiar ei cu vestigiile locului.

Prin urmare, autorul instituțional al Centrului de cercetare eminescologică de la Ipotești, Valentin Coșereanu, rămâne consecvent împătimirii sale față de Eminescu și-i cercetează neobosit opera în detaliu și prin abordări, comentarii, observații nemaîncercate până la acest moment, cum sublinia Petru Creția, prietenul din depărtări, prietenie evocată în volumul *100 de zile cu Petru Creția*, apărut la aceeași editură, căutând în bună măsură să compenseze, chiar să repare ce a fost „zdruncinat”, atenuând suferința poetului dus de atâta amar de vreme în *cerurile-nalte*. Așadar porcede la un drum controversat, complicat valorizând, cum spune limpede Pompiliu Crăciunescu în demersul său prefațator, „locuirea la Ipotești ca locuire în cosmos discutând textele poetului nu doar privind casa, pădurea, lacul, incinta, familia, iubita ci re-îvestește totodată locul cu atribute noi, generate de procesul de sublimare poetică.”

Asistăm, așadar, la o intruziune a realității în operă, nu doar în cea poetică ci și în proză, teatru sau corespondență deși, ne spune autorul, citându-l pe Eugen Simion, „cearta” dintre criticii literari privitoare la raportul biografie-operă nu datează de azi sau de ieri: „Subiect dificil, relație mereu controversată pentru că, se știe de la Proust și Valéry încoace, estetica acceptă greu identitatea dintre *eul biografic* și *eul profund* (adevăratul creator al operei).” Demersul este util nu doar pentru înțelegerea profundă a vieții autorului sau a scrisului său, „ci pentru a vedea cum o viață se transformă, după vorba lui Malraux, într-un destin... Și, apoi, biografia în sine poate fi o operă de creație, având ca erou pe autorul de pe copertă (omul biografic pe care îl cercetează cu o mare acuitate Sainte-Beuve).”¹

Oricât ar fi de controversat și de complicat subiectul, Valentin Coșereanu pornește foarte serios la drum, leagă și dezleagă universul înțelesurilor vieții prin operă și invers, crezând în abordarea sa și ilustrând, ajutat de cuvinte, (dar și prin desenele artistului plastic, Mircia Dumitrescu – un alt mare sedus de Ipotești și de Eminescu) acest parcurs, făcându-l să devină un timp al poetului, relevant și revelator prin spațiul ocupat de operă urmând în acest mod spusele aceluiași critic, Eugen Simion: „Oricât am crede noi, citindu-l pe Proust și pe Valéry, că opera nu are de-a face cu

¹ Eugen Simion, *Cuvânt înainte* la volumul lui Valentin Coșereanu, *Ipotești sau realitatea poeziei*, Ediția a doua, revizuită, Editura Junimea, Iași, colecția *Eminesciana*, 2015, p. 5.

biografia scriitorului (și nici invers), rațiunea și bunul-simț ne spun că cele două fețe ale spiritului creator nu pot fi despărțite de tot în analiza critică.”

Selectarea textelor este riguroasă în integritatea ei, fără a lăsa deoparte nici măcar un cuvânt neanalizat dintre acelea care ne ajută să urmărim tema propusă și care să devină dezvăluitoare privind conceptul, prin generalizare dar și prin individualizare în același timp. Ideea este susținută prin revenirile aproape obsesive privind iubita adolescenței sale ipoteștine, prototip al purității și ilustrând iubirea castă nu ca pe o iluzie ci ca pe o realitate derulată în atmosfera magică a codrului, lacului, pădurii. Dezlegăm aici o lume contradictorie, așa spune o realitate în realitate care prin cuvântul poetic născocеște iluzii magice aproape de aceia care nu doresc să neantizeze opera și scriitorul.

Valentin Coșereanu face o operațiune detectivistică de mare profunzime cercetând zone ce par comune, precum pădurea, casa, izvorul, etc. și pe care le identifică, le readuce în fața potențialului cititor la un mod de înțelegere novator, altul decât cel cu care suntem obișnuiți sau diferit de nivelul abordărilor critice de până acum, oferind soluții de interpretare și străbătând un microcosmos (vâlcioara, lacul, etc.) a căror componente se potențează reciproc: „poezia este realul absolut –, am putea spune că investigația lor echivalează cu dezvăluirea concretului; concret vine de la *concreștere*, a crește împreună. Ipoteștii lăuntrici și Ipoteștii reali cresc laolaltă, iar icoana lor estetică este lumea imagină,” spune Pompiliu Crăciunescu în Prefața sa distinct reliefantă, revelându-ne astfel calitatea scrisului său și a potențialului său de analiză, precum și o sensibilitate intelectuală și o înțelegere poetică remarcabile.

Desculț în iarba copilăriei este, prin urmare, cartea care se recomandă singură nu doar prin noutatea termenilor cercetării sau amploarea argumentărilor, dar și prin substanțialitatea comentariilor.

MARIAN NENCESCU

Un altfel de Jurnal de front

Capodoperă a literaturii de război, romanul *Ultima noapte de dragoste...* (apărut în 1930), al lui Camil Petrescu, el însuși un martor al dramelor războiului, pe care le-a perceput prin ochii propriei suferințe, este, totodată și un model de stil *anticalofil* (opus „calofiliei”, scrierea *frumoasă*, cu sensul de stil expresiv, înfrumusețat artistic - n.n.), termen compus ad-hoc de scriitor pentru a evidenția *autenticitatea* artei narative. În accepțiunea lui Camil Petrescu, anticalofilia se caracteriza prin proprietatea și precizia expresiei literare. La rândul său, Mircea Eliade pleda, în cartea sa *Solilocvii* (apărută în 1935, și republicată,

în 1993, la Humanitas), pentru un tip de comunicare *natural*, fără „emfază și ipocrizie”, îndemnându-i pe mai tinerii săi confrăți să adopte arta *autentică*, iar nu pe cea *făcută*, comparând chiar acest demers, într-un mod prozaic am spune, cu descrierea unui muzeu cu păsări împăiate, față de o curte cu păsări vii. Astfel de idei, inclusiv apelul la *autenticitate*, au rezonat cu generația războiului și au condus la resurecția „arhetipului” literar al vremii - *jurnalul* - fie el literar, *de front*, sau de idei. Considerat drept singura modalitate de exprimare literară *nealterată*, neliteraturizată, jurnalul, ca gen literar, permitea autorului să fie el însuși să-și transforme propria experiență de viață, inclusiv cea de pe front, într-un act existențial.

Într-un studiu despre „Originalitate, autenticitate și anticalofilie”, publicat în revista *Limba Română* (nr. 4-6, 2006), publicista Diana Vrabie plasa, ceva mai devreme, începuturile literaturii *autentice* românești, menționând avertismentul din preambulul *Scrisorilor către Alecsandri* (1884, Tipografia Laboratorilor Români/Academia Română), când Ion Ghica își prevenea interlocutorul : „Fii sigur, amice, că oricine ar putea găsi epistolele mele proaste, nesărate, lipsite de aprecieri adânci, dar nu le va găsi alături de adevăr”. Fără a mai insista asupra acestui tip de narațiune avant-la-lettre, anticalofilia, vom reține ideea că „bătălia” dintre manierism, estetism, idealism literar, cu alte cuvinte *scrierea frumoasă*, și noul realism, caracterizat prin autentic și minimal, rămâne deschisă, ambele atitudini reflectând eternul *mimesis* al artei. Pe vremuri, Camil Petrescu ironiza „măimuța calofilă”, care arunca miezul (comunicării, al ideilor) și consuma coaja (stilul frumos). La polul opus se afla noua atitudine, antidogmatică și antiacademizantă, ce pune pe primul plan *autorul*, alias naratorul, cu trăirile, frământările, gândurile sale interioare, nefalsificate și needulcorate. În opinia multor critici, și cu deosebire a teoreticianului *anticalofiliei literare*, Camil Petrescu, modelul absolut al scrierii *autentice* rămâne volumul *Amintirile colonelului Lăcusteanu* (publicate în 1935, și reeditate, simultan, în 2013, la Humanitas și Polirom, în ediții sensibil diferite), lucrare nedestinată publicării, și care exprimă un punct de vedere *retrograd*, i-am zice noi azi, față de Revoluția de la 1848. Exponent al clasei boierești, Lăcusteanu descrie momentul arestării guvernului revoluționar provizoriu, astfel: „Am pus mâna în pieptul lui Eliad (Ion Heliade-Rădulescu - n.n.), și, trăgând sabia afară, i-am zis : O să te tai, câine, să te învâș să mai dai astfel de proclamații” (se referea la *Proclamația* lui Heliade-Rădulescu, prin care îi îndemna pe clăcași să nu mai lucreze pământurile moșierilor - n.n.). Desigur, colonelul Lăcusteanu era un om „de modă veche”, agresiv și arogant față de, ceea ce el numea, „ciocoimea și dascăleții” vremii, dar rămâne stilul comunicării, inimitabil, natural, *anticalofil*, preluat și perpetuat mai cu seamă de autorii „nativi”, fără pretenții literare declarate, de memorii, amintiri, „scrisori”, sau jurnale, inclusiv de front.

Într-o succintă teorie critică asupra genului jurnalier, Nicolae Manolescu, insista pe faptul că majoritatea acestor creații, mai cu seamă cele

de tip *existențialist*, sunt „lipsite de sinceritate, câtă vreme autorii, în loc să dezvăluie, mai degrabă acuză”. „Pentru critici, jurnalul este un succedaneu narativ, iar pentru filosofi o extensie epică, o confruntare cu concretul”, conchide N. Manolescu (Marian Victor Buciu, *(Pre)istoria criticului*, E@book, 2016). Aceste *jurnale*, dincolo de elementul *anecdotic*, ce dă adesea „sarea” istoriei literare, au ca element comun calitatea de *document de epocă*.

Dincolo de aspectele sociale, morale, ori estetice, asta câtă vreme „la noi cauza intimităților biografice pare pierdută” (apud N. Manolescu - n.n.), *jurnalul* rămâne un document literar semnificativ, o „unealtă” indispensabilă a istoricilor, sociologilor și nu numai. Acesta este și motivul pentru care, în România, s-au scris și s-au publicat multe *jurnale*, inclusiv de front, poate nu atâtea câte ar fi trebuit. Practic, se poate spune că, exceptând anii comunismului, când (auto)cenzura a scos din circuitul public sintagme precum România Mare, Basarabia, Războiul de Reîntregire, ba chiar și cuvinte mai „nevinovate”, precum biserică, cruce, etc., numărul *jurnalelor de front* publicate, ce păstrează „patima” autenticității, s-a păstrat constant. Din păcate, au apărut după 1990 și o altă categorie de publiciști/„scriitori” ce obișnuiesc să „colaboreze” cu autorii de *amintiri* de pe front, publicând, *în nume propriu*, lucrări, vădit contrafăcute. Astfel de „devieri”, dacă nu de la bunul-simț publicistic, măcar de la Legea drepturilor de autor, ce-i drept, relativ puține, nu fac decât să confirme teoria anticalofilismului stilistic, deoarece, modificând stilul „natural”, expresia vie, farmecul vorbirii autentice, „scriitorii” de profesie schimbă însăși esența comunicării, transformând *jurnalul* într-o creație „cultă”, inutilizabilă estetic.

Din fericire, avem și *jurnale de front autentice*, iar unul dintre ele este cartea locotenent-colonelului (r) Constantin C. Luca, *Cărămizi de temelie nouă*, apărută în 2005 la Editura Axy, București. Publicată postum de nepotul eroului, inginerul Flaviu William Rîțiu, în prezent cetățean american, cartea, aparent un *Jurnal de front*, după cum ne avertizează și subtitlul - *14 august 1916 - 14 noiembrie 1919. Fapte, documente de război* - este mai degrabă un *roman* biografic, construit în stil premonitoriu, post-modernist, ce îmbină relatarea personală, autentică, cu documente de epocă: fragmente de presă, informații oficiale, proclamații, ordine de luptă etc., având, ca orice lucrare cu caracter ficțional, și un deznodământ, plasat, în timp, la mai bine de șase decenii de la derularea întâmplărilor la care locotenent-colonelul Constantin C. Luca a fost martor. Cu totul, cartea este un *testament* moral și educativ, destinat familiei, generic „nepoților”, dar și viitorimii. Faptul că a apărut târziu, după Revoluție, ține de o altă coordonată socială a României postbelice: nepotul căruia îi este dedicată această carte a părăsit, între timp, România, găsind târziu răgazul și prilejul de a face publică *diata* moșului. Este și acest aspect o parte a *adevărului* implicit, pe care orice comentator trebuie să-l evidențieze.

Derulată, așadar, pe o perioadă istorică extinsă, cartea aduce informații prețioase despre principalele etape ale Războiului de Reîntregire,

văzute prin filtrul unui ofițer al Armatei Române, de la înaintarea „glorioasă”, dincolo de culmile Carpaților, în august 1916, la retragere, apoi Bătălia pentru București, luptele de la Mărăști, din iulie-august 1917, armistițiul, campania din Ungaria, eliberarea teritoriilor „istorice” ale patriei, Bucovina și Maramureșul și, în fine, lăsarea la vatră, nu înainte de acordarea celei mai importante decorații de război românești, Ordinul „Mihai Viteazul”. Nu lipsește un *Post-scriptum*, cu subtitlul „Amintiri documentate de război”, în care, câțiva supraviețuitori ai războiului, practic „o mână”, nici măcar cât numără degetele de la ambele mâini, se întâlnesc la *Buturugă*, în Cișmigiu, și „la o halbă de bere”, derulează amintiri dureroase : „Îți mai amintești de *Năsturaș*, de trecerea Dunării, din 4 iulie 1916? ... Dar de *Costache Botez* și de mitralierele de la Oituz, din 27-29 iulie 1917?, dar de *Floareș* care scria în raport - *Înaintați fără grijă că unгурii se retrag grăbiți?* Dar de Mărășești, Kamara, Satmar (Satu Mare - n.n.), Tisa, Budapesta etc.?” Răspunsul: Toți cei amintiți sunt „fantomе din bezna trecutului”, sau, dacă vrem, „cărămizi de temelie nouă”, peste care s-au suprapus noi biruințe. Cu totul, promisiunea: „La revedere, peste 50 de ani”, s-a împlinit la 5 octombrie 1969, când șapte camarazi, cu naratorul în frunte, au semnat un legământ, evident simbolic: „Dorim generațiilor viitoare să ne întreacă”. Apoi s-au fotografiat: „În fotografie toți suntem tineri, înălțați de jertfa ce am făcut-o din voie bună și din dragoste pentru țară. Privind această fotografie, simt în adâncul existenței mele trăirea de pe front, și ne mândrim că tinerețea noastră am închinat-o Patriei” (p. 411). Cu siguranță, chiar și numai acest final apoteotic, e de ajuns pentru a evidenția stilul natural, *anticalofil* al cărții.

Din mulțimea de momente „istorice” trăite pe viu de Cavalerul Ordinului „Mihai Viteazul”, Constantin C. Luca, e greu să evidențiezi unul anume. Mă voi limita a aminti momentul inițial, al *treceii* frontierei: „O comandă scurtă: Companie, în genunchi! Pentru rugăciune, descoperiți! Nici un discurs. Nu era nici timp, nici loc. Noaptea se lăsase și o tăcere stranie parcă ne închițea pe toți. Cu 24 de ore în urmă, la vremea asta suna stingerea și fără grijă ne uram: Noapte bună, pe mâine cu bine”. Era 14 august 1916, la Punctul de frontieră Garda Mare, poziția Curătura lui Mihai (în pasul Ghimeș-Palanca - n.n.), cota 1167, după cum ne informează, *alb și fără conotații extinse*, naratorul. Iată, o altă secvență din Bătălia Bucureștilor : „Trenul în care ne imbarcasem, la Onești, oprește în gara Chitila. În noaptea de 16/7 noiembrie 1916 (stil vechi - n.n.) traversăm Bucureștiul, la miezul nopții. Părea un *bătrân adormit pe care nu-l mai interesează ce se petrece în jurul lui* (s.n.). Printre perdelele trase, se distingeau discret umbre agitate, nedecise, de parcă așteptau ceva și nu știau ce” (p. 92). Curând însă, la nici o lună, după o bătălie crâncenă, în care „norocul” a ajutat inamicul, pe 1 decembrie, „frontul cade” în mod neașteptat, prin trădare și incompetență, iar capitala „se predă”, asta în vreme ce „învârțiții și ambuscații”, de la intendenta, „cu nelipsita cravașă, pintoni și monoclu, te acostau pe stradă și-ți făceau observație dacă porți ținuta ponosită, de front” (p. 111). A urmat,

retragerea, descrisă în stilul *anticalofil*, de parcă și Camil Petrescu și-ar fi înmuiat pana în aceeași cernelă: „Drum greu, noroi clisos, frământat de mii de picioare, unele desculțe, pentru a-și cruța încălțămintea, căci nu știau ce va fi în viitor, înotau din greu, ocolind hoiturile de cai, rostogoliți și umflați cu picioarele în sus, din care căinii și ciorile flămânde rupeau bucăți, iar apoi căinii alergau după căruța stăpânului” (p. 117). În fine, iată, consemnat *literar*, și momentul victoriei: „Timpul trecea liniștit. La 29 iunie 1919 primesc ordinul telegrafic să scot batalionul la biserică ca să mulțumim divinității pentru Pacea de la Versailles, când, pentru noi, războiul cel mare s-a încheiat. Vorbesc trupei, apoi urmează defilarea. Cu un pahar de vin la masa trupei, și cu hrana urgent îmbunătățită, toată lumea se bucură: *Morții și invalizii nu-i vom uita. De orfani vom avea grijă!* Apoi plecăm la un botez. Numele fetei este Victoria. Cu acte în regulă, semnat și contrasemnat în amintirea victoriei aliaților noștri, și a neamului românesc” (p. 351).

Aproape fiecare moment al războiului este completat cu un *documentar* istoric, dar și cu explicații pertinente despre gesturile politice, militare și, uneori, *private* ale principalilor protagoniști ai întâmplărilor evocate. Iată momentul când ungurii își recunosc înfrângerea totală: „La 30 noiembrie 1919, Diviziile a 7-a și a 16-a au atins Tisa. Atacați puternic, ungurii părăsesc pozițiile și caută scăpare peste Tisa. Bela Kuhn („conducătorul” vremelnicei Republice Sovietice Maghiare, în fapt, doar comisar al poporului pentru afacerile externe, cel care, la 16 aprilie, același an declarase război României; la 3 august, întreaga armată ungară era scoasă din luptă, iar la 4 august 1919, Budapesta era ocupată de români; după eșecul „puciului” din Germania, acuzat de *troțkism*, B. Kuhn a fost internat în gulag, fiind executat, de sovietici, la 29 august 1938, la vârsta de 52 de ani - n.n.) cere „pace”, *recunoscând fără rezerve toate pretențiile teritoriale ale românilor* (s.n.). Dar cine îl poate crede când doctrina roșie proclamă legitimă înșelarea guvernelor burgheze, dar pretinde, în schimb, încetarea imediată a ostilităților și neamestecul în treburile interne ale Ungariei?” (p. 337).

Ajungând în acest punct, credem că putem răspunde și la întrebarea de ce o astfel de carte, finalizată, am văzut, în 1974, a văzut lumina tiparului abia după 1990, și numai în urma unei inițiative private. Practic, în anii când a trăit locotenent-colonelul Constantin C. Luca „doctrina roșie” era în vigoare, iar orice referiri la posibila lipsă de „coeziune” în cadrul „lagărului socialist” erau cenzurate. De aceea, eroul de la Sighet-Kamara, care, „După ce a executat un marș de 60 de kilometri, în teren muntos, apoi a căzut în spatele inamicului, mult mai superior ca număr, și, atacând la baionetă, a capturat 12 ofițeri, 430 trupă, cu întregul material de război” (ca să cităm din Decretul de decorare cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a publicat în M.O., din 24 septembrie 1919), a avut *timp* să reflecteze: „Un popor, ca și un individ, fără ideal nu pot exista. Peste temelia zidită de înaintași, construim, zi de zi, cărămizi noi, pentru edificiul mărit al patriei noastre” (p. 386).

Cartea se încheie, așa cum este și croită, cu un mesaj optimist. Este ceea ce evidențiază prefațatorul și editorul cărții, nepotul eroului, și ceea ce își propune și autorul ei : „După aproape 60 de ani, orice amintire se cristalizează și poate deveni un document al vremii... Dar, oare, ce povestesc eu aici, va mai interesa pe cineva?” (*În loc de prefață*, p. 7). Din păcate, nici azi, când deja am serbat Centenarul acelor timpuri eroice, nu știm să ne prețuim îndeajuns „bunicii”. Iar răul pleacă de „sus”, de aceea cuvintele veteranului, ajuns, prin voia sorții, *rezoneur* al întâmplărilor narate, merită turnate în bronz : *Atâta valorează un popor, cât valorează conducătorii săi!* (s.n.)

VALENTIN COȘEREANU

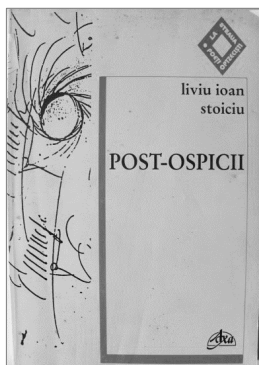
Eminescu în intimitatea re-creativă a unui alt poet sau O viață în versuri albe

*Atâta să nu uitați:
că el a fost om viu,
viu,
pipăibil cu mâna.
Nichita Stănescu*

Un succint (și ne-întâmplător) preambul:

Obiceiul nostru, al contemporanilor, de a vorbi despre un poet *numai* la apariția vreunui volum al său a devenit adesea unul desuet, căci importanța evenimentului concordă binișor cu ceea ce se practică pe facebook, unde poetaștrii autohtoni (crezându-se geniali!) se laudă între ei fără noimă și fără limite, neglijând cele mai elementare principii ale criticii sau bunului simț, de care nici n-au habar. Și într-un caz și în celălalt, fiecare se aude pe sine și nimeni pe ceilalți. (Și vasul *Titanic* a fost *lansat* la apă și se știe ce destin tragic a avut!). Devenind mai degrabă o bifă în planul cultural al celui care organizează cu frenezie astfel de evenimente, lansarea unei cărți ar trebui să țină cont de pățania tragică a vasului mai sus amintit.

Chiar prezentarea ca atare (adesea „documentată” pe lectura prefeței) a devenit una din care publicul nu înțelege mai nimic, asemănându-se bine cu reclamele produselor de serie dătătoare de nevroze prin repetitivitate și prin calitatea lor îndoielnică (sau de-a dreptul proastă). E ca și cum *nu* descoperirea în conținut/sens a poemelor cărții – spre exemplu – ar fi de bun augur, ci evenimentul în sine... Dintre cărțile „lansate” la care am participat prin forța lucrurilor, am realizat acum că numai extrem de puține au fost cele care meritau... citite. În rest, au fost *Texte care n-au folosit la nimic* (vezi Alex Ștefănescu).

Am scris acest preambul nu numai pentru a îndemna mai degrabă la lectură decât la un eveniment monden, căci iată, la 23 de ani de la lansarea volumului *Post-ospicii*¹ (la care n-am participat) am descoperit un poet cu totul special în felul său, unul care adăugând la nesfârșitele trepte în edificiul subconștientului colectiv a ajuns la o coloratură poetică cu totul aparte, făcând un salt original (și calitativ) în lirica românească: Liviu Ioan Stoiciu.

Pătrunzând, așadar, în labirintul de sensuri al textului poemului, când cu teamă, când inițiind cititorii, așa cum făcea călăuza tarkovskiană, ne-a atras mai întâi atenția faptul că, deși dramatizat, el nu conține elemente specifice genului. Nu, dramatizarea a fost doar ocazia și mobilul regizorului Gavriil Pinte de a face din *Ochii Arhanghelului din vis* un spectacol radiofonic, transmis în fiecare an, de ziua Poetului și-a limbii române.

Citind *Ochii Arhanghelului din vis*, am descoperit cum creatorul înzestrat cu har crede în scrisul lui așa cum Eminescu, stălp în lună, era cutremurat de fiorii valorii simbolice sugerate de *floarea albastră*. Tocmai de aceea, iată, la 23 de ani de la apariție, volumul poetului Liviu Ioan Stoiciu, pe care s-a întâmplat să nu-l parcurg la vremea apariției (și nici nu m-a incitat nimeni la lectura sa când a fost... lansat!) am simțit nevoia să opinez asupra tematicii și sensului lui subscriind „deșertăciunile” noastre în câteva note de subsol ceva mai ample, referindu-ne doar la ciclul în cauză, nu la volumul întreg. O facem dintr-o conștiință profesională și o prietenie literară, rezonând magmatic la versurile dedicate lui Eminescu, ca unul care i-am editat opera poetică integrală și l-am slujit jumătate de viață, la Ipotești.

Trebuie să menționez din capul locului că avem a face aici cu un Eminescu în intimitatea re-creativă a unui alt poet, unde nu ocazional (cum ne-au obișnuit poetaștrii zilei) ține tematica viorii întâi de-a lungul unei întregi orchestrații (unele de-a dreptul mozartiene) de esențe și atmosfere de netăgăduit; sensuri și teme exprimate adesea reproducând termeni de epocă, în așa fel aleși, încât re-învie vechile fapte (și împrejurări) să aibă valabilitate. Mai mult, ele sunt vii nu numai prin ceea ce degajă, dar și printr-o notă care e numai a poetului.

Nu citim printre rânduri și nu simțim în atmosfera de încărcătură ideatică nimic evenimential, cum îndeobște se întâmplă cu astfel de creații. Iar dacă, forțând lucrurile, ar fi să comparăm poemul *Ochii Arhanghelului din vis* cu poezia *La mormântul lui Aron Pumnul* (care, se știe, ține de evenimentul morții profesorului Aron Pumnul), atunci vom constata că amândoi folosesc ocazia pentru a-și sublima simțirea într-atât încât să capete

¹ Liviu Ioan Stoiciu, *Post-ospicii*, Editura Axa, Botoșani, 1997.

rangul potrivit în spațiul creativității: unul transfigurat de moartea mentorului său, celălalt de fascinația creatorului excepțional cu ochi de zeu și structură cristică.

Descoperim, prin urmare, în *Ochii Arhanghelului din vis* noi sensuri hrănite din visele și viața adevărată a poetului nepereche, cum pe bună dreptate a fost numit de Călinescu, precum și o atmosferă țesută pe dinlăuntrul ei, înfățișând chinurile unui om cu adevărat genial, în versuri albe. Poemul degajă idei și o atmosferă provenită din dogoarea vieții omului Eminescu, și, deopotrivă, de cutremurul dogoritor al ideilor acestuia, fără de care astăzi n-am fi vorbit cum vorbim, surprinzându-ne, totodată, cu atmosfera degajată dintr-un impuls venit fără voie din adâncuri poetice insurmontabile ce nu pot fi comparate cu nimic din ceea ce știm îndeobște că este... ocazional.

Prin urmare, tocmai de aceea ciclul la care facem referire devine prilej de neuitare și de analiză. În legătură cu tema, a mai încercat lucrul acesta și Răzvan Duncan (vezi *Poporul de proști versus Eminescu*), dar acolo atmosfera pe care o percepem este de exterior care surprinde un Eminescu văzut de deasupra, cu elemente care țin mai mult de expresionism, pe când în poemul lui Liviu Ioan Stoiciu, ea vorbește din interiorul vieții și activității unui poet care *nu credea să-nvețe a muri vreodată*, așa cum, tot dinlăuntrul lor este re-construită (poetic) viața familiei, a societății etc. acutizând situații și trăiri interioare, care te fac să rezonzi cu ele ca atunci când (cu un inefabil hărăzit numai poeților cu har), un cutremur de 8,5 pe scara Richter se anunță printr-o (de nedescris) stare de neliniște.

Reluând comparația de mai sus, am spune că Răzvan Duncan merge pe un drum asfaltat și pe orizontală, pe când Liviu Ioan Stoiciu sfredelește în adâncuri pe care numai geologii le percep.

Comparația cu filmul *Călăuza* lui Andrei Tarkovsky, se impune pentru a atrage atenția că poemul nu se „digeră” ușor. Îți trebuie, ca și în cazul celebrului film, o inițiere în materie. Am avut ocazia să văd un documentar de câteva ore despre cum a filmat Tarkovsky *Călăuza*: am cronometrat jumătate de oră doar pentru a-l lămuri pe Aleksandr Kaidanovski, cel care interpretează rolul călăuzei, de cum trebuie redată o singură privire (o anume privire), când sprijinit de perete, acesta întoarce temător privirea spre ceea ce nimeni nu știe ce urmează.

Revenind la poem, trebuie spus că cei interesați numai de idila poetului cu Veronica ori de asasinarea/complotul morții lui Eminescu, nu au ce căuta în versurile lui Stoiciu. Poetul însuși n-ar arunca mărgăritare în fața celor fără duh și știință de carte, așa încât, poemul despre care vorbim trebuie citit după ce mai multe lecturi fi-vor folositoare. (Nu-l recomandăm nici „doctorilor” parlamentari; cine știe cum li se încurcă mintea și ce legi mai pot elabora... Cu plagiatul nu merge să pătrunzi taine. Nu le vei înțelege chiar dacă ți se vor explica!)

Mai explicit spus, trebuie să cunoști întâi de toate nu numai viața și activitatea creativă/lăuntrică a Poetului Eminescu, ci și (odată pornit în lectură) să știi ceea ce se petrecea cu familia sa, cu evenimentele despre care scria gazetarul unor vremi care l-au dus la concluzia fatalistă, dar plină de înțeles: *ca la noi, la nimenea!* (Vezi volumul *Opere X*, ediția academică). Și cu toate acestea a crezut în ceea ce scria, cu gândul că poate va putea schimba ceva în țara aceasta... *blestemată*.²

Deși concepute (formal?) în poezii de sine stătătoare, practic, așa cum ne mărturisește LIS însuși într-un e-mail, poemele au fost gândite ca un tot (*practic, un poem*), împlinind atitudini, sentimente și *sentințe* care acoperă cu tandrețe și responsabilitate aura unui om *viu, / viu, / pipăibil cu mâna* și care *ar fi putut să stea / la masă cu noi, / la masa cinei celei de taină*, cum spunea Nichita Stănescu.

Avem a face aici cu un *op* de mare adâncime, atmosferă și subtilitate ideatică. Poemul debutează cu o „mormăială” voită în câteva versuri (*Mai vorbeam singur, normal*), fapt care ne amintește de Benjy, personajul-copil al romanului *Zgomotul și furia* pe care William Faulkner ni-l prezintă de dinăuntru ochilor săi (așa cum vede copilul lumea atunci când abia va începe să o cunoască și în felul în care o percepe), vorbindu-ne de dinlăuntru acestuia. E și o mărturisire la mijloc: nu știm exact s-o dibuim, dar pare ceva asemănător unui miracol crescut în vis și sedimentat *pe treptele bisericii unde acum are loc un botez, în sat*.

Având revelația unui *Dumnezeu-Mihail / Poleind / o stare de fapt*, poetul nostru descoperă nu un arhanghel oarecare, ci pe Arhanghelul Mihail, *cari vestește dintotdeauna tainele...* Și nu oricum, ci ca într-o atmosferă care produce halucinații, ca o nebunie lucidă, ca o zbatere de albatros pe malul mării, după vreo nimicitoare furtună. La întâia lectură l-am bănuir scris dintr-o suflare. Mai apoi, am dobândit convingerea că gestația a durat. Acum m-am întors la prima impresie... *răsărit de soare*. Deși încă mai cred că e și una și alta.

„Reconstituiri” poetice ale lui LIS surprind atmosfera nașterii unuia căruia ursitoarele i-au pecetluit *viață fără de moarte / Și tinerețe fără bătrânețe*, așa cum în intimitate își dorise dulcea mamă: „a/ aprins fitilele de la odaia de argați și/ seul din sfeșnice la camera de mosafiri a boierului, asta/ unde erau cu toții după botez și unde se striga / ,Trăiască pruncul Mihai, cari/ va spune mai înainte cele viitoare’ ” (*La căminar*). Și ca un ecou se amplifică

² Credința acestui *sfânt preacurat al ghiersului românesc* – cum îl numește Arghezi – amintește de incidentul dintre un popă (popă, nu preot!) care, venind la Mărțișor, de sărbătorile Anului Nou, îl întreabă, știind că poetul a slujit odată întru Domnul, dacă există Dumnezeu, obligându-l pe Arghezi să-i răspundă pe măsură: *De ce nu te-ai făcut mata căcănar, părinte?* Iar comentariul lui Geo Bogza, cel care relatează faptul, este și el unul pe măsură: *Și așa ar trebui să li se răspundă tuturor celor care practică o meserie și nu cred în ea...*

răspunsul în poezia următoare, când se aude: *Trăiască pruncul, vestitorul de bine!* Și unde se încearcă un început de viață de poveste miraculoasă: „cum își mai rămăneau fum în urmă pădurile de acasă, primblate/cu picioarele goale și/ cu trei covrigi în mâni, de la stână la o/ ȣerână de schit... „

Dar ca să scrii că „la șapte ani, Mihail, băietul a/ plecat, cu pașaport pi zăbavă de 11 luni, la școală/ nemțească” (*Ecou*), trebuie ca autorul să fi citit în cartea vieții Poetului geniu, altfel nu i-ar fi încumetat cel Mare Arhanghel însuși să scrie despre el *altfelu*, căci neștiind carte, nimănu i se permite să-i tulbure liniștea pe care n-a avut-o pe pământ...

Pentru (iarăși) omul care cunoaște ritmul vieții lui Eminescu, LIS urmează o cronologie: una compusă pe sărite, din momentele cheie ale ei, căci până la urmă nici ea nu contează atât de mult. Ceea ce contează, însă, este chiar ceea ce Poetul Eminescu însuși spunea: *Ritmul care bate-n stele/ Bate ritmul vieții noastre...* Or, poemul *ochilor* de Arhanghel este în așa fel conceput, încât mai degrabă acest ritm săvârșește viața interioară a geniului. Totuși, deocamdată, viața își *curge izvorul*, lipăind cu încetul peste cadavrele de timp rămase în suspendare deocamdată: *tatăl lui voia, în vieață, să-l scoată docteur*, numai că *deșertăciunea bătrânului*, care vedea idealul vieții în a se *chivernisi*, n-a fost deloc conformă cu idealul copilului, așa încât, *școler la Cernăuți, Locuia, la un moment/ dat, la profesorul lui de lingvistică*, Arune Pumnul, cel care l-a și înfiat (dar, din nefericire, aspectul e neglijat/neștiut), părându-i-se toate... *panarama*.

Panarama erau în fapt tot ce copilului de atunci i se întâmpla: jocuri de copii, în gazdă la Țirțec, cu cearceafuri pe cap și bostani goliți de miez folosiți ca și astăzi de Halloween-ul importat mai nou de oriunde, dar cu mult mai multă credință în felul de a interpreta jocul; cu sperieturi de copii ascunși în lada cu lumânări și ceară alburii-gălbui; cu vodevilurile „actorilor ambulanți, români [...] ce jucau la sala otelului” (*Și ce războaie*), ori cu angajamentul poetului, *scriitor la Prefectură...* Și totul într-un carusel desprins din fuga calului sau a mașinii de astăzi: „ia/ joacă mata o polcă și mai lasă literaturii o dulceață/ și ia nu te mai fă aerian, bre și du/ românimea la bal: treci, tinere, la cadril și intră în/ soțietate, cu iluzii...” (*Dar astăzi*), de nu mai știi ce-i aluzie și ce-i admonestare, căci versul e atât de pervers-aluziv și luat el însuși peste picior, încât cu greu îți poți opri un zâmbet de taină la citirea versurilor aceste.

Vin peste tine, citind, și evenimentele, așa cum au fost: „domnitorului e/ alungat, în poștalion, din Principate, păzit de lănceri până/ la orizon.” (A ținut la el, căci știa de trădătorii poeți, precum Candiano Popescu, pe care-l evita de câte ori îl vedea în fața ochilor, venind cu nerușinare la cenaclu!) A ținut la domnia lui Cuza ca la ochii din capul lui de Arhanghel, fiindcă la 19 ani, în drum spre Viena, s-a oprit la domeniul Domnitorului (lângă Viena) să-i aducă omagii de Anul Nou, 1869, când s-a și fotografiat, la Praga, la Jan Tomas și când a stat de vorbă cu Alexandru al nostru separat de colegii,

căroră li s-a dat ospetie, pe mâncare și băutură... Poetul a tăinuit, ce nici astăzi nu se știe, cu Domnitorul între patru ochi împărțiți la... doi Arhangheli.

Nu e uitată nici fuga de la Cernăuți, când copilul Mihai „își reazimă cărțile sub/ un scaun în grădina publică și tot pleacă,/ vagabond, peste/ graniță” (*Vai, însă, și anul acesta*); nici salutul Blajului, *mica Romă*, de sus, din dealul Hulii, de unde răsărise *soarele românismului*; nici faptul că ajunge *în imperiu, la pajura cu două capete, deci*; să-nvețe cum mulți din tinerii români de atunci se-ndemnau să învețe la școlile înalte ale Vienei, spre cinstea lor și-a neamului din care proveneau. (Acum, de duși ce sunt, ei au uitat românește chiar în propria țară!, astea sunt timpurile...).

La Blaj, Eminescu își uimea colegii mai mari, cum de ei, care învățaseră atâta prozodie și metrică, abia știau a stihui bine la hore, pe când Arhanghelul cu ochii din vis, visa pe de rost versuri tocmite spre *Familia* lui românească din Pesta, petrecând „noptile în podul grajdului de la seminar, mânca/ocasional și buzunarele pantalonilor/le avea întoarse pe dos” (*În imperiu*).

Nimic nu este trecut cu vederea: nici faptul că ajunsese grăjdar la un *otel*, nici că „era hamal, (la Giurgiu, în port, unde l-a găsit Iorgu Caragiale citind din/ Schiller)”; nici că ajunsese apoi „sufleor la teatru, să/ aibă și el parte de panglici scoase pe gură, de ciucuri/ și de conversații intelectuale la zi...” (*Estimp*), episod care aduce aminte cum același Caragiale i-a dat bani să-și cumpere haine și ghetete, iar el a cumpărat... cărțile autorilor Goethe și Heine.

Și vârtejul trecerii prin visul vieții *Poetului nepereche* își urmează un soi de abracadabra de carusel veșnic în mișcare: „fundaluri mobile, candelabre, scaune cu trei picioare,/ boambe, plase de pescuit și pieile unor vite mari, bănci de 15 persoane, cherocuri,/ canapele uzate, oglinzi, scoarțe, rechizite și cabinete, în/ cari se spoiesc artiștii...,” încât nu poți să nu faci analogii cu Evtușenko („O stranie vrajă a-nvins orășelul:/ peste crâșme/ și barăci de tir/ lămurind se-nvârte caruselul./ Ce vâlmășag!—/ mere coapte și nouri,/ copite de cai,/ guițat de porcei.../ Cad din azur/ în prăpastia târgului,/ răsar ca un astru/ deasupra ei”).

Și așa cum la poetul rus, din ameteala caruselului, *Lumea s-a stins,/ au rămas doar culorile*, întocmai așa în *Ochii Arhanghelului din vis*, din vâlmășagul cuvintelor spuse cu rost de om de la țară, rămâne doar coloratura vremii în care a trăit Poetul surprins ca un tânăr *de talie mijlocie*, cum scria în pașaportul de trecere a graniței spre imperiu, *și cu mâinile mici*.

Dar pentru a restitui *culoarea* unei epoci apuse, poetul LIS se ajută de termeni pe care-i „sudează”, când în linie dreaptă, când (in)sinuos în zig-zag, pentru a crea atmosfera de curcubeu a epocii în care poetul hălăduia cu trupa de teatru, educând mulțimile românilor de pretutindeni, pe care atâta-i iubea (cu patos, din adâncul inimii sale rotunde): „zioa, țeara, azistați, palpațiunile la enemă, pantalon bufant, chivără de carton aurit pe cap” etc. (Vezi *Ehe, pe atuncea apa*). Chiar stricta intimitate este preluată din

manuscrise: „25 florini/ chiria, pe două luni, 25 prandiul, idem, 12 – datorii la cafenea, ear 30,/ cărțile” (*Până aici, dar*). Aici se pendulează în vers câte și mai câte: mai întâi cele de ordin personal (cum am văzut), apoi câte-un fapt din viața socială: se pavează străzi cu pavaie englezești, spre exemplu. Și totul sub forma unui presupus dialog între cine și cine (mă veți întreba!)? Întrunștimcineșicine – ca să pastişăm un cuvânt inventat și folosit poetic de LIS.

Nu sunt uitate nici perioadele bolii: *are gălbinare, catar și aprindere de mațe*, așa cum însuși Eminescu scria părinților când era student la Viena. Apoi *Îl dor urechile*, iar mai presus de toate (aici contribuția netă a autorului de poem: „are o obsesie: că în el a coborât definitiv un înger/ blond-ruginiu, cu același nume, cari se roagă altfel decât el.” Între timp, „contemporanii lui mai beu, în paușă, un ceaiu la junimea, mai o/ otravă în galerie la Teatru Național,” iar el, Eminescu, „se interesa/ în amănute cum o mai duc/ inemile la actrițe...” (*Apoi vine și lipsa*).

Nu lipsește aproape nimic din ceea ce i s-a întâmplat în scurta-i și intensă-i viață. Serbarea de la Putna, pentru care Poetul a fost trup și suflet și pentru care „Mihail a/ mers și cu saci de făină, la o preteasă, să coacă/ o căruță de cozonaci,” este surprinsă în toată splendoarea sa: „aici au fost zidite cuptoare de pâine și/ au fost tăiate 20 de vite. Vociferanții și țicniții jucau/ hora în jurul frigarelor, cari/ erau de cinci metri înălțime: când se pârlea un bou, era întors de patru/ inși, din cei fără rânduială, la ambele capete și/ nu te puteai apropia de jar cu/ nici un chip... Erau două sute de steaguri, lampioane de hârtie și 5000 de candelă,/ pilafuri, fân, cârnați, boloboace pline și felinare de vânt,/ covrigi, mămligă, peteală,/ știubea de rășină și arc de triumf, țuici... și ce de munci pe/ domnii mădulari” (*Vezi Mda...*).

Urmează studiile la Berlin, cu tramvaiele străzilor și cu împopoțonații militari germani, despre care Freud spunea că seamănă cu papagalii, dar și cu trecerile pe la anticar, după care își nota impresii și citate în caietul *Fragmentarium*, cum însuși ne spune la un moment dat. O intimitate nepermisă altor poeți, LIS o pune pe tipsia unei imprevizibile realități: „întors la Eși,/ Mihai intră cu trebile/bibliotecar, să potolească stăpânirea diavolilor.” Aici îi place, în tovărășia prietenului Creangă „să stea în fața pâinii calzi, să mediteze și/ să puie la stomah fripturi, la crăsmă,/ direct din hârdău, cu mămligă, să bea ,lacrima cristi’ ” (zicea că vinul alb are plumb!) „și să recite/ poezii dezvelite, din archiv...” (*Pe urmă*). O epistolă imaginară atinge apogeul întregului poem. (Nu citez, căci trebuie citit în întregime. *Vezi Epistolariu*).

Nu e uitat nici episodul revizorului școlar pe județele Iași și Vaslui, când „Revizor, îngerul Mihail (ca orice înger colindător) avea o cravată măslinie, musteți, rouă/ peste ochi, jiletcă/ vânăta, închisă la două rânduri și trăgea la inspecție în cabrioletă, slujind/ voința lui Dumnezeu, fără zăbavă și/ fără osteneală” (*Visul-ospiciu însă*), când promise cu bucurie să culeagă folclor și să cunoască viața țăranimii în adâncul ei, forfotind hârtoagele

scrisului în zadar pe la prefecturile de județ („ori prefecturile nu/ dau ordonanțele/ educatorilor, ori ploile le îngroapă drumurile, ori/ pur și simplu persoana nu are în grija/ cui lăsa semănăturile”), cu gândul că va schimba ceva din cele roase de molii ale școlilor. Dar nu, din toate s-a ales cu... înlocuirea și cu plecatul (din nou) la drum.

Nici iubirea către Veronica, evident, nu e lăsată deoparte: surprinsă cum nu se poate mai sugestiv, aceasta poartă (cum altfel?) la gât *o mărgică albastră*. Cu un fong de cuvânt, LIS a surprins o stare (cea a florii albastre) sublimate într-o... mărgică. Excelent. Alții s-ar fi întins la dulcegării... Și pentru că adevărul era acesta: că Arhanghelul Mihail „nu se simțea bine în/trup, trup de om/ făcut rob duhului, că/ se simțea ca un caraghios, atunci își luă toată averea” (lăzi cu ploșnițe și cu tot felul de hârtoage, mai ales acestea!) și plecă spre a se face șapte ani în pustie, adică în salahoria ziaristicii bucureștene, „cu/ un salariu de 312 lei, unde avea să scrie (scrie-mi-ar numele pe mormânt!,” cum îi spunea Veronicăi într-o scrisoare pe care n-ar fi trebuit s-o citim) despre toate relele în care băga fierul roș în carnea socială, crezând că vor putea fi îndreptate și despre războiul de independență când bieții ostași mâncau „după/ lupte perje uscate, glod, pesmeți și... scăpau cu viață, altfel ce-ar însemna să fii luat ostatic, să fii tăiat/ împrejur și să devii musulman... Ooof!”

Dar nu numai asta! Ce multiple subiecte aborda gazetarul, căci țara ardea, iar guvernanții la furturi și matrapazlăcuri, cu afacerea Strousberg, la liniile ferate, când regina se supăra că Eminescu îi critica versurile proaste și când *ai noștri tineri* învățau la Paris cum să bonjurească în van, plecând boi și întorcându-se vacă, de nimic folositori în țară, căci pierduseră averile părinților la stos. Ce bine-i surprinsă atmosfera în poezia cu titlul semnificativ, *Iată cum arată...* Și iată cum arată chipul însuși al Poetului, căci LIS rescrie aproape fiecare etapă a vieții zbuciumate a lui Eminescu și o reface prin câte un surprinzător portret. Iată-l pe cel de acum: „Pe stradă, Mihail-îngerul era văzut tot cu privirile/în pământ, plin de cerneală pe degite, nepieptănat...”

Nu-i uitat nici visul din noaptea de 11-12 februarie 1876, nici internarea la spitalul din Iași (*Estimp, regina*), nici darea de seamă asupra populației orașului românesc, în tot specificul său (*Pe anul în curs*), cu rețetele almanahurilor, cu insuportabile călduri, cu teatru și muzici în grădinile orașului, cu fonograful și trăsurile plimbătoare, „mă rog, existențe mărunte”, cum se remarcă în „Mă rog: Și/ ce se mai gustă: pâne cu unt și ridichi, o/ bere, acolo, un șvarț, o cafea cu puțin rom, dacă e...” Așadar, de toate și toate surprinse exact, cum erau în realitate: pavarea străzilor cu piatră cubică, englezească (noutate atunci), incendiul vagoanelor pe calea ferată, alegeri și ploi cu piatră, recoltele pline de tăciune, vreo cometă cu coadă căzătoare etc. (*Vezi Din păcate*). Tot acum „se cetesc iarăși „veșnic frumoasele poesii de Eminescu”, în locul/ unor simțiri vage, la cenaclu”, apoi sunt reluate nemaîntâlnitele alăturări de cuvinte, cum remarcam și mai sus, care reface întreaga atmosferă a timpului fără să fie descrisă așa cum se

obișnuiește, cu subiect și predicat în propoziții și fraze: doar o înșiruire tainică de cuvinte (de epocă mai ales), pe care nu le mai cităm (*Vezi Apoi, ce se mai găsește*).

Un minunat portret este surprins în „Dar ce mai făcea: dar ce mai făcea Arhanghelul: mirosea/ fără voie bună până/ și florile de tei... stetea nopțile peste manuscrite și până ce termina o/ poezie, poezie a răscumpărării, îi/ declama versurile și făcea gălăgie, se primbla/ prin cvartir, bătea cu pumnul/ în masă....,” așa cum proceda, de altfel, în gazdă la madame Slavici, cea care trimitea bilețele de pâră lui Maiorescu, iar poetul își vedea de drumul său „și trecea din plăcerea de a crea în suferință.”

Am tot vorbit de măiestria „sudării” cuvintelor în vers, căci ele nu sunt alăturate, nu sunt puse artificial, ci au legătură între ele, își consună și-și vorbesc așa ca în *Correspondențele* baudelairiene. Iată un concludent exemplu, care include tragismul situației în care se afla Eminescu atunci când îi apărea, îngrijită de Maiorescu, ediția princeps: „Acuma, tratat cu extracte, cu/cloral, vezicătoare, morfină și cu ciorchini de rouă, în anul 1884/ Mihai Eminescu își lua în primire ediția/ primului volum, *Poesii*, cari costa 4 lei, în librării și apăruse, în tipar/ escelent, la o mie de esămplare’... Atât, restul/ sunt tot pachetele lui goale de țigări și/ scaieții, castroanele, o ciubotă și petuniile din casele de sănătate,/ case de cari, mănâniți și așa, mai/ bine să nu amintim.”

În rest, viața merge înainte cu ale ei nimicuri cu tot (*Îndeltmintrele*), au loc și alegerile: „e viscol mare, ȣeranii/ se încălzesc la respirația animalelor, în grajd,/ magaziiile cu cărbuni nu mai sunt, au fost și ele puse pe foc” (*Au loc și alegerile*), iar la Teatrul Național, „o inovație/-în momentul începerii spectacolului se sting luminile în sală și/ numai scena rămâne a giorno.” Să caracterizezi o epocă într-un vers, asta numai omul talentat din naștere o poate face: „arendașii deschid în batjocură cu forța gura moșnegilor și-i scuipă...” Nu mai e nimic de comentat. Totul e la vedere. La vederea de peste atâta timp. Și e una clară, fără echivoc, așa cum numai poetul știe s-o facă, numai poetul cel care „Trece peste nemărginirea timpului:/ În ramurile gândului,/ În sfintele lunci,/ Unde pasări ca el/ Se-ntrec în cântări.”

În sfârșit, iată și portretul artistului Eminescu la bătrânețile sale prea timpurii: „A împlinit 39 de ani/ și tot ce mai are sunt două caiete legate în marochin și ferecate de broaște cu/ cheie, fiecare, ale căror file albe exprimă că: „decât un vis/ searbăd, mai bine nimic. Vis-ospiciu.”

Apoi, brusc, în *De consemnat e*, cu o ghilotină a timpului, e fragmentat însuși timpul care moare tăiat în două odată cu Poetul, căci „ochii suflotești al Poetului, în Legea/ Veche, s-au ridicat la cer o dată cu Arhanghelul Mihail, până ,la lumina cea/ neapropiată’... Se cade a aduce tămâie.”

Dintr-o singură suflare, LIS stinge candela sperării de 39 de ani, atât cât au fost hărăziți, cu sfințenia Domnului, Poetului român Mihai Eminescu. Și-atât. De aici încolo numai vis, idei, convingeri (sau chiar speculații), căci până la urmă, din învățătura Lui ne-am născut noi, cei de după El.

Necunoscutul scriitor Virgil Ierunca (de Mihaela Albu și Dan Anghelescu)

Cu toate că au trecut 30 de ani de la căderea regimului *comunist totalitar*, studierea fenomenului literar al exilului românesc a fost și a rămas problematică, susțin autorii eruditului volum *Necunoscutul scriitor Virgil Ierunca*, distinșii scriitori și critici literari Mihaela Albu și Dan Anghelescu, tipărit în 2020, la Editura Aius din Craiova, în colecția „Cărțile exilului”, în ciuda faptului că în ultima vreme s-a făcut mai mult decât în primii ani post-decembriști, când era în mare vogă publicarea marilor autori din exil, Eliade, Cioran și Ionesco, cu deosebire. Lucrarea este a doua tipărită de cei doi coautori în colecția „Cărțile exilului” a editurii menționate, după *L.M. Arcade, un scriitor român în exilul parizian* (2020). Autorii au devenit specialiști în opera și activitatea scriitorilor și oamenilor de cultură români exilați, în frunte cu Vintilă Horia, Mircea Popescu, L.M. Arcade ș.a., precum și în domeniul revistelor literare ale exilului românesc, inclusiv prin volumul de față, dedicat criticului, publicistului și poetului român stabilit în Franța, autor al zguduitoarei cărți *Fenomenul Pitești*, Albu & Anghelescu fiind de părere că literatura română nu poate fi întreagă fără operele autorilor din exil, în care realitățile românești „transpar cu insistența pătimașă a unor obsesii”. Pe ansamblu, și Monică Lovinescu, și lui Virgil Ierunca le sunt recunoscute acum, deopotrivă, viața și activitatea în exil, ca fiind de excepție, recunoașterea venind și înainte de „Loviluția” din 1989 din partea noastră, a celor care ascultam înfrigurați fascinantul post de radio *Europa Liberă*, deși Albu & Anghelescu consideră că nu au lipsit detractorii, cărora li se arătase „adevărata față a lașității și oportunismului”. Și totuși, dacă viața și opera Monică Lovinescu au fost prezentate în multe articole, teze de doctorat sau chiar exegeze elaborate, Virgil Ierunca este perceput în continuare drept *vocea* de la *Europa Liberă*, cea care depăna pentru ascultători *Povestea vorbeii*, jurnalistul care arăta cu orice prilej opoziția fermă împotriva comunismului vremelnice biruitoare sau lectorul de publicații românești în exil, dar mult mai puțin *poetul* ori *criticul literar*, *scriitorul* autentic. Cei doi cercetători ai operelor autorilor români exilați, Mihaela Albu și Dan Anghelescu, subliniază că Virgil Ierunca se cuvine receptat el însuși ca *scriitor* „de reale și originale împliniri”, dar scriitor *român*, pentru că în scrisul său el a dăltuit cu mîgală, cunoaștere și deplină responsabilitate *cuvîntul românesc*.

Cartea *Necunoscutul scriitor Virgil Ierunca* este împărțită în șase (VI) segmente, cărora li se adaugă, în final, un indice de nume: Virgil Ierunca. Portret și autoportret în fragmente; Politică și cultură. Puterea cuvîntului în

exilul anticomunist; Logosul în exil. Jurnalistul și scriitorul Virgil Ierunca, Concluzii; Bibliografie și Anexă și analizează și disecă nu numai activitatea și opera de scriitor (poet și critic literar, memorialist) a lui Ierunca, ci și cea de ziarist, atât în România, cât și în Franța.

Din volumul recent apărut aflăm că, în presă, Virgil Ierunca a debutat în 1938, în *Jurnalul literar*, cu un articol intitulat *Tolstoi, critic de artă*, semnat cu pseudonimul Virgiliu Angelli. Ca student, el va lucra pe post de redactor la ziarul *Timpul*, al lui Gafencu, unul din cele mai importante cotidiene din Bucureștii acelor vremuri tulburi, când începea cel de-al Doilea Război Mondial, iar ulterior la *Ecoul*. Între 1940 și 1944 a colaborat la principalele reviste literare autohtone: *Revista Fundațiilor Regale*, *Vremea*, unde avea o rubrică intitulată „Caiete franceze”, în care îi prezenta pe scriitorii francezi din Rezistența împotriva ocupației nazisto-hitleriene, *Fapta*, *Viața Românească*, *Universul literar*, *România liberă* ori *Kalende*. Mihaela Albu și Dan Anghelescu precizează că Virgil Ierunca va încerca împreună cu alți colegi să înființeze reviste proprii, astfel, vor apărea *Albatros*, fondată în colaborare cu poetul Geo Dumitrescu, în 1941, și *Agora. Colecție internațională de artă și cultură*, împreună cu poetul Ion Caraion, în 1946, însă, din păcate, ambele au fost interzise foarte curând după apariție. De pildă, *Agora*, o revistă de cultură internațională, va fi suprimată deja după primul număr din cauza unui articol al lui Titus Ștefănescu-Priboi intitulat „chinox”, în care autorul dădea ca exemple de „platitudine a gândirii” pasaje din scrierile lui I. V. Stalin.

Virgil Ierunca părăsește Regatul României cu guvern comunist (al odiosului dr. Petru Groza) la sfârșitul anului 1946 (după unele surse în 1947), primind o bursă din partea statului francez, iar cu ajutorul lui Mihail Fărcășanu, care-l prezintă ca membru al Partidului Liberal, obține statutul de refugiat politic în Franța și se stabilește la Paris. Din 1951 și până în 1974 este redactor al emisiunilor în limba română ale Radiodifuziunii franceze și lucrează în același timp la „Centre national de la recherche scientifique” (CNRS), la secția de filosofie și estetică. Colaborează la două emisiuni culturale ale postului de radio *Europa Liberă: Actualitatea Culturală Românească și Povesta vorbei (Pagini uitate, pagini cenzurate, pagini exilate)*. În Franța, Virgil Ierunca a redactat o serie de publicații, ca *Luceafărul* (1948-1949), cea dintâi revistă literară a exilului românesc, editată la inițiativa și cu contribuția fostului premier al României regaliste, generalul Nicolae Rădescu, de către marele istoric al religiilor Mircea Eliade, *Caete de dor* (1951-1957, aici Ierunca fiind fondator și redactor principal), *Ființa românească* (1963-1968, fondator), *Limite* (1969-1986, editor), *Ethos* (1973-1984, co-redactor, alături de Ioan Cușa). Una din rubricile de mare rezonanță inițiate de Ierunca, a fost celebra *Antologie a rușinii*, în care erau dați la iveală intelectuali din România, ce deveniseră niște slugoi ordinari ai regimului comunist și care encomiau și tămâiau la greu „binefacerile” acestuia. Despre „târâtul pe brânci” al unora dintre intelectuali vânduți puterii comuniste, despre „jocul lingușirii neîntrerupte a cuplului prezidențial”, Virgil Ierunca a scris într-un articol

intitulat „Caporalizarea României Literare”, articol publicat în ziarul *Lumea liberă* de la New York (Nr. 31/ 1989), după cum precizează Mihaela Albu și Dan Anghelescu, autorul făcând referire la presa „culturală” care „a mai găsit un pretext pentru a aduce omagii suplimentare celui care și până acum a depășit cultul orchestrat în jurul unor Stalin, Mao sau chiar Kim Ir Sen, și anume 15 ani de când Ceaușescu a fost ales Președinte al României Socialiste”.

Dar să trecem la activitatea și opera de scriitor a lui Ierunca, mai ales că, potrivit Mihaelei Albu și lui Dan Anghelescu, autorul cărților *Fenomenul Pitești* (de fapt, *Pitești*, Madrid, Ed. Limite, 1981) și *Românește*, trebuie să rămână în istoria literaturii române și ca *autentic scriitor*, chiar dacă și-a dedicat întreaga-i viață din exil ideii de combatere a comunismului și celei de eliberare a țării, militantul anticomunist și fondatorul de reviste literare găsind timp să fie și colaborator infatigabil în publicațiile exilului cu poezie, eseu, critică literară, articole polemice, dar și să tipărească două cărți în edituri înființate de conaționali pe alte meridiane. Trebuie menționat că producțiile literare ale lui Virgil Ierunca figurează în mai multe antologii de poezie, printre care cea alcătuită de Vintilă Horia.

Pornind de la opinia criticilor și istoricilor literari N. Manolescu (care îl consideră pe Ierunca „deseori emfatic”, având „aerul de cenzor moral... pe care și-l arogă fără nicio ezitare”) și Marian Popa (care-l plasează pe Virgil Ierunca între *criticii de front*, aserviți ideologic), dar și de la opinia generală asupra activității literare a exilatului de la Paris, Albu și Anghelescu aduc argumente, uzitând scrierile lui Ierunca, fie ele polemice (ca *Dimpotrivă*) sau cărți „de dragoste” (cum e numită *Subiect și predicat*), precum și *Românește* ori *Semnul mirării*, precum și articolele publicate în revistele exilului, că acestea demonstrează un nobil rafinament al cuvântului și, desigur, că autorul lor *este un autentic scriitor*. Cei doi cercetători susțin că fantasma poeziei l-a urmărit pe Ierunca mereu, făcându-și simțită prezența, mai mult sau mai puțin direct, în toate devenirile lui, atât literare, cât și jurnalistice, poetul Virgil Ierunca având o „existență absolut agonală”, chiar dacă ființările lui de acest fel sunt reduse doar între copertile unui singur volum – *Poeme de exil: urmate de tălmăciri* (tipărit în România, abia în 2001 la Editura Humanitas). În universul liric ieruncian, Albu & Anghelescu deslușesc o serie de „ample rezonanțe” cu mulți dintre marii poeți din literatura europeană a aceluiași moment. În ceea ce-l privește pe Virgil Ierunca, ipostaza de autor al *Poemelor de exil* îl indică conformându-se, desigur, într-un fel numai al său, „exigențelor impuse de acel *nou timp al lumii* ce își revendica dreptul la exprimare”, dar el „aduce în poezie o anumită nouă realitate, însă și o *poziționare*, în sensul de *spirit* (*Geist der Zeit*) *al timpului*”, pe care Vintilă Horia (singurul autor român distins cu Premiul francez *Goncourt*, în 1960, pentru romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*) a știut să-l surprindă cu o mare sensibilitate, inclusiv în „formele de manifestare ale fenomenului poetic românesc”. De asemenea, versurile lui Ierunca se vor regăsi într-o perfectă consonanță cu „marile voci ale poeziei universale”, fapt care, îl pune într-o anumită lumină și pentru că, potrivit lui

Vintilă Horia, „... e mai natural să fii în contact debitor cu Eliot, Ungaretti, Jouve sau Ezra Pound, decât într-o stingheritoare legătură cu Alecsandri sau Coșbuc”. *Poeme de exil* ar putea să însemne, de aici înainte, potrivit Mihaelei Albu și lui Dan Anghelescu, și *Poeme în exil*, și în acest fel nu se mai știe, se arată, dacă *Poemul* mai poate fi – cum sublinia Paul Valéry – o „serbare a intelectului”, sau – cum spunea fondatorul surrealismului André Breton – o „prăbușire a intelectului”. Uneori, Ierunca marșează sau mizează pe jocurile și mecanismele ludicului, dar fără a deveni un marinist sau un gongoric, adică să eșueze în simple artificii de limbaj care să uluiască. Astfel, asocierile și contrapuneri sunt scrupulos calculate și chiar dacă procedeele trimit cu gândul la metrica folclorului, miza are o „substanță subterană” ce va fi mereu reflectată în „accentele tragice ale unei lumi în dezechilibru”. În volum se arată totodată că, pentru Virgil Ierunca, poezia apare heideggerian ca un *moment de conștientizare a uneia dintre principalele condiții ale ființării*, iar autorul cărții *Românește* este, până la urmă, *poetul* care și-a amânat sau și-a sacrificat vocația sperând mereu și luptând *pentru/ întru* schimbare. Cei doi coautori susțin de asemenea că, deși s-a zbatut între neliniști și propriile „dezastre existențiale”, Virgil Ierunca conservă chiar și în poezie alura polemică a celui care – mereu situat la o „răscruce a tuturor sfâșierilor” – „edifică, odată cu atributele irepresibile ale revoltei, temeiurile unei înalte conștiințe a neuitării”.

Pe lângă creația poetică, autorii arată și că Virgil Ierunca a fost un competent critic muzical, în scrierile lui, arta sunetelor, singura artă nesupusă principiilor antice ale *mimesis*-ului, posedă „unicitatea unui refuz total al decăderilor contingentei”. Ierunca – se mai subliniază – s-a lăsat sedus de acel *propriu* al muzicii (*faire pensable des choses qui ne sont pas pensables*) și se va situa, prin sensibilitate și competență, în proximitatea unora dintre marile spirite ale vremii ca Thomas Mann sau Theodor W. Adorno, care, în afara monografiilor despre Wagner, Mahler și Alban Berg, au mai scris și despre *Filozofia Noii Muzici*. Alături de aceștia, considerațiile virgilierunciene privitoare la devastatoarea criză a limbajului muzical ce survenise în componistica secolului XX – se arată – surprind și astăzi atât prin „profundzimea înțelegerii, cât și prin subtilitatea nuanțată a problematicilor de natură structurală asupra căroră se oprește”. Virgil Ierunca l-a comentat, de pildă, pe compozitorul Béla Bartók, unul dintre străluciții reprezentanți ai componisticii din veacul XX. Preocupat să surprindă realitatea contextului în care fenomenul muzical căpătase deja o configurație aparte, Virgil Ierunca atenționa că, în momentele acelea, Arnold Schönberg tocmai „... începuse să zguduie tonalitatea, iar Webern îl ajungea din urmă pentru a-l întrece/.../. Muzica occidentală, la origini, adăuga el, prezenta același haos și aceeași libertate pe care o caută Bartók în folclor”. Deosebit de importantă și tulburătoare între susținerile lui Ierunca privindu-l pe Bartók, se subliniază ideea de veritabilă obsesie românească a lui Bartók, fiind amintite numeroasele drumeții ale compozitorului maghiar în munții Maramureșului în scopul culegerilor de folclor.

Cât privește activitatea de critic literar a lui Virgil Ierunca, importanța acesteia este subliniată în mod deosebit de către autori. Nu este uitată nici memorialistica lui, ca și portretele unor prieteni, ale unor scriitori, indiferent de locul în care trăiau. Se insistă astfel că autorul volumului *Subiect și predicat* poate rămâne în istoria literaturii române și prin prestigiul său de comentator, Virgil Ierunca fiind nu doar un *connaisseur* al tuturor genurilor literare, dar mai ales un „fin analist” și un erudit în modalitățile prin care surprindea apropierea dintre un scriitor cu altul.

Din câte știm și de la Radio *Europa Liberă*, Virgil Ierunca era la curent cu tot ceea ce se petrecea în România comunisto-ceaușistă, nu numai politic, dar în egală măsură și cultural, el lăsându-ne „pertinente analize și interpretări” ale autorilor români. De pildă, în *Subiect și predicat*, în capitolul „Priviri”, Ierunca a propus și analizat, pe lângă poeți consacrați deja ca: Ștefan Augustin Doinaș, Ileana Mălăncioiu și Mariana Marin, spre rememorare ori spre neuitare, poezia lui Paul Sterian, a lui Dorin Tudoran sau Mihai Ursachi și, de asemenea, printre poeții prezentați, considerat a fi apărut „ca o provocare”, deoarece „el nu scrie, ci trezește”, s-a numărat și poetul și excelentul pamfletar Mircea Dinescu, văzut ca un „urgent purtător de cuvânt al incendiilor așteptate”.

În concluziile volumului *Necunoscutul* scriitor *Virgil Ierunca*, Mihaela Albu și Dan Anghelescu subliniază că într-o frumoasă și meșteșugit folosită limbă română, „cu eleganță, dar fără inutilă timiditate, Virgil Ierunca a spus adevăruri esențiale pentru onorarea culturii românești”, așa cum, într-un text comemorativ, nu întâmplător intitulat „Gramatica onoarei”, fusese apreciat de politologul Vladimir Tismăneanu. Totodată, cei doi coautori susțin că dacă nu s-ar reedita în timpul nostru scrierile apărute *atunci*, dacă nu am scrie acum despre acestea, ar însemna să participăm, cu bună știință, la ceea ce Virgil Ierunca numise „pedagogia uitării” și chiar „voința de clasă a uitării”. Propunându-și atât (re)actualizarea vieții și activității lui Ierunca în contextul istoric și social al perioadei postbelice, cât și scoaterea în evidență a valorii literare a scrisului său, Mihaela Albu și Dan Anghelescu au demonstrat că, prin cronicile literare, prin analizele de mai largă întindere, prin studii și eseuri, dar și prin portretele dedicate unor prieteni ori prin numeroasele pamflete prin care ironiza sau judeca sever atitudinea celor „demoni” de a intra – omul și opera sa – în „antologia rușinii”, prin toate paginile scrise, Virgil Ierunca se dovedește un *autentic* scriitor, cu un „extraordinar simț al limbii”, cu un „talent special” în a găsi cuvântul ce exprimă adevărul, a cuvântului rar, a cuvântului vechi căruia îi oferă generos o expresivitate inedită prin „vecinătatea neașteptată” cu un alt termen ori prin valențe conotative noi, necunoscute.

În concluzia mea, *Necunoscutul* scriitor *Virgil Ierunca* este o carte de critică și istorie literară valoroasă și bine scrisă, și totodată o monografie excelent documentată, o reușită lucrare de recuperare a operei unei înalte valori literare și intelectuale românești din exil.

Mihai Merticaru - Un poet paradigmatic

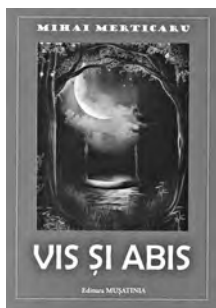
Scriitorul nemțean Mihai Merticaru, poet, eseist și gazetar, membru al Uniunii Scriitorilor, autor al unei impresionante opere, a debutat în 1992, cu volumul *Vânătoare princiară* apărut la Editura Cronica din Iași, urmat apoi de *Arta euritmiei*, de alte și alte volume, tipărite în Moldova, Ardeal, în Capitală, dar și la Chișinău, unele fiind traduse în engleză, italiană și franceză.

Bref, Mihai Merticaru este nu doar un poet, pur și simplu, ci și un veteran al sonetului românesc, alături de Mihai Eminescu, Al. Macedonski, Victor Eftimiu, Tudor George, Vasile Voiculescu, de regretatul Radu Câmeci etc.

După părerea noastră, sonetul este cea mai dificilă specie poetică, formal și conținutistic vorbind, părere ce ne este confirmată de însuși autorul cărții la care ne vom referi, *Vis și abis* (89 de sonete), Editura Mușatinia, Roman, 2018, 127 pp., al douăzecilea volum de poeme și al șaselea de sonete. În introducerea intitulată „Sonetul - regele poeziei”, în patru pagini de detalii tehnice, autorul se referă la prozodia celor două catrene urmate de cele două terține, formulând interesante observații de istorie și analiză literară privitoare la sonetul european și românesc. Nu sunt uitate terținele unui Omar Khayyam cu motivele sale poetice universale *carpe diem, carpe rosam, vanitas vanitatum omnia vanitas*, sau aforismele unui Li Tai Pe, ori versetele din *Cântarea Cântărilor*...

Așadar, în ciuda corsetului de formă fixă ce implică faimosul ritm endecasilabic, sonetul seduce de sute de ani prin muzicala, magica euritmie intraverbală, prin *suplețe și farmec*: „Împărțim un vis și-o împărăție,/ o inimă cu două luminișuri,/ Un munte cu abisuri și suișuri/ Și-un fermecat izvor de apă vie// Ne cățărăm pe-aceleași povârnișuri,/ Cât mai departe de viața pustie,/ Dragostea ne e marea bogăție/ Cântăm pe-o vioară cu două arcușuri// Adesea ne-ntâlnim în același gând, Vrăjiți, rătăcim printr-o melodie, Ne troienim în iluzii surâzând// Și ne-nzdrăvenim într-un suspin plâpând. Murim și-nviem într-o feerie, Amurgul amâne-se sine die!” Majoritatea sonetelor din *Vis și abis* sunt poeme de iubire ce capătă pe alocuri accentele unui imn cosmic, căci iubirea ca și poezia înseamnă pentru poet ieșirea din timpul istoric și intrarea în sacralitate: „Un veac nesfârșit, clipa mi s-a părut,/ Orfice reverii, înlănțuire,/ Se schimbă universul într-un sărut/ Și negurile, toate, au dispărut/ Că în orice poveste de iubire/ Mai intră și-un strop de dumnezeire.”

Mihai Merticaru pare să fi citit totul în materie de sonet, inclusiv studii critice, în literatura română și universală (de la Dante la Rilke, să zicem!), este un spirit cultivat, renașcentist, un român îndrăgostit de valorile perene ale *națiunii și religiunii*, vorba lui Eminescu, și totodată un *uomo*

universale, pare-se francofil, dovadă fiind *Parisul* în suita celor 14 *sonete*, precum și lexemele din limba lui Ronsard.

Titlurile sonetelor baleiază și mărturisesc cele mai disparate subiecte, personaje, concepte tip pasiune, muză, ochi, unicitate, portret, magie, poetul urgisit (este vorba de Ovidiu, poetul năvalnicei iubiri precum și al remediilor de desvrăjire, primul poet deținut politic, cum îmi place mie să spun), dar, nedumerire, timonier, sublimitate, iubire, visător, eros, tandem, anxietate, decădere, tinerețe, despărțire, nălucire, finitudine, testament, precum și ambitusul atotcuprinzător, copleșitor lexical și tematic al sonetelor în dicțiunea neoclasicului modernist, maestru al acelei *ars combinatoria* până la cota lirismului ludic. Să oferim cititorului încă un sonet de o rarissimă frumusețe imaginifică, sideral - muzicală. Iată ce ne spune ruda modernistă a *magului călător în stele*: „Când voi pleca și eu din lumea asta/ Nu vreau să-mi spuneți decât noapte bună!/ Și să aud doar clopotul cum sună,/ Ceahlăul să-și elibereze creasta,/ Să-ncap doar eu alătura de lună// Și când o fi, să vină și nevasta,/ iubitoarea de-o viață, isihasta,/ Soarele-n urmă-mi, poate să apună./ Așa pași-voi într-o lume nouă// Cu picioarele spălate în rouă,/ Sonetele le las pe toate vouă,// Că eu voi sări deasupra unui nor,/ preafericit că am învățat să zbor/ Prin toate galaxiile călător”.

Ca orice liric ce se respectă, Mihai Merticaru operează cu iluzii poetice și eresuri dar și cu oglinzi plimbate de-a lungul drumurilor realității, cu imponderabile sufletești, cu mituri, cu valențele visului și resemnarea aferentă inexorabilei curse a timpului, recunoașterea *finitudinii* vieții noastre, vorba poetului, totul dublat de o solidă conștiință estetică, de unde și încrederea că poezia sa tot va lăsa pe lume o urmă în acel spirit al odei horațiene consolator: *non omnis moriar* sau al acelor maeștri „Care-au învins invincibila moarte.”

În privința scriiturii, Mihai Merticaru are, arareori, ce-i drept, acea temeritate a locului comun, aflat fiind sub incidența, id est exigența rimei tip *abba* (luminoase - duioase, lumină - deplină) ceea ce înseamnă totuși o cădere de tensiune lirică. Numai că poetul nemțean nu face parte din acea categorie a artiștilor ce vor să epateze burghezul cu orice preț, demonstrând pe parcursul cărții performanța unor rime inedite tip *transpiră-hetairă, lustrale-astrale, culori- lucori* etc., neașteptate în versuri de o rarissimă intensitate.

După ce îi pomenește ca pe niște repere perene ale Orașului Lumină („Parisul, de miracole cunună”) pe Manet, Matisse, Corot, dar și pe „Al noulea Ludovic, mare rege”, poetul continuă: „Colette și Beauvoir, celebre colege,/ Oricum nu-i dat oricui minuni să vadă,/ Parisul doar conține-o miriadă”.

În aceeași suită de sonete dedicate Parisului, cu celebrele sale bulevarde și Versailles-ul Regelui Soare, poetul focalizează punctul de

maximă atracție printr-o metaforă-șoc, memorabilă: „La Luvru pare că palatul arde,/ Lumea-i în delir, se calcă-n picioare,/ E-o luptă corp la corp, care pe care,/ Nu mai lipsesc decât niște petarde” . Plimbarea pe Sena? O veritabilă *simfonie* ce te face să cunoști *suprema frenezie*. Firește, poetul nu putea rata invitația universalului Brâncuși în atelierul-muzeu: „Cu barba bogată pare Dumnezeu (...)/ Eu îl privesc și el cioplește mereu,/ Zâmbindu-mi oltenește de după nor/ O pasăre și un pendant scilpitor/ Se desprind ca aurul de minereu/. Din marmură din bronz, din ghips și din lemn/ Răsar negrese, blonde domnișoare/ Setea de nemărginire creștând semn”. Rând pe rând, îi va întâlni la modul simbolic, memorial sau livresc pe marii noștri exilați Cioran, Eliade, Ionesco, C.V. Gheorghiu și chiar pe Casanova. Și totuși între Paris și Piatra Neamț, opțiunea poetului român este în favoarea orașului de reședință: „Vrei să mă seduci, vicleanule Paris?/ Inima-mi betegă mereu îmi spune/ Că-n vatra ta s-ar face un tăciune,/ Declin, deci, mesajul tău sui-generis.” A se observa rima de excepție de mai sus, în care excelează, hic et nunc, doar un Tavi Soviany sau Serban Foartă.

Scriind sub pecetea marii școli poetice interbelice românești (Barbu Bacovia-Blaga-Dan Botta etc.) dar cu precădere a modernismului românesc și european de secol XX, Mihai Merticaru probează și prin această recentă carte valențele lirice ale marii simplități, echilibrului, tandreții, ale umorului ca bun simț. Relația poet-poezie este una de la credință la imolare, la răstignire întru cuvântul generator al învierii, al prezenței *în lumea viitoare*.

Încredințat ca și Dante, că „Iubirea, [e] a Universului axă”, Mihai Merticaru cochetează cu abisul precum Pascal, între o vitalitate debordantă și un asfințit firesc, stări aparent antinomice, de fapt complementare, căci iubirea fără puterea iluziei, nu există. Pledoaria subliminală a poetului induce cititorului credința că viața nu se sfârșește odată cu moartea, că destinul uman e deschis spre infinit, îmbinând microcosmosul cu macrocosmosul, și totodată forța și transcendența imaginației (iluziei!) care caută și creează infinitate peste tot și în toate.

Poet al unor policromii muzicale, al evanescențelor și nestematelor scripturale ce ridică tropul lirismului românesc la puterea ultimei modernități via Eminescu, Baudelaire, Rimbaud, Macedonski, Mihai Merticaru nu uită de osândă jertfelnică, epifanică a Poetului, dedicându-i unul din sonete pe care îl cităm în întregime pentru frumusețea sa cvasi religioasă: „Poetul îmbracă lumea-n cuvinte,/ Zestre blestemată, de el, se ține,/ Ocean de patimi sub ceruri senine,/ Cu îndoiala, frate necuminte.// Firea-ntreagă-i arde-n flăcări divine/ Furnal încins în inimă și-n minte,/ De-abisuri și nemargini pendinte,/ Viață nestinsă, poemul susține.// Când blânda noapte-n suflet îi pătrunde/ Și muza în tâmpile îl săgetează,/ Lumini stăruitoare-n mintea-i trează.// Dezvăluie mii de minuni rotunde/ Cum nu găsești altundeva niciunde/ Și-ntregul univers se-nflăcărează.”

Un poet în plină ascensiune creatoare.

Colivia luntrei de pe Styx

*În tragica oră a neputinței
Rândurilor ce năvălesc peste mine,
Cuvintele nu mai au coloana vertebrală,
Frazele nu mai sunt cucernice liane,
Nici paginile nu pot fi răsfoite.*

*Tropotele dactilelor mi-au dărâmat zidul
Ridicat piatră cu piatră
Din fiecare răsufare.
Sunt gol de cuvinte,
Suspendat în metaforele anilor ce vin
Fără a mă număra și pe mine.*

*Mă doare existența viitoarelor sinapse
Apuse în colivia luntrei de pe Styx –*

Fuga

*Fâlfâie la geamul orb
Aripi negre de zăpadă –
Croncănitul unui corb
Amuțește în ogradă...*

*Negura se lasă stol
De funingine cleioasă –
Cerul stelelor e gol –
Luna-i rece; găunoasă...*

*De pe streșini în b-Moll
Picură-n roșu catranul
Liniștind negrul domol –
Asurzește orb și geamul...*

*O, ce verde și de gol
Sună fuga în c-Moll...*

Discret

*Călătorie amorțită,
nemișcată
cufundată în
tăcere,
developată
în sens invers.
Cuprins de solitudine,
debranșat
de sfera cunoscutului
înregistrez
pulsățiile venei.
Un fior,
din pântecele
umedului pământ,
licărește
bucuria lăuntrică.
Renunț la metale.
Busola minții
deschide imaginea
ce-mi lipsea.
Inventăm povești
interpretăm tot
ce percepem.
Controlăm poveștile
cu luciditatea interiorului
în care
trăim.
Căutăm realitatea,
respectul,
expresia marilor
iubiri.
Suntem autorii poveștii
pe care o trăim.*

Stânca britanică

*Natura
coborându-și brațele
se reazămă
de stânca
ce separă
continente.
Scrutez clarobscurul.
Străduțe înguste,
case albe,
ferestre largi,
obloane colorate,
vegetație luxuriantă.
Macaci jucăuși,
aeroport, șosea,
și palmieri străjuind
îngustul uscat.
În ritmuri de harpă
apa descătușată
se-nchină Goliatului
ce-nghite
Mediterrana.
Bubuitul tunurilor
zdruncină aura percepției.
Ținut britanic
cu turnuri pe blazon.
Povești cu mauri
și spanioli.
Dorințe în ghirlande,
Europa la picioare,
balcoane dantelate
și Africa
la orizont.*

Ritual vietnamez

*Scânteii de lumină
undă șerpuitoare,
frâu liber
râului Roșu.
Ritual de valori
structurat în
Hanoi.
Sclipeșc istorii
în descătușatul
Hoan Kiem.
Istovit
Turnul Țestoasei
adună în ceață
gânduri mistuitoare,
gesturi mătăsoase,
mască poleită
în ceramică
albastră.
Perdeaua fragilă
improvizează vederea
zumzetul, clipocitul
teatrului pe apă.
Ostatic ideilor
în ritmuri
de fluier și flaut,
ancestrală înțelepciune
mai caută
adevărul absolut.
Mișcări silențioase,
iubire înlocuită
cu teamă.
Galante închinări,
teamă înlocuită
cu iubire.*

*Filozofii ascunse,
adevăr înlocuit
cu iluzie.
Fum parfumat,
iluzie înlocuită
cu adevăr.
Și totul curge.
Fruct al cunoașterii
flori în citadelă,
vise secrete
în zidurile
Orașului Interzis Violet.
Izbucnire la viață
aglomerare de
energii,
motoare turate,
zbucium modern,
firme de fițe
Saigon în haine
de Ho Și Min.*

destine

*Eram hărăzit câtorva destine
înghesuite unul într-altul
conform unor hotărâri aprobate anterior.
Îmi amintesc doar vag despre ele.*

*Într-unul le vindeam fericire unor turiști –
le-o vindeam așa, ca pe o vată de zahăr
pe care ei, după ce mușcau din ea odată,
o aruncau la următorul coș de gunoi.*

*Apoi, din când în când mă transformam brusc
întru-n Moș Crăciun rotofei
care împarte grăbit și lehamite niște jucării made in China
tuturor ne-crescuților și prost-crescuților.
Mulți dintre ei meritau, de fapt, niște dosuri de palme peste față.
(Le mai trăgeam eu câte una
atunci când părinții lor se uitau altundeva.
Țâncii începeau să urle că i-a bătut Moș Crăciun...
Dar părinții lor le explicau cu răbdare ca Moș Crăciun nu există.)*

*Adesea mă trezeam vameș de gânduri, vameș de vise,
controlând traficul a tot felul de bunuri subiective de larg consum –
de la rugăciuni la baliverne –
ce treceau, plănuite sau aiurea, prin capetele oamenilor –
al meu, al tău, al tuturor.
Le stivuiam într-un dosar spre a fi evaluate ulterior,
de către Instanța Supremă, la Judecata de Apoi.*

*În final, cu trecerea timpului,
mă prezentam din ce în ce mai des drept profesor de caligrafie,
într-o lume în care nimeni nu mai scria de mult cu penița.
Toată lumea râdea de mine, preferând tastaturi anodine,
plictisitoare și ucigașe.*

automutilare

După ce am scris o poezie păcătoasă,
 mi-am tăiat mâna -
 dreapta sau stânga, nu mai știu.
 Mă ducea în păcat, și am tăiat-o.
 Aș mai fi lăsat-o, dar se învățase înscrisul
 păcatului de zi cu zi.
 După a suta poezie nelegiuită,
 mi-am scos ochiul -
 stângul sau dreptul, nu mai țin minte,
 Cert este ca se holba doar la păcat.
 L-am scos cu o linguriță de argint,
 cu grijă, ca să nu fac mizerie.
 L-aș mai fi lăsat dar se holba
 doar la păcatul de zi cu zi.
 Începusem să mă îngrijorez,
 fiindcă a mia poezie era anatema,
 și era acum rândul piciorului -
 stângul sau dreptul, mă rog.
 Pășea cu vervă spre păcatul zilnic,
 și urma să fie tăiat.
 Tocmai mă îndreptam către
 abatorul de zi cu zi,
 unde îmi măcelăream de obicei membrele,
 când m-am întâlnit pe drum cu Dumnezeu.
 Așa, netam-nesam, plonc și El, pe trotuar.
 Mergea probabil la piață
 să cumpere un poem de aur, smirnă și tămâie.
 Era negustor bine... versat...
 ...dacă pot spune asta fără hulă.
 S-a oferit să-mi vândă niște rime
 De aur curățit prin foc
 ca să mă îmbogățesc peste noapte,
 o prozodie de haine albe ca să mă îmbrac -
 umblam nud, se pare, recitând versuri -
 și alifie pentru ochi,
 cel care-mi mai rămăsese -
 ca să-l ung și să văd, spre a citi psalmii Lui -
 (m-a diagnosticat El, pe moment, poetus orbi -
 fusese medic de plasă, cândva,
 undeva prin Nazaretul Galileii -

*și avusese de-a face cu poeți de toată mâna,
inclusiv pescari, văduve, vameși, curve, farisei și leproși).
Am înțeles atunci, pentru prima dată,
de ce Dumnezeu nu păcătuiește,
deși publică zilnic o groază de poezii –
unele din ele cam deocheate.*

bunăvoințele Domnului

*Ciudate și imprevizibile sunt bunăvoințele Domnului
și pline de mister sunt capriciile Lui!
Căci nu o dată l-am întrebat
de ce mă provoacă mereu ca să-L sudui
de grijanii și cristelnițe?
Mă ignoră de obicei,
dar la ultimul meu episod de sictir mai insistent,
mi-a răspuns. Mi-a zis
că eu nu pricep nici măcar de ce soarele strălucește,
sau cum anume migrează păsările și somonii.
Apoi, a mai adăugat El cu voce joasă,
mereu vor fi dezastre de tot felul
atâta timp cât la mine în curte
unul e flămând și altul e beat.*

Monalisa

*Dă-mi mâna și sufletul tău Monalisă
Și hai să fugim din muzee scorțoase
Căci lumea-i afară, în carne și oase
Cu soare, și ploaie, și flori de narcisă.*

*De sute de ani agățată-n perete
În van așteptând leonarzi să sosească
Te mângâi când proștii, și toți gură-cască
Ticsiți ca orbeții, îți zvârl epitete.*

*Privirea ți-e zâmbet, sau ură mocnită,
Cum mii de docenți se tot țin să explice,
Dar ce rost au vorbe - distinse, mojice...
Când inima ta stă-ntr-un cui răstignită?*

*Te-aștept până-n seară, la crâșma din drum
Ce plină-i de lume în carne și oase
Desprinde-te astăzi din luvre scorțoase,
Și mâine ne-om pierde în zarea de fum.*

Nimic în lume nu-i ca demnitatea

*Nimic în lume nu-i mai dureros
Ca zbuciumul de dragoste de țară,
În țară am lăsat ce-i mai frumos,
Copii și frați cu inima amară,*

*Orice-aș face-i rău dacă se vrea,
Șerpii veninoși în inimă pătrund,
Lumina-i rece chiar la steaua mea
Care-atârnă lacrimi cu-mprumut.*

*Voi birui, regină-s peste toate,
Știu să fiu și înger și leoaică,
Nu mă-nchin la ceruri, nici la moarte,
Credința mea vrea Domnului să placă.*

*Sunt demnă, nu-mi las capul,
Rostesc întruna : sunt româncă,
Dacă doriți vă pot fi și satrapul
Ce vă strivește capul cu o stâncă.*

*În timpul de pripas fără lumini
Petreceți voi, la hram, pe apucate,
Hramul meu la masă-i de străini,
Amare sunt și dulcile bucate.*

*Aici, oriunde, sunt săracă și-mplinită
Și pâinea țării mele-i mai gustoasă,
Oricât ați vrea ca să vă fiu ispită,
Mă simt icoană ca la mine-acasă.*

*Nu vă dedați aiurea-nchipuirii
Că pot fi slugă la cheremu-oricui,
Mocirla voastră nu este-a iubirii,
Agățați-vă doar poftele în cui.*

*Acasă mă așteaptă sfinții,
Copiii, munții, Marea Neagră, țara,
Acolo vreau s-adun părinții
La pieptul meu etern, ca primăvara.*

Sacralitate

*În scorbura vieții unde, călțos, universul
Se vede ca o rază profundă de speranță
Trăiesc în fructul ce-nveselește versul,
Sămânță omenească născută pentru viață.*

*E-o cosmică mișcare în visul meu de om,
Tu-n capătul luminii țeși flăcări de iubire,
Sacralitatea dulce în scorbură de pom,
Unde ascund în rouă robia-mi de-mplinire.*

*În partea cea opusă m-așteaptă vama grea,
O învelesc în frunze și-i dau un anotimp
Care s-o preschimbe într-un vârtej de stea
Pe care s-o ating la-nngenuncheri de timp.*

Îndemn

*Să uităm de vorbe netrăite-n fapte,
Să ne umplem viața cu miere și cu lapte,
Să ne umplem trupul cu ramură de stea,
Să ardem în iubire pe puf de catifea.*

*Să-nfrățim făptura cu marea și cu munții,
Să dăluim gândirea în crețurile frunții,
Să ne avem oricând iubiți ca-n poezie
Pe-o aripă de vis cu zbor în veșnicie.*

*Să fim urmașii Evei dar și ai lui Adam,
Să nu cârnim în vânturi vela nici un dram,
Să mergem înainte cu frunțile în soare,
Să uităm ranchiuna chiar de ranchiuna doare.*

*Să fim cinstiți cu gândul, cu fapta orișicând,
Să umblăm atenți cu cei ce-s în mormânt,
Să fim pioși când sună în lume-al țării imn,
Tricolorul sfânt prin fapte să-l sfințim.*

*Să fim așa cum spune vorba din străbuni,
Acasă și în lume vitejii, demni, români,
Să uităm de vorbe, să trăim în fapte,
Să ne umplem viața cu miere și cu lapte.*

ALEXANDRA ROCERIC

Sapientia

Totdeauna, soțului meu iubit, Iliuță Chioariu

- ❖ De ce să alegi între putere și dragoste? Dragostea adevărată este putere, cea mai mare, sigur cea mai frumoasă.
- ❖ Imitând, îți ridici singur bariere de netrecut.
- ❖ Veselia atrage prietenii voioase, dar nu ne garantează prietenii credincioși.
- ❖ Memoria este ștafeta trecutului.
- ❖ De n-am fi trufași, am fi așa dornici de răzbunare?
- ❖ Când iubim suntem convinși că ne cunoaștem perfect iubiții.
- ❖ Resemnarea te blochează între trecut și viitor, fără o bucurie a trăirii în prezent, pentru că în ea se ascunde un oftat.
- ❖ Deziluziile, eșecurile, pagubele – ne dau măsura iluziilor pe care le-am avut. Niciodată, vai!, prea devreme.
- ❖ Ne întrebăm, visător, cum va fi lumea de după domnia virusului Corona, Covid-19 și o numim, nesigur, „schimbată”, „altfel”, „nouă” – dar revenită la „normal”. Vor fi amintiri din ce a fost altădată. Mascăți (la propriu!) străbatem prezentul parcă tot ireal și nu vedem că, de fapt, trăim deja într-o lume care devine amintire.
- ❖ Orice act de bunătate, oricât de mic și aparent insignifiant ar fi, schimbă balanța bine/rău, diminuând puterea răului.

Iisus, Mântuitorul, icoană de Ionel Cristescu

MIHAELA MALEA STROE

Neîncrederea

La ce bun să te întrebi ce e viața, ce rosturi are ea, dincolo de stereotipiile zilnice care-ți asigură confortul burții și al distracției, ce rost să ascuți avertismentul unor vremuri cu care nu ai și nici nu vrei să mai ai de-a face: Memento mori!/? (Horia Bădescu)

Trăim vremuri de coșmar pe care ni le-au prezis, cu destulă acuratețe, cărți și filme considerate *science-fiction* care se dovedesc a fi, înșurubându-se fără sfială în prezentul istoric și pierzându-și aura ficțională, mai degrabă cărți și filme *de anticipație*. Vedem azi concret, pe viu, scene terifiante pe care, până nu de mult, le-am fi atribuit exclusiv imaginației debordante a unui regizor sau scenarist în căutare de succes cu prețul accentelor *horror*. Suficient să ne gândim la *Contagion* (2011) sau *Pandemic* (2016). Expresia tocită, searbădă, „viața bate filmul” a căpătat dintr-odată vigoare și dimensiuni nebănuite.

La *Ciuma*, celebrul roman existențialist al lui Albert Camus, s-au făcut numeroase trimiteri în ultimul timp; nu insist.

În doar câteva luni, planeta a fost pusă pe jar. Președinți, guverne, partide, capete încoronate, savanți renumiți, epidemiologi, biologi, chimiști, fizicieni, organizații de tot felul (medicale, farmaceutice) dau din colț în colț orbecăind prin... „sfera adevărului” și nu găsesc decât soluții parțiale, nesemnificative, în lupta cu un țâști-bâști de virus. Un inamic minuscul (nu măsoară nici măcar 0,2 microni!), invizibil, dar redutabil, care, după cea mai plauzibilă dintre multiplele ipoteze puse haotic în circulație privind „sursa răului”, este însăși creația de laborator (top secret?) a unora dintre cele mai strălucitoare minți de pe pământ: cercetătorii de rang înalt în domeniu. Nu-i vorbă, strălucitoarele minți ale altor genii au zămislit, odinioară, bomba atomică. Tot distructivă, dar altfel, mai grosier, mai „punctual”, cu o... rază foarte mică de acțiune comparativ cu raza de acțiune a agentului patogen (nume de cod SARS-CoV-2) din acest an.

Se poate spune că, între timp, omenirea a evoluat binișor! S-a sofisticat.

Nici nu contează acum dacă virusul a fost „plasat” (cum susțin unii) sau dacă s-a strecurat singur, mititelul, de bună voie, pe sub ușa etanșă a laboratorului de maximă siguranță, într-un moment în care nimeni n-a stat cu ochii pe el să-l oprească, să-l ia ușurel de urechi și să-i spună că nu-i frumos din partea lui – rod neprețuit al inteligenței omenești – să „evadeze”, să se furișeze așa, fără demnitate, ca un interlop sau mafiot de joasă speță.

Nu mai contează nici dacă are ochișorii oblici, sau e caucazian, sau e fructuos înaltei colaborări frățești între câteva popoare.

Acum prioritară e – ori s-ar cuveni să fie! – stăvilirea efectelor. Până una-alta, virusul își umilește creatorii care, precum se vede, nu-s în stare nici să-l distrugă, nici să-l controleze. Pentru mințile trufașe ale muritorilor de lut care se cred dumnezei asta s-ar cădea să fie o bună lecție de smerenie și înțelepțire. Posibil, dar foarte puțin probabil că își vor însuși lecția.

Politicienii, cu mic, cu mare, pe la noi, dar și pe alte meleaguri, urmând o străveche tradiție (pesemne singura extinsă global), se ceartă între ei cu strășnicie, se acuză reciproc, aruncă pisica moartă unii în ograda altora, ca la volei, tenis ori ping-pong – că, virusate-nevirusate, carantinate-necarantinate, totuși se-apropie pe ici pe colo, ineluctabile, alegerile – și, din toată nebuloasa vremurilor pe care le trăim sub spectrul virusului, dumnealor caută cu înverșunare (cum altfel?!) să stoarcă multdoritul capital electoral. Nu e prima oară în istorie când o mare nenorocire (de data asta planetară) le dă lor apă la moara ipocriziei. Lor și unora (numai unora!) dintre „oamenii de afaceri” le priește perioada.

Și, ca și cum n-ar fi fost destulă bătaie de cap cu pandemia, zămisliți din „somnul rațiunii” s-au pornit unii (tot politica, mânca-o-ar focul gheenei!) pe demolat și vandalizat cu sărg progresist monumente și statui ca să răstoarne istoria, s-o întoarcă pe dos și, chipurile, să plătească polițe *bi-ori multi*-colore, vechi de sute de ani. Să șteargă din temelii achizițiile culturale ale omenirii.

Ni se recomandă imperativ să nu dăm crezare decât informațiilor/știrilor oficiale. Ei, aici apare o mică-mare problemă de... încredere! Experiența ne spune, cel puțin nouă, celor care am prins și alte vremuri, că *oficial* nu e întrutotul și întotdeauna sinonim cu *real* sau cu *adevărat*. Și încă o problemă: ce înseamnă, azi, „oficial”? Avem, slavă Domnului!, „n” posturi de televiziune, „n” ziare, „n” site-uri de informare pe internet, unul mai oficial decât altul, neatinsse de interdicții sau de clandestinitate. Din păcate, nu-s la unison deloc în privința pandemiei, nici a soluțiilor. Unele susțin una, altele – alta... Variante pe alese și culese pentru publicul-receptor! Alese-culese nu pe criteriul „este real/adevărat”, ci „pare plauzibil/credibil”.

„Oficiale”, de largă și rapidă circulație (grație internetului) sunt acum și nenumărate ziare, emisiuni tv, site-uri de pe alte meridiane. De cunoști engleză, franceză, italiană, germană etc. – te poți informa și de la alții, direct din sursele lor oficiale. Surpriză?! Nici acolo informațiile oneste, corecte (la modul absolut, nu cele *politically* corecte) după care însetoșezi nu sunt... pe aceeași lungime de undă, nu converg decât pe alocuri. În loc de transparență dătătoare de încredere – ziduri opace, crăpate din loc în loc, cât să zărești ceva-ceva dincolo de ele, impresia stăruitoare că sunt aspecte legate de pandemie (și nu numai) la care accesul public este, dacă nu interzis cu totul,

sever limitat, controlat. Și-atunci... în cine, în ce și cum să mai ai curajul de-a te încrede?

Se spune că „minciuna are picioare scurte și o ajunge din urmă adevărul”. Da, or fi ele, picioarele minciunii, scurte, numai că, în aceste vremuri, sunt ca de miriapod. Se mișcă iute-iute, vălurit, multe-multe și subțirele-ață, ca dintr-o panglică, de nu le-ai putea distinge limpede nici cu lupa, necum să le ții socoteala și să le excluzi, rând pe rând, până să afle biruință adevărul în lupta cu invazia de miriapodi. „Și minciuna-i vorbă!” zicea cu amărăciune bunicul meu atunci când se întâmpla să-l dezamăgească, mințind, vreun consătean. În general, oamenii vremii erau onești, se întâmpla extrem de rar să se abată de la obiceiul de a rosti adevărul – fie și unul incomod – pe față. Lucrurile s-au schimbat, iar acum minciuna-vorbă sau vorba înșelătoare și-a croit cu mare tupeu calea spre informația transmisă public. Ca să ieși teafăr, nesmintit, din hățișul amestecului subtil, bine dozat, de adevăruri parțiale, minciuni și lucruri plauzibile – nici firul Ariadnei nu te-ar putea ajuta!

Între timp, pe site-ul oficial de la Johns Hopkins University bulinele roșii (focarele) de pe harta lumii sporesc aidoma pojarului, virusul este *pretutindeni* în expansiune (mai lentă în anumite țări, mai galopantă în altele, mai nimicitoare ori mai blândă, fără să se știe precis de unde vine diferența de ritm ori de virulență). În discuțiile cotidiene ale cetățenilor de rând se aude tot mai des introducerea „dacă o fi adevărat ce spune X, Y sau Z” (X, Y, Z... fiind specialiști, oameni de știință ori persoane oficiale, nici ei/ele de comun acord sau, mai rău, în total dezacord prin ce ne transmit), abia după aceea urmează opinia personală, dependentă de condiționalul „dacă”.

Incertitudinea, incoerența, băjbăiala livrate publicului, neîncrederea tot mai sporită în autorități și în măsurile luate prin care acestea se laudă *oficial* că „gestionează bine situația”, deși realitatea le contrazice, lasă din ce în ce mai mult teren teoriilor conspiraționiste (unele – total văzduhiste, altele în oarecare măsură – plauzibile), speculațiilor – unele gratuite și stupide (cum ar fi aceea, dusă la extrem, că virusul nu există), altele logice, întemeiate –, lasă teren agresivității și dezordinii comportamentale. Nu-i deloc de mirare.

Am văzut pe *youtube* un ins ce părea onest, povestindu-și experiența de fost pacient covid. Până aici nimic rău. Dar în momentul în care insul se abate de la scopul mărturisit al împărtășirii experienței, iar discursul lui – ironizând ce a zis un unchișor că ar fi auzit de la vecina care are o nepoată care știe că la scara C a venit cineva care... – cotește brusc spre direcția în care ni se pretinde încredere exclusiv în sursele oficiale, cotitura bruscă și ironia exagerată arată că insului ori i s-a cam trasat ce să spună, ori că e un asimptomatic „contaminat” politic și că oficialii noștri (având nevoie de ajutorul cui încă are șanse să fie crezut și ascultat) sunt perfect conștienți că și-au pierdut în mare măsură credibilitatea.

Sigur că întâmplările care circulă prin viu-grai, la mâna a zecea, capătă statut de zvonuri cărora e primejdios să li se dea crezare – primejdios pentru public dacă zvonul amplifică panica, pentru oficiali dacă dezvăluie carențe și incompetențe pe care ei vor să le ascundă sub preș. Să le... oculteze. Expresia „nu iese fum fără foc” are gradul ei de valabilitate în acest context.

Dar atunci când în familia ta, sau în familia unor prieteni apropiați, sau în imediata vecinătate apar situații uneori de-a dreptul dramatice, generate de bulversarea actuală a sistemului medical, situații a căror realitate nu va face – cu siguranță! – obiectul informațiilor *oficiale* întrucât ar dovedi slaba gestionare a crizei, vei simți acut nevoia să le faci cunoscute, măcar povestindu-le și altora. Pe fondul neîncrederii crescândă în ceea ce ni se servește oficial, nevoia împărtășirii prin viu-grai a unor astfel de situații este cât se poate de explicabilă, de firească și de legitimă. Omul de rând nu este tributar, ca personalul medical, protocolului de confidențialitate.

În împrejurări de criză gestionată inefficient, cu un sistem sanitar de ani și ani bolnav, iar acum, mai mult decât oricând, haotic, cu toată truda epuizantă a medicilor (prea puțini!) rămași în țară și a personalului din spitale, pandemia nu face doar victime directe, ci și multe victime colaterale, nevăgăte în seamă, nerecunoscute, netrecute în statistici.

În categoria victimelor colaterale, pe lângă pacienți cu boli cronice sau cu urgențe trecuți în *stand by mode*, intră și persoanele care – anterior crizei – erau pe deplin sănătoase. Supuse durelor ordonanțe militare/de stare de urgență, tonului sumbru al oficialilor și al știriștilor cu morgă de profeți ai apocalipsei, imaginilor repetitive cu sicrie în convoi, restricțiilor orare drastice, patrulilor, amenzilor uriașe (care, ce să vezi?, s-au dovedit a fi fost abuzive!), priverii blindatelor mișunând pe străzi, repetitivelor (până la suprasaturație) imperative „stai în casă!”, multora li s-a indus panica. S-au ales cu psihoze, angoase, insomnii, depresii, obsesii, claustrofobie, agorafobie și alte fobii. Se știe că șederea îndelungată în casă și stresul puternic – o spun specialiștii – slăbesc cu succes sistemul imunitar, ne vulnerabilizează în fața bolilor. Efectele enormei presiuni psihice n-au fost luate în calcul decât când au început să se manifeste. Abia atunci – tardiv gest reparatoriu – au apărut numere gratuite de telefon, pentru consiliere psihologică non-stop. Consilierii au fost asaltați încă din prima zi cu sute și sute de apeluri. Relevant, nu?, în privința stării generale de spirit. Au fost și persoane care, timorate, au folosit în exces clor și alte dezinfectante, pricopsindu-se cu probleme dermatologice. Toate astea într-o perioadă în care la noi pericolul era *mai mult potențial decât real*, numărul cazurilor de contaminare confirmate fiind de doar câteva sute. În cine să ai încredere când, simultan, seniorii nu aveau dreptul de a ieși din casă decât două ore pe zi, nu erau permise decât grupuri foarte mici și „distanțate”, dar, necesari pe alte plaiuri, culegătorii noștri de sparanghel se dădeau cu sutele cu avionul, imuni la restricții și la granițe închise? „Mici” inconsecvențe în aplicarea normelor stării de urgență?! Ce mama zmeilor să crezi?! Apoi, ca lucrurile

să fie și mai stranii, tocmai pe când numărul contaminărilor creștea, trecând de ordinul zecilor de mii, iar pericolul a devenit *mai mult real decât potențial*, s-a proiectat momentul „relaxării” – așteptat, după atâta grozavă apăsare, cu sufletul la gură. S-a produs, firește, ceea ce – pentru oricine nu ignoră psihologia maselor în general și psihologia propriului popor în particular – era de așteptat: explozia! Iar când o oală sub presiune (excesivă) explodează, nu poți prinde între buricele a două degete capacul sărit să-l pui la loc. Oficialii noștri ar fi trebuit să știe că, de regulă, masele (de oriunde) reacționează emoțional, nu rațional. Daunele, constând în creșterea rapidă a numărului de contaminări, erau absolut previzibile pentru oricine are un creier nevirusat la purtător. Cu atât mai mult cu cât din perioada de restricții am ieșit șubreziiți fizic și psihic, deci mai vulnerabili decât înainte.

Acum când scriu (25 iulie) autoritățile se spală pe mâini (că așa se recomandă!) de orice vină și responsabilitate pentru „creșterea alarmantă”.

Cine e de vină? Nicidecum cei ce au impus prematur și abrupt (gradual ar fi fost logic și suportabil) restricții excesiv de dure, timorând oamenii, ca apoi tot ei să le relaxeze prematur, catalizând reacția explozivă. De vină e, desigur, poporul, pentru că e needucat, indisciplinat, „greu de guvernat” (ca să citez un clasic în viață), iresponsabil. De persoane autodidacte performante am auzit. N-am auzit însă de niciun popor autodidact. Cum să ai un popor bine educat și disciplinat când, de ani în șir, sistemul educațional se află în cădere *accelerată*, nici măcar *liberă*? La ce să te aștepți când triumfă „învățământul paralel” – internet, facebook, televizor etc. – promovând intens valorile supreme pentru „omul nou” distracția (întâi de toate!), banii, vulgaritatea, egocentrismul, sexualitatea? Cum să ai un popor cultivat și responsabil dacă „de la vârf” răpăie în rafale grele grindina modelelor de incultură și iresponsabilitate? Cum să ai un popor încrezător în autorități și sigur pe sine, când, tot „de la vârf”, plouă torențial cu motive de neîncredere și, în orice împrejurare critică, el, poporul, este acarul Păun? Un popor „greu de guvernat”? Să presupunem că așa ar fi. S-a dovedit vreo garnitură – dintre postdecembristele care au ținut morțiș să ajungă la o guvernare „greă” – îndeajuns de destoinică încât să guverneze cu succes, corectând ceea ce reproșează poporului? Scuzați întrebarea! E retorică. Apoi: cum să fie greu de guvernat o „mămăligă” (așa adoră ei să eticheteze norodul) când se știe că „mămăliga” e maleabilă? Cel priceput face minuni: o prepară ca un *master-chef*, dozează bine ingredientele, o modelează ca un sculptor, o pune în valoare. Cel nepriceput... o lasă cu cocoloașe, o „fierbe” până o face să „explodeze”, se văicărește că e „greu”, pasează vina asupra „mămăligii” și nu-și asumă niciodată nepriceperea. Dacă nici cu o „mămăligă” nu se descurcă, ce încredere poți să-i acorzi în privința... competențelor de guvernare?

Atenție, însă! Și *neîncrederea se poate răspândi ca un virus*! Aceasta nu este o informație oficială. „Cine va vre să o creadă, bine va fi, iară cine nu o va crede, iarăși bine va fi. Cine cum îi va fi voia, așa va face”, zic și eu, precum cronicarul, în aceste „cumplite vremuri de acum”.

Secvențe ale existenței noastre, în 2020, la New York. Gânduri către România.

Pentru întreaga lume, anul 2020 este un an greu, anul pandemiei, generat de virusul Covid-19, apărut în China, provincia Wuhan (sau Uhan, cum i se mai zice). Corpul medical din NY a dat dovadă de un real eroism, pierzând până azi (29 august 2020) 900 dintre cei mai valoroși specialiști, iar America a pierdut peste 182,000 de persoane, iar pe plan Mondial 939,000, victime nevinovate ale epidemiei.

În lumea actuală, cu nivelul economic și informațional cunoscut, oamenii competenți, pot diminua aspectele negative generate de virus, inclusiv pot evita dezastrul economic și social. Chiar mai mult, pot transforma nenorocirea într-un progres rapid și autentic. Se spune că o armată valorează tot atât cât și conducătorul ei. Urmare a stresului generat de Covid-19, au apărut în societatea noastră elemente periculoase, anarhiste, criminale, defetiste, finanțate din umbră și bine organizate. Să sperăm că sunt doar manifestări incidentale, iar nu expresia unei schimbări fundamentale de mentalitate.

La fel, ca un revers al grijilor și emoției individuale, populația pașnică este terorizată, și-a schimbat atitudinea, chiar se înarmează. Patriotismul, ca și la noi în România sau oriunde a provenit (și) din dorința de a-ți apăra familia, pământul pe care trăiești și în care ai îngropat înaintașii, proprietățile pentru care ai muncit o viață întreagă, viitorul urmașilor. Pe de altă parte, una este să muncești pentru că ești proprietar, și alta să lenevești, să-ți bei cafeaua și să stai la taclale toată ziua. Noi ne facem că muncim, ei se fac că ne plătesc, era o zicală din vremea tinereții noastre, valabilă mai ales în comunism. Aici am învățat alta: Oamenii sfințesc locul.

Îmi aduc aminte, copil fiind, în România, că bunicul spunea că între cele două războaie mondiale, dacă un ministru era bănuț de corupție, sau era în conflict de interese, sau dacă îi lipsea câte ceva la caracter, își dădea singur demisia și nu mai aștepta să apară și dovezile complete în presă ca să-și salveze bruma de onoare și demnitate. Astăzi caracterele au mai slăbit. Valorile morale autentice au fost înlocuite cu minciuni și egoism. Ministrul nu mai e promovat pentru că are contribuții și experiență. Soluția o au alții, cei care decid (din umbră). Pe vremuri, ca s-și salveze onoarea, partidele aveau semnăturile de demisie ale tuturor miniștrilor, pentru asemenea cazuri. Astăzi, demisiile în alb sunt simple hârtii fără acoperire.

Anul acesta comunitatea noastră din New York a trecut prin situații grele. Bisericele au fost închise, din cauza virusului, iar economia a funcționat numai la nivelul serviciilor esențiale: spitale, autobuze, distribuirea alimentelor. Decesele, în SUA, puteau atinge cifre mai mari de

182,665, cifra oficială, la zi (29 august 2020), a victimelor, dacă nu erau blocate avioanele dinspre și către China și Europa, și nu se recurgea la măști, la spălatul pe mâini, 30 de secunde, cu apă și săpun, la distanțarea socială, de 2 metri între persoane. La fel, au ajutat și prezentările la TV, de către medicii epidemiologi, a statisticilor zilnice ale infestării cu noul virus, comparându-se datele curente cu epidemiile precedente.

Guvernul SUA, ca în timp de război, a convertit, peste noapte, producția unor întreprinderi, obligându-le să producă, în timp record, aparate de respirat automate, atât de necesare în spitale pentru salvarea de vieți, dar pentru că, pe plan local, deveniseră suficiente, SUA au oferit, din surplus, un număr semnificativ de astfel de dispozitive și țărilor prietene. La începutul pandemiei, l-am pierdut, pe 20 martie, pe venerabilul luptător pentru Unirea Basarabiei cu România, Justin Liuba, președintele Fundației „Iuliu Maniu”. Pe 19 martie, vorbeam cu dânsul la telefon, era internat în spital și îmi părea plin de speranță, iar o zi mai târziu, pleca la Domnul. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Contribuiți la Unirea Basarabiei și Bucovinei la Patria Mamă, România! Să încetăm să avem două țări cu aceeași limbă, și locuite de același neam, românii. Acesta era mesajul venerabilului luptător pentru libertate, Justin Liuba. Este suficient ca populația noastră, din cele „două Românii”, constituite artificial după cel de-al Doilea Război Mondial, să dorească să se unească, pentru a pune marile puteri în fața unui fapt împlinit. Nu este nevoie de alte mecanisme, politice și juridice, suplimentare.

În aceste luni, o parte din populație a fugit din New York City. Unele decizii sunt luate nefiresc. De exemplu: cu toate că a apărut foarte clar, pe ecranele televizoarelor, știrea că, stând în casă, fără job, cum se zice la noi, nu se plătesc chirii, deci nu plătești rata lunară de împrumut acum, ci la sfârșitul pandemiei, băncile încă mai încearcă să facă rost de ceva bani, promovând conceptul „pandemia e o farsă”, sugerând astfel că dacă nu plătești *acum* împrumutul, băncile vor pune proprietățile la vânzare forțată. Când am cerut opinia de la Departamentul Băncilor, mi s-a răspuns, în scris, că numai proprietățile de până la patru apartamente sunt sub incidența excepției de la plata împrumutului. De parcă virusul face deosebire între patru sau șase apartamente dintr-o casă. Și ca să mai ajute, probabil, la eliminarea stresului, cineva apare la TV cu ideea: „Este moral să confiscăm proprietățile”. Comunism curat, zic eu, pe care părinții noștri din România l-au mai trăit, asemănător cu perioada ocupării țării de către ruși, urmată de naționalizarea cu forța, fără despăgubiri, din 1948 și vinderea proprietăților naționalizate îndărăt la populație, mai târziu, în 1974, până când a ieșit un scandal internațional, și s-au stopat vânzările. Vila bunicului din Călimănești, de pildă, a fost vândută unui chirurg de, așa-zisă, bună credință, vilă pe care n-am recuperat-o nici până astăzi, după 30 de ani de democrație, după ce am cheltuit pe avocați de patru ori valoarea vilei.

Până în 1972, China era izolată mondial. Au încercat inițial să dezvolte metalurgia cu cuptoare primitive, la țară, dar au eșuat. Au încercat să facă munci agricole, dar, fără tractoare, era puțin cam... foarte greu. Când am vizitat China, acum doi ani, chinezii erau foarte recunoscători americanilor pentru că, în 1972, i-au ajutat să se dezvolte economic și chiar să exporte produse. Au copiat cât au putut și progresat repede. Astăzi au trenuri cu 300 km/oră, și blocuri până la cer. La fel, au laboratoare de cercetări, laboratoare genetice, celulare, computere, rețele informatice.

Când a apărut pandemia, în decembrie anul trecut, *chinezii au blocat avioanele care zburau intern, din Wuhan la Beijing, sau oriunde în China, dar nu și avioanele companiilor care efectuau zboruri internaționale*. Și, cum avioanele se deplasează foarte repede, întregul glob a fost contaminat, mult mai repede decât în 1918, când a proliferat ceea ce s-a numit „gripa spaniolă”. Așa s-a transformat ceva ce putea fi limitat în pandemia actuală. Ca să nu mai zic de WHO (Organizația Mondială a Sănătății), care constataste (sau i se comunicase!) că virusul nici măcar nu se transmite de la om la om!

Dar, se pune întrebarea: pe ce forță de cercetare, organizare economică și medicală ne bazăm? Economia americană este foarte puternică, prin masiva automatizare, programarea mașinilor unelte, roboți industriali, care produc repede și precis. Este incontestabil progresul SUA, realizat prin crearea celulelor, al computerelor și al internetului cu viteze de calcul din ce în ce mai mari.

O contribuție remarcabilă la acest proces a avut-o băănățeanul Ștefan Odobleja, care, în 1936, scria *Psihologia Consonantistă*, carte în care a enunțat, printre altele, și concepția arhitecturală a computerelor de azi. Ulterior, cartea sa a fost tradusă în 126 de limbi. Un alt român, angajat la Laboratoarele din Buffalo, NY, a demonstrat că finalizarea cercetării genomului uman se poate face mult mai repede, în paralel, reducându-se timpul de calcul, de la 100 de ani, la câțiva ani. Genomul uman a fost finalizat în anul 2000.

Următoarea realizare o constituie AI (Inteligența Artificială). Îmi aduc aminte că, între 1984 - 1990, în orice companie mai mare din New York, era o echipă de cel puțin 10 specialiști în programări, ce foloseau AI. După vreo 10-15 ani a început să renunțe la aceste cercetări. Computerele nu aveau viteze de calcul suficient de mari. Pentru identificarea, să zicem, a unui obiect simplu, un birou de plidă, ar fi fost necesari 100 de ani de calcul, la vitezele procesoarelor din 1985. Astăzi, situația este cu totul diferită. Răspunsul căutării pe internet vine într-o fracțiune de secundă. Algoritmii de căutare se bazează pe un sistem diferit, cât mai apropiat căutarea complexă mentală, NLP (Procesul de Limbaj Natural). Întâi programele AI transformă textul original într-un context. Acum, algoritmurile de căutare nu mai caută textul original ci și alte articole, cu context asemănător. Pe baza lor, se prelucrează noile contexte, și este creat un nou context, îmbunătățit.

Procesul descris este folosit pentru orice domeniu medical, economic, științific, de orice natură. Să ne imaginăm contextul cu rezultatele procesului

mental de rezumare, dar și sintetizare a materialului, atunci când citim o carte. Tot algoritmul, pe baza contextelor găsite, construiește acel „context îmbunătățit”, care, cercetătorilor clasici, le-ar lua ani de zile de cercetare, până să găsească și să selecteze bibliografia adecvată și să citească cărțile aferente subiectului. Pe asta se bazează și reducerea azi a timpului de cercetare, iar în cazul medical urgent, de azi, a diferitelor variante de vaccinuri și medicamente necesare combaterii pandemiei de Covid-19. Acest virus ne-a găsit într-o situație în care putem folosi AI ca să reducem enorm timpul de cercetare, să generăm posibile vaccinuri și medicamente. Rămâne variabilă numai perioada de testare a variantelor optime. Este un mare curaj, și chiar un fel de eroism, ca în timpul acestui război nevăzut, fără vaccinuri, fără medicamente, la care în mod normal testările durează ani de zile, serviciile esențiale, menționate mai sus, să funcționeze, cu pierderi minime.

Din cauza pandemiei, în ultimele patru luni (mai-august 2020), companiile au pus accentul pe munca de la distanță, folosind computerele și internetul. Este/pare mult mai eficient, ieftin și productiv. Chiar atunci când vom avea medicamente și vaccinuri eficace, mulți vor prefera să lucreze de la distanță. De fapt, și până acum în anumite sectoare se lucrează direct de la computer, prin internet, de acasă. Căutările de informații vor folosi și pe viitor eficientul mod, al „contextului”. Ca salariat, ori ca „executive”, cauți ceva și dai de ceva asemănător, mult mai precis și mult mai clar. Toată informația este centralizată. Totul este în timp real, cu răspunsuri instantanee, în care programele AI te ajută, sintetizând „contextul final”, care te inspiră, îți stimulează creativitatea, ajutându-te în propria ta cercetare, eliberându-ți timpul pentru următorii pași creatori.

Un alt exemplu: în general, un salariat trimite 70 de emailuri pe zi. Cum să le sortezi și să le răspunzi? Care mesaje pot fi sărite? Această muncă este ușurată de algoritmi programați în AI. Deja avem ceva asemănător. Radioul care îți sugerează muzica pe baza preferințelor pe care le-ai avut până acum. Dacă vrei sa te relaxezi, fluxul de rețea TV deja îți sugerează ce filme asemănătoare ți-ai dori să vezi. Sau în alte cazuri, abia începi să scrii prima frază și programele AI îți trimit, automat, lista probabilă a ceea ce presupune că ai avea nevoie. Sunt deja produse care lucrează în acest fel: Siri (Apple), Nest (Google), Alexa (Amazon), Slackbot. AI, în plus, are abilitatea (umană) de a învăța și rezolva probleme. Programele de AI se autoadaptează, se modifică în timp.

Folosind NLP, programele AI preiau, în folosul salariaților, modul lor de comunicare și colaborare, observând și optimizând nevoile zilnice. Computerul observă ce mesaje sunt necitite, și care sunt cele mai importante. Computerul ajunge să fie din ce în ce mai bine organizat, și să te țină informat asupra celor mai importante mesaje, pe care le alege, personalizat, pentru tine. Să ne imaginăm că același program AI, din același computer, în același timp, centralizează, clasifică și gestionează soluții nu pentru un salariat, ci pentru câteva sute, ori mii de salariați, în același timp. În viitorul apropiat, o să aplicăm un proces asemănător, într-un „context” pe care nici nu îl cunoaștem,

ori nu ni-l imaginăm, încă. Computerul poate să-ți recomande subiectele cele mai arzătoare, îți poate recomanda răspunsuri la cuvinte și întrebări nepuse încă, pe marginea contextului subiectului în momentul abordării, lărgind mult aria subiectului cercetat și activând exponențial inspirația și capacitatea de creație firească. Deja, automobilul Tesla a împrumutat, de la stilul de conducere al automobilistilor, comportarea optimă. Și le-au introdus în computerul care conduce automat mașina, fără șofer.

Din punct de vedere social, democrația implică și autodisciplină: să-ți iubești locul unde lucrezi și te afli, altfel avansul tehnologic te bate peste mână, ca să-ți atragă atenția că ești prea egoist, și că trebuie să fii mai generos, să ajuți pe cei din jur. Competiția nu înseamnă să-i ignori pe alții, să-i insulti, ori să fii abuziv. Cu o tehnologie ajunsă la acest grad, cu informatica în plină dezvoltare, America e pregătită să depășească acest impas economic și social. Tot ce poate fi lucrat de acasă, se face prin accesarea de la distanță. Cel care nu copiază tehnologic, rămâne totdeauna și sigur în urmă. Cel care copiază tehnologic și nu creează rămâne și el mai în urmă. Economia americană, renaște, surprinzător și triumfător, din propria cenușă, precum pasărea Phoenix.

Dacă, noi, românii, trăitori în țară, sau oriunde în lume, i-am avut pe Odobleja, pe Aurel Vlaicu, ori pe Tesla din Banat (deși, mai nou, este revendicat și de câteva nații din Balcani, doar pe criteriul că, politic, a locuit în provincii ale vechiului Imperiu Habsburgic, care, azi, sunt state independente), înseamnă că avem, teoretic, toate șansele să progresăm. Am cunoscut în patria mea de adopție, Statele Unite, români cu diferite profesii, doctori, avocați, investitori. Toți, fără excepție, sunt animați de o profundă motivație lăuntrică, și păstrează bucuria de a citi, de a învăța în orice împrejurare, oriunde și oricând, tot ce e nou în subiectul și profesia alese.

Competiția există, oameni de toate felurile găsești peste tot, însă progresul tehnic este mult prea rapid, iar creativitatea celor cu har, va fi mereu, înainte cu un pas, față de cei care renunță la aceste idealuri. Nu sunt suficienți competitori care să le știe pe toate, așa încât nu trebuie să ne fie frică dacă cineva vrea, sau încearcă să ne fure ideile... În programare, copiatul sau furtul de softuri deja scrise au fost și este încurajat. Însuși conceptul de folosire a claselor, Polimorfism, Inheritance din OO (Orientarea pe Obiecte) se scriu o singură dată, dar se folosesc (se copiază) și de alți programatori. Tu, de pildă, scrii numai funcțiile noi. Lucrul acesta este valabil încă de mult, de pe vremea sistemelor de programare, iar copiatul a fost încurajat întotdeauna de companii. Echipele puteau scrie programe complexe mai repede.

Să ne bucurăm, așadar, creștinește, atunci când sfătuim ori ajutăm și pe alți compatrioți să-și găsească drumul spre un nou orizont de viață. Mai ales acum când Statele Unite au nevoie de imigranți valoroși. Printre alte proiecte îndrăznețe, azi se pun la cale călătoriile către Marte, un domeniu unde contribuția competentă a fiecăruia va fi binevenită.

Din rădăcini spre muguri, foșnetul stelelor

*Pe malul râului se reflectă surâsul lunii,
pasărea cu aripi de dragoste
și tu, cel trezit c-a-ngropat diminețile
în fântâna din care
vor bea vise
călătorii de pretutindeni,
ca-ntr-o timp să devină
fulger și lacrimă, mugur și adevăr.
Petale de nufăr în ploaie, o mângâiere
cu mir unsă pe pielea de aur și smirnă,
o ȋteră dintr-un colț ciupită
de-o pală de vânt.
Noaptea este așteptată de cei ce știu
să-i deslușească lumina.
Când la fereastra mea
stelele foșnesc,
vestesc că au un poem printre ele.*

*În casa aceea este un rug ce arde
în forma inimii tale.
Ferice de cel ce are bucata lui de cer
și culoarea vie din aripa fluturelui!
Chiar dacă viața te-a-ndoit
un cuib de fluturi porți în fînța ta.
Alergi prin cărările deschise de lumină,
lăcrimezi prin povești cu filele arse de dor,
cerni nisipurile celor mai bogate ȋarmuri,
la piept strângi comori, apoi le dăruie,
din ele să-ȋ facă șirag de lumi.
Te vei întoarce pe ȋarmul cu petice de liniște
de câte ori plouă cu tine pe apus,
trăind în inima macilor, alergând printre vârste.
În palmele tale, stânci și lumină,
scări și comori de cenușă, ȋarmuri și dor...
Arsura din glasul ei transmite arsura trupului lui.
În matca pământului se zăresc
flori roșii izvorâte din piatră,
un licăr de speranță, apropierea inimilor,
o sferă luminoasă în continuă rotire,
două drumuri și două ajungeri.*

*Delicat le e timpul! Ca o taină:
deși în văzul vieții, în ochi, nimănui.
Simți primăvara câmpului lor plin de flori?
Ca și când ai fi îndrăgostit de-un câmp de margarete,
din rădăcini spre muguri, din cer spre pământ...*

*Ca valurile, timpul se sfarmă dinaintea
acelui țărni neștiut. Timp pierdut sau câștigat,
alergările noastre sau fugi înspre niciunde?
Între două vise ne derulăm,
timpul deschide
și-nchide porți, uneori prea curând.
Mai avem timp să ne privim în ochi?
Mai este apa izvoarelor spălată de ochii noștri?*

*Nu există moarte, există un aici,
un dincolo și iubirea ce face
puntea de legătură, dincolo de infinit!*

TUDOR NEDELCEA

Theodor Codreanu, 75

Un cărturar cu ținută academică

2020 nu este numai anul pandemiei covidiene; este și/mai ales anul aniversării sau comemorării unor personalități ale culturii umaniste: centenarul nașterii lui Geo Dumitrescu (17 mai 1920), al Zoei Dumitrescu-Bușulenga (20 august 1920), al Papei Ioan Paul al II-lea (cu origini românești), devenit Sfântul Ioan Paul cel Mare (18 mai 1920), al lui Dimitrie Vatamaniuc (25 septembrie 1920), centenarul morții lui Al. Macedonski (24 noiembrie 1920) și al lui A.D. Xenopol (27 februarie 1920). Dar, este și anul în care personalități contemporane împlinesc trei sferturi de veac: Theodor Codreanu (1 aprilie 1945), Tudor Gheorghe (1 august 1945), Vasile Tărășeanu (27 septembrie 1945) și, cu voia dv. și subsemnatul (23 martie 1945).

Theodor Codreanu este, neîndoiește, așa cum am mai scris, una dintre marile personalități ale vieții culturale contemporane, cu înaltă ținută academică și cu un pertinent spirit, critic și civic, de apărător îndreptățit al valorilor naționale.

Critic și istoric literar, prozator, filosof al culturii și civilizației, Theodor Codreanu s-a născut în localitatea vasluiană Sârbi, de pe malul râului Bârlad, azi comuna Banca, în familia Tincăi (n. Gheorghiu) și a lui Iordachi Codreanu, țăran fierar. Încorporat în trupele de geniu în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, tatăl moare la o deminare, în Dobrogea chiar în anul nașterii fiului său. Este căsătorit cu profesoara Lina Codreanu, o apreciată prozatoare, critic și istoric literar care i-a elaborat și o excelentă bibliografie critică (în 2013). Au doi copii realizați, Teolin și Dragoș (Din prima căsnicie eșuată îl are pe Theodor).

Copilăria și-o petrece în satul natal, unde frecventează clasele primare (1952-1956), cele gimnaziale urmându-le în localitatea vasluiană Unțești (1956-1959), studiile liceale la Complexul Școlar din Bârlad (1959-1963), actualmente Liceul „M. Eminescu”. Este student la Iași, la Universitatea „A.I. Cuza”, Facultatea de Filologie (1964-1970), pe care o absolvă cu teza de

Cu ocazia împlinirii minunatei vârste de 75 de ani Redacția revistei noastre îi urează distinsului și statornicului ei colaborator și prieten Theodor Codreanu sănătate, putere de muncă și binecuvântare divină spre noi împliniri și binemeritate bucurii. LA MULȚI ANI!

Aceleași urări prietenești și autorului textului de față, distinsul nostru colaborator, criticul și istoricul literar Tudor Nedelcea, pentru aceeași minunată vârstă.

licență *Critica eseistică a lui Mihai Ralea*, iar teza de doctorat cu *Complexul Bacovia și bacovianismul* (2001). Urmează o lungă carieră didactică, ca profesor de limba și literatura română la școlile generale din comunele vasluiene Orgoești (1970-1972), Dodești (1973-1975), apoi la Liceul agroindustrial din Huși (1975-1978), încheindu-și cariera didactică la Liceul Teoretic „Cuza Vodă” din Huși, liceu devenit, între timp, colegiu național.

Vocația scriitoricească datează din școala elementară, dar adevăratul debut în critica literară se va produce în 1969, în revista *România literară* (nr. 21/1969), cu articolul polemic: „Moștenire culturală sau... dezmoștenire?”, iar ca prozator cu un fragment din romanul *Marele zid*, în noua serie a revistei *Convorbiri literare*, 1970, cu același roman debutând editorial, în 1981, la Editura „Junimea”. Este istoria unui profesor nonconformist. În 1980, câștigase, de fapt, concursul editurii ieșene cu romanul *Varvarienii*, dar este oprit de cenzură, fiind publicat abia în 1998. Malefica putere a Marelui Duh vrea să transforme locuitorii satului Varvara în „homo varvarus” precum liderii de la Kremlin cu „homo sovieticus” („Personajele sunt «oglindiri» prin simetrii și identități”, scrie Marian Popa, în monumentală *Istoria literaturii române de azi pe mâine*).

Theodor Codreanu colaborează, și este solicitat să colaboreze la cele mai importante reviste din țară și din străinătate: *România literară*, *Convorbiri literare*, *Cronica*, *Ateneu*, *Tribuna*, *Steaua*, *Luceafărul*, *Viața românească*, *Adevărul literar și artistic*, *Contemporanul*, *Bucovina literară*, *Pro Saeculum*, *Curtea de la Argeș*, *Literatura și arta*, *Viața Basarabiei*, *Origini*, *Portal Măiastra*, *Limba română* (Chișinău), *Lumină lină* (New York), *Noua revistă română*, *Vremea*, *Flacăra lui Adrian Păunescu*, *Literatorul*, *Hyperion*, *Express cultural* etc., etc. Face parte din conducerea unor reviste.

Cu aforismele, scrise în tinerețe (*Fragmentele lui Lamparia*, 2002, și *Numere în labirint*, 4 vol., 2007-2014) a avut din nou probleme de cenzură, deși au fost apreciate de Edgar Papu, comparându-le cu fragmentele lui Novalis.

În critica literară românească contemporană, Theodor Codreanu se remarcă printr-o voce distinctă, având o personalitate aparte, pronunțată; este un „ideocritic” (Adrian Dinu Rachieru), adică e creatorul unei forme de critică totală, o critică de „frontieră” (Mihai Cimpoi), diferită de cea a lui Adrian Marino, utilizând mai multe metode de analiză critică, concepând o „poetică a oglinzii pluriperspectivistă și transdisciplinară”, transmodernismul fiind abordat printr-o nouă paradigmă. Astfel a scris: *Eseu despre Cezar Ivănescu* (1997), *Complexul Bacovia* (2002, 2003), *Caragiale – abisal* (2003), *Duminică Mare a lui Grigore Vieru* (2004, 2010, cu postfața lui M. Cimpoi), *Transmodernismul* (2005, 2011), *A doua schimbare la față. O cercetare transdisciplinară a civilizației române moderne* (2008, 2014), *Polemici incorecte politic* (2010), *Ion Barbu și spiritualitatea românească modernă. Ermetismul canonic* (2011), *În oglinzile lui Victor Teleucă* (2012), *Valori din două veacuri* (2012), *Cezar Ivănescu – transmodernul* (2012), *Mihai Cimpoi:*

de la mitopo(i)etică la critica ontologică (2012), *Lumea românească în zece prozatori* (2017), *Anamorfoze* (2017), *Revizuirei critice* (2019), *Scriitori basarabeni* (2019), ultimele două la Editura Academiei Române, *Scriitori vasluieni* (2019), *Dumitru Radu Popescu – Istoria absurdoidă* (2020). O notă aparte comportă lucrarea *Istoria «canonică» a literaturii române* (2009). Plecând de la apariția *Istoriei critice a literaturii române* („o reușită personală a autorului”) de N. Manolescu (2008), Th. Codreanu invită la o dezvoltare publică privind fundamentele unei astfel de istorii a literaturii naționale, el însuși ajungând la concluzia că reputatul critic, șeful obștei scriitoricești din România „s-a lăsat sedus, ideologic, de mentalitatea postmodernistă a distrugerii canonului occidental și, implicit, românesc, atacând chiar «centralitatea», eminesciană, sub pretextul că sintagma «poet național» este o «aberație» culturală!”

Aflat în vecinătatea Basarabiei și în plinătatea spiritualității ei, Th. Codreanu scrie cu sinceritate, deci cu durere despre marile ei personalități (M. Cimpoi, N. Dabija, Gr. Vieru, Victor Teleucă, I. Druță, E. Coșeriu etc.), despre drama ei istorică și sufletească („o sfâșiere existențială, cu o față către patria-mamă și alta către Moscova”), maladiile ei sufletești, mai ales în cartea, ajunsă la trei ediții, *Basarabia sau drama sfâșierii* (2003, 2004, cu o prefață a lui M. Cimpoi).

Cumpănit, statornic apărător al valorilor culturii naționale și de aici vehemența sa critică, Th. Codreanu apelează la argumente istorice, filosofice, sociologice, teologice spre a demonta teoria corectitudinii politice („political correctness”), care amenință fundamentul civilizației și culturii europene, ca reminiscență a marxismului cultural și marxologiei contemporane reînviată. Judecarea valorilor culturii naționale, parte integrantă și integratoare a culturii universale, adică a lui Eminescu, Iorga, Blaga, Noica, Cioran, Eliade, Brâncuși, Vintilă Horia, C.V. Gheorghiu etc., după teoria „corectitudinii politice”, așa cum își doresc noii ideologi planetari și cozile lor din Țară este extrem de periculoasă „Cum ar putea fi premiată Nobel o noțiune care-și refuză valorile spre a fi, chipurile, pe placul «corecților»”, se întreabă retoric, dar cu mânie îndreptățită, Th. Codreanu. La astfel de întrebări răspunde cu „seninătatea minții” Th. Codreanu în volumele *A doua schimbare la față* (2008, 2013), *Polemici incorecte politic* (2010), *Eminescu „incorect politic”* (2014).

Dar, domeniul în care Th. Codreanu dă întreaga măsură a vocației sale critice este eminescologia, el alăturându-se marilor specialiști întru Eminescu ai vremurilor noastre (C. Noica, S. Paleologu-Matta, Rosa del Conte, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, D. Vatamaniuc, Eugen Simion, Mihai Cimpoi, N. Georgescu etc.). Apreciat dintru început și recomandat de Edgar Papu și G. Munteanu, Theodor Codreanu publică, în 1984, prima sa carte despre „omul deplin al culturii românești” (C. Noica), intitulată *Eminescu – Dialectica stilului*, în care îmbină armonios erudiția și polemica, precum și în cărțile ce au urmat. În *Modelul ontologic eminescian* (1992) amplifică ideea arheității,

considerând „gândul ontologic izvorul întregii creații eminesciene și chintesența modelului cultural național”. *Dubla sacrificare a lui Eminescu*, apărută în mai multe ediții succesive (1997, 1999, 2000, cu prefața Zoi Dumitrescu-Buşulenga și cu o scrisoare-postfață a lui G. Munteanu), pune în discuție drama eminesciană a ultimilor ani de viață. „28 iunie 1883 – afirmă Th. Codreanu în consens cu Ovidiu Vuia și N. Georgescu – este cheia hermeneutică pentru istoria românească modernă și ea marchează înlăturarea lui Eminescu de la făurirea destinului românesc”. Considerat „coloana de susținere a culturii naționale”, Th. Codreanu are un adevărat și meritat cult pentru „românul absolut” (Petre Țuțea). Apelând la opiniile unor psihiatri contemporani privind noua concepție despre nebunie, Th. Codreanu nuanțează ideea „dublei sacrificări”, aducând în discuție drama existențială a Poetului, ca a oricărui mare creator, dar și dramatismul conjunctural al celor din jurul său, lansând „metoda dublului referențial” în *Mitul Eminescu* (2004), *Eminescu în captivitatea «nebuniei»* (2011, 2013), *Eminesciune* (2012), *Hyperionice* (2019).

Deranjat de afirmațiile lui H.-R. Patapievici privitoare la Eminescu („ca poet național, Eminescu nu mai poate supraviețui, deoarece noi azi ieșim din zodia naționalului”, și ca atare „cadavrul din debara” trebuie aruncat la coșul de gunoi al istoriei), sau ale celor de la *Dilema*, nr. 265/27 feb.-5 mart. 1998 (Cezar Paul Bădescu, T.O. Bobe, Cristian Preda, Z. Ornea, Moses Rosen, I.B. Lefter, Mircea Cărtărescu, Radu Pavel Gheo etc.), Theodor Codreanu folosește benefic erudiția și spiritul polemic, devine imbatabil în combaterea „noii sperietori ideologice numită political correctness”, care, neacceptând dialogul, „sfârșesc triumfători prin a pune etichete”, în ultimele decenii Eminescu fiind „supus unui veritabil bombardament de către cei atinși de sminteala beției de cuvinte”; în zadar însă, căci „Eminescu este peste mode și timp”, concluzionează Th. Codreanu în *Eminescu „incorrect politic”* (2014). Idei pertinente găsim și în alte cărți pe aceeași temă: *Controverse eminesciene* (2000), *Eminesciune* (2012), *Basarabia eminesciană* (2013, 2018), *Fragmente despre Eminescu* (2017), *Hyperionice* (2019), îndreptățind afirmația lui Mihai Cimpoi despre Th. Codreanu: „un hermeneut modern, dotat cu un instrumentar nou, pe potrivă textului descifrat. Spiritul polemic se aprinde cu o forță nimicitoare când e vorba de apărarea adevărului și punerea Poetului în lumina adevărată a documentului și interpretării etice și valorii juste”.

Aprecieri similare au mai exprimat: Adrian Marino, E. Todoran, Ioana Em. Petrescu, Al. Piru, Solomon Marcus, Constantin Cubleşan, Val. Condurache, Al. Dobrescu, I. Filipciuc, acad. Petru Soltan, Cezar Ivănescu, Dan Mănuță, Nicolae Rusu, Gr. Vieru, Nicolae Dabija, Adrian Dinu Rachieru, Ion Rotaru, Viorel Dinescu, M. R. Iacoban, Marian Popa, Ion Beldeanu, Nicolae Mecu, Ana Bantoș etc.

Este, cred, inutil, să enumerăm premiile și distincțiile primite de Theodor Codreanu; ele sunt numeroase și sunt emanate de reviste, instituții sau organisme naționale și internaționale de prestigiu. Voi menționa, totuși,

Premiul „Titu Maiorescu” pentru Istorie și Critică Literară al Academiei Române, pentru cartea *Ion Barbu și spiritualitatea românească modernă. Ermetismul canonic* (2011, acordat în 2013), dar și două premii ale Uniunii Scriitorilor, Filiala Iași. Îi lipsește, în opinia noastră, doar un titlu academic, binemeritat pentru întreaga sa operă literară, numeroasă cu reale și pertinente contribuții întru apărarea neamului și a valorilor culturii autohtone, cu spirit critic și obiectiv, uneori chiar polemic când e cazul.

THEODOR DAMIAN

Starea de îndrăgostire *Contact Internațional* – 30

Ca să faci o revistă din banii tăi, pe munca ta, pe timpul tău, pe riscurile multiple pe care ți le asumi la nivel relațional, deci fără redactori, tehnoredactori, secretari, corectori plătiți de o instituție privată sau de stat, dar de calitate și substanță, recunoscută fiind ca atare pe plan național și internațional, și apoi ca să o păstorești în mod consecvent, iată, de 30 de ani acum, este, trebuie recunoscut, un lucru mai puțin obișnuit, dincolo de domeniul ordinarului, așadar, să o spunem, extraordinar.

Asta înseamnă, pentru păstor, vocație, pasiune, îndrăgostire. Liviu Pendefunda, directorul fondator al revistei este un astfel de îndrăgostit. Zice un autor american: „Marrying for love may be a bit risky, but it is so honest that God can't help but put a smile on it” (Joseph Billings). „A te căsători din dragoste poate fi un pic riscant, dar e așa de onest că nici Dumnezeu nu poate decât să zâmbească.”

După chipul și asemănarea ctitorului ei, personalitate cu demonstrate aptitudini și realizări interdisciplinare – vorbim aici de știință, teologie, filosofie, antropologie, psihologie, ș.a., cu infinită deschidere spre frumos și creativitate – revista *Contact Internațional* reprezintă în cultura română o lumină iradiantă ce se degajă și în același timp provoacă atât prin eseurile directorului ei cât și prin textele alese ale colaboratorilor pe care el îi promovează și care se află pe același palier al pelerinajului lăuntric, paradoxal în multe feluri, deci provoacă la o reconsiderare a ceea ce știm despre lucruri, la o confruntare, după ce o descoperi, cu față ascunsă a adâncului din noi și din lucruri.

Deci vorbim de o revistă care atrage atenția asupra caracterului eshatologic al istoriei, vorba lui E. Levinas, dar care prețuiește la modul cel mai înalt sălășluirea întru poetic, vorba lui Hölderlin.

La mulți ani, *Contact Internațional*!

La mulți ani, dragă Liviu Pendefunda!

La mulți ani, *Ardealul literar*

Ardealul literar este una dintre revistele așteptate cu mare interes de către cititori atât datorită calității materialelor publicate, cât și datorită excelentului echilibru dintre rubrici.

La un sfert de veac de publicistică românească, la nivelul la care se menține revista, datorită jertfelniciei, consecvenței, principialității și dăruirii directorului ei, binecunoscuta scriitoare Mariana Pândaru Bârgău, aceasta, revista, poate oricând constitui, fără nici un dubiu, subiectul unei teze de doctorat.

Îmi aduc aminte cu drag de Valeriu Bârgău, directorul fondator al acestei curajoase antreprize, scriitor de prestigiu, și de colaborarea mea cu el încă din acei ani ai începutului, când și eu înființasem la New York o revistă (acum soră), *Lumină Lină*; îmi amintesc cu drag de frumoasele dedicații pe care mi le scria pe cărțile lui, eu trimițându-i-le pe ale mele, de energia și spiritul său neobosit în demersul lui constant de aflare și cultivare a valorilor noastre culturale. Mulți îi datorează lui cariera lor literară.

Același lucru îl face și Mariana Pândaru Bârgău, cea care a reușit să mențină revista pe linia vizionară a soțului ei, muncind cu timp și fără timp, după o expresie paulină, cu atenție și devotament, la promovarea acestor valori ce țin de identitatea noastră națională, lucru extrem de important în contextul tendințelor furioase de globalizare și deznaționalizare, tendințe uneori vizibile și agresive, alteori subtile, însă pe cât de subtile, pe atât de periculoase.

Ca să ții timp de 25 de ani o revistă de cultură și spiritualitate românească nu e lucru ușor, mai ales bine știind că aceasta nu primește fonduri, ca multe altele, de la structuri guvernamentale sau de la alți sponsori.

Prin grija Mariane Pândaru Bârgău, *Ardealul literar* reprezintă un minunat loc de întâlnire între scriitori de diferite categorii, din diverse locuri din țară și din diasporă, vechi și noi, punându-se astfel în slujba fiecăruia, fără plată, ca doctorii fără de arginți, pentru a duce la capăt o misiune pe care și-a impus-o, în care crede, și în care credem și noi. De aceea, într-un astfel de moment doxologic, ne bucurăm, admirăm și celebrăm.

La mulți ani, *Ardealul literar*!

La mulți ani, Mariana Pândaru Bârgău!

Theodor Damian și
revista soră (tot de 25 de ani), *Lumină Lină*, New York

FOTOALBUM

Septembrie 2020, New York. Aspecte de la slujbă pe timp de pandemie.

FLORENTIN POPESCU

CONVORBIRI
cu
THEODOR DAMIAN

RAWEXCOMS

Cupon de Abonament

Lumină Lină • Gracious Light
30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 60\$ inclusiv expediția

Numele

Adresa

Oraș/stat

Cod

Tară

Donații și contribuții pentru revistă:

Numele

Adresa

Oraș/stat

Cod

Tară

Suma:

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

IBOLYA ȘIPOȘ

Preot Gheorghe Naghi (1950 - 2020)

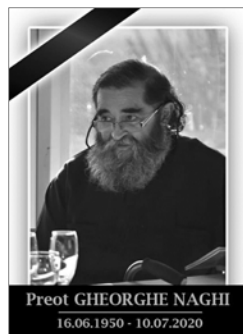
În viața unui om sunt fapte și întâmplări a căror simplă prezență își pun amprenta asupra credincioșilor și comunității, datorită activității defășurate în folosul Bisericii și slujirii lui Hristos. *Părintele Gheorghe Naghi* a fost o astfel de persoană, de tânăr înțelegându-și menirea de truditore în Ogorul Domnului și de ajutorare a semenilor aflați în suferință.

Crucea zbuciumatei viețuiri pământești a părintelui Gheorghe Naghi a luat sfârșit în dimineața zilei de 10 iulie 2020, când ne-a părăsit după o îndelungată luptă cu o boală necruțătoare la vârsta de 70 de ani în orașul Timișoara, locul unde a trăit înainte de a fugi din România în anul 1989.

În acest moment de răscruce, dorim să creionăm crâmpie din biografia vieții părintelui Naghi, pentru eterna aducere aminte și exemplu de lucrare misionară desfășurată atât în România, cât și după sosirea pe pământ american în anul 1992.

Născut în Timișoara la 16 iunie 1950 într-o familie multietnică, școala generală și liceul le-a absolvit în orașul natal în anul 1969, urmând apoi Institutul Teologic Universitar din Sibiu până în 1973. După terminarea studiilor, ocupă diverse funcții bisericești în cadrul Mitropoliei Banatului: crâșnic la catedrala din Timișoara (1973), cântăreț la strănă (1974), preot la Pișchia, județul Timiș (1975 - 1977), arhivist la Mitropolia Banatului (1977 - 1981), preot la Băleni, județul Buzău (1981), cântăreț la parohia Elisabetin Timișoara (1983 - 1985), preot la Herneacova, județul Timiș (1986 - 1989).

Atitudinea anticomunistă manifestată încă din perioada studenției atrage atenția securității, activitatea preoțească și cercetare științifică fiind atent monitorizată de organele represive ale regimului ceaușist. Este deconspirat atunci când a dorit să întemeieze un „centru de cultură anticomunist” alături de istoricul bănățean I. D. Suciu, preotul Ioan Negruțiu, prof. Victor Cârțu, Andrei Ujică – refugiat în Germania, viitor corespondent la radio „Europa Liberă”, Stela Radu, șefa secției de artă a Muzeului Banatului și numai faptul că întâlnirile se desfășurau la muzeul Catedralei Mitropolitane din Timișoara a făcut ca cei supravegheați să nu fie arestați. Pe baza unei acuzații false de trecere ilegală a frontierei este ridicat, anchetat și închis la 21 septembrie 1982 timp de trei zile în arestul miliției din

Timișoara. Astfel, se încerca înscenarea unui proces în care să fie condamnat și eventual obligat să părăsească România.

Ideea de a fugi din țară prinde contur în toamna anului 1989 datorită șicanelor, perchezițiilor și anchetelor tot mai dese făcute din partea securității din Timișoara. La 7 septembrie 1989 părintele Gheorghe Naghi a trecut granița în Ungaria și la 9 octombrie 1989 era la Aachen în Germania. Scăpase cu mari eforturi de o cârmuire nedreptă și începea drumul dureros al exilului, dorind să trăiască alături de familie într-o țară liberă și democratică.

După o scurtă perioadă petrecută în Germania, se stabilește la 1992 în U.S.A. statul California. Sosirea părintelui în America a coincis cu eforturile organizațiilor românești din regiunea San Francisco Bay Area de a întemeia o parohie ortodoxă în folosul românilor stabiliți în arealul menționat. Românii ortodocși au cumpărat în 1995 un teren la Hayward, un fost McDonalds distrus de un incendiu. Deja în martie 1997 planurile noii construcții erau aprobate, tot edificiul fiind ridicat până în aprilie 1998, părintele Naghi conducând parohia în perioada 1996 - 1998. Despre acest moment „istoric” părintele spunea mai târziu într-un interviu, că ridicarea *Parohiei și Casei Române* s-a datorat întregii comunități românești în frunte cu Judith C. Smultea, Constantin Iordache, Alexander Mihai Popovici, Sorin și Mariana Cișmaș, Marius și Mihaela Lupan, Dumitru Cioacă, Dan Frusescu, Ecaterina Lăzărescu, Andrei Popovici, Felicia Radu-Rădulescu, Lucian Rădulescu, Alin Badea Mic, Simion și Doina Sperioru, Sandru Dumitrescu, Traian Bălan și altor conaționali merituoși, căci „această Casă a românilor, alături de Biserica din Hayward, Dumnezeu ne-a învrednicit să o avem spre Gloria lui Dumnezeu și a poporului său românesc”.

A mai slujit ocazional și la alte biserici românești din Sacramento și San José până în anul 2005, când părintele Gheorghe Naghi a suferit un grav accident vascular. În 2017 se hotărește să se reîntoarcă în România și locuiește în satul Tilișca (județul Sibiu) și Lugoj (județul Timiș).

Lucrările sale științifice în domeniul istoric, pastoral misionar și duhovnicesc au apărut în prestigioase periodice ale timpului: *Altarul Banatului* (Timișoara), *Apulum* (Alba-Iulia), *Anuar de etnologie, artă, istorie, lingvistică* (Timișoara), *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca* (Cluj-Napoca), *Banatica* (Reșița), *Buletinul Vicariatului Ortodox Sârb* (Timișoara), *Buletinul Casa Română California* (Oakland – Hayward), *Cuvântul Românesc* (Canada), *Flacăra* (București), *Flamura* (Reșița), *Information Bulletin, Romanian American Heritage Center* (Jackson, Michigan, SUA), *Îndrumător bisericesc* (Timișoara), *Lumină Lină* (New York), *Meridianul Românesc* (Anaheim, California), *Mitropolia Banatului* (Timișoara), *Origini. Romanian Roots* (Norcross, Georgia, SUA), *Orizont* (Timișoara), *Revista de istorie* (București), *Sargetia* (Deva), *Studii și cercetări de istoria artei* (București), *Studii de istorie a Banatului* (Timișoara), *Transilvania* (Sibiu), *Telegraful Român* (Sibiu), *Vatra* (Târgu Mureș) și *Ziridava* (Arad). Două sunt scrierile sale de referință:

Studii de istoria bisericii românești din Transilvania și Banat în epoca modernă, București, Editura Criterion Publishing, 2006, și Ioan Boroș, *Scrieri Istorice*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Cluj, 2019. Merită amintit sprijinul constant acordat românilor sărmani lipsiți de posibilități materiale. Revista *Formula As* a menționat în repetate rânduri ajutorul părintelui Gheorghe Naghi pentru tinerii din România lipsiți de posibilitatea terminării studiilor, pentru bătrânii cu mici pensii, fără bani de medicamente și ajutorul altor zeci de cazuri în situații de urgență. În numărul 389 din anul 1999 al *Formulei As*, redactorul Sânziana Pop mulțumea părintelui Gheorghe Naghi, stabilit atunci la Holy Cross Monastery, Castro Valley, U.S.A., pentru ajutoarele direcționate către cei sărmani și nevoiași: „Mulțumim cu recunoștință Sfinției Voastre pentru ajutorul pe care ni-l dați, în strădania de a activa sentimentele cititorilor noștri în favoarea celor săraci și bolnavi. Aici, în România, alături de noi avem o adevărată armată de oameni care și-au făcut din Bine un telefon. Modești și săraci, în majoritate, n-au ezitat, totuși, să împlânzească deznădejdea și suferința, fie și cu o vorbă de alinare, dacă nu măcar cu-un bănuț. Suntem fericiți și norocoși că-i avem. Cu atât mai mare ne este bucuria acum, când vedem că forțe noi, de data asta din îndepărtata Americă, ni se alătură pe drumul acesta al solidarității umane. Vă mulțumim, stimate și iubite părinte, și vă rugăm ca acum, să vă rugați pentru ca Dumnezeu să ne ajute și să ne întărească pe drumul acesta al Milei, în care ni l-am luat călăuză și îndemn pe Iisus”.

Duminică, 12 iulie 2020, rămășițele pământești ale părintelui Gheorghe Naghi au fost depuse spre odihnă eternă la Cimitirul de pe Calea Șagului din Timișoara, în prezența familiei, copiilor Diana Encea și Cristian Naghi, prietenilor și colegilor din perioada studiilor liceale și universitare, alături de bunicii și părinții cu care acum se reîntâlnește întru veșnicie.

Dincolo de cele câteva rânduri cuprinse în acest scurt necrolog, cel mai apăsător moment este cel de rămas bun, al despărțirii de viața lumească, plecarea Sfinției Sale la Tatăl Ceresc reprezentând nădejdea odihnei în lumina feței lui Hristos. Dar amintirea lui va dăinui mereu prin binefacerile săvârșite și studiile aduse la istoria bisericii românești.

Sit tibi terra levis! Veșnica lui pomenire, să fie vrednică de amintire!

Fecioara cu Pruncul, icoană de Ionel Cristescu

RADU ȘERBAN

Carte creștină, cinste cui te-a scris !

„...Încet gândită, gingaș cumpănită
Tudor Arghezi, „Ex libris”

Specială în stil, spirit și conținut, cartea, *Pagini de istorie bisericească* (Ed. Magic Print, Onești, 2020, 480 pp.), m-a purtat cu gândul, în timpul lecturii, spre o maximă a scriitorului japonez Haruki Murakami: „Lecturând doar cărțile citite de toată lumea, poți gândi doar ca toată lumea”¹.

Parfum părăsindu-și crinul spre disipare în văzduh, sufletul își părăsește suportul material la momentul potrivit, spre înveșnicire. Până atunci, timpul evanescent al vieții noastre pământești pregătește, conștient sau nu, acel moment unic. La părintele protopop dr. Ioan Dură, pregătirea s-a îmbogățit, pe lângă harul duhovnicesc, cu harul scrisului, seninătatea și creștineasca-i dragoste conștientizând importanța celui moment unic în viitor. Multe virtuți pământești s-ar putea invoca în prezentarea preacucerniciei sale, dar aici ne vom referi doar la recenta realizare editorială, cartea *Pagini de istorie*, prin care se înfățișează cititorilor într-un amvon fictiv, elevat pe temelia propriei vieți. Sub diverse pretexte, istorice, duhovnicești sau livești, în diverse contexte, didactic, parohial, universitar, intertextul se prezintă unitar prin amprenta personală a autorului, mereu atent la realități, mereu implicat, mereu meditativ, raportat mereu la Biserica pe care cu smerenie și har o servește.

Lucrarea scrutează timpul până în adâncurile Facerii Lumii, spre a ne aduce în anul 2020, cu preocupări intelectuale, spirituale, filosofice și contemplative, uneori temerare, dar mereu ancorate în nezdruincata credință ortodoxă.

Cu temeinica formare intelectual teologică obținută prin două doctorate, autorul își revarsă generos cunoștințele, experiențele, trăirile spirituale, dar și opiniile, asupra cititorului.

Plecat din țară din tinerețe, „rătăcitor” prin lume și prin „ale lumii” și-a învins îndoiala în fața tentațiilor, suflând mereu în jarul Duhului Sfânt din sine și prețuind unitatea duhovnicească a românilor ca pe un divin dar.

Citind atent mozaicul intelectual al cărții sale, am descoperit, ca pe un palimpsest, povestea unei vieți în comuniune spirituală cu neamul său.

¹ Mirakami Haruki, *Pădurea norvegiană*, Ed. Polirom, Iași, 2011.

Cel ce refuzase propunerea de a fi ridicat la înalta demnitate de ierarh, spre a se dedica propriei familii, a cutezat, nu o dată, să-și țină spinarea dreaptă, uneori insidios, alteori tranșant, riscând neajunsuri.

Paradoxal, o gingașă cumpătare în alegerea locuțiunilor se regăsește pe parcursul întregii lucrări, în pofida caracterului său eteroclit.

O primă remarcă se impune asupra titlului. Modestia l-a îndemnat pe autor să se rezume doar la „pagini de istorie”, respectiv stropi în oceanul istoriei. Apoi remarcăm vocabula „bisericească”, atent aleasă, înglobând instituția creștinismului, în cel mai biblic sens al cuvântului. Eludarea termenului „creștin” poate fi o trecere pe lângă Marea Schismă din 1054, spre evitarea dilemei: creștinism ortodox, sau creștinism catolic?

Un bun segment al cărții decurge din cercetări istorice și teologice, asiduu întreprinse cu ani și decenii în urmă, în timpul studiilor din Grecia și din țară. Rodul lor, cules în articole de presă, se regroupează în carte, redând cititorului figuri marcante ale culturii și ortodoxiei românești, încă din secolele XV- XVII. Dacă nume precum Dosoftei, Ivireanul, Milescu-Spătarul, Movilă, sunt arhicunoscute cititorilor mireni, altele se revelează din articolele cărții, captând atenția prin acuratețea informației și eleganța scrierii: patriarhul Dositei al Ierusalimului, mitropolitul Teodosie sub a cărui binecuvântare a apărut Biblia de la București (1688) etc.

Stăpânind limba greacă, cercetătorul își permite studii comparative asupra unor texte vechi, demascând chiar un caz de plagiat asemănător cu cel al lui Ivan cel Groaznic din Neagoe Basarab.

Toleranța religioasă în Țările Române ale secolului al XVII-lea face obiectul unui amplu articol publicat în 1984 în *Glasul Bisericii*, subliniind, mereu raportat la elenism, că „teologii greci, acuzați de erezie de către compatrioții și coreligionarii lor, au găsit adăpost în Muntenia și în Moldova”.

O notă aparte fac referirile la evoluțiile eclesiastice postdecembriste din România, descrise cu acribie, cu puncte ferme de vedere, documentate și uneori bazate pe propria experiență. Legiferarea domeniului cultelor și reflectarea sa în Constituție, ezitățile și chiar erorile ultimului deceniu din secolul trecut cu dezvoltări mai recente, reverberând în viața politică a țării, dau cărții o notă de actualitate, însă evită cu abilitate orice nuanță partinică și orice alunecare spre capcana fatalității vremurilor.

Constanta perspectivă bisericească a subiectelor abordate, fie ele constituționale, istorice, naționale sau de orice altă natură, conferă unitate demersului cărturăresc al profesorului Dură.

Temperamentul iscoditor și silința cercetătorului, preocupat să contribuie la înțelegerea ortodoxiei și, mai profund, a vieții în general, dă valoare lucrării, scoțând-o din sfera simplelor constatări istorice, sugerând piste de interpretare și reinterpretare a faptelor. Trăitor în perioada unui ateism erijat în religie de stat în perioada 1945-1989, cercetătorul își permite observații proprii asupra schimbărilor ce au urmat, uneori dezamăgit de

lentoarea lor, alteori schițând soluții îndrăznețe. Condamnarea oficială a erorilor regimului comunist, care încerca să demonizeze demosul, îi confirmă cu prisosință criticile la adresa măsurilor aberante ale aceluia regim împotriva Bisericii și a culturii românești. Pe fundalul unor situații critice, precum suferințele clerului, nu exclude intimitatea emoțională cu cititorul. Un semnal de alarmă răzbate printre rândurile celui ce fusese, el însuși, cenzurat: să nu uităm că rămășițele ateismului forțat sufocă, precum buruienile, floarea nobilă a sufletului. Conștient de puterea cuvântului, îl folosește spre a descrie textele ortodoxe interzise în anii 1945 – 1989, când autoritățile „au găsit modalitatea de a întemnița și a ucide cuvântul, cum au făcut-o și cu oamenii”². Ajutorul pentru cuvântul tipărit venise, în 1966, după cum citim la pagina 192, chiar din partea Reginei Elisabeta II, care i-a oferit Patriarhului Iustinian hârtia pentru o ediție a Sfintei Scripturi.

Analiza legislației românești de după 1990, cu precădere referitoare la culte, reflectată în mai multe articole, dovedește competență în domeniul dreptului și chiar al politicii, criticând, de exemplu, amânarea condamnării ateismului forțat din România comunistă, cu grave prejudicii aduse Bisericii. Evidențiază, astfel, că în 1999 era încă în vigoare Legea Cultelor din 4 august 1948. Un număr de 26 de pagini le dedică autorul unor reflecții din anul 2005 asupra proiectului de lege privind libertatea religioasă și regimul cultelor. Contextul îi oferă prilej de condamnare a barbariei mineriadelor, care „au împins România la periferia țărilor democratice și civilizate”.

Într-un amalgam de istorie și creștinism, cercetătorul Dură nu evită să intre, cu eleganță, în domeniul lingvistic, el însuși cunoscător al mai multor limbi. Bunăoară, referirile la frumusețea limbii române din secolul al XVI-lea dau culoare textului. Acuratețea limbii române folosite de autor, în pofida vieții sale petrecută în majoritate în alte țări (Grecia, Franța, Belgia, Olanda) dovedește o temeinică însușire, încă din tinerețe, a limbii materne, dar și o perseverență în a păstra permanent legătura cu patria mamă, din ale cărei seve spirituale se hrănește și în ziua de azi.

Apoi, cu orizonturi deschise spre ecumenism, eruditul părinte protopop apreciază admiterea filosofiei în scrierile creștine românești (p. 78), analizând modul în care au pătruns în limba română referirile la cultura umanistă în general. După studiile la Paris și Louvain-la-Neuve, „om al păcii cu sine și cu semenii” (p. 72), pledează pentru buna înțelegere între toți creștinii, între toți pământeni, cu dragoste creștinească și frățească.

Conștiința de neam și demnitatea de a fi descendent al dacilor și romanilor se degajă cu eleganță atunci când constată „emanciparea cultului românesc de sub tutela celui slavon” (p. 72).

Preocupări ale clerului român contemporan își găsesc locul potrivit în lucrare, probând competența în domeniile teologiei, dreptului canonic și regulamentelor bisericești. Fără a ne permite vreo părere, amintim doar că

² Citat din părintele Constantin Voicescu în volumul recenzat aici, p. 189.

părintele protopop propune schimbarea „titlaturii oficiale” a Patriarhului, aducând argumente istorice și raționale, livrești și pragmatice. Subtilități despre evoluțiile în timp ale acestei titlaturi, ca și posibile explicații privind preferința pentru o anumită titlatură la un moment dat, în conexiune cu situațiile politice, fac atractivă, chiar și pentru cititorul laic, lectura articolului, publicat în *Buletinul Bibliotecii Române*, vol. VII, 2020, Freiburg. De exemplu, Patriarhul Iustinian ar fi preferat denumirea de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române în loc de Patriarh al României, pentru a evita riscul de a i se impune titlul de „Patriarh al Republicii Populare Române”. Ca formă de adresare, optează pentru „Sanctitatea Sa” (p. 286), considerând că actuala formulă, „Preafericirea Sa” a fost introdusă în timpul regimului totalitar, în 1948.

Apoi, o întreagă argumentație despre diaspora vine să întrească logica unei anumite titlaturi. Dacă „Patriarh al României” limitează jurisdicția canonică la frontierele țării, în schimb „Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române” extinde jurisdicția la toți românii, inclusiv cei din alte țări, amintind că în afara frontierelor țării trăiesc 9,7 milioane de români (declarația ministrului de externe din 2019 – p. 284). Este firesc, în aceste condiții, să se preocupe de enoriașii care îi calcă pragul bisericilor în parohiile olandeze și să spere în înființarea unei episcopii a Olandei și Belgiei, spre păstoriarea tot mai multor români aflați în acele țări. Citind, am conștientizat importanța acestei „jumătăți de Românie” din diaspora, în majoritatea covârșitoare ortodoxă, care își păstrează și perpetuează identitatea în cea mai mare măsură prin credință. Pe unde am trecut o vreme, la Londra sau Tokyo, la Bruxelles sau Chicago, mișcat de pioșenia cu care îngenunchează românii în lăcașul sfânt, m-am convins că nu există forță mai unificatoare a neamului românesc decât Biserica, chiar și acum, în Mileniul trei. Departe de a fi o descoperire majoră, acest adevăr se revelează cu blândețe și cumpătare în articolul care merită un titlu mai amplu, căci dincolo de „Titlatura celor șase patriarhi” aflăm opinii calificate despre organizarea și mersul BOR.

Etosul Athosului se relevă în mai multe studii și articole fondate pe o bogată bibliografie, nu doar constatative, ci și deschise sugestiilor, precum aceea a înființării unei mănăstiri românești pe Muntele Athos. În plus, studiul monahismului conduce spre reflecții metafizice. Sacerdotul este de acord că esența monahismului nu stă în virtutea ascetică, ci mai degrabă în „articularea sa socială” și că „monahismul nu este altceva decât expresia sublimă a vieții morale și spirituale a Bisericii”³. Spiritual, aici e cheia cărții! Fiecare individ tănuiește o doză de monahism, căci noaptea, când închide ochii, rămâne singur, eremit în propria existență, raportat la „altceva”, sine în fața Atotputerniciei. Acel moment al adevărului intim captează în sine

³ Citat din Emilianos Timiadis, *Le monachisme orthodoxe, hier, demain*, Ed. Buchet/Chastel, Paris 1981.

duhul iubirii de semeni, căci prin conștientizarea sinelui infim recunoaște valoarea celorlalți și complexitatea raporturilor umane.

Un capitol aparte, dedicat eroismului armatei române, aduce în prim plan faptele de vitejie ale românilor de la 1877, reflectate în presa greacă a timpului, ca proiectare a idealurilor vieții elene de atunci. Câteva aspecte inedite atrag atenția, printre care povestea soldatului Ioan Grigore, care capturase de la turci un steag verde lucrat în aur, în care identificăm, parcă, pe „Sergentul” lui Alecsandri. Din Grecia marilor filosofi antici, eroismul românilor de la Plevna și Grivița se vedea ca un model pentru urmașii lui Achile, jurnaliștii evidențiind „independența obținută prin sânge, mult mai sigură decât cea câștigată prin târguiești diplomatice” (p. 334).

În penultimul capitol descoperim împătimitul cititor și recenzor de carte, atras de bibliotecă din adolescență, pe când digitalizarea tomurilor nu se inventase. Remarcabilul cercetător prezintă cu competență cărți de specialitate, dintr-o perspectivă nu doar profesională și istorică, ci uneori chiar personală.

Cu acribie scrutează în istorie evoluția și rosturile Bisericii Ortodoxe Române în afara frontierelor țării, exprimând opinii și sugerând soluții, uneori chiar în contradicție cu cele oficiale, cu îndrăzneală dar și cu viziune, într-un domeniu mai dinamic decât s-ar fi așteptat oricine acum treizeci de ani, cel al emigrației.

Performanțele diplomatice ale doctorului în științe Ioan Dură i-au adus medalii și diplome din partea Președintelui României, ministrului de externe și mai multor ambasadori, drept recunoaștere a vrednicei slujiri preoțești și a sprijinului acordat românilor din Olanda și Belgia. Ținând aprinsă flacăra credinței în diasporă, protoiereul se profilează drept „ambasador al Ortodoxiei Românești” într-o zonă în care numărul conaționalilor crește de la o zi la alta.

Să nu uităm că majoritatea timpului unui paroh se petrece în activitatea sacramentală – liturgică, cu ierurgii, slujbe, vizite pastorale etc. Pe un asemenea fundal, ne întrebăm când mai are timp de conferințe, cursuri, manifestări culturale, pelerinaje și, mai ales, de scrieri. De fapt, raportându-ne la Olanda, să amintim cugetarea filosofului Desiderius Erasmus, care dădea întâietate cărților în fața hranei și hainelor.

După atâtea împliniri, întrezărim scrierile viitoare ale doctorului în teologie Ioan Dură, prefiguratoare ale unui emerit cărturar și cleric ce ne poate împărtăși, încă, multe gânduri și cugetări sapiențiale, drept învățături de preț către noi, fiii săi duhovnicești, demn într-ale literelor de amintirea ilustrului înaintaș, Neagoe Basarab.

Închei cu trimitere la același Haruki Murakami de la început: lecturând o carte deosebită, mi-am îmbogățit spiritul cu gânduri deosebite.

Cartea setei de liniște

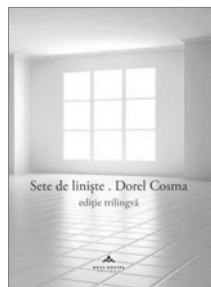
Spre sfârșitul lui 2019 a apărut la Editura Nosa Nostra din Bistrița ediția trilingvă a volumului de versuri *Sete de liniște* de Dorel Cosma. Nu surprinde titlul ales; după decenii dedicate activității culturale, Dorel Cosma își dorește liniștea creației sale, sedimentată, matură, limpede. Gândul trimite pe departe la cunoscutul vers eminescian: „Mi-e sete de repaos”. Spune poetul: „Mă însoțesc/ durerile,/ bucuriile./ Sunt la dispoziția ta: Sete de liniște!/ Lângă mine,/ un felinar/ menține echilibrul./ Veghează!” (*Sete de liniște*).

Autorul este actorul și creatorul poveștii intitulată realitate: „Inventăm povești...controlăm poveștile/ cu luciditate... suntem autorii poveștii/ pe care o trăim” (*Discret*). Poetul recurge la formulări sentențioase cu gust pentru definitiv și găsind că adevărul e uneori „teama înlocuită cu iubire”, „iubirea înlocuită cu teamă”, „iluzia înlocuită cu adevăr” (*Ritual vietnamez*). Fără divinitate nu există sens crede poetul în virtutea unei credințe temeinice: „Ne învățăm/ în cerc/ ca orbii.” „E foamete/ de cuvintele tale,/ Doamne!” (*Gânduri*).

În desele călătorii prin lume, poetul se dovedește un fin observator al naturii, un cerebral, un fidel al imaginii surprinse: „Ținut britanic/ cu turnuri pe blazon/ Povești cu mauri și spanioli. Europa la picioare,... și Africa la orizont” (*Stânca britanică*). Poezia *Bucuria de-a fi* surprinde curgerea Senei „în cercuri târzii”, istorii cu Ludovici din „trufașul Luvru”, astfel cum: „Notre Dame/ vestitoarea nădejdi/ temelia miezului/ doritor de sacru.” Oamenii, lumina Parisului „spiritualizează” Arcul de Triumf, reînvie istoria, iar Champs Elysees trece prin axis mundi-Eiffel care „zgârie cercurile/ de sus și de jos”, într-un ciclu existențial perfect. „Iar Sena tot curge/ cu istorii cu tot/ firave lumânări/ de pânză.”

Găsim exotic și încărcat de nostalgie textul *Ascultând poezie în Pangkor*, într-o paradoxală vară de decembrie; poetul simte „rezonanță magnetică” a versurilor asiatice care dau „frâu liber/ puteri rațiunii.” Pe alt meridian, în Spania, la Alicante, doi porumbei sunt surprinși „cu ochii spirituali” cum „ciugulesc din înțelepciunea astrală”. Dimineața, la răsăritul soarelui, în Andalusia, poetul este într-un balcon de vacanță și notează „un rucsac cu idei”, iar vara târziu citește „Vers european/ african/ american” (*Vară târzie la Benidorm*). În Ajun, lacrimile, fulgii de zăpadă, luminează amintirea tatălui, care i-a transmis „cuvintele de adevăr și de iubire” (*Mi-e dor de tine, tată*). Rapelul la antecesorii invocă generațiile de străbuni care îi luminează calea și „melancolia/ din anii de joacă”.

Credo-ul poetului se exprimă prin dorința de a fi un credincios al istoriei neamului, prin înmulțirea talantului: „zidesc/ bat cuiele/ și pun

Bărdeștiul pe hartă” (*Răsuna Bărdeștiul*). Sub aparența zbaterii cotidiene, a măștii de ceară, curg „boabe albe/ de sinceritate/ rostogolesc/ în jur realul” (*Alături*).

Amintind de istoric, Dorel Cosma alături vibrația contemporană gloriei de odinioară a domniilor pământene: „În curgerea/ timpului alb-mătășos/ cu cantemiri/ cadâne/ Brâncoveni/ poetul compune întrebării multicolore când moscheea anunță miezul zilei” (*Pe Bosfor*).

Vocea lăuntrică, dialogul cu sine, strunirea gândurilor sunt premisele „inventării de povești... Ajung dincolo/ de locul dorit” (*Dialog interior*) sugerând viața ca poveste. Concretul unui eveniment cultural trece în versuri cum, bunăoară, un Concert de Bobotează: „Strauss plimbă (valurile limpezi) spre... Ardeal... de Bobotează/ Și Bistrița poate fi Viena.”

În ordinea textelor, după un superb tablou de toamnă urmează binecuvântații „ani adunați (tihnă și împliniri)/ arome de ortensii (în blândul Maggiore” (*Toamnă la Maggiore*). Șirul ritmat al poeziilor: *Alizeului scandinav, Garda regală, Hamlet, Fetița cu chibrituri, Andersen*, sugerează afinități culturale și de sensibilitate între români și danezi, întâlniri miraculoase în spații de interferență spirituală.

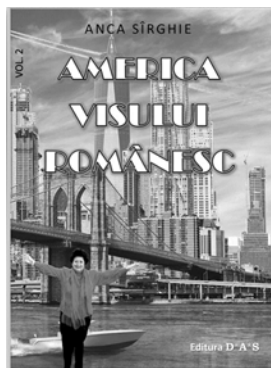
Poezia lui Dorel Cosma e decantată, limpede, grea de amintiri vizuale și auditive.

Ca într-un mozaic, fiecare unitate de text poetic este așezată cu măiestrie la locul ei, astfel rezultând o veritabilă geometrie și geografie a lumii, cum sugerează scriitorul și traducătorul Zorin Diaconescu în textul prefațator. Introspecția, meditația la minunile creației sunt încununate cu referințe la „perla rară” a creațiunii care este omul. Din orice unghi am privi-o, poezia lui Dorel Cosma rămâne una autentică, trăită, reflectând o existență magică, filtrată de conștiința artistică a autorului.

SEBASTIAN DOREANU

Când visul devine realitate

Prezentarea unui volum de călătorii, în aceste vremi de consemnare mai mult sau mai puțin voluntară la domiciliu, este un act de curaj. Sau de masochism, pentru cei care nu pot trăi fără plăcerea și spiritul de aventură al călătoriilor. Pentru că *America Visului Românesc*, volumul 2 (Editura D*A*S, Sibiu, 2019, 480 pp.), o continuare firească a primului volum, este o carte de călătorie. Însă o călătorie mai atipică.

Sunt oameni care călătoresc de plăcere și oameni care călătoresc cu plăcere. Unii se urcă în avion pentru a-și cumpăra, la Milano, o geantă Versace, imperios necesară la următoarea întâlnire de afaceri la umbra unui McDonald de cartier sau o mumie egipteană din dinastia a 18-a, pentru împodobirea, alături de palmieri, a living room-ului din vila nou construită la Ciorogârla.

Dar sunt și oameni care călătoresc pentru a privi, pentru a admira, pentru a descoperi. Doamna Anca Sîrghie este un asemenea călător. Cândva, într-o vreme normală, când sesiunile cenaclului „Mircea Eliade”, din Denver, Colorado, se desfășurau într-adevăr live și autoarea, prin simpla ei prezență, oferea savoare întâlnirilor noastre, am comparat-o pe această doamnă neobosită cu Badea Cârțan. De fapt, o comparație mai exactă este cu vestitul Cristofor Columb. Cum bine știm, acesta a navigat spre vest, crezând că a ajuns în India dar de fapt a descoperit America. Anca Sîrghie a mers tot spre vest, pe urmele copiilor săi și a crezut că a ajuns în America. A descoperit curând însă că a ajuns într-o altă Românie. O Românie a spiritului, jalonat de comunități închegate în jurul unei biserici, al unei asociații culturale, o Românie a visului și dorului de casă din inima fiecărui exilat. Iar în aceste comunități românești de peste ocean, doamna Anca Sîrghie descoperă și aduce la lumină, sub privirile uimite ale cititorului, oameni și cărți. Ce poate fi mai interesant și mai plăcut decât să vorbești despre oameni și despre cărți? De fapt, interviul pe care domnia sa a avut amabilitatea să mi-l ofere, interviu integrat în cuprinsul volumului 1 din *America Visului Românesc* (Editura D*A*S, Sibiu, 2017, 410 pp.) tocmai așa l-am intitulat: „Despre cărți, reviste și româno-americani” (pp. 279-299).

Iar acest al doilea volum, proaspăt ieșit de sub tipar încât nici nu a traversat oceanul încă și am avut privilegiul să-l citesc doar în format electronic (thank you Steve Jobs sau Bill Gates), acest volum, așadar, continuă seria expedițiilor culturale în Lumea Nouă a românilor americani. Bineînțeles, nu putea fi ocolit Boston-ul, orașul cu universități și biblioteci, (iubitorii de carte știu la ce mă refer). Borges avea dreptate: Paradisul este o bibliotecă iar oamenii sunt cărți ce așteaptă să fie citite, iar Giuseppe Arcimboldo, cu al său Bibliotecar, rămâne un simbol al omului - iubitor de carte. Obiceiuri de iarnă în Pennsylvania, Congresul de Istorie Medievală de la Kalamazoo, cenaclul de la Denver, cel de la New York, cel din Troy și cenaclul din Cleveland, Câmpul Românesc de la Hamilton, evenimentele literare de la Windsor sau de la Canton, sunt tot atâtea repere pe harta culturii românești în America. Cine crede că avem o *terra deserta*, un deșert cultural românesc pe aceste meleaguri, este de ajuns să citească această carte pentru a realiza că se înșală. Nu trebuie uitat faptul că Prof. Dr. Anca Sîrghie este un om de știință, un cadru didactic cu peste o jumătate de secol de experiență. Pe lângă însemnările de călătorie, savuroase și relaxante, volumul integrează studii serioase, dedicate diasporei americane. Cu măiastră acribie sunt realizate eseurile despre Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Lucian Blaga dar și cele trei recenzii la cărțile

unor scriitoare de origine română din diaspora: Alina Diaconu din Argentina, Milena Munteanu și Veronica Pavel Lerner, ambele din Canada.

Cel mai important capitol rămâne cel interviurilor și dialogurilor. Este cel care immortalizează, încrustează într-o formă fixă, pentru viitor, tot ce s-a transmis, până atunci, prin viu grai. Servindu-se de o maieutică generoasă, autoarea scoate din cotlonul memoriei și readuce la lumină, pentru a fi prezentate cititorului, evenimente și personaje care au lăsat ceva în urma lor sau care reprezintă, astăzi, un reper și un model de urmat în societatea româno-americană. Doamna Ingrid Popa Fotino din Boulder, Colorado, părintele profesor Theodor Damian de la New York, Cătălin Radu Dancu, Consulul General al României la New York, Dumitru Răchitan, directorul Câmpului Românesc din Hamilton, Canada, doamna Carmen Podgorean, Ambasadorul României la Buenos Aires iar din țară, luptătoarea și în același timp delicata poetă Ana Blandiana. Volumul este augmentat cu recenzii de cărți și reportaje nelipsind, bineînțeles, o retrospectivă în imagini, astfel că cititorul are ocazia, după ce și-a bucurat sufletul cu noutăți culturale și spirituale să ofere și ochilor o bucurie imagistică.

M-am intersectat adesea cu doamna Anca Sîrghie, la diferite evenimente culturale: la New York, la Câmpul Românesc din Hamilton, la Montreal și bineînțeles, aici, la Denver. Este o prezență mai mult decât activă, care pe mine, stoic din fire și Oblomov prin vocație, mă fascinează. Am urmărit-o, la aceste evenimente, și mulți dintre cei care au avut privilegiul să o cunoască, cred că-mi vor da dreptate: după ce-și prezintă conferința, nu-și oferă timp de relaxare. Din contră: participă activ la discuții, scrie pe laptop un viitor articol, o recenzie sau (poate) o nouă carte, încurajează vorbitorul de la tribună, intră în contact cu un scriitor, un potențial partener de interviu, pregătește sesiuni, conferințe, cenacluri și lansări de cărți, toate în același timp încât nu mă întreb când are timp să doarmă, ci când are timp să respire. Așa cum Mircea Eliade se lupta cu timpul pentru a citi cât mai mult, Anca Sîrghie se luptă cu acest implacabil zeu Cronos pentru a scrie mai mult, pentru a da seamă, a mărturisi (cât) mai multe despre ceea ce a văzut și cunoscut. Un exemplu admirabil de muncă.

IOAN DURĂ

Asociația Femeilor Ortodoxe Române „Doamna Maria Brâncoveanu” a Parohiei Ortodoxe „Sfântul Grigorie Teologul” din Schiedam/Rotterdam, Țările de Jos

În 2016, la inițiativa și cu binecuvântarea Părintelui Protopop Dr. Ion Dură, în cadrul Parohiei Ortodoxe „Sfântul Grigorie Teologul” din Schiedam/Rotterdam, cea mai veche parohie românească din Țările de Jos, a fost înființată Asociația Femeilor Ortodoxe Române „Doamna Maria Brâncoveanu”.

Inspirată de personalitatea emblematică a doamnei Maria Brâncoveanu, ilustrată exemplar prin devotamentul său ca soție și mamă creștin-ortodoxă, Asociația are ca scop cinstirea memoriei doamnei Maria Brâncoveanu și promovarea modelului de viață creștină și a valorilor culturale și spirituale românești cărora li s-a dedicat soția domnitorului și a sfântului martir Constantin Brâncoveanu.

Președintele onorific al Asociației este Părintele Protopop Dr. Ioan Dură, decorat în 2018 de Președintele României cu Ordinul Național “Serviciul Credincios” în grad de Cavaler. În acest an, Părintele Ioan împlinește 40 de ani de când a fost hirotonit preot pentru parohia „Sf. Grigorie Teologul” din Țările de Jos, pe care a înființat-o, a ctitorit-o și unde slujește neîncetat de 39 de ani. Părintele Ioan este cetățean de onoare al municipiului Râmnicu Vâlcea și vicepreședinte al Institutului Român din Freiburg, Germania.

Asociația numără în prezent aproximativ 40 de membre, enoriașe ale parohiei „Sfântul Grigorie Teologul”. Șapte dintre acestea fac parte și din actualul consiliu de conducere al Asociației, responsabil, sub îndrumarea Părintelui Ioan și a doamnei Preotese Christina, de buna desfășurare a activității asociației.

În portofoliul Asociației sunt incluse proiecte inedite și unice pentru România și Țările de Jos, precum Laleaua “Doamna Maria Brâncoveanu”, instituirea și sărbătorirea Zilei Bunicilor, organizarea de conferințe dedicate unor personalități feminine românești, alte evenimente menite să contribuie la păstrarea identității naționale în comunitatea română din spațiul olandez.

Laleaua „Doamna Maria Brâncoveanu” este prima și unica lala olandeză care poartă nume românesc. A intrat în cel de-al patrulea an de cultivare.

Cu binecuvântarea Părintelui Ioan, în acest an a fost organizat, în cadrul celei de-a doua ediții a Zilelor Culturale 2020 ale parohiei, Festivalul Lalelei „Doamna Maria Brâncoveanu” care include expoziția digitală

„Laleaua Doamna Maria Brâncoveanu a cucerit România” și filmul „Laleaua Doamna Maria Brâncoveanu la ceas aniversar”.

Ziua Bunicilor a fost instituită la inițiativa doamnei Preotese Christina și cu binecuvântarea Părintelui Ioan. A fost rânduită să fie sărbătorită anual la 9 septembrie, ziua în care Biserica Ortodoxă îi cinstește pe Sfinții Ioachim și Ana, buncii după trup ai domnului nostru Iisus Hristos.

Au fost organizate trei ediții ale Zilei Bunicilor. Debutul a avut loc în 2017, în prezența bunicelor și a bunicilor din parohia „Sf. Grigorie Teologul”, și a constat dintr-un program de muzică, poezii și prezentări ale unor amintiri despre bunici. La cea de-a doua ediție, a fost vernisată o expoziție de fotografii reprezentându-i pe bunicii și buncile unor enoriași ai parohiei, în diferite momente din viață.

Cea de-a treia ediție a fost dedicată lansării primului volum al cărții *Amintiri despre bunici*.

Conferințele, organizate cu binecuvântarea Părintelui Ioan, aduc în atenție portrete ale unor personalități feminine de excepție din diferite domenii de activitate (cultural, științific, spiritual, social, cercetare, etc.) care au marcat, de-a lungul timpului, istoria României, precum și moștenirea transmisă de acestea generațiilor care le-au urmat despre puterea credinței, curaj, dragoste de țară și neam. Au fost organizate, până în prezent, opt conferințe.

Foaia *Doamna Maria Brâncoveanu* prezintă, trimestrial, o sinteză a celor mai importante manifestări și inițiative ale asociației. Este distribuită doamnelor membre ale asociației, precum și instituțiilor române cu care Asociația colaborează.

Medalia „Doamna Maria Brâncoveanu” și calitatea de „membru de onoare” ale Asociației „Doamna Maria Brâncoveanu” sunt acordate personalităților române sau străine ca semn de apreciere pentru contribuția la viața parohiei și activitatea asociației.

Vă invităm să cunoașteți mai îndeaproape asociația noastră, să vă bucurați de splendoarea lalelei „Doamna Maria Brâncoveanu”, să vă amintiți de bunici, pășind în universul plin de farmec creat de cei care ne sunt sau ne-au fost bunici, să întâlniți remarcabile personalități feminine care s-au impus de-a lungul istoriei țării noastre, să cunoașteți modul în care asociația marchează sărbători de adevărată simțire românească, precum Ziua Națională, Ziua Universală a Iei, și cinstește personalitatea Doamnei Maria Brâncoveanu și a martirilor brâncoveni, tradițiile culturale și spirituale românești, vizitând www.mariabrancoveanu.com.

VIORICA COLPACCI

Profil: Ionel Cristescu, zugrav de subțire

Ionel Cristescu, zugrav de subțire, artist cu o bogată activitate profesională în domeniul artei murale religioase, s-a născut în Comuna Padina, județul Buzău, la 8 Ianuarie 1970.

A absolvit Facultatea de Teologie din București (2009) și Facultatea de Arte a Universității Ovidius din Constanța (2009) de unde deține și diploma de Master (2013). Din anul 1995 până în prezent a lucrat în cadrul secției de Pictură Bisericească a Patriarhiei Române, parcurgând treptele de la ucenic, la pictor stagiar, la zugrav bisericesc cunoscut și apreciat.

Colaborarea cu Ionel Cristescu m-a făcut să reflectez asupra vocației de pictor religios și implicațiile ei în viața artistului.

Îmi vin în minte câteva nume celebre: Andrei Rublev, Sofronie Saharov, Pârvu Mutu, Arsenie Boca, pictori care la începutul drumului lor au făcut studii superioare de artă și au creat o artă inspirată de contemplarea creației divine. Urmând unei chemări interioare au devenit pictori bisericești, ca mai apoi, să lase lumea perceptibilă a realității materiale, pentru cea invizibilă, a realității spirituale, îmbrăcând haina monahală. Întâlnirea cu SACRUL, a transformat întreaga lor ființă chemată la sfințenie.

În căutarea lui Dumnezeu ei au trecut, asemenea călugărilor isihastri, de la simpla contemplare a creației divine la contemplarea lui Dumnezeu prin descifrarea rațiunilor lumii create, și în cele din urmă la contemplarea directă a lui Dumnezeu, și vederii luminii divine, prin puterea harului, și îndumnezeire. Lumina divină, lumina Mântuitorului, lumina necreată care s-a arătat pe Muntele Tabor ucenicilor, este lumina pe care călugării isihastri au văzut-o prin har, la capătul nevoițelor și al îndumnezeirii lor.

„Eu sunt lumina lumii”, spune Mântuitorul.

A-L reprezenta pe Dumnezeu ca lumină, este o temă majoră, însărcinarea și mesajul pe care pictorul, slujitor al lui Dumnezeu, trebuie să îl transmită. În imaginile ce ilustrează Sfânta Evanghelie el trebuie să folosească, după modelul biblic, cele văzute, pentru a arăta cele nevăzute, fiind chemat să picteze nu numai sfinții, ci sfințenia însăși. De aceea tradiția spune că pictorul religios, „scriitor de icoane”, cum se numea în vechime, are o „însărcinare cerească dată de Dumnezeu” (Dionisie din Furna).

Artistul religios trăiește într-o lume a simbolurilor, a unor imagini cu profundă semnificație teologică, într-o lume a sinergiei între creația sa și voința divină. El trebuie să urmeze anumite canoane, stabilite încă de la începutul artei bizantine pe temei teologic și care adunate în erminiile artei religioase, s-au transmis de-a lungul istoriei și dau unitate artei ortodoxe.

Marii teologi și filozofi ai lumii creștine subliniază frumusețea creației divine și definesc frumosul ca o trăsătură transcendentală. După cum spune Dionisie Areopagitul, Frumosul este unul din numele lui Dumnezeu.

Părinții filocalici au vorbit despre structura universului creat ca fiind un univers frumos, logic, supus ordinii, dirijat și structurat de număr, măsură și armonie.

Aceste concepții despre univers, revelate, au stat și la baza esteticii artei religioase bizantine, bazate pe principiile frumosului transcendental.

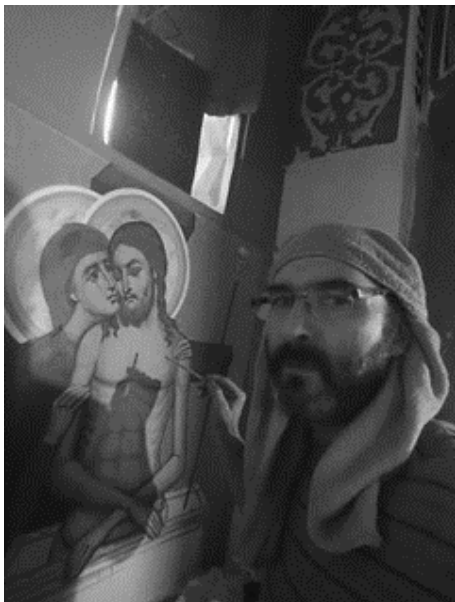
Iconograful folosește un limbaj al simbolurilor, al imaginilor iconice în compoziții abstractizate, bazate pe număr, măsură și geometrie sacră. Evenimentele pictate nu sunt numai evenimente istorice, ele sunt mistere prezente *aici-și-acum* nesupuse trecerii timpului istoric. Spațiul reprezentat este un spațiu sacru. Timpul, este timpul prezent, un timp liturgic în care totul se petrece *aici-și-acum* , timpul celebrării Euharistiei.

Deși urmărește canoanele, el nu este o mașină de copiat imagini. În procesul creației, pictorul își imaginează și trăiește scena biblică, o trăire directă, personală. Aceasta îl plasează într-un timp sacru după cum spațiul, atât cel fizic cât și cel reprezentat este un spațiu sacru. Această participare, este o participare în divin.

În epoca în care trăim în care viața a fost desacralizată, în care însăși existența sacralului este de multe ori pusă la îndoială, prezența unor artiști ca Ionel Cristescu, dedicat cu evlavie și smerenie slujirii lui Dumnezeu, este o binecuvântare, și un model.

În picturile sale de o remarcabilă frumusețe cât și în modul său de viață transpare formația sa teologică și, îndrăznesc a spune, ceva din dialogul pe care îl are acolo sus pe schelă, cu Pantocratorul - Domnul și stăpânul vieții.

Am făcut această incursiune succintă în universul artiștilor slujitori ai lui Dumnezeu, pentru a înțelege mai bine viața lor interioară care nu de puține ori este privită cu dezinteres. Imaginile alăturate acestei prezentări vorbesc pentru ele însele, mult mai elocvent, despre opera acestui „zugrav de subțire”, cum se numea pe vremea lui Pârvu Mutu pictorul bisericesc.

Biserica noastră: St. George Episcopal Church in Astoria, pe 27 Ave cu 14 Street (lângă East River).

Slujbele duminicale (Sf. Liturghie) au loc la ora 2:00 PM. Mijloace de transport: Metrou N și W până la stația Astoria Boulevard; bus Q18 (stop 14 street), Q102 și Q103.

Studiul Biblic (sunați pentru înscriere la 718-626-6013)

Cenaclul literar „M. Eminescu”: vinerea sau duminica la fiecare două săptămâni.

Vizitați www.romanian-institute-ny.org sau vedeți anunțurile afișate pe pagina facebook „Theodor Damian – New York”.

Între 15 martie și 13 septembrie 2020 Biserica episcopaliană „St. George” din Astoria unde ne ținem noi Sf. Slujbe și programele culturale a fost închisă datorită pandemiei COVID-19.

Între 2 martie – 27 iulie 2020 Pr. Th. Damian s-a aflat în Germania, fiind suplinit la parohie, pentru eventuale servicii de Pr. Vasile Ghilezan.

Pentru detalii sunați la 718-626-6013

Vizitați www.romanian-institute-ny.org sau vedeți anunțurile afișate pe pagina facebook „Theodor Damian – New York”.

FLORENTIN POPESCU

***Lumină Lină / Gracious Light* la aniversară**

Ni se pare firesc ca de patru ori pe an să avem în față această revistă cu o individualitate pregnantă, încât nici nu ne-am dat seama că ea împlinește în acest an un sfert de veac de când a văzut pentru prima oară lumina tiparului. Un sfert de secol de când aduce... lumină și bucurie în casele cititorilor ei din aproape toată Europa, din Israel și din îndepărtata Australie.

Gândindu-mă la această revistă încerc numaidecât o comparație aparent banală: *Lumină Lină* a pornit/pornește aidoma unei corăbii să cucerească lumea de la New York, avându-l la timonă pe neîntrecutul și neobositul Theodor Damian, preot, profesor, poet, eseist și constructor de publicații, hărăzit de Dumnezeu cu ceva care este numai al lui – dorința de a-și ține cititorii uniți în jurul ideii de spiritualitate și de prietenie, de unire și înțelegere într-un frumos și bine.

De douăzeci și cinci de ani – și asta nu-i o cifră tocmai mică pentru o publicație! – *Lumină Lină* a reușit să traseze o linie de unire între creatorii români (și nu numai!) animați de idei și principii care înalță spiritul și îmbogățesc sufletul, într-o formulă pe cât de interesantă tot pe atât de originală.

„Marca Theodor Damian” s-a văzut și se vede într-un tot, de la format, machetă și până la sumar, așijderea de negăsit la alții.

Lumină Lină nu are nici dimensiunile unui tabloid, nici pe cele ale unui tratat academic – formate care, probabil, nu s-ar mai fi bucurat de primirea de acum din partea cititorilor, plus faptul că ar fi fost mai dificilă și difuzarea ei pe întreg mapamondul.

Lumină Lină are formatul unei cărți de dimensiuni mijlocii, dar câtă bogăție de sentimente și de idei în cele 150-200 de pagini pe care le are fiecare număr!

O simplă trecere în revistă a rubricilor publicației este în măsură să dea, ea singură, o idee despre universul de gândire al editorului, ca și despre armonia textelor, care par a se completa unul pe altul, armonios și inteligent: *Teologie, Eseu, Documente și mărturii, Proză, Cărți în agora, Săpientia, Aniversări, Portret, Punctul pe I, Interviu, Universalia, Recenzii, Actualitatea în imagini, Poezie* ș.a.

În acest context este aproape inutil să mai spun că revista e total lipsită de prejudecăți, publicând autori din toate generațiile și de toate orientările, din întreaga lume – ceea ce nu înseamnă că n-ar avea și niște serioase, temeinice grile de selecție a valorilor. Pentru cercetătorul de azi și de mâine colecția publicației reprezintă mult mai mult decât un document cultural de

epocă. Este chiar o oglindă vie a mișcării de idei din ultimii douăzeci și cinci de ani, reflectând cu precădere viața spirituală a diasporei românești, fie că semnatarii materialelor se află la New York, la Londra, la București sau în alte zări ale lumii.

În ce-l privește pe Dl Theodor Damian (fericit secondat de d-na sa, Claudia Damian, un om cu multă experiență publicistică, de M. N. Rusu și Mihaela Albu, Sorin Pavăl și Andreea Condurachi), pot spune cu mâna pe inimă (probabil că au mai făcut-o și alții!) că am fost un privilegiat. Nici nu mai știu de când ne cunoaștem și de când am devenit prieteni, dar știu cu precizie că nu este an (cu excepția lui 2020, din motive de COVID-19) în care să nu vină în România și să nu ne întâlnim la București, întotdeauna cu timp insuficient pentru câte am avea să ne spunem, întotdeauna pe grabă, mereu amânând planuri și proiecte care ne bânuie gândurile și preocupările.

În urmă cu ceva ani, după ce l-am însoțit la Bistrița, unde a lansat un număr de revistă abia apărut (atunci), am făcut o noapte albă doar noi doi, discutând despre literatură, istorie, teologie și câte altele.

Dar mai sunt un privilegiat și din alt motiv. De curând la Editura Rawex Coms, condusă de prietena noastră Raluca Tudor (unde se publică și revistele noastre înfrățite, *Bucureștiul literar și artistic* și *Lumină Lină*) a apărut volumul Florentin Popescu, *Convorbiri cu Theodor Damian*, un veritabil regal cultural, o carte pe care – e și firesc! – o recomand din inimă cititorilor. Și nu neapărat pentru că am scris-o eu, ci pentru că între copertile ei este cuprins filmul unei vieți. Al vieții prietenului meu. Al unei vieți exemplare din multe puncte de vedere.

La mulți ani, *Lumină Lină*! Cinstei cui te scrie!

La mulți ani, colectiv redacțional! Fie ca Lumina lină să vă însoțească și pe mai departe, spre binele culturii românești, oriunde s-ar afla ea!

MARIAN NICOLAE

Gânduri la ceas aniversar - la 25 de ani de la apariția revistei *Lumina lină*, sub lumina asigurată de un om al luminii: Theodor Damian

„Lumină Lină” este lumina taborică; este cea care alungă întunericul necunoașterii, caută cotloanele ascunse ale tainelor ce se lasă descoperite de razele unui soare la fel de tainic, care și-a lăsat treaba de dincolo pentru un aici, pe care să-l transfigureze și să-l configureze ca pe acolo.

Lumina îmbracă de sărbătoare emoțiile pozitive, protejându-le de profan și le redă botezului sacralui.

Mulțumesc pentru găzduirea generoasă a emoțiilor mele lirice în „Lumina lina” și sper că „a mea lumina sporește a lumii taină”.

A fost o onoare deosebită să fiu în compania unor publiciști consacrați, ceea ce m-a încurajat să public primul meu volum de poezii *A opta taină*, volum pe care ați avut bunătatea să-l prefățați și promovați, recomandându-l iubitorilor de frumos și consumatorilor de infinit.

Poezia este limbajul diafan cu divinitatea, dialogul edenic pierdut și regăsit prin comuniunea subtilă prin cuvinte.

Am regăsit în vers bucuria creației care ne cheamă la asemănarea continuă cu creatorul, am închis tainic timpul, spațiul și materia în proiecția acestui petec de rai pe pământ, care se cheamă poezie.

Să nu uităm că filozofia cea mai adâncă își găsește penitență în poezie, pe care o găzduiți cu generozitate și o redați circuitului publicului de pretutindeni, prin edițiile *Lumină lină*, tipărite și online, atât în limba română cât și în limba engleză.

Am convingerea că în contextul social actual resetarea lumii aduce oportunități destinului literar și spiritual al unui Adam contemporan care-și caută justificarea asemănării cu Dumnezeu prin actul liber al creației de orice fel, armonizând paradisul pierdut cu cel regăsit, în perimetrul în care este invitat permanent Hristos.

Mulțumiri pentru focul sacru - *Lumina lină*, întreținută de focul curățitor al dragostei, frumosului și adevărului.

La ceas aniversar, la 25 de ani de la apariție a publicației, bunul Dumnezeu să fie darnic cu energiile necreate, revărsate în preaplinul muncii Domniei voastre, Theodor Damian, - om luminos și om al luminii.

Atragerea harismelor speciale să ajungă în acest potir euharistic – *Lumină lină*, din care se împărtășesc cititorii.

La mulți ani Theodor Damian, La mulți ani, - în lumina veșnică, *Lumină lină!*

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie
F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie
Iqbak, MD Cardiologie
Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU
Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

**Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:**

**X-Ray
EKG**

Spirometrie (Evaluari Pulmonare)

**Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiace**

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii si Pap smear

Tens (Stimulare electrica)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sange si urina

teste pentru depistarea

cancerului de colon si ulcer

teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106

(718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,

Jackson Heights

Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,

unde schimbati cu Q 104.